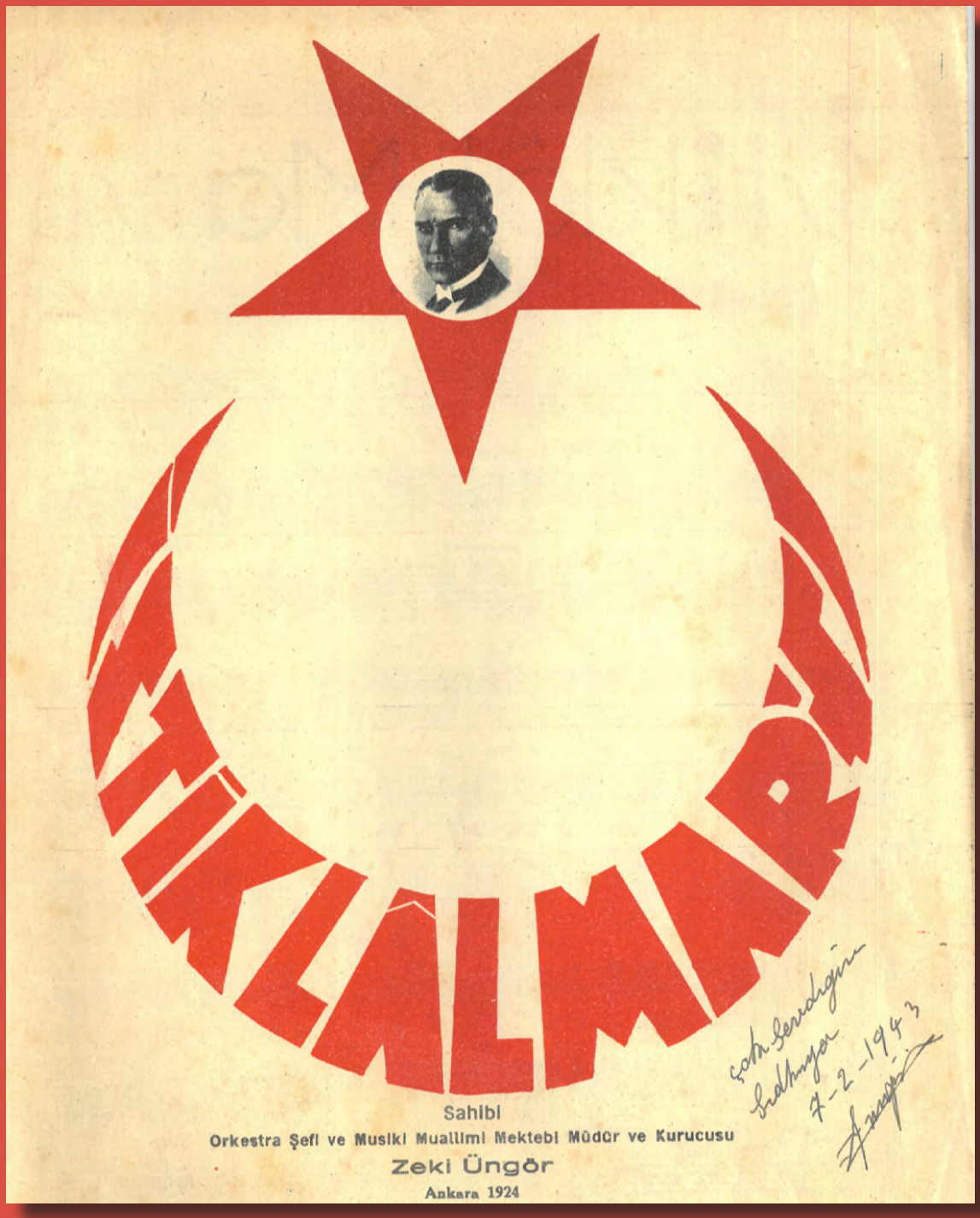
DARÜLELHAN MECMUASI

Sayı: 13 | Bahar 2022 — Müzikoloji ve Müzik Kültürü Dergisi — 6 Aylık Süreli Yayın

ÖZEL EK | Fatih Millet Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazması Güfte Mecmuaları

NURİ ÖZCAN

DARÜLELHAN MECMUASI

Müzikoloji ve Müzik Kültürü Dergisi
Sayı: 13 | Bahar 2022
6 aylık süreli yayın

ISSN 2587-098X

Darülelhan Mecmuası, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından kabul edilmiş olan "Tarihi Türk Müziği Araştırmaları ve Multimedya Arşivi (OMARŞİV)" projesi kapsamında yayımlanmaktadır.

OMAR Adına Sahibi
Gönül PAÇACI TUNÇAY

Genel Yayın Yönetmeni
Mehmet Ö. ALKAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Enis TOMBUL

Yayın Kurulu
Gönül PAÇACI TUNÇAY
Hikmet TOKER
Enis TOMBUL

Düzelti
Lebriz GÜNER GUNCA
Selma HACIOSMANOĞLU

Grafik Tasarım
Enis TOMBUL

Kapak Görseli
Jorj D. Papajorjiu tarafından yayımlanan İstiklal Marşı (Ankara, 1924).

İletişim
İstanbul Üniversitesi Osmanlı Dönemi Müziği Uygulama ve Araştırma Merkezi [OMAR]
Mirgün Köşkü, Tebdil Eskisi Sokak, No. 6 Emirgân/İstanbul
0212 277 40 87
omar@istanbul.edu.tr
http://osmanlimuzigi.istanbul.edu.tr
http://omarsiv.istanbul.edu.tr

istanbuluniomar istanbuluniomar istanbuluniomar omarsiv

Basım Yeri
Maviay Ofset Etiket Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi Giriş Kat (1BF2) Topkapı/İstanbul

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

© İÜ OMAR, 2022

دار الألحان مجموعه سی

İÇİNDEKİLER

MAKALELER

- İstiklal Marşı'nın 100 Yıllık Öyküsü
  Gönül Paçacı Tunçay.....2
- Μουσική (Musiki) Dergisi - II
  Miltiadis Pappas.....10
- "Notacı" (Nota Muallimi) Hacı Mehmed Emin Efendi (1845-1921): Hayatı ve Ailesi
  Serda Kantarcıoğlu.....19
- Atina'da İstanbullu Bir Rum Nazariyatçı: Konstantinos Aleksandrou Psahos
  Eylül Doğan.....25
- Bebekli Udî Hasan Refik Talat Bey'in El Yazması Defteri
  Osman Nuri Özpekel.....30
- Müzik Dünyasında Güzel Bir Dostluk Hikâyesi: Mahmut Ragıp Gazimihal'den Ahmet Muhtar Ataman'a Notlar
  Ayşegül Komsuoğlu.....34
- İzmir Müftüsü Hasan Akif Salı'nın Ankara Radyosuna Yolladığı Üç Destan
  M. Burak Çetintaş.....39
- Asıl Söz Sahipleri - II
  Enis Tombul.....44
- Kanun Sazının Türk Müziğindeki Yeri ve Önemi Hakkında
  Erol Deran.....46

SÖYLEŞİ

- Erol Deran'ın Ahmet Yatman ile Yaptığı Söyleşi.....48

DOSYA

- Türk Musikisi Sanatkârlarına Ait Sicill-i Umumi Belgeleri
  Serhat Başar.....52
- Bazı Bestekârlarımızın Kabirleri ve Vefat Haberleri Hakkında - IV
  Serhat Başar.....63

OMAR'DAN

- **Nota Koleksiyonlarından Seçmeler**
  Muy-ı jülidem oluptur serde anka lanesi.....83
- **Faaliyet ve Yayınlar**.....92

12 Mart 1921'de "Milli Marş" olarak kabul edilen İstiklal Marşı'nın 100. yıl dönümüne tesadüf etmesi sonucu 2021 yılı, Mehmet Akif Bey ve İstiklal Marşı Yılı olarak ilan edilmişti. Bu sayımızın kapağındaki zarif tasarımlı nota buna delalet ediyor, yazıların başında konuyla ilgili bir genel değerlendirme yer alıyor.

Miltiadis Pappas'ın geçen sayımızda başladığı ve İstanbul'da Yunanca yayımlanmış olan *Musiki* dergisini çeşitli sayılarından bazı ilginç kısa alıntılarla tanıttığı yazıları devam ediyor.

Osmanlı müziğini Batı notasıyla yazıp erkence sayılabilecek bir tarihte yaygınlaştırarak yazılı müzik tarihimizde önemli bir hizmeti, gayreti üstlenen Notacı Hacı Emin Efendi, ailesinden Serda Kantarcıoğlu aracılığıyla ilk kez yayımlanan fotoğraf ve yaşam öyküsü detaylarıyla derginin önemli yazılarından birini teşkil ediyor.

Rauf Yekta Bey'in yakın dostu, önemli müzik adamı, nazariyatçı Psahos'la ilgili olarak Eylül Doğan'ın yazdığı titiz araştırma yazısının önemini takdirlerinize bırakıyoruz.

Kadirşinas bir tutumla, kendisinde mahfuz bulunan Bebekli Refik Talat Bey'in el yazısı defterini OMAR'a bağışlayan değerli Udî O. Nuri Özpekel, bir de yazı kaleme aldı. Ayrıca OMAR İcra Heyeti'nin stüdyoda seslendirdiği, defterde yer alan notaların ses kayıtlarını da sayfadaki QR kodunu okutarak dinlemek mümkün.

Merkezimizin YK üyesi ve Siyasal Bilgiler Dekanı Prof. Dr. Ayşegül Komsuoğlu, eşinin büyükbabası olan Ahmet Muhtar Ataman'ın kütüphanesini günümüze kalabilen hâliyle OMAR için incelemeye başladı. Burada yayımladığımız, yakın arkadaşı Mahmut Ragıp Bey'den Ahmet Muhtar Bey'e el yazısıyla gönderilmiş bir biyografi, Cumhuriyet'in müzik eğitim tarihi açısından önem taşıyan bu iki müzisyenin dostluğunu yansıtıyor.

Burak Çetintaş'ın yeni harflere çevirerek notladığı, İzmir Müftüsü Hasan Akif Bey'in yazdığı üç destan âdeta sanatkârlar dizini gibi ve nükte dolu. Okurken neşeleneceksiniz.

Enis Tombul, genelde görmezden gelinerek adları ikinci planda kalan güfte yazarlarından, bir de şiirleri farklı şairlere mal edilmiş olanlarını tespit ederek haklarını teslime ve meslek dayanışmasına devam ediyor.

Usta kanunî hocamız Erol Deran'ın kanun sazıyla ilgili özgün değerlendirmeleri ve daha eskilerden bir kanun icracısı olan Ahmet Yatman'la yaptığı söyleşi, özellikle sazendeleri sevindirecek nitelikte. Sayfada bir de usta işi taksim kaydı mevcut Yatman'ın.

Serhat Başar'ın iki ayrı yazısında, bazı musikişinasların sicil kayıtları, vefat haberleri ve kabirleri belgeleniyor. Bu ayrıntıların kolay rastlanmayacak cinsten olduğunu da ekleyelim.

Bu sayıda bir hayli zengin olan "Nota Koleksiyonlarından Seçmeler" sayfaları ve faaliyetlerimizden örneklerle dergiyi bağlıyoruz.

Kıymetli bir sürpriz olarak Nuri Özcan hocamızın İstanbul kütüphanelerindeki yazma güfte mecmualarını tanıtacağı serinin ilkini, Fatih Millet Kütüphanesi'nin mecmualarını içeren eki, bu sayıyla birlikte vermeye başladığımızı ekleyerek iyi okumalar diliyoruz. Feyziniz bol olsun.

Gönül Paçacı Tunçay

İstiklal Marşı'nın 100 Yıllık Öyküsü

Gönül Paçacı TUNÇAY

Millî Marş İhtiyacı Bahsinde…

Tarihin erken dönemlerinden bu yana bütün milletlerin var olma ve varlıklarını devam ettirme süreçleri içinde millî duyguları ve beraberliği ifade eden müzik eserleri, birleştirici rol oynamıştır. Bu müzik eserlerinin marş formuna gelmesi ve bu adı alması görece daha modern bir durum olmakla birlikte, son yüzyıllarda tüm ulus-devletler kendi kültürel geçmişlerine aidiyet sağlayan birer millî marş seçmişlerdir. Bizde de imparatorluktan cumhuriyete kadar geçen çeşitli dönemlerde, başta mehter marşları olmak üzere bu işlevi gören Cezayir, Plevne, Sivastopol Marşları gibi popüler ama resmî hüviyetleri olmayan eserler kullanılmıştır.

Türk müzikolojisinin önemli ismi Rauf Yekta Bey'in 19. yüzyıl sonundaki şu gözlemi tam bu noktada zikredebileceğimiz bir örnektir:

> 1896-1897 Türk-Yunan harbinin başında idi; İstanbul (Sirkeci) Garı'nda bir kıtanın cepheye gidişine şahit oldum. "Ey Gaziler" diye başlayınca o kadar ürpermişim ki, hiç böyle bir tesir altında kaldığımı hatırlamıyorum. Denilebilir ki, Fransızlar için La Marseillaise ne ise Türkler için de bu eser böyledir. [1]

Bu marşlara hızlıca göz atarak 2021'de kabulünün 100. yılını kutladığımız İstiklal Marşı'nın gerisindeki sürece odaklanalım.

II. Mahmut'tan bu yana padişahların namına marşlar bestelenmeye ve çalınmaya başlamıştır. Donizetti'nin Mahmudiye ve Mecidiye Marşları, Guatelli'nin Aziziye Marşı ve sonra da Necip Paşa ve Vadya Sabra tarafından iki Hamidiye Marşı, ardından II. Meşrutiyet'te Selvelli'nin Reşadiye Marşı bestelenmiş; 1914 yılına gelindiğinde ise Padişah Vahdettin, Mahmudiye Marşını tercih etmiştir.[2]

20. yüzyılın başlarında Paris'te Osmanlı ve Fransız askerî heyetlerinin yaptığı bir toplantı ertesinde Fransızların La Marseillaise'i okumasına karşılık Osmanlıların tekbir getirmesi; I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Almanya'dan ısmarlanan denizaltıları almaya giden Osmanlı bahriyelilerinin törenden sonra okunan Alman millî marşının ertesinde sıranın kendilerine gelmesiyle aralarında bakışarak "Entarisi ala benziyor" türküsünü söylemeleri gibi, bu ihtiyacı hissettiren anekdotlar mevcuttur.

Bugünden bakınca eğlenceli görünen ama zikredildikleri kaynaklarda "hazin" birer hatıra olarak anlatılan bu olaylardan biri de 1895 yılında

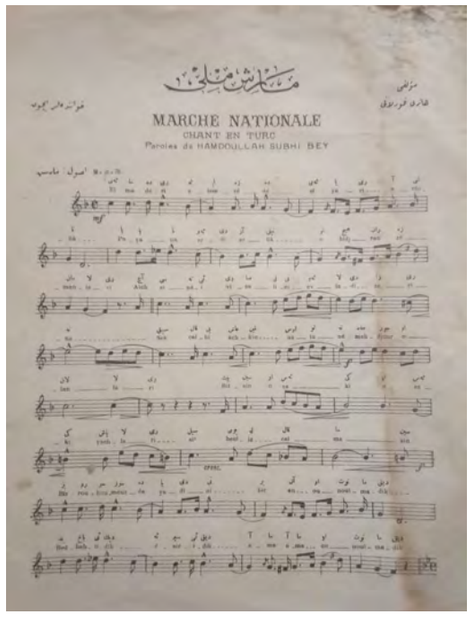
1. Rauf Yekta Bey, *Türk Musikisi* (İstanbul: Pan Yayıncılık, 1986), 106.
2. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mahmut Ragıp Gazimihal, *Türk Askeri Muzıkaları Tarihi* (İstanbul: Maarif Basımevi, 1955).

Almanya'daki bir açılış merasiminde rıhtımda yer alan muazzam bir bandonun her millete ait marşı çalması sırasında yaşanmıştır. Türk bandıralı gemiyi karşısında bulan orkestra şefi "Ey ay dede, ey ay dede / Durağın nerde?" şarkısını çaldırmıştır.[3]

Bu özet girişten sonra bugün okunmakta olan, kabulünün üzerinden 100 yıl geçen İstiklal Marşı'nın şiirine ve millî şairimiz Mehmet Akif'e yoğunlaşalım.

İstiklal Marşı'mızın Yazılması ve Bestelenmesi Bahsinde…

Erkân-ı Harbiyenin isteğiyle Maarif Vekâleti tarafından gazetelere İstiklal Marşı için 7 Kasım 1920'de bir ilan verilerek müsabaka açılır. Memleketin önemli edip ve şairlerinin de katıldığı yarışmaya toplam 724 şiir gönderilmiştir.

Para ödülünden rahatsız olan Mehmet Akif Bey yarışmaya katılmak istememiş, ancak Hamdullah Suphi Bey'in "Sen de ödülünü bağışlarsın" demesi üzerine teklifi kabul ederek Tacettin Dergâhında İstiklal Marşımızı zor şartlar altında yazmıştır.

Herkesin sabırsızlıkla beklediği İstiklal Marşı şiiri on gün içerisinde tamamlanır[4] ve 1 Mart 1921'de Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlığında yapılan meclis görüşmelerinde, elemelerden kalan son altı şiirle birlikte seçime sunulur. Sonuçta İstiklal Marşı şiiri, ilk meclis tarafından 12 Mart 1921'de ittifakla kabul edilir.

Hamdullah Suphi Bey'in kürsüde büyük bir coşkuyla tekrar tekrar okuduğu ve ayakta alkışlanan şiir hakkında Atatürk'ün değerlendirmesi "Bu marş, bizim inkılabımızın ruhunu anlatıyor" şeklindedir.

O dönemde ciddi maddi sıkıntı çektiği bilinen Mehmet Akif, verilen 500 liralık ödülü yoksul kadın ve çocuklara iş öğreten Darülmesaiye bağışlamıştır.[5]

Bir belgeden anlaşıldığına göre de Cenap Şahabettin, Akif'in yarışmaya katılacağını duyması üzerine son anda şiirini geri çekmiştir.[6]

Ayrıca Mehmet Akif'i ikna ederek İstiklal Marşı'nı yazmasını ve yarışmaya katılmasını sağlayan Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in de bir millî marş yazdığı ortaya çıkmıştır.[7]

İstiklal Marşı, kabulünün ardından İngilizce, Almanca, Fransızca, Macarca ve Farsça gibi çeşitli dillere de çevrilerek yurt içi ve yurt dışında dağıtılmış, miting ve törenlerde halkın millî duygularını coşturmak amacıyla okunmaya başlanmıştır.

İstiklal Madalyası ile ödüllendirilen Mehmet Akif, İstiklal Marşı'nı *Safahat*'a "O benim değil, memleketimindir," diyerek almamış; marşın milletin yaşadığı güç dönemin koşullarında yazıldığını ve bu heyecanı yakalamanın zor olduğunu belirtmiştir. Çok bilinen, etki-

3. Muhittin Nalbantoğlu, *İstiklal Marşımızın Tarihi* (İstanbul: Cem Yayınları, 1964), 42.
4. *Sebilürreşad* (17 Şubat 1921): 1."Kahraman Ordumuza" ithafıyla yayımlanmıştır.
5. *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinin 17 Mart 1921 tarihli sayısında şu duyuru yer almıştır: "Teberru: Burdur mebusu, şairi muhterem Mehmet Akif Beyefendi'nin Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen İstiklal Marşı için mahsus beş yüzlira mükafatı nakdiyeyi, müşarünileyh fakir İslam kadın ve çocuklarına iş öğreterek sefaletlerine nihayet vermek emeliyle teşekkül eden Darülmesai menfaatine hediye eylemiştir."
6. Rıfat Necdet Evrimer, *Vatan* gazetesinin 14 Şubat 1952 tarihli sayısında Cenap Şahabettin'in vefatının 17. yılı dolayısı ile kaleme aldığı makalenin bir bölümünde, onun İstiklal Marşı yarışması için yazdığı "Doğduk güneşin doğduğu yerden" diye başlayan şiirine yer vermiş ve yarışmaya katılmaktan niçin vazgeçtiğini ele almıştır. Burada Cenap Şahabettin'in, Akif'e olan hayranlık ve saygısını *"Akif'in yazacağı esere fâik eser yazmak benim kârım değildir"* sözleriyle ifade ettiği belirtilmektedir.
7. Bu marşın bestesi Reşadiye Marşı'nın da bestecisi olan Henri Furlani'ye aittir. İbrahim Büyükeken "Tarihi marşın bestesini Konyalı yazar buldu", *Merhaba Haber* (23 Şubat 2022). https://www.merhabahaber.com/tarihi-marsinbestesini-konyali-yazar-buldu-1849508h.htm [Erişim tarihi: 1 Mart 2022]

leyici cümlesiyle de "Allah bir daha bu millete bir İstiklal Marşı yazdırmasın!" diyerek âdeta marşı millete mal ettiğini vurgulamıştır.

Bununla birlikte aşağıdaki alıntılardan da anlaşılacağı gibi dönem dönem farklı arayışlar da yaşanacaktır. 2000'lerin başında bulunan bazı belgelerin varlığına işaret eden şu önemli ayrıntı sadece birkaç gazetede yer bulabilmiş olup bu kadar hassas bir mevzuda nasıl duyarsız kalınabildiğini göstermektedir:

> 1921 yılında kabul edilen İstiklal Marşı'nın yerine yeni bir marş için açılan yarışmaların belgeleri ilk kez gün ışığına çıktı. Yıpranmış belgeler restore ediliyor. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Bekir Şahin, (…) son teslim edilen 57 belgede 1925 yılında düzenlenen İstiklal Marşı yarışmasıyla ilgili şartname, başvuru dilekçeleri ve çok sayıda şiir gibi önemli bilgiler yer aldığını kaydetti. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Caner Arabacı da Cumhuriyet döneminde yeniden milli marş yazılması konusunda yarışmalar yapıldığını bildiklerini ifade etti: "1924-25'ten itibaren İstiklal Marşı'nı değiştirmeye yönelik bu tür çabalar resmen sarf edilmiş, basında yazılar yazılmış. Fakat bu yarışmalarla ve mahiyetiyle ilgili ilk defa birinci elden belgeler böylece ortaya çıkarılmış oluyor. Yeni marş arayışını Türkiye'nin 1924'ten sonra Batı'ya yönelişiyle ilişkilendirmek gerekiyor. İstiklal Marşı ise İngiltere, Fransa, Yunanistan ve İtalya Türkiye'de işgalciyken yazıldı. Onun için İstiklal Marşı'nda Batı'yla ilgili çok net ifadeler var (…)" Belgeler arasında, Enis Behiç Koryürek'in bir şiiri ve Osman Zeki Üngör'e ait bestenin yazdığı mektup, 1925 yılında yapılan İstiklal Marşı Beste ve Güfte Yarışması'yla ilgili olarak Milliyet Gazetesi'nin 13 Kasım 1925 tarihli sayısındaki duyuru da yer alıyor.[8]

Muallim Kâzım Bey'e (Uz) ait olan İstiklal Marşı'nın notasının kapağı.

Buna benzer bir diğer hadise ise, 1938 yılında Necip Fazıl'ın, İstiklal Marşı yerine yeni bir millî marş yazmasıdır.

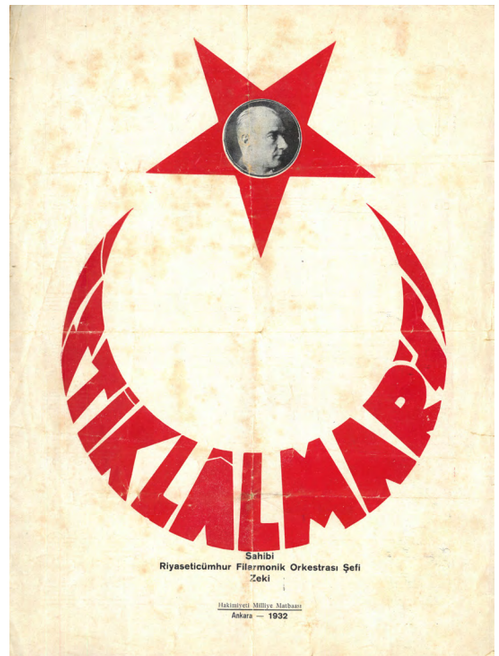
Ulus gazetesi, Cumhuriyet'in 15. yılı münasebeti ile bir marş yarışması düzenlemiş, Necip Fazıl'dan da yarışmaya katılması istenmiştir. Ancak o, yarışmadan vazgeçilmesini şart koşarak 15. yıl marşı değil, İstiklal Marşı yerine yeni bir millî marş yazmak istediğini bildirir. Bunun üzerine yarışmadan vazgeçilir ve Necip Fazıl "Tanrının alnından öptüğü millet" dizesiyle başlayan "Türk Milli Marşı"nı yazar. Marş, Atatürk'e arz edilip onayı alınacaktır. Ancak, Atatürk 1938 yılında vefat edince kendisine takdim edilemez.[9]

Akif, Yaşamı ve Musiki Bahsinde…

Mehmet Akif Ersoy, yakın tarihimizin en çalkantılı döneminde yaşamış ve döneminin siyasi-sosyal-kültürel hadiseleriyle yakından ilgilenmiş olan sorumlu bir fikir adamı, aydındır. Hem Doğu hem de Batı'nın kültürel unsurlarını reddetmeyen birikimi ve yetkin şiir anlayışının yanı sıra musikişinaslığı da heves seviyesini bir hayli aşacak derecededir. Şiirinde sürekli varlığını duyuran ve başlı başına sözün musikisi olduğunu söyleyebileceğimiz aruz veznini kusursuz biçimde kullanması, buna delalet eden başka bir husustur.

8. "Yeni İstiklal Marşı Arayışı Belgelendi," *Radikal* (22 Ağustos 2009).
9. Necip Fazıl'ın şiiri ilk hâliyle *7 Gün* mecmuasının 28 Mart 1939 tarihli nüshasının 6. sayfasında konu hakkında açıklamalar ile birlikte yayımlanır. Bu marş daha sonra kısmen değiştirilerek "Büyük Doğu" adıyla neşredilmiştir.

Tasavvuf, felsefe, edebiyat alanlarında eserler vermiş olan mütefekkir-yazar Ferid Kam, *Safahat*'ın üçüncü kitabının sonunda yer alan "Enis-i ruhum Akif'e" başlıklı yazısında, sanatkârın lisanda, heykelde, ressamlıkta "eserinde göstereceği kemâli ânâsır-ı san'atın nazm-ı tabiîlerini bozmamak şartıyla gösterebilirse maharet ibraz etmiş olur; gösteremezse tabiatı kaba bir suretten istinsah ederek âdi bir mukallid derekesinde" kalacağını söyledikten sonra "anâsır-ı san'atı vaz'-ı tabiîlerinden çıkaran kimse kavânin-i san'atı ihlal etmiş demektir" diye hüküm vermiştir. "Mûsikînin de bu gibi tasarrufâta, mübdiâneye asla tahammülü yoktur. Heykeltraş olsun, ressam olsun, mûsikîşinas olsun daima san'ata has olan mikyas-ı nev'iyi elinde tutmağa, san'atında göstereceği eser-i kemâli o mikyas ile ölçmeğe mecburdur" cümlelerinden sonra da Akif'e hitaben "Sen san'atta gaye aramıyorsun; lakin gayede san'at arıyorsun," diye özet bir tespitle yazısını nihayetlendirmiştir.[10]

Küçük yaşlarından itibaren iyi bir eğitim alan ve renkli, zengin bir kültürel hayatın içinde yetişen Mehmet Akif Bey'in dünyasında musikinin taşıdığı önem ve ömrü boyunca sürdürdüğü bu zevk konusunda birçok kaynakta bilgi mevcuttur.

Dinî hayatın yoğun yaşandığı bir ortamda yetişmiş olması, cami ve tekke musikisine erken yaşlarında aşina olması sonucunu doğurmuş, ilköğreniminden itibaren okulda öğrendiği dinî ve dindışı musiki eserleri de kulak dolgunluğunu beslemiştir. Yaşı ilerledikçe girdiği musiki meclislerinde dönemin en iyi hanende ve sazendeleriyle bir arada bulunmaya başlamış, fasıllara katılarak din dışı musiki kültürünü geliştirmiştir.

Musikiye duyduğu yakın ilgi ve inşa ettiği yüksek zevk, Udî Şerif Muhiddin, Hâfız Kemal, Bursalı Hâfız Emin, İzmirli Hâfız Ahmet, Tanbûri Aziz, Medeni Aziz Efendi-zâde Zühtü, Neyzen Tevfik ve kardeşi Şefik, Udî Asım Şakir, Sarıyerli Hilmi Bey, Ali Rıfat Bey, Hâfız Sâdeddin gibi döneminin önemli musiki adamlarıyla yakın dostluk kurmasıyla ilişkilidir. Bu yakınlık hâli üzerine Mithat Cemal'in, Mehmet Akif'e "Kaptan Paşa gibi senin de hânendelerin sâzendelerin var"[11] diye nükte yapması dikkat çekicidir.

Mehmet Akif'e duyduğu derin muhabbeti, "Akif, Akif… O, anlaşılmaz bir hilkat sırrıdır."[12] sözleriyle dile getiren ve Hüzzam Saz Semaisi'ni ona ithaf eden Şerif Muhiddin Bey, onun çok önem verdiği, yakın dostluk kurduğu müzisyenlerdendir. Bu önemin karşılığını, Akif'in temel eseri *Safahat*'in yedinci kitabı olan *Gölgeler*'e yazdığı ithaf cümlesinde buluruz: "Şarkın Tek Dâhi-i San'atı Şerif Muhyiddin Beyefendi'ye Ta'zim".[13]

Onun Çamlıca'daki konağındaki fasıllara devam eden Akif, orada geçirdiği musiki ve edebiyat dolu saatlerle, ses ve sazlardan yayılan nağmelerle ruhunu dinlendirir. Bazı geceler, Şerif Muhiddin Bey'den ud ve viyolonselinin yanı sıra Byron, Shelley gibi İngiliz şairlerini dinler; bunlara kendi şiirlerinden okuyarak mukabele eder. Yüksek düzeydeki yerli-yabancı birçok fikir ve sanat adamının ağırlandığı bu köşkte, önceki bir tarihte bir müddet ünlü piyanist Godowsky'nin misafir edildiğini

10. M. Akif Ersoy, *Safahat* (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1955), 234-235.
11. Mithat Cemal Kuntay, *Ölümünün 50. yılında Mehmet Akif Ersoy* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986), 184.
12. Eşref Edip (Fergan), *Mehmed Akif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları*, c. II (İstanbul: Asarı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, 1939), 190.
13. M. Akif Ersoy, *a.g.e.*, 447.

bilen Mehmet Akif, o dönem Şerif Muhiddin ile tanışmadığına ve Godowsky'yi dinleyemediğine üzüldüğünü ifade etmiş, zaman zaman Şerif Muhiddin'den ve başka icracılardan çalış tarzını anlatmalarını rica ederek ünlü müzisyeni tanımaya çalışmıştır. Sabahlara kadar meşklerin yapıldığı bu köşke her cumartesi Macar keman virtüözü Charles Berger de gelmektedir. Bir cumartesi günü Berger'in icrasını, gözlerini kapayarak dinleyen Akif'in, ertesi hafta ondan isteği şu olmuştur: "Geçen hafta Bach'ın *Chaconne*'unu çalmıştınız; yine lütfetmez misiniz?"[14] Berger, Akif'in Batı müziğine olan ilgi ve bilgisinden etkilenmiştir.

Mehmet Akif Ersoy'un "Ordunun Duası" adlı şiiri, millî ordunun yeni kurulup teşkilatlanmaya başladığı sıralarda, o zamanki Erkân-ı Harbiye Reisi Mareşal Fevzi Çakmak'ın emriyle Ali Rıfat Çağatay tarafından nihavent makamında ve marş formunda bestelenerek ordumuz için Millî Marş olarak kabul edilmiştir. Akif'le şahsi dostlukları bulunan Ali Rıfat Bey, ayrıca Temmuz 1921'de mütareke yıllarında İstanbul'da "Bülbül" şiirinin tamamını da mahur makamında bestelemiştir. Bu eseri ilk okuyanlardan Laika Karabey salonu dolduran binlerce İstanbullunun gözyaşı döktüğünü anlatır. Anadolu'ya geçenler üzerinden bir yolla Ankara'ya ulaştırılan eser, Akif'in nezdinde her çalınıp söylendiğinde şairin renginin değişip gözlerinin yaşardığı belirtilmiştir.[15]

Mehmet Akif'in Edirne'de memuriyetinin ilk yıllarında tanıştığı, olağanüstü sesine ve icra tarzına hayranlık duyduğu Bursalı Hâfız Emin ile aralarında derin bir dostluk kurulmuştur. Akif İstanbul'a dönünce Hâfız Emin'i evinde misafir eder, sabahlara kadar sıkılmadan bu güzel sesi dinler. Mevlitlerde okuması için naatlar yazar, fakat akabinde bunları yok eder.[16] Bu tanışmadan sonra Akif'in içinde bir enstrüman çalma arzusu doğmuş ve "Madem ki ben de hâfızım, madem ki güzel sese meraklıyım, nısfiye mi olur, ud mu olur, niye birini çalmağı öğrenmeyeyim,"[17] diye düşünmüştür. 1897 yılında, ney meşki için Neyzen Tevfik'in kaldığı Fatih'teki Şekerci Han'a gider ve ney meşkine Neyzen Salim Bey'in Hicaz Peşrevi ile başlar. Uzun süre gayret etmesine rağmen bu peşrevi bir türlü istediği gibi çalamayan, ne zaman çalmaya başlasa Neyzen Tevfik'in "olmadı" dediği bu süreçte, notaya vâkıf olduğu hâlde neyzenlikte yavaş ilerlemesi kendisinde üzüntü yaratsa da Mehmet Akif, bu sazı öğrenme arzusundan vazgeçmez. Sarıgüzel'deki evinden Neyzen'in taşındığı Çukurçeşme'deki Ali Bey Han'a her gün yürüyerek giden ve bu yolda çile çekmeden bir yere ulaşılamayacağını düşünen Akif, burada neyin yanı sıra eser meşkine de devam eder. Bazen bir faslı öğrenmenin üç ay zaman aldığı, bu tempo yüzünden umutsuzluğa kapıldığı ve şevkini yitirdiği anları şu mısralarla anlatmıştır:

Heyhat! Söndü şevkim, şevkimle ben de söndüm:
Hanlarda sürte sürte âşık garîbe döndüm[18]

Güçlüklerle dolu bu yolda, Hâfız Kemâl, Medeni Aziz Efendi-zâde Zühtü, Tanbûri Aziz gibi ustalardan meşk ettiği eserlere usul tatbik etmeye çalışarak ilerleyen Akif, musiki eğitiminde çektiği sıkıntıları ve gösterdiği azmi yıllar sonra, Hâfız Âsım'a Mısır'dan yazdığı 25 Kasım 1924 tarihli mektupta "Ben zavallı iki buçuk şey öğrenmek için kaç kapıya başvurdum, ne adamların kahrını çektim, bilsen!"[19] diye özetlemiştir.

Ankara'da yaşadığı dönemde de Münir Bey, Sarıyerli Hilmi Bey, Basri Bey, Hayreddin Bey gibi müzisyen dostlarıyla beraber, Tâceddin Dergâhı'ndaki odasında şarkılar, ilahiler, gazel ve naatler okur. Bazı zamanlar Neyzen Tevfik'in kardeşi Şefik ile kendisinin ney sadası da dergâhta yankılanır.

Ersoy, ailesi ve *Sebilürreşad* dergisi ekibiyle birlikte İstanbul'a geri dönmesinin ardından, Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerine gittiği Mısır'a 1926'da ailesi ile birlikte yerleşir.

Mehmet Akif, Mısır'da hastalıklarla ve maddi sıkıntılar içinde yaşamasına rağmen üniversitede Türk dili eğitimi verir ve bu yıllarda, müzisyen dostlarıyla olamamanın hüznünü, dinlediği plaklarla ve dostlarına yazdığı mektuplarla gidermeye çalışır. Zevk içinde dinlediği az sayıdaki plağı, Mısır'daki en yakın dostlarıdır. Bir ebedî dost olarak gördüğü, muhabbet duyduğu Şerif Muhiddin Targan'ın plaklarını mütemadiyen çalar. Dinlerken mest olduğu taksimlerin ve saz eserlerinin bulunduğu Tanbûri Cemil Bey'in plaklarını, Mısırlı Şeyh Ali Mahmut'un plaklarını ve Hâfız Kemal'in, ruhanî bir zevki uyandıran mevlit plaklarını da…

Zâti Bey'e (Arca) ait İstiklal Marşı'nın piyano ve koro için yazılmış olan notasının kapağı.

Mısır'da iken Şerif Muhiddin Bey'e gönderdiği bir mektupta, İstanbul'dan ayrılmadan hemen önceki bir toplantıyı kastederek "Geçen geceki mûsikî âlemine bayıldım. Yalnız Hâfız Kemal'i bilemedim. Bizim vedâ gecesi gelip mevlid okuyan Hâfız Kemal'mi, yoksa başkası mı? Ben Mısır'da o gibi âlemlerden mahrumum (…) İnşallah İstanbul'a avdetimde yeni birikmiş nefis âsârınızı dinliyeceğim"[20] diye yazmıştır.

Neyzen Tevfik, 1929 yılında Mehmet Akif'i ziyaret maksadıyla Mısır'a gitmiş, onun istediği makamlarda taksimler yaparak musiki hasretini biraz olsun gidermeye çalışmıştır.

Mehmet Akif, 1935'te hastalanmış, gurbette yaşadığı sürece özlediği memleketinde ölmek istediğinden 17 Haziran 1936 yılında hasta vaziyette İstanbul'a dönmüş ve ömrünün son aylarını Mısır Apartmanı'ndaki dairesinde geçirmiştir. Bu dönemde evi ziyaretçilerle dolup taşmış, İstanbul'un ünlü hâfızları ona Kur'an okumuşlardır.

Bu tarihlerde yakın dostu Neyzen Tevfik, Mehmet Akif'i ziyaret ettiği bir gün onun sancılar içinde kıvrandığını görür ve onu avutmak amacıyla "Bu yaradan bende de var üstadım" der. Bunun üzerine Mehmet Akif "Bırak şimdi hastalığı… Ben buraya dert dinlemeye gelmedim. Ülkemin havasını solumaya, sizlerin yüzlerini görmeye geldim," der ve "Öyle ise çal Anadolu havalarından da kulaklarımın pası, yüreğimin yası dağılsın,"[21] diye devam eder.

Bestekâr Hâfız Sâdeddin Kaynak da Akif'i hastalığında birkaç kez ziyaret ederek ona naat ve kasideler okumuştur. Bir gün Mehmet Akif, "Hâfız Bey oğlum, zannederim Şevkutarab'dan olacak, 'Bir muazzam padişahsın ki kulundur cümle şah' diye bir ilâhi var. Hatırladınız mı?"[22] diye sormuş, Sâdeddin Kaynak da Zekâi Dede'nin bu şevkutarab ilahisini hemen okumaya başlamıştır.[23] Ayrıca bilindiği gibi Kaynak, Akif'in etkileyici şiiri "Çanakkale Mersiyesi"ni segâh makamında bestelemiştir.

Büyük şair, 27 Aralık 1936'da Beyoğlu'nda Mısır Apartmanı'nda vefat eder, tabutu bayrağa sarılır ve mütevazı bir merasimle Edirnekapı Mezarlığı'na defnedilir.

14. Emin Erişirgil, *İslamcı Bir Şairin Romanı-Mehmet Akif*, yay. haz. A. Kazancıgil-C. Alpar (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986), 67.
15. Muhittin Nalbantoğlu, *a.g.e.*, 38-39.
16. Mithat Cemal, kitabında bunun sebebini Bursalı Hâfız Emin ile yaptığı sohbette öğrendiğini belirterek şöyle aktarmaktadır: "Şiir peygambere yetişemezdi; Muhammed'e naat yazılamazdı; hatta Akif, peygambere hürmetinden 'makta' beyitlerine adını koymuyordu" *a.g.e.*, 113.
17. Emin Erişirgil, *a.g.e.*, 63.
18. Erişirgil, *a.g.e.*, 64.
19. Kuntay, *a.g.e.*, 182.
20. M. Akif Ersoy, *a.g.e.*, s. XXXV-XXXVI (Kitabın başına konulan ve "Bu tetkik, güzide şairimiz Mithat Cemal Kuntay tarafından yazılmıştır," diye belirtilen yazıdan alıntılandı).
21. Selman Yaşar, "Mehmet Akif ve Mûsikî," *I. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildirileri*, c. II (Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları, 2009), 728.
22. Eşref Edib (Fergan), *a.g.e.*, c. II, 312.
23. Mehmet Akif'in ölüm yıldönümünde, Beyazıt Camiinde yapılan merasimde, dönemin ünlü hâfız ve mevlithanları hep birlikte onun sevdiği bu ilahiyi okumuşlardır.

İstiklal Marşının Bestesi ve Tartışmalar Bahsinde…

12 Şubat 1924'te Ankara'da Maarif Vekâletinde toplanan bir komisyon, Şark Musiki Cemiyeti Reisi Ali Rıfat Bey'in, millî hükûmetin de uygun gördüğü acemaşiran makamındaki marşını millî marş olarak kabul etmiştir. Bu marşın yayımlanan ilk notasının üzerinde "Maarif Vekâlet-i Celîlesince tertib olunan müsabakada Hey'et-i İlmiyye kararıyla birinciliği ihrâz eden millî marşımızdır. Müellifi: Ali Rif'at" ifadesi yer almaktadır.[24] Marşın notası bastırılmış ve plaklara da alınarak yayılmaya başlamıştır.

Bir müddet sonra Ali Rıfat Bey "alaturkacı", marşın bestesi de "alaturka" olduğu gerekçesiyle itirazlar dile getirilir. Ayrıca eleştirilerin arasına kardeşi Samih Rıfat Bey'in Maarif Vekili olması nedeniyle "iltimas" boyutu katılır.

1924 yılında millî marş bestesi için bir müsabaka daha yapılacağı ilan edilmiş[25] ve eserlerin Napoli, Paris, Viyana konservatuarlarında incelettirilerek en iyi üçü arasından birinin yurtta seçileceği ve ödüllendirileceği açıklanmıştır. Buna başta Kâzım Karabekir olmak üzere –ki onun da "Türk Yılmaz" adında, kendinin bastırıp çeşitli kurumlara dağıttığı bir marşı vardır– bazı milletvekilleri şiddetle itiraz ederler.

Bu arada İstiklal Marşı'nın farklı bestelerinin notaları basılır, bestecilerin kendi çevrelerinde ve ülkenin değişik yerlerinde tanıtılmaya, okunmaya başlar. İstanbul'un Asya yakasında ve bazı Batı illerinde Ali Rıfat (Çağatay) Bey'in, İstanbul'un Rumeli yakasında Zati (Arca) Bey'in, İzmir ve Eskişehir'de İsmail Zühtü Bey'in, Edirne'de Ahmet Yekta (Madran) Bey'in, Ankara'da Osman Zeki (Üngör) Bey'in besteleri duyulmaktadır.

Maarif Vekâleti 1930'da okullara ve devlet dairelerine genelge yollayarak Ali Rıfat Bey'in bestesinin yerine Riyaset-i Cumhur Orkestrası şefi Osman Zeki (Üngör) Bey'in bestesini resmen İstiklal Marşı olarak ilan eder.

Bu sefer de itirazlar başlar, üstelik giderek ciddileşip içine "intihal" iddiaları karışarak:

> Zeki Beyin bestesinde herkesin gördüğü prozodi (tecvid) hataları vardır. Şiirin ölçüsünü, yani aruzunu hiç dikkate almayan bu beste bize şunu anlatıyor ki Zeki Bey, güfteyi mânasına ve ölçüsüne riayet ederek bestelememiş, aksine olarak "Karmen Silva" şarkısından faydalanarak yaptığı bestesini Akif'in şiiri ile güftelendirmiştir. Onun için prozodi hataları sayısız derecede çoktur, o beste Akif'in şiirini ifade etmez (…) Ve işte esası garptan alınmış olan bir bestenin arûz veya hece ölçülerile yazılmış olan şiirimize giydirilmesi böyle hatalar doğurur.[26]

Zaten Zeki Bey de marşın müziğini önceden bestelediğini, şiiri sonradan adapte ettiğini açıkça anlatmıştır:

> Şişli'de Uğurlu Han'ın 4 numarasında oturuyordum. Kurtuluş ordusu süvarilerinin İzmir'e girdiklerinden iki veya üç gün sonra evimde, Talim-Terbiye Heyeti azası ve terbiye mütehassısı dostum Haydar merhumla oturuyorduk. Kapı çalındı. İlkokul öğrenmeni İhsan merhum geldi. Büyük bir heyecan içinde süvarilerin İzmir'e girişini anlatmaya başladı. Hepimiz coşmuştuk. Hemen kalkıp piyano başına geçtim. Ve derhal içimden doğan parçayı çalmaya koyuldum. Böylece marşın ilk 'ti' yerine akoru çıktı. Bu şekilde iki üç mezur yaptım. Arkadaşlarım, "Aman, dediler. Bu çok güzel bir şey olacak". Bunun üzerine İhsan'a rica ettim. O anlattı, ben çaldım. Böylece kısa zamanda eserin taslağı ortaya çıktı. Ertesi gün de çalıştım. İki gün sonra beste bitti. Götürüp arkadaşlara gösterdim. Çok beğendiler. Bunun üzerine bu müziği milli marş olarak takdime karar verdim. Kıymeti hakkında daha kat'i bir fikir edinmek maksadı ile besteyi Viyana Konservatuarı direktörüne gönderdim. On gün sonra direktörden gelen bir mektupta eserin çok orijinal bulunduğu ve melodisinin Türk ihtişamına yakışacak şekilde olduğu belirtilerek tebrik ediliyordum.[27]

Hatta Üngör, 1952 yılında verdiği bir röportajda: "Hem bu kadar münakaşaya ne hacet?.. Güfte meydanda… Daha iyisini yapsınlar," demiştir.

Marş ilk kez plağa alındığında çok yavaş olarak çalınmış, tempo konusunda bestekâr şunları söylemiştir:

> Ben İstiklal Marşı'nı bestelerken kulaklarımda İzmir'e koşan atlıların dörtnal sesleri vardı. Bir de marşın bugün aldığı şekli düşünün. Eserin başında metronom (1 dörtlük=80) olan bir eser hiç bir vakit cenaze marşına benzemez. Plaklardaki ağır tempolu çalınışı ise "Sahibinin Sesi" stüdyosunda Orkestra ile plağa çaldığımız zaman teknisyenler, bunun çok sür'atli bir marş olduğunu ve dolayısıyla ancak plağın yarısını doldurduğunu söylediler. Bu sebeple plağın aynı yüzüne bir marş daha çalmamızı rica ettiler. Ben böyle bir teklifi kabul edemezdim. O anda aklıma bir şey geldi: "Marşı biraz ağır çalalım, plak dolar. Sonra çalınırken plak hızlıya ayarlanır, olur biter" dedim. Bu fikir pek münasip görüldü ve dediğim gibi yapıldı. Fakat bilahare böyle bir fikir vermekle hata ettiğimi anladım. Çünkü marş çalınırken gramofonun hızlıya ayarlanması icap ettiğini kim bilebilirdi?[28]

Sürekli yinelenen ve medyanın taraftar bulma saikiyle dönem dönem gündeme sürdüğü, devam da edeceği anlaşılan bu tartışmalı bahiste, geçmişten bugüne irili ufaklı çok sayıda yazı, beyanat, araştırma vb. yayımlanmıştır. Sadece bu bitmek bilmeyen ve artık ideolojik bir mesele olmayıp "kabullenilmiş" bir çaresizliğe dönen durum bile, üstelik bu kadar önemli bir meselede, ne kadar kafa karışıklığı yaşandığını göstermektedir. Farklı görüşlerden zaman zaman yükselen seslerin, tartışmaların yanı sıra dönem dönem garip olayları da kapsar bu süreç:

9-13 Eylül 1998 tarihlerinde Ankara'da açılan tarımla ilgili bir fuarın başında yapılan panel İstiklal Marşı ile başlatılmak istenmiş, marşı okumaya başlayan kişinin hakkında "ilahi makamında okuyarak tahkir ettiği" gerekçesiyle hapis cezası talebiyle dava açılmıştır.

Bir-iki ay sonra da gazetelerde bir popçunun İstiklal Marşı'nı rock ritminde söylediği, söylettiği yazar.

Popüler kültürün el attığı her konu gibi maalesef bu mevzuda da yüzeysellik ve tartışamama hâli ile hayat devam eder, yuvarlak rakamlı yıl dönümleri eşliğinde.

24. "Kâğıdcılık ve Matbaacılık Osmanlı Anonim Şirketi" baskılı renkli nota.
25. *İleri*, 22 Mayıs 1340.
26. Dr. Osman Şevki Uludağ "İstiklâl Marşı Hakkında," *Musıki Mecmuası* 74 (Nisan 1954): 55-59.
27. "Ritmi ölü doğan marş," *Tercüman*, 12 Mart [1990] Pazartesi (Sanat Kültür Sayfası).
28. Aktaran: Etem Üngör, *Türk Marşları* (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1966), 73-74.

Μουσική (Musiki) Dergisi - II

Miltiadis PAPPAS

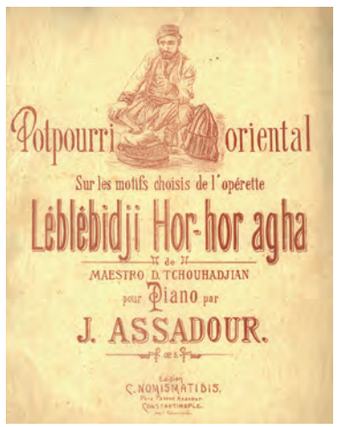
Seri editörü: Gönül Paçacı TUNÇAY

Editörün Notu:
1912 yılının Mayıs ayında yayımlanmaya başlayan, bu dizinin geçen bölümünde genel olarak tanıtıp ilk 12 sayısından bazı yazıların içeriklerini özetlediğimiz Musiki dergisinin kalan sayılarından bir seçki daha sunuyoruz. Bu kez sayıca daha fazla yazıyı konularına göre gruplandırarak tanıtmayı ve bu sayede imparatorluğun Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesindeki kritik zamanlarına daha bütüncül bakmayı sağlayan bir malzeme oluşturmayı tercih ettik. Dergilerin kapaklarına, Ocak 1913'ten itibaren yayımlanmış olan 11 sayıda "2. yıl", Aralık 1913'ten itibaren yayımlanmış olan 13 sayıda "3. yıl", Ocak 1915'ten itibaren Temmuz 1915'e kadar yayımlanan 7 sayıda da "4. yıl" ibareleri konmuştur.

Dergide 20. yüzyılın başlarında İstanbul'da bulunan müzik yayıncıları hakkında ipuçları bulmak da mümkündür. Örneğin Mayıs 1914 tarihli 29. sayıdaki duyuruda: "Musiki'nin sayıları Beyoğlu'nda Cadde-i Kebir'de Bay Kommendiger, Mariyanopulos ve Kardameni, Galata'da Gerardos ve Markopulos kitapevlerinden ve Fener'de Kallifron kardeşlerden temin edilebilir." yazmaktadır. Bu gibi az çalışılmış ayrıntılar hakkında önemli bilgilerin edinilebileceği *Musiki* dergisinin tüm sayılarının içerik dökümünü de gelecek sayıda yayımlayacağız.

İstanbul'dan Çeşitli Müzik Haberleri

1. (Yıl 2, sayı 14, s. 52)

Frici Arko yönetiminde Varyete Tiyatrosu'nda Ermeni besteci Çuhacıyan'ın "Leblebici Horhor Ağa" adlı opereti oynandı. Almancaya tercümesi oldukça başarılı olan gösterinin müziği ile Doğu örf ve âdetlerinin canlandırılışı beklentiyi karşıladı. Tiyatro çiçeklerle ve merakla izleyen çeşitli uluslardan kişilerle doluydu; çünkü bu orijinal Doğu opereti Avrupalı bir topluluk tarafından ilk defa sunuluyordu.

İstanbul'daki Avusturyalı müzisyen Bay Radeglia'ya Amerika St. Ludvig'deki Sanatsal Yayınlar Şirketi tarafından yapılan uluslararası müzik yarışmasını kazanan "Yıldızlara Serenat" adlı eseri için 30.000 dolar ödül verildi. Bay Radeglia tanınmış bir müzisyen olup Doğu müziği üzerinde uzun zaman çalışan ve aynı zamanda çok sayıda besteleri yayımlanmış olan bir orkestra şefidir. *Musiki Dergisi*'nde geçen seneki yeniçerilerin konserini yönettiğine, Türk ezgilerinin armonizasyonunu yaptığına dair uzun ve açıklayıcı bilgi verilmişti. Hak etmiş olduğu bu ödül için kendisini tebrik ederiz.

2. (Yıl 2, sayı 19-20, s. 191)
Bir aydan beri şehrimiz Borbone adında bir maestronun yönetimindeki İtalyan melodram topluluğunu misafir ediyor. Bu topluluk 2-3 artist haricinde, üçüncü sınıf bir tiyatroya bile layık değildir.

3. (Yıl 2, sayı 19-20, s. 191)
Büyük İtalyan müzisyen Verdi'nin doğumunun 100. yıl dönümünde Mnimatakiya bahçesinde büyük bir şenlik düzenlendi. Bahçedeki orkestraya İtalyan melodram topluluğu da katılarak koro ve solo hâlinde Verdi'nin Doğu'da çok yaygın olan çeşitli melodramatik eserlerini icra ettiler. Bahçe tıklım tıklım bir şekilde doluydu. Aynı akşam aynı tiyatroda Rigoletto'nun icrası esnasında çok zarif giyimli bir beyefendinin ilginç bir saptamasını duyduk: "Bu kadar kalabalık olduğuna göre demek ki bu Verdi denilen zatın sahneye ilk kez çıkışı gerçekleşecek (!)"

4. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 226)
S. Simeonoğlu Milli Kız Yetimhanesi, yıllık sınavlarında Kınalı'daki yetimhane kilisesinde çok sayıda kız öğrenciden oluşan bir toplulukla ezgiler okudu. Bu kutsal kuruluşun yönetiminin atalarımızın müziği için gösterdikleri özen tebrike şayandır.

5. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 227)
Büyükdere'deki Aleksandros isimli müzik ve spor kulübü faydalı bir konser verdi. Kadınlardan oluşan mandolinata, icra ettikleri eserlerin yanı sıra kulübün önemli üyelerinin de katılımıyla Şekspir'in *Otello*'sunu büyük bir başarıyla icra ettiler. Derneğin büyük coşkuyla böylesine kibarca, insanlığın yararına uğraşanlara ithaf ettiği ve çok sayıda elit katılımcının iştirak ettiği danslı toplantı herkeste mükemmel izlenimler bıraktı.

6. (Yıl 3, sayı 24, s. 277-278)
Şehrimiz birkaç gündür Nika-First-Lepeniyotis Yunan Drama Topluluğu'nu misafir ediyor. Bu topluluk sürekli Varyete Tiyatrosu'nda gösteri yapmaktadır.

7. (Yıl 3, sayı 26, s. 63)
Geçen yıl âmâların okuyabilmeleri için "optofon" adında yeni bir metot icat edilmişti. Burada her harfin çıkardığı özel ses sayesinde okumak mümkün olabilmektedir. Örneğin H, M ve diğer harflerdeki dikey çizgilerin karşılığı olan karışık sese, N harfinin eğik çizgisinin karşılığı olan inici bir dizinin sesi eklenmektedir. E, O ve Ψ[1] harflerindeki eğik çizgiler de aynı mantıkla ses vermektedir. Bu yöntemle âmâlar alfabenin büyük harflerini bir saat içinde öğrenebilmekte ve bunu öğrendikten sonra da sesle okumaları, gözle okudukları oranda başarılı olmaktadır.

8. (Yıl 3, sayı 27, s. 71-72)
Eskiden Tatavla'da Müzik: Eski Pamfilya[2] metropoliti Hristodulos Melisinos, İstanbul'da emek harcamaktan çekinmeyerek *Tatavla* adlı çok değerli bir kitap yayımladı. 352 sayfadan oluşan kitap çok özenli basılmış olup güzel resimler içermektedir. Her şekilde tavsiyeye değer olan bu kitapta şehirler kraliçesi İstanbul'un, insanları ve sosyal faaliyetleriyle en muhteşem semti olan Antik Tatavla tam ve detaylı bir şekilde tarif edilmektedir. Bu dikkat çekici kitaptan sunduğumuz müzik tarihi ile ilgili şu bilgiler, yazarın müziksever kişiliğini de karakterize etmektedir.[3]

Bahsi geçen Tatavla'daki Aya Dimitri Kilisesi'ndeki koroları aşağıdaki meşhur kişiler yönetmiştir: Günümüzde kullanılan nota sistemini icat edenlerden biri olan Hurmuziyos Hartofilaks (öl. 1848), Foçalı Teodoros Papa-Parashu (öl. 1851),[4] meşhur besteci ve çok sayıda bestesi olan müzik hocası Bizanslı Onufriyos (öl. 1872), Tatavla kilisesinde 30 yıl muganniliik yapan Heybelili bilge, şair ve Sinalı Patrik Konstantinos'un biyografisini yazmış olan Teodoros Aristoklis (öl. 1880), güzel sesli ve ilham kaynağı zengin olan Çorlulu Yerasimos Kanellidis.

1. Yunan alfabesinde yer alan Ψ harfi, Türkçede "ps" harflerinin çıkardığı sese tekabül etmektedir.
2. Anadolu'nun güneyinde Aksu Çayı'nın doğusundan başlayarak Antalya ilinin doğusuna uzanan antik Likya Birliği ve Kilikya arasında kalan bölgedir.
3. *Τὰ Ταταῦλα ἤτοι Ἱστορία τῶν Ταταούλων* ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Παμφίλου Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου (δ.ν) (Ἐν Κωνσταντινουπόλει: Τύποις Ἀ.Α. Κορομηλᾶ, 1913), 70-71, 156-162. [Tatavla'nın Tarihi, Melissinos Hristodulos Pamfilos'un Piskoposu tarafından (İstanbul: A.A. Koromila Matbaası, 1913), 70-71, 156-162].
4. Kitapta bu konu ile ilgili olarak eklenmiş olan önemli dipnot şöyledir: "Bir el yazmasında şu bilgiler mevcuttur: Okuyucu Foçalı Papa-Parashu Teodoros 3 Ekim 1851 tarihinde 58 yaşındayken vefat etmiştir. Roma'da, 1594'te ölen meşhur müzisyen Palestrina'nın cenazesinde çeşitli müzisyenlerin toplanıp okuduğu şekilde, İstanbul'daki muganniler de Tatavla'daki Aya Dimitri Kilisesi'nde toplanıp iki koro hâlinde, merhum müzik hocasının cenazesinde cenaze ezgileri okudular."

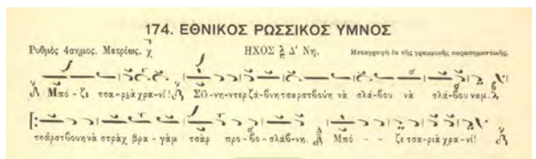
Ayrıca Patrikhane kilisesinde sol ve sağ koroda mugannilik yapan Tekirdağlı Georğiyos (öl. 1889) ve diğerleri…

Onufriyos: Meşhur besteci ve müzik hocası Onufriyos'un tiz perdelere rahatlıkla çıkabildiği bilinmektedir. Tatavla'daki kilisede 30 yıldan beri mugannilik yapan oğlu Timoleon, babası hakkında birçok hatıra nakletmektedir; bunlardan biri de şöyledir: "Kurnazlığıyla bilinen ve birkaç yıl önce vefat etmiş olan Y. Niyagas, Sultan Aziz kılıç kuşandığında (1861) padişaha övgülü sözler yazarak Tatavla'nın baş mugannisi olan Onufriyos'a besteletmek için yalvarmış ve sonra da yaptırdığı altın bir çerçeveye bestelerin notalarını koyarak altın nakışlı, yeşil ipekli bir kumaş üzerinde bir cuma günü namazdan sonra hava almak için Ihlamur Kasrı'na giden sultana sunmuş. Notaları merakla inceleyen Sultan, eser hakkında daha fazla bilgi edinmek istemiş ve beğenerek birkaç hafta sonra uğrayacağı Milli Müdafaa Vekâletinde bu besteleri dinlemek arzusunda bulunmuş. Padişahın bu isteği bir emir subayı tarafından Onufriyos'a bildirilmiş, o da yanına 12 çocuk alıp çok iyi eğittikten sonra belirlenen gün ve yere gitmiş. Orada sultan, oğlu Murat ve ahalisi ile birlikte eseri dinledikten sonra beğenerek bir kez daha icra edilmesini istemiş ve Onufriyos'u 100 lira ile ödüllendirmiş."

Çok iyi bir müzisyen olan Onufriyos, kilise ve okul için ezgiler bestelemişti; aynı zamanda dış [ladinî] musiki bilir ve tanbur da çalardı.

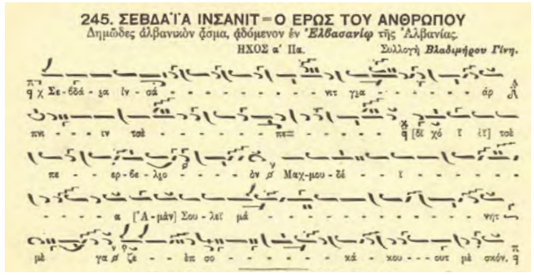
Derginin Uluslararası Perspektifini Göstermek Açısından Anlamlı Yazılar

1. (Yıl 2, sayı 15, s. 69)

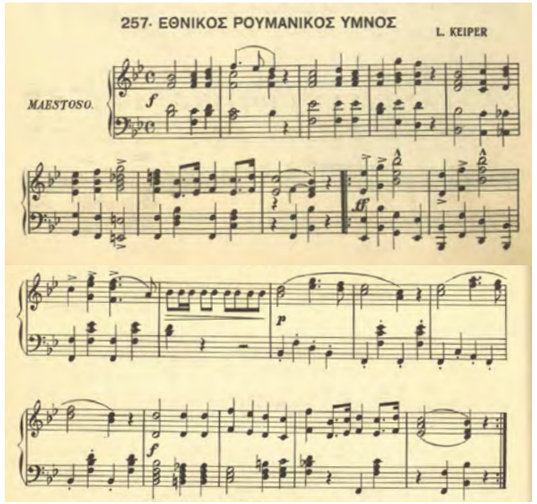
Rus Millî Marşının notası. Kilise nota yazısıyla yayımlanan marşın porteli notadan çevrildiği belirtilmiştir. Notanın altında Yunan harfleriyle Rusça metin mevcuttur.

2. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 208, 219-220)

"Sevdaya İnsanit" adlı Arnavut halk ezgisinin notası. Ezginin Arnavutluk Elbasan'da okunduğu belirtilmektedir

3. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 217-218, 223)

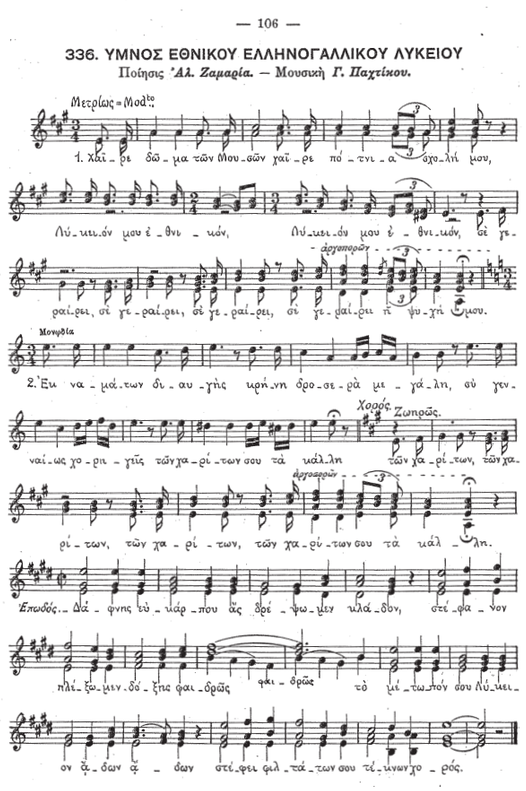
Romanya Millî Marşının notası. Besteci: L. Keiper. (Derginin 257. sayfasında bu marşın neden yayımladığıyla alakalı bazı bilgiler de mevcuttur.)

4. (Yıl 3, sayı 26, s. 60)

Asya, Afrika ve Avrupa'daki Amerikan konsolosluklarının müfettişi olan Bay Gottchalk, Merzifon'daki Amerikan Koleji'ni ziyaret ederek, güzel sanatlar ve özellikle müzik hakkında bir konuşma yapmıştır. *Pontos*'un[5] verdiği bilgiye göre Gottchalk, konuşmasında eski çağlardan itibaren Yunanlıların güzel sanatlar ve müziğe katkılarını övmüş ve ilk çalgının (lir) Yunanlılar tarafından icat edildiğini eklemiştir.

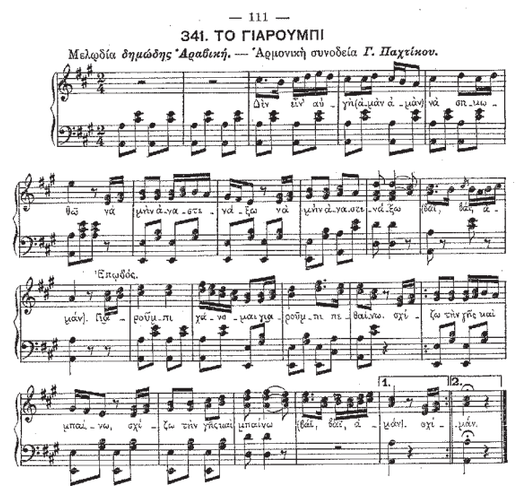
5. Merzifon'da 1914'te *Pontos* adında çıkan aylık dergi. Anatolia Koleji öğretmeni İ. Siyatiropulos tarafından neşredilmiştir. Bkz. Π. Καϊσίδης, "Τα έντυπα του Πόντου," εφημ. *Δεσμός*, φ. 16-17 (Θεσσαλονίκη: επτέμβριος-Οκτώβριος 1990), 160 [P. Kasidis: "*Pontos*'un basılı yayınları," *Desmos* gazetesi, sayı 16-17 (Selanik: Eylül-Ekim 1990), 160].

5. (Yıl 3, sayı 28, s. 106)

Millî Yunan-Fransız Lisesinin Marşı. Güfte: Al. Zamaria, Beste: G. Pahtikos.

6. (Yıl 3, sayı 28, s. 111)

"Yarubi" adlı Arap halk ezgisinin notası. Armonizasyon eşliği: G. Pahtikos.

Rum Cemaatinin Kendi Müzik Geleneğini Sürdürme Çabalarını Yansıtan Yazılar

1. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 226)

Pera'da amatör Yunan Pasnassos Derneği kurulmuştur. Bay A.K. Farsaraki yönetimindeki derneğin amacı, müziğin yayılması ve kusursuz amatör bir koronun oluşturulmasıdır. Temmuz ayında Union Française'de, derneğin kuruluşunun ilan edildiği zengin ve çekici bir program yapılmıştır. Burada başkan Bay A.K. Farsaraki'nin güzel konuşmasından başka, 4 sesli güzel bir eser icra edilmiştir. Sonra saygıdeğer Dim. Vafyadis ve D. Dimitriyadis, piyano ve mandolinata eşliğinde "Sahilin Koruyucusu İosias (Yuşa)", "Cavalleria Rusticana" ve "Lucia" dramlarını icra etmişler, ardından da Bay Likurğos Sarafoğlu tarafından bir monolog sunulmuştur. *Musiki*, yeni kurulan bu derneğin hedefine ulaşması için başarılar dilemektedir.

2. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 226)

Memnuniyetle duyduk ki musikiyi seven beyler Pera'da büyük mandolinatanın oluşturulmasına karar vermiş ve bu işi üstlenmişler. Şimdiye kadar da elliden fazla müzisyen kaydolmuş. Resmî olarak kurulduktan sonra detaylarıyla bu konuya döneceğiz.

3. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 226)

Bay Niko Vafiyadis, vefat eden oğlunun çalgı koleksiyonunu Tatavla'da eğitim veren Amfion müzik derneğine, oğlunun anısına bağışlamıştır.

4. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 226)

Hasköy'de ahlak-din derneği kurulmuş ve yakın zamanlarda derneğin açılış töreni yapılmıştır. Bu güzel törende Bizans müziğinin gelişmesi için konuşma yapılıp iki meşhur koro tarafından bazı eserler icra edilmiştir. Başkan Bay Fil. Filippidis de yaptığı konuşmada, derneğin kutsal hedefinin tüm detaylarını açıklamıştır.

Pahtikos'un, Fener Rum Kilise Müziği Öğretmen Okulunun 1907-1908 öğretim yılı bildiri kitabındaki imzası.

5. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 226-227)
Patrikhane Eğitim Komisyonu en son yayımlanmış olan müfredatında müzik öğretenlere aşağıdaki öğüdü vermiştir: "Yemekten sonraki ilk ders saatinde beden ve müzik egzersizleri yapılmasın. Hava soğuksa ezgilerin okunmasından sonra öğrenciler hemen gitmemelidirler".

6. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 227-228)
Yunan Edebiyat Derneğinin bir yarışma ilanı:

A. Yarışmanın genel müfredatına göre: Model oluşturacak şekilde, yayımlanmamış ve Yunanca yazılmış olmak şartlarıyla arkeoloji, edebiyat ve Bizans tarihi konulu "D. Zambakos Paşa Yarışması" düzenlenmiş, ödül 1200 altın Frank olarak belirtilmiştir. İkinci olarak 3 yıllık araştırma konusu da şudur: Dil, estetik ve ritim açılarından eski Yunan halk ezgilerinin Orta Çağ Yunan halk ezgileriyle kıyaslanarak doğuşları ve gelişmeleri.

B. El yazmaları bir zarfın içine konarak ve yazarın adı, kolay okunabilecek şekilde yazılarak derneğin başkanına 1 Eylül 1915 tarihine kadar gönderilmelidir.

C. Deneme 120 sayfadan uzun olmamalıdır.

D. Komisyonun değerlendirmesi 1915 Ocak sonuna doğru yapılacaktır.

Derneğin 1745. toplantısında sunulup onaylanmıştır.

Dernek Başkanı: Al. Zoiros, Genel Sekreter: Od. Andreadis.

7. (Yıl 2, sayı 23, s. 253)
Pera'daki Ermis Derneğinin müzik okulunda 1 Kasım'dan itibaren dersler yeniden başlamış, okula müdür olarak da meşhur piyanist Bay Hegei atanmıştır.

8. (Yıl 2, sayı 23, s. 254)
Ankara erkek okullarımızda müzik ve kilise müziği derslerinin müfredata alındığı ve kilisede okumak amacıyla okulun öğrencilerinden kalabalık bir koro oluşturulduğu haberini aldık. Bütün bunları okulun genç müdürü Bay Evangelos Mutafidis'e borçluyuz. Bu vesileyle eğitim anlayışı için müdürü, bu çabalara destek ve güç verdikleri için de okul idaresini içtenlikle tebrik ederiz.

9. (Yıl 3, sayı 28, s. 125)
Adapazarı'nda bir müzik-edebiyat derneğinin kurulduğu haberini memnuniyetle vermekteyiz. Okuma odası ve mandolinatanın oluşması ile oradaki soydaşlarımızda başarılı ve moral verici bir etki oluşacaktır. Şimdilik bu hümanist çabaları için emeği geçenleri tebrik ederiz, daha sonra bu konuya dönüp detaylı bilgi vereceğiz.

10. (Yıl 3, sayı 28, s. 125)
Alaşehir'deki meslektaşımız olan *Ἄγγελος τῆς Φιλαδελφείας* [Alaşehir'in Habercisi]'nden, Alaşehir'de Ermippos adında bir spor-müzik derneği kurulduğu bilgisini aldık. Dernekte tecrübeli bir [müzik] hocasının sıkı çalışmaları sonucunda, kısa zamanda 70'ten fazla öğrenciden oluşan ve porteli notadan okuyan bir koro oluştuğunu sevinçle karşıladık. Hoca yakın zamanda enstrümanlarla müzik eğitimine başlayacaktır; sipariş edilmiş olan bu enstrümanlar çok fazla para tutmuştur.

11. (Yıl 4, sayı 42-43, s. 96)
Vilayet baş sekreterinin başkanlığında ilk [hazırlık] eğitim konseyi toplanarak okullar için millî ezgilerin bestelenmesine yönelik özel komisyon oluşturulmasına karar vermiştir. Bu komisyonda şair Cemal Sehir [Celal Sahir] ve Asım [Uz] beyler de bulunacaktır.

İstanbul'daki Diğer Milletlerin Müzik Gelenekleriyle İlgili Yazılar

1. (Yıl 2, sayı 23, s. 239)
"Ermeni Müziği" başlıklı yazıda, Ermeni piskopos Komitas Vartabet ile G.D. Pahtikos'un görüşmesi mevcuttur. Röportajın takdim edildiği paragraf şöyledir:

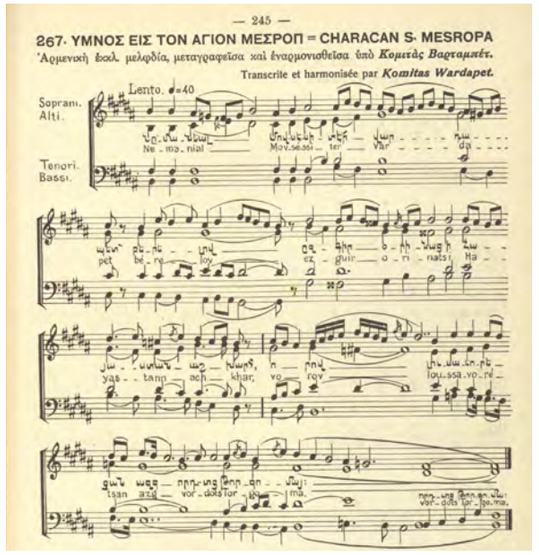
Bizim Doğu'da din adamlarının ilmî bir şekilde kutsal müzik ve halk müziği ile meşgul olmalarına çok ender rastlanır. Bu nadir din adamlarından biri de şehrimizin piskoposu Komitas Vartabet'tir. Onun önemli müzik faaliyetlerini iki seneden beri takip ederek kendisi ile bir röportaj yapmayı uygun gördük. Bizi Pangaltı'daki evinde çok sıcak ve hoş karşıladı. Özel çalışma odası Ermenistan'ın tarihî resimleriyle doluydu. Müzikolog olan bu din adamı, eski ve yeni Ermeni –dinî ve dinî olmayan– müziğini çok derinden bilmektedir; diğer taraftan Berlin Konservatuvarında Batı müziği de okuyup mezun olmuştur. Ermeni kilise ve halk müziği üzerinde bazı teknik bilgileri bize verebilecek en uygun kişidir. Ona yönelttiğimiz birçok soru arasında Yunan müzikologları da ilgilendiren sorular vardı.

2. (Yıl 2, sayı 23, s. 242)

["Aziz Mesrop'a Ezgi" (Şaragan Mesropa) Bizans notasıyla ve Yunan harfleriyle yazılmış Ermenice bir medhiyedir].

3. (Yıl 2, sayı 23, s. 245)

"Aziz Mesrop'a Ezgi" (Characan S. Mesropa) Ermeni kilise ezgisi, porteli notaya çevrilmiş ve Komitas Vartabet tarafından armonize edilmiştir. Metin kısmı Ermenice ve Latince olarak yazılıdır.

4. (Yıl 2, sayı 23, s. 250)
"Aziz Mesrop'a Ezgi" (Characan S. Mesropa) hakkında detaylı bilgiler:

…Bu ezgi 12 Ekim'e tesadüf eden Ermeni alfabesinin 1500. yıl dönümü münasebetiyle Ermeni Patrikhanesinde yapılmıştır.

5. (Yıl 2, sayı 23, s. 256)
Ermeni alfabesinin 1500. yıl dönümünde Ermeni Patrikhanesinde yapılan etkinlikler ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır:

Geçen 12 Ekim'de [1913] Kumkapı'daki Ermeni Patrikhanesinde Ermeni alfabesinin icadının (İ.S. 412) 1500. ve ilk Ermeni kitabının basımının (1512) 400. yıl dönümü coşkulu bir şekilde kutlanmıştır. Bu vesile ile Patrikhane Kilisesinde Bay Vartabet Komitas'ın yönetiminde görkemli bir ayin töreni düzenlenerek birtakım eski kilise ezgileri, güzel sesli 40 kişiden oluşan bir koro tarafından icra edilmiştir. *Musiki*, resmi olarak davet edildiği bu törene büyük zevkle katılmış ve Ermeni ezgilerinin çoğu ile bizim kilise müziği ezgilerinin neredeyse aynı olduklarını tespit etmiştir. Aradaki sololar sanatsal bir üslupla Bay Komitas ve Paris'ten yeni gelen Paris Operası mensubu Ermeni tenor Bay A. Chac. Mouradian tarafından icra edildi. Bu genç tenorun sesi o kadar tatlıydı ve eserleri o kadar hüzünlü okudu ki cemaati büyülediği söylenebilir. Yeri gelmişken bu parlak genç sanatçının Mnimatakiya kışlık tiyatrosunda 3 Kasım'da özel bir konser

Meşhur Ermeni tenor A. Mouradian.

vereceğini ve muhteşem ses yeteneğini sergileyeceğini belirtelim.
Kilisede okunan ilahilerden sonra Patrikhanenin büyük salonunda resmî millî etkinlikler başlamış oldu, ardından karışık [erkek ve kadınlardan oluşan] koro Bay Komitas'ın koleksiyonundan seçilmiş millî halk ezgileri okudu. Ermenilerin millî ruhlarının tacı olan bu ezgiler coşkuyla alkışlanmıştır.

6. (Yıl 3, sayı 26, s. 62)
Bu sayıdan itibaren dergiden özetleyerek alıntıladığımız üç haber, Komitas'ın Mnimatakiya kış tiyatrosunda verdiği konser ve tekrarına ilişkindir.

Mouradian'ın, Vartabet Komidas'ın bir eserini seslendirdiği plağın göbeği.

Yakın zamanda Mnimatakiya kış tiyatrosunda meşhur Ermeni müzikolog piskopos Vartabet Komitas'ın büyük konseri gerçekleştirilecektir. Konserde yeni Ermeni halk ezgileri ve Ermeni kilise repertuvarından seçilmiş eserler, Komitas'ın armonizasyonuyla icra edilecektir. Koronun erkek ve kadın toplam 100'den fazla kişiden oluşacağı belirtilmiştir.

7. (Yıl 3, sayı 27, s. 90)
Mnimatakiya kış tiyatrosunda Komitas'ın yönetiminde Ermeni kilise ve halk ezgilerinden oluşan konseri, Hay-Gussan müzik topluluğu eşliğinde verilmiştir. Hay-Gussan müzik topluluğu korosu, toplam 150 civarında kadın ve erkek sesinden oluşmaktadır. Program:
a. Ermeni kilise ezgileri,
b. Halk ezgileri,
c. Yeni Ermenilerin besteleri,
d. Ermeni oyun havaları içermekteydi. Bütün bunlar zahmetten kaçınmayan din adamı ve müzikolog Bay Komitas'ın transkripsiyon, koleksiyon ve armonizasyonlarından seçilmişti. Kendisi birinci sınıf bir sanat emeğini, Ermeni cemaatinin ve uluslararası müzikolojinin hizmetine sunmakla kalmayıp şimdiye kadar komşu milletlerce de bilinmeyen Ermeni müzik malzemelerini oluşturmaktadır.

Mouradian'ın bir başka icrasını ihtiva eden plağın göbeği.

Amatör bir çaba ürünü olmasına rağmen eserlerin icraları yeterince başarılıydı. İcra edilen dört büyük kilise formu eseri, 4. ihosun plagalına[6], 1. ihosa ve onun plagalına[7] aitti. Bu ezgilerin melodisi bizimkilerine çok benzemektedir. Bunlardan "Khorhurt"un ezgisinin, neredeyse 1. ihos'a ait bir heruvikon'unki[8] ile aynı olduğu söylenebilir.
Konserdeki ezgilerin çoğunluğu yoğun bir şekilde alkışlandı; şimdiye kadar [cemaatimizce] pek bilinmeyen Ermeni müziğinin yorulmayan emekçisi Vartabet Komidas konserde bulunanların tebriklerini kabul etti. Bunların arasında tamamen sanatsal ilgiden dolayı orada bulunan, yabancı müzikolog ve besteciler de vardı.

8. (Yıl 3, sayı 29, s. 156)
Komitas Wardapet,[9] ikinci kez yine Mnimatakiya kış tiyatrosunda Hay-Gussan Ermeni müzik topluluğunu, giydiği etkileyici cüppesiyle yöneterek dikkat çekmiştir. 150 civarında kadın ve erkek sesinden oluşan bu topluluk, Komitas tarafından armonizasyonu yapılmış olan 10 adet Ermeni halk ezgisini icra etmiştir. İcra her zaman olduğu gibi yeterince başarılı olup eserler çok dikkatlice hazırlanmıştır. Bu ezgilerin bazılarının melodileri o kadar tatlı ve başarılı bir şekilde sunulmuştur ki yoğun alkışlarla iki kere tekrar edilmişlerdir.

6. Rast makamına tekabül eder.
7. Uşşak ve hüseyni makamlarına tekabül eder.
8. Heruvikon: Ortodoks kilise musikisinde ayinlerde okunan büyük bir eser formudur.
9. Dergide bu şahsın Vartabet Komidas, Gomidas Wardabet, Vardapet, Komitas şeklinde değişik yazımlarla geçtiği görülmektedir.

9. (Yıl 3, sayı 31-32, s. 215)
Yakın bir zamanda Boğaz'da Arnavutköy'deki Amerikan Kız Okulunun konağında coşkulu Bayan Dr. Patrik tarafından açılış töreni yapıldı. Bu açılışa çok sayıda resmî kişi ile İstanbul'un çeşitli milletlerinden temsilciler katıldı. Başlangıçta okulun marşı yine okulun korosu tarafından icra edildi, ardından yapılan birçok konuşmadan sonra da okulun gölgeli bir köşesinde çeşitli millî oyun havaları sergilendi; her milletin kız öğrencileri ellerinde çok renkli küçük bayraklarla ve kendi millî kıyafetleriyle davetlilerin önünden geçtiler.
İlk olarak Müslüman kız öğrenciler, başlarında büyük bayrakla alanda yerlerini aldı. Sonra millî giyimleriyle Van, Bitlis, Sivas ve başka yerlerden Ermeni kızlar dans ettiler. Dansları güzel olmasına rağmen müzikleri ve şarkıları, tersine çok hüzünlüydü.
Bunlardan sonra başka milletlerin kız öğrencileri eski ve Orta Çağ giysileriyle geçtiler. Amerikan başkonsolosunun uzun boylu ve güzel kızı, Amerikan bayrağı tutuyordu. Diğer kızlardan biri İngiltere'yi, bir diğeri ise Fransa demokrasisini temsil ediyordu. Başka bir kız ise Sırp kıyafetiyle geçit törenine katılmıştı. Bir Bulgar takımı birçok millî oyun havaları oynadı. Bunlar ilk başta gayda eşliğinde oynamaya çalıştılar ancak müzisyen beceremeyince piyano eşliğinde oynamaya devam ettiler. Eski Bulgar krallarının kıyafetleri ile bugünkü Bulgaristan'ın çeşitli bölgelerinin millî kıyafetlerini giymişlerdi; bazıları potur ve kalpaklıydı, kulaklarında güller vardı. General Radko Dimitrief'in kızı ise Bulgar kraliçesinin kıyafetini giymişti.
Son olarak güzel fizikleri ve uyumlu hatlarıyla Rum kızlarının takımı dans ederek geçti. En fazla ilgi toplayan onların geçit töreniydi:
Bu grupta önde eski Yunan giysileriyle avlos (ney) çalan iki kız vardı, arkalarından gelen eski Yunan giysili ikişer kız ellerinde çiçekli vazo ve kuruyemiş dolu kap tutuyorlardı. Başka bir çift ise omuzlarında su sürahisi taşımaktaydı. Rumlardan biri Anadolu'nun, diğeri ise Makedonya'nın kıyafetlerini giymişlerdi. Ardından 6 çift güzel vücutlu kız Atina ve Suli'nin yerel giysileri ile çıktı. İki Yunan kızı da asker eteği giyiyorlardı. Sirtoyla dans edip "Zavallı dünya, allahaısmarladık" ezgisini okudular. Törenin devamında daha başka millî danslar da sergilenerek davetlilerden yoğun ilgi gördü, alkış aldı.

10. (Yıl 4, sayı 39-40, s. 36)
Bu sayıda "Türk Müziği" başlığıyla bir yazı mevcuttur. Aşağıya alıntıladığımız ifadelerle başlayan yazının sonunda da Mecmua-i Makamat*'taki ön sözün bir kısmına yer verilmiştir.*

Türklerin müziği hakkında bazı teknik bilgiler vermek adına, aşağıda bizden önceki yurttaşlarımızdan İoannis Zoğrafos Geyveli tarafından yapılmış çalışmayı sunuyoruz (İstanbul, 1872). Orada eski Rum ve Türk bestecilerin kilise müziği yazısıyla yazılmış ve hanendeler tarafından okunan eserleri mevcuttur. Okuyucularımız, Türk ve Doğu Yunan müzikleri arasında büyük teknik temas bulunduğunu fark edecektir. Geyve'nin Ortaköy'ünde doğduğu için Geyveli diye bilinen tecrübeli ve güzel sesli İoannis Zoğrafos, Arap-İran müziği hakkında derin bilgi sahibi olan bir kişidir.

Geleneksel Kültüre Bağlılığı Yansıtan Bazı Yazılar

1. (Yıl 2, sayı 21-22, s. 225)
Şehrimizde bulunan Trabzon başmugannisi Triantafillos Yeorğiyadis, musiki sevenlerin tavsiyeleri üzerine, Taksim'deki Aya Triada Kilisesi'nde sanatlı bir tarzda okumuştur. Kiliseyi dolduran cemaat, Trabzon'a dönen muganninin üslubunu çok beğenmiştir.
Aya Triada Kilisesi hakkında üzülerek belirtiriz ki sebepsiz yere sadece cemaati değil, kutsal sanatımızla ilgilenenleri rahatsız eden bir durum yaşanmıştır. Başmuganninin boşluğunu doldurmak için vakfın yönetiminin münasip bir muganni bulamayıp hangi sebepten dolayı soldaki okuyucuyu sağ koroya geçirdiği anlaşılamamıştır. Saygıdeğer vakıf üyeleri sol tarafta okuyanı hangi teknik ölçü ile ölçüp sağ tarafa [başmuganniliğe] geçirdiler? Aya Triada başmuganniliğine yakışan teknik ve yeterli müzik eğitimi onda yoktur. Bu olaydan hareketle Patrikhanede bir "Müzik Ko-

misyonu" oluşturulmasını tavsiye ediyoruz. Bu komisyon sadece muganniler in tayinini değil, kilise müziği ile ilgili her konuyu ele alma hakkına sahip olmalıdır. Artık kutsal sanatımızdan her müzik tüccarı istifade etmemeli veya siyasi partiler araya girmemeli; buranın terk edilmiş bir alan olduğu anlayışından vazgeçilmelidir. Nasıl ki öğretmenlerimizin başlarında yasal Merkez Eğitim Komisyonu varsa, aynı şekilde muganni lerin başında da Patrikhane Müzik Komisyonu olmalıdır ki sıkça görünen düzensizlikler, anlaşmazlıklar ve kıskançlıklar yaşanmasın.

2. (Yıl 3, sayı 25, s. 32)
İstanbul'daki meslektaşımız *Proodos* [Süreç] gazetesi, Zapyon Okulunda arsız dans tango öğretildiğine dair kamuoyunu altüst eden bazı açıklamalara yer vermiş; bu yeni, iffetsiz ve etik dışı nitelikte olan Batı dansının, genç kızlarımızın eğitim aldıkları en yüksek eğitim kurumunda öğretildiğini yazmıştır. Bu haber çok çarpıcı olmuş ve bütün soydaşlarımızda sarsıcı bir etki, infial yaratmıştır. Neyse ki Zapyon yönetim kurulundan yapılan resmî yalanlama, ayaklanmış olan ruhları yeterince sakinleştirmiş, bu yüksek millî eğitim kurumumuzun sarsılan itibarı düzeltilmiştir. Çok sağlam bir kaynaktan alınan duyuma göre bu yanlış durum, okulun dans hocasından kaynaklanmıştır. Kendisinin bir müzik-kafede olduğunu zanneden bu kişi, arsız dansın bazı pozisyonlarını göstermiş, ancak Zapyon müdürü Bayan Ev. Adam'ın ani müdahalesiyle olay ciddi deformasyona yol açmadan hemen durdurulmuştur. Maalesef şu bir gerçektir ki kurum eğitici ve millî hedefini çok başarılı bir şekilde verebilirken sanat dersleri yabancı topraklarda aranmaktadır. Geçen sene diplomatların törenlerinde ve Patrik hazretlerinin önünde okunan Katolik kilisesinin "Ave Maria"sı, çıkışta okunan "Fransız Marşı" gibi eserler artık bilinmektedir. Ancak bu kaba yabancı tutkunluğu, gereken pedagojik öğrenimi olmayan hocalardan dolayıdır ki sanatta kaymalara sebep oluyor; bu da millî karakterimizi aşağıya çekiyor. Burada orkestrasyondan bahsederek millî danslarımızın neden bir kenara atıldığını anlayamıyoruz. Son zamanlarda Roma'da yapılan bir konferansta İtalyan bir artist şunları söyledi: "Yunanistan'ın halk ezgileri ve oyun havaları gerçekten orijinal, ilginç ve muhteşem güzelliktedir. İmparator Wilhelm, Korfu'da imparatoriçe Elisabeth'in Achilleion villasında tatil yaparken Yunan oyun havalarına o kadar ilgi göstermiştir ki prenses Louise'e en tipik havalardan sirtoyu öğrenmesi tavsiyesinde bulunmuştur. Aynı şekilde Kayzer, Berlin'de Yunan havalarının icrasına dikkat çekmiştir."

3. (Yıl 3, sayı 27, s. 92)
"Kilise ve Dans": Paris başpiskoposu tangoyu etik olmayan bir dans türü diye nitelendirerek yasaklamıştır. Af dilemek için giden Parisli kadınları papazlara yemin ettirerek, onların eski vals gibi geleneksel ve terbiyevi danslara sadık kalmalarını emretmişlerdir.

4. (Yıl 3, sayı 28, s. 128)
Ortodoks Rus Kilisesi de Arjantin tangosuna karşı tavır koyup onu etik olmayan ve kötü bir dans olarak ilan etmiştir. Moskova metropoliti Makarios cemaate mektup göndererek tangonun en büyük ahlaksızlığa dönüşebileceğini, yeni bir Sodom ve Gomora'ya yol açabilecek bir dans olduğunu söylemiştir. Kendi bölgesindeki bütün papazlara tavsiyede bulunurken her şekilde bu sosyal kötülüğe karşı savaş açmalarını istemiştir. Bir başka Rus metropolit ise dansı aforoz etmeyi düşündüklerini açıklamıştır.

5. (Yıl 4, sayı 39-40, s. 36)
Beyoğlu Polis Müdürlüğü çok iyi ederek açık mekânlarda dans edilmesini yasaklamıştır.

"Notacı" (Nota Muallimi) Hacı Mehmed Emin Efendi (1845-1921): Hayatı ve Ailesi

Serda KANTARCIOĞLU

Emin Efendi, Bolulu Buhurdancı Hacı Mustafa Yusuf Efendi'nin ve Ayşe Hanım'ın oğlu olarak 1261 senesi Şevval'inin 25. gününde (22 Ekim 1845)[1] İstanbul, Beylerbeyi'nde dünyaya gelmiştir. İlk mektep tahsilinden sonra, H. 1272 (M. 1855-56) yılında, saray bando ve orkestrası ile Türk musikisi öğretimi vermek üzere kurulmuş olan Musika-i Hümayuna girmiştir. Burada geleneksel Türk musikisini, ayrıca alafranga musiki muallimlerinden -kısa bir süre Donizetti ve sonra Callisto Guatelli Paşa'dan- Frenk (Batı musikisi) notasını öğrenmiştir. Genç yaşta Hicaz'a giderek hac farizasını yerine getirmiştir. Musika-i Hümayunda sazende ve nota muallimi görevlerini üstlenmiş, "Notacı" lakabıyla anılmaya başlamıştır. **(Resim 1-2)**

Emin Efendi, eski Türk musikisi âsârını ilk kez Batı notasıyla yazmıştır. Ailede, Emin Efendi'nin çok büyük bir emekle eski âsâra ait "bir oda dolusu el yazması nota"dan oluşan bir külliyat oluşturduğu, ancak bunun bugüne ulaşamadığı dile getirilmektedir.[2] Geleneksel musikimize yaptığı bu önemli hizmet, maalesef bugüne ulaşamadığı için aile dışında bilinmemekte, nota konusundaki çalışmasının sadece yazıp bastırdıkları ile sınırlı olduğu düşünülmektedir. Emin Efendi, nota kullanımının yaygınlaşması için, oluşturduğu külliyattan bir kısım notaları basmak amacıyla, Matbaa-i Osmanî ile beraber 1873'te Fincancılar Yokuşu'nda Rıza Paşa Hanı'nda litografya (taş baskı) matbaası açmıştır. Matbaa-i Osmaniye, Zartaryan, Serviçen, Matbaa-i Âmîre, Lœffler, Âlem gibi matbaalarda da notalar bastırmış; ayrıca bastırdığı notalar *Servet-i Fünûn*, *Mâlûmat*, *Hanımlara Mahsus Gazete* gibi çeşitli gazetelerin ilavesi olarak da verilmiştir. Yayımlanan notalar

Resim 1 | Emin Efendi'nin gençliği.

Resim 2 | Emin Efendi, Musika-i Hümayun muallim cübbesi ve serpuşu ile.

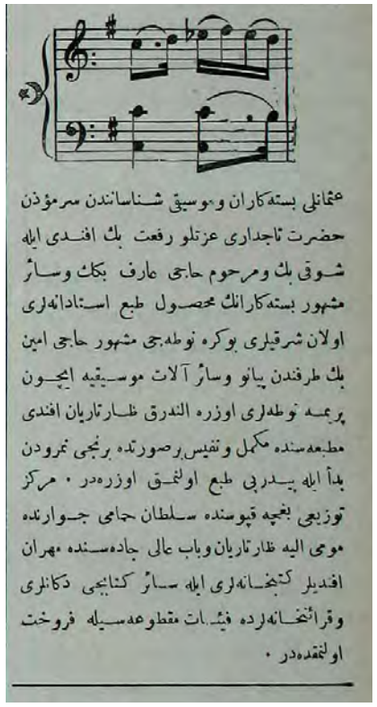
Fotoğraflar: Torunu M. Orhan Eligüzeloğlu'nun (ö. 2021) aile albümlerinden.

1. Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, c. 9 (İstanbul: Koçu Yayınları, 1968): 5063; Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsıkisi Ansiklopedisi*, c. 1 (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996): 255.

2. Torunu Selma Eligüzeloğlu ile aile hatıralarına ilişkin şifahi görüşmeler (2021).

matbaa, kitaphane ve kıraathaneler tarafından satılmıştır. (**Resim 3**) Ayrıca kendisinin de Kalpakçılarbaşı'nda, Nuruosmaniye Kapısı'nda, 23 numarada bir dükkânı olduğu; bastırdığı notaların burada da satıldığı bildirilmiştir.[3] Yayımladığı notalarda 87 adet bestekârın eserlerine yer verdiği belirlenmiştir. Bunlar arasında, geleneksel Türk musikisi eserleri içinde önemli yer tutan bazı fasıllar; peşrev, saz semaisi, sirto, marş, polka, mazurka ve vals formunda eserler; 250 adet civarında seri numaralı yaprak nota ile Hacı Ârif Bey, Şevki Bey, Müezzinbaşı Rıf'at Bey gibi, devrinin bestekârlarının da şarkıları bulunmaktadır.

Notacı Hacı Emin Efendi'nin 1293 (1876) yılında yayımladığı bir rast faslı defterinin[4] Osmanlı'da neşredilmiş ilk fasıl defteri olmasının mümkün olduğu düşünülmektedir.[5] Defterde "kendine özgü yazısı"nın da bulunduğu not edilmiştir.[6] Bastırdığı notalarda kendini "Mehmed Emin", "Hacı Emin", "Notacı Mehmed Emin", "Notacı el-hacc Mehmed Emin", "Notacı el-hacc Mehemmed Emin" isimleriyle tanıttığı; istifli mühür de kullandığı bilinmektedir.[7] Hâlen İBB Atatürk Kitaplığı Yazma Eserler bölümünde bulunan, Batı notası öğretimine ilişkin yirmi dersten oluşan *Nota Muallimi* isimli kitabında (İstanbul: Zartaryan Matbaası, 1302/1885) notanın tarifi, tarihi, önemi, gerekliliği ile Batı notasını, nüans işaretlerini, arıza işaretlerini tanımlayarak usuller ve makam bilgilerini anlatmış; böylece "Nota Muallimi" olarak da anılmaya başlamıştır. Kitabın mukaddime kısmında, kendisinin 30 seneden beri notanın talim ve tahsiliyle meşgul olduğunu yazmıştır ki Musika-i Hümayuna giriş tarihinden, kitabın yayımlanmasına kadar tam 30 yıl geçmiştir.

عثمانلی بسته‌کاران وموسیقی شناسانندن مرحوم‌ذن
حضرت تاجداری عزتلو رفعت بك افندی ایله
شوقی بك ومرحوم حاجی عارف بكك وسائر
مشهور بسته‌کارانك محصول طبع استادانه‌لری
اولان شرقیاری بوکره نوطه‌جی مشهور حاجی امین
بك طرفندن پیانو وسائر آلات موسیقیه ایچون
پرمه نوطه‌لری اوزره الدرق طار تاریان افندی
مطبعه‌سنده مکمل ونفیس برصورتده برنجی نمرودن
بدأ ایله پدری طبع اولنمق اوزره‌در • مرکز
توزیعی بغچه قپوسنده سلطان جامی جوارنده
موجی الیه طار تاریان وباب عالی جاده‌سنده مهران
افندیلر کتبخانه‌لری ایله سائر کتابجی دکانلری
وقرائتخانه‌لرده فیئات مقطوعه‌سیله فروخت
اولنمقده‌در •

Resim 3 | *Osmanlı bestekârân ve musikişinasânından Sermüezzin-i Hazret-i Tacdarî İzzetlû Rif'at Beyefendi ile Şevki Bey ve merhum Hacı Arif Bey'in vesair meşhur bestekâranın mahsul-i tab-ı üstadaneleri olan şarkıları bu kere notacı meşhur Hacı Emin Bey tarafından piyano vesair âlât-ı musikiye için prima notaları üzere alınarak Zartaryan Efendi Matbaası'nda mükemmel ve nefis bir surette birinci nümerodan beda ile peyderpey tab olunmak üzeredir. Merkez-i tevzii Bahçekapısı'nda Sultanhamamı civarında mumaileyh Zartaryan ve Babıali Caddesi'nde Mihran Efendiler kitaphaneleri ile sair kitapçı dükkânları ve kıraathanelerde fiyat-ı maktuasıyla füruht olunmaktadır.* 13 Rebiyülahir 1304 (09 Ocak 1887) tarihli *Tarik* gazetesi, s. 4.

Tarihçe-i Fenn-i Mûsikî (Dersaadet Matbaa-i Safâ ve Enver, 1310/1892-93) adlı eseri Şerif Muhiddin Targan koleksiyonundan (819 numara ile) Süleymaniye Kütüphanesi'ne intikal etmiştir.[8] Eserde, tiyatro ve opera sanatlarının doğuşu, Batı'daki musiki çalışmaları, meşhur bestekârların biyografileri ve eserlerinden söz etmiştir. Bu eseri dedemiz, M. Emin (Mehmed Emin) ismiyle yayımlamıştır.[9] *Nota Muallimi* kitabının hâtime kısmında Emin Efendi "Makamâtın terennüm ve teganni-si iktizâsınca hangi sadâlar ile teşkil edileceğini ve makamât-ı mezkûrenin ahkâmını irâe eden taksimâtı"nı konu alan ikinci cildin de basıma hazır olduğundan bahsetmiş, ancak ikinci cilt yayımlanmamıştır.[10]

3. Türkân Hepgür, "Nota Muallimi Hacı Emin Bey'in Hayatı ve Bestelemiş Olduğu Eserler" (yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1995), II, 9, 10 ve Gönül Paçacı Tunçay, "'Notacı' Hacı Emin Efendi," *Darülelhan Mecmuası* 8 (Bahar 2017): 23, 25, 27, 34.

4. İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi Müzik Eserleri, IUNEK781/43-2.

5. Gönül Paçacı Tunçay, a.g.m., 36.

6. Gültekin Oransay, "Türkiye'de Defter ve Dergi Biçiminde Fasıl Yayınları 1875-1976," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (1978): 279.

7. Armağan Sezen, "Türk Müziğinde Nota Yayıncılığı (1875-1928)" (yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1992): 3-11; Merih Erol, "Türkçe Matbu Nota ve Solfej Kitabı: Hacı Emin Efendi ve 'Nota Muallimi' (1885)," *Müteferrika* 23 (Yaz 2003): 106.

8. Aynı eserin bir başka nüshası İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde, 5977 numara ile kayıtlıdır. Özcan Abaylı, "Tarihçe-i Fenn-i Mûsikî (Çeviri Yazım ve İnceleme)" (yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2004), II.

9. Sülalede bütün erkeklerin ilk adı Mehmet, kızların Ayşe'dir. (Torunu M. Orhan Eligüzeloğlu'nun aileye ait bilgi notları ve şecerelerinden).

10. Merih Erol, a.g.m. 136.

Resim 4 | Mehmed Emin Efendi, orta yaşlarında.

Resim 5 | İlk çocuğu Merzûka Emin ile.

Resim 6 | Oğlu Topoğrafya Zabiti Miralay Zekâi Bey, eşi saraylı Peyker Hanım, torunu Bahattin Bey.

Fotoğraflar: M. Orhan Eligüzeloğlu'nun aile albümlerinden.

Emin Efendi, terkip ettiği nev-edâ makamında hafif usulünde bir peşrev, saz semaisi ve şarkı ("Saz-ı ahım dinleyin ey âşıkan") bestelemişse de bu makam başka bir bestekâr tarafından kullanılmamıştır.[11] Türk ve Batı musikilerini iyi bilen Hacı Emin Efendi peşrev, saz semaisi, sirto, şarkı, marş, polka, mazurka, vals ve kanto formlarında eserler bestelemiştir. Hicaz makamında "Mendilini al eline (Hora havası)"; hicazkâr makamında "Zâr oldu gönül nazre-i suziş eserinden"; hüseyni makamında "Dildade oldum bir dilsitane"; hüzzam makamında "Bir gül-i ranaya gönül bağladım"; nihavend makamında "Izdırab-ı sinemi canâ neden fehm eyledi", "Can hasta düşüp şiddet-i sevda-yı serimden", "Yâd-ı cemalinle gönül eğlenir"; rast makamında "Ey benim ahu bakışlı dilberim", "Bahar oldu açıl ey verd-i âlem", "Dil nasıl bulsun teselli derd-i aşka ey peri"; segâh makamında "Yâr yıkılmış gönlümü vaslıyla âbâd eyledi"; suzinak makamında "Ta ezelden sevdiğim bir âşık-ı suzanınam" ve "Müjdeler olsun sana ey şivekâr" gibi şarkıların yanında acemaşiran, saba, hicaz, nihavend peşrevler ile hicaz, nihavend, suzinak, uşşak sirtolar bestelediği bilinmektedir.[12] Hicazkâr düyek şarkısı "Gülmek yaraşır gül yüzüne ey gül-i canım" Zâti Arca tarafından; hicaz müsemmen şarkısı "Bezme gelip duymadan el", hüseyni düyek şarkısı "Yoktu gönülde bir zaman aşk u muhabbetten nişan" hocası Guatelli Paşa tarafından piyano için çok seslendirilmiştir.[13] Batı müziği alanındaki eserlerinde de armoniyi Guatelli Paşa yapmıştır.[14] Emin Efendi'nin bestelerinin çoğunun TRT repertuvarında bulunmadığı belirlenmiştir.

Devrin üslubuyla, en yetkili kişilerden alıp kaynak göstererek yayımladığı pek çok eserin özgünlüğünü kaybetmeden aktarılmasını sağlamıştır.[15] Nota yazımında sol anahtarını ve mansur ney akordunu esas aldığı görülmekte, bu yazım tarzının günümüzde de devam ettiği bilinmektedir.

Latin harfleri ile yazdığı bazı eserlerini Fransızcaya tercüme edip yayımlamıştır. Zamanına göre her bakımdan ilerici ve yenilikçidir.[16]

Ud, kanun, keman dâhil birçok enstrümanı çalabildiği, ailede bilinmektedir. Musika-i Hü-

Resim 7 | Hacı Emin Efendi'nin ailesi. Ön sıra, soldan sağa: Büyük kızı Saadet Hanım, torunlarından Ayşe Necla, ikinci eşi Nazife Hanım ve -fotoğraflarla arşivi günümüze aktaran- Mehmet Orhan Eligüzeloğlu. Arka sıra, soldan sağa: Damadı Op. Dr. Şevki Eligüzeloğlu, küçük kızı Güzide Hanım ve Zekâi Bey'in oğlu Bahattin Bey.

11. Yılmaz Öztuna, a.g.y.

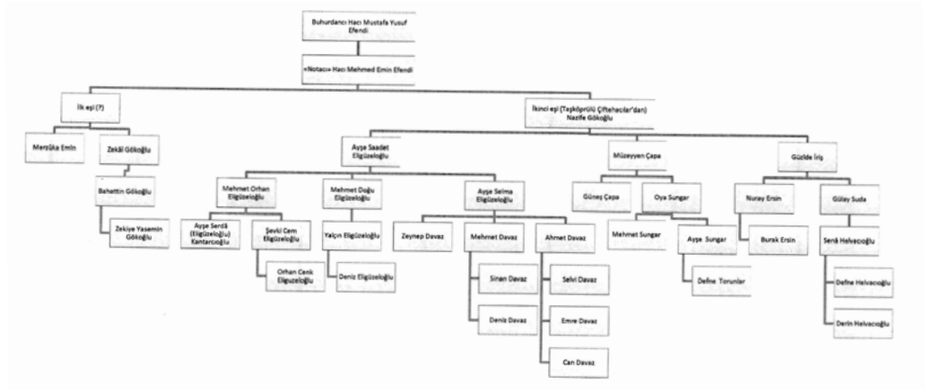
12. Türkân Hepgür, a.g.e., II, VIII.

13. Öztuna, a.g.y.; Hepgür, a.g.e., 9; Erol, a.g.m., 104.

14. Özcan Abaylı, a.g.e., 14.

15. Hepgür, a.g.e., 82; Tunçay, a.g.m., 27.

16. Hepgür, a.g.e., 82; Tunçay, a.g.m., 25.

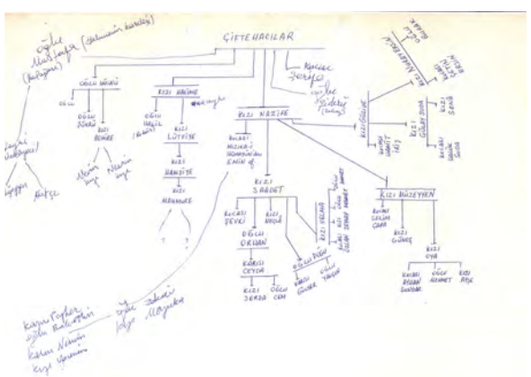
Şekil 1 | Nota Muallimi Hacı Mehmed Emin Efendi'nin soyağacı.

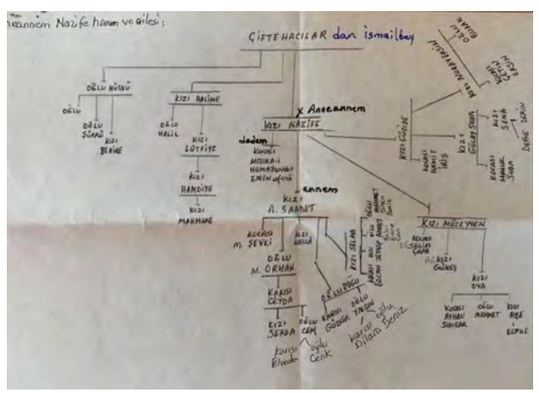
mayundaki muallimlik ve sazendelik görevlerinden başka, sultan ve şehzadelere musiki dersleri vermiştir. Akşamları ise sarayda II. Abdülhamid ve Sultan V. Mehmet Reşat'ın huzurunda musiki meclislerine ve fasıllara -genellikle udu ile- katılmıştır.[17] Sultan II. Abdülhamid, ahşap bir rahle yaparak kendisine hediye etmiştir.[18]

İlk evliliğini yaptığı eşinden bir kızı (Merzûka Hanım, Maçka mezarlığında medfun) (**Resim 5**) ve bir oğlu (Zekâi Bey, 1884-1935) dünyaya gelmiştir.[19] Topoğrafya zabiti (haritacı) Miralay Zekâi Bey'i Sultan V. Mehmet Reşat, saraylılardan Peyker Hanım ile evlendirmiştir.[20] (**Şekil 1, Resim 6**) Emin Efendi'nin, Vişnezade'de Maçka mezarlığının karşısında bulunan büyükçe bir yeri cami yapılması için bağışladığı, vefatından sonra da damadı Op. Dr. Şevki Bey'in bunun için uğraştığı ancak cami yapılmadığı, ailede anlatılmaktadır.[21]

İlk eşinin vefatından sonra Taşköprü, Çiftehacılar'dan İsmail Bey'in kızı Nazife Hanım (1296/1881-1970) ile evlenmiştir. (**Şekil 2 a-b**) Bu evliliğinden kızları Ayşe Saadet Hanım (1321/1905-1947), Müzeyyen Hanım (1907-1994) ve Güzide Hanım (1917-2003) dünyaya gelmiştir.[22] (**Şekil 1, Resim 7**) Emin Efendi, kızlarından Saadet Hanım'a da kanun dersleri vermiştir. Kanunu, torunu Orhan Bey tarafından son yıllarda rahatsızlanıncaya kadar saklanmıştır.

Hacı Mehmed Emin Efendi'nin Musika-i Hümayun askerî kıyafeti ile çocuklarıyla birlikte

Şekil 2 a-b | Çiftehacılar'ın soyağacında kızları Nazife Hanım'ın kocası Musika-i Hümayundan Emin Efendi olarak kaydedilmiştir.

17. Bkz. 2. dipnot.
18. Torunu Nuray Ersin ile aile hatıralarına ilişkin şifahi görüşme (2021).
19. Torunu Mehmet Orhan Eligüzeloğlu tarafından düzenlenmiş ve ailenin her iki tarafından altı nesil kadar geriye giden aile şecerelerinden.
20. Bkz. 2, 18. dipnotlar ve Abdurrahman Aygün, *Türk Haritacılık Tarihi* (Ankara: Harita Genel Komutanlığı Matbaası) c. 2 (1980), 12; c. 3 (2002), 11.
21. Bkz. 2. dipnot.
22. Bkz. 2, 18. dipnotlar ve torunu M. Orhan Eligüzeloğlu'nun bilgi notları ve hatıratı.

olan fotoğrafında (**Resim 8**) yanında oğlu Zekâi Bey, kızı Saadet Hanım ve kucağında kızı Müzeyyen Hanım görülmektedir. Öndeki küçük resim ise oğlu Miralay Zekâi Bey'in ileri yaştaki fotoğrafıdır. Albümdeki fotoğraflarda (**Resim 9**) ise Emin Efendi'nin yaşlılığı, kızı Saadet Hanım ve ikinci eşi Nazife Hanım görülmektedir.

Hacı Emin Efendi'nin, *Servet-i Fünun* gazetesinin 231. sayısında (1311/1893-94) ve *Hanende Mecmuası*'nın, 19. yüzyılın önemli ve meşhur musikişinaslarının fotoğraflarını içeren zeylinde (1317/1901) bulunan fotoğrafının orijinali, oğlu Zekâi Bey'in evinin duvarında asılı iken, evin apartmana çevrilmesi sırasında kaybolmuştur. Hacı Emin Efendi ve ailesine ait, hâlen mevcut olan fotoğraf, belge ve bilgi notları, torunu Mehmet Orhan Eligüzeloğlu tarafından titizlikle korunarak günümüze intikal ettirilmiştir.[23]

Emin Efendi'nin vefatında (resmî nüfus kaydı bilgisine göre, 14 Eylül 1921) eşi Nazife Hanım, 40 yaşında olup kendisine, emekli eşinden dul maaşı bağlanmıştı.[24] Emin Efendi'nin, literatürde çelişkili olarak verilen ve maalesef sonraki yayın ve tezlerde de 1902[25] ve 1907[26] olarak tekrar edilen vefat tarihleri doğru olmayıp tahmin veya yakıştırma olduklarını düşündürmektedir.[27] Benzer şekilde, musiki tahsilinden sonra Hicaz'a gidip burada bir müddet ticaretle uğraştığı,[28] bu arada musikiyi ihmal etmediği, sonra nota basımıyla ilgilendiği[29] söylemlerini de düzeltmek gerekir. Emin Efendi, Hicaz'a çok genç yaşında gidip buradan dönmüş ve aslen ömür boyu Musika-i Hümayunda görev yapmıştır.

Resim 8 | Musika-i Hümayun askerî kıyafeti, hizmet madalya ve nişanları ile Mehmed Emin Efendi, çocukları ile bir arada.

Fotoğraflar: M. Orhan Eligüzeloğlu'nun aile albümlerinden.

Resim 9 | Kızı Saadet Hanım'ın (solda) albümünde babası Emin Efendi ve annesi Nazife Hanım.

Ayrıca, sarayda musiki meclislerine katıldığını, sultan ve şehzadelere dersler verdiğini, bir yandan da yazdığı bir kısım notaları bastırdığını belirtmiştik. *Nota Muallimi* kitabının mukaddime kısmında yazdıklarından anlaşıldığı üzere, II. Abdülhamit'in tahta çıkışından beri her çeşit ilim ve fenne dair art arda eserler yayımlandığı hâlde musiki ilmine dair bir iki yazılı eser bile görülmemesinden dolayı duyduğu

23. Hacı Mehmed Emin Efendi'nin ailesine ait arşivi hassasiyetle koruyarak bugüne aktarılmasını sağlayan torunu, babam M. Orhan Eligüzeloğlu'nu (1929-2021) minnet ve rahmetle yâd ediyorum.
24. Bkz. 2 ve 18. dipnotlar.
25. Hepgür, a.g.e., 10.
26. Öztuna, a.g.y.
27. Emin Efendi'nin biyografisi temelde -o yaklaşık 40-50 yaşlarındayken yayımlanmış olan- *Servet-i Fünun*'un 231. sayısı (1311/1893-94), s. 207-208'deki ve *Tercüman-ı Hakikat*'in 2603 (14 Şubat 1887) ve 2718'inci (02 Temmuz 1887) sayılarında yazılanlara dayanmaktadır. (Tunçay, a.g.m., 24) *Servet-i Fünun*'daki metin genelde magazine yönelik olup tutarsızlıklar içermektedir. *Tercüman-ı Hakikat*'teki yazılarda, Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), Emin Efendi'yi musikide terakki taraftarlarının reisi olarak tanıtmış, bu ilimde ilerlemek için notanın öneminden bahsetmiştir. Vefat tarihini 1907 olarak veren Reşat Ekrem Koçu'nun ise, bir olasılık olarak, Emin Efendi'nin emekliliğinden sonra Musika-i Hümayunda varlık göstermeyişinden ötürü vefat ettiğini tahmin etmiş olabileceğini akla getirmektedir. Mevcut basılı kitap ve notalarıyla belgelendirilmiş olanlar dışında, hayatına dair yazılanların tahminî olduğunu düşünmekteyiz. Bu sebeple, torununun çocuğu olarak bu yazıyı aile evrakı, bilgi notları, hatıralar ve fotoğraflarına dayanarak hazırladık. Bu vesileyle literatürdeki tahminî ve yakıştırma olabilecek hususları düzeltmeyi borç biliriz.
28. Koçu, a.g.y.; Öztuna, a.g.y.; Hepgür, a.g.e., 9; Tunçay, a.g.m., 104.
29. Hepgür, a.g.e., 9.

üzüntü onu –eşi Nazife Hanım'ın da "Musiki dışında her işi bana bırakırdı" diye yakındığı– bu çok yoğun olduğu anlaşılan çalışma hayatı içinde, musiki yayıncılığına yönelip bu alandaki yazılı yayın eksikliğini gidermek üzere çaba sarf etmeye sevk etmiştir.

Resim 10 | Emin Efendi ileri yaşlarında.

Resim 11 | Emin Efendi'nin mührü (es-Seyyid Mehmed Emin, 1321/1903). Hakkâk ketebesinden, mührü devrin tanınmış hakkâklarından Hakkı'nın kazıdığı anlaşılmaktadır. (Sayın Tevfik Bildik'e teşekkür ederiz.)

Hacı Emin Efendi, Teşvikiye'de, Muradiye Mahallesi Çifte Bakkallar (İkinci Yeni, Kalıpcı) Sokağı ile Ömer Rüştü Paşa Sokağı'nın kesiştiği köşede, 78 numarada bulunan bahçeli evinde yaşadı, yaşlandı (**Resim 10**) ve 1921'de vefat etti.[30] Vefatından sonra ismi Teşvikiye'de bir sokağa verilmiştir (Hacı Emin Efendi Sokağı). 6 Ağustos 1931'de Beşiktaş'tan başlayıp yukarı Teşvikiye'ye doğru yayılan, 78 evin yandığı meşhur yangında, Emin Efendi'nin yaşadığı evle birlikte içinde bulunan ve –eşi Nazife Hanım'ın müteessir ifadesi ile– Türk musikisi âsârına ilişkin bir oda dolusu el yazması nota külliyatı da yanmıştır.[31] Eşi Nazife Hanım, yanan evin yerine yine bahçe içine iki katlı kârgir bir ev yaptırmış; aile efradı burada yaşamını sürdürmüştür.[32] Vefatından sonra yürürlüğe giren 2525 sayılı Soyadı Kanunu (1934) münasebetiyle ailesi Gökoğlu soyadını almıştır. Söz konusu yerde hâlen, 1965 yılında yapılan Gökoğlu Apartmanı bulunmaktadır.

Ömrünü adadığı el yazması nota külliyatı tamamen yandığı için günümüze sadece 1875'ten sonra bastırdığı 400-450 kadar matbu notasının ulaştığı bilinmektedir.[33] Ailede, Emin Efendi'nin kullandığı bir mührü bulunmaktadır. (**Resim 11**)

Emin Efendi musiki dışında, bahçesinde gül yetiştirmeye meraklı olup "Merâkî" lakabıyla da anılmaktaydı.[34] Eline gül dikeni batmasıyla oluşan bir enfeksiyondan sonra, 76 yaşında vefat etmiştir. (**Resim 12**) Beşiktaş Yahya Efendi Dergâhı haziresinde bulunan, zamanında yeşil demir parmaklıklarla çevrili olan kabri, geçen zaman içinde kaybolmuştur.

Fotoğraf: M. Orhan Eligüzeloğlu'nun aile albümlerinden.

Resim 12 | Teşvikiye'deki evinde, vefatından önce son fotoğrafı.

Eski Türk musikisi âsârını ilk kez Batı notasıyla yazan, oluşturduğu el yazması nota külliyatının bir kısmını önce kendi açtığı matbaada taş baskı olarak, sonra diğer matbaalarda bastıran, Türkiye'nin ilk nota yayıncısı, Musika-i Hümayun sazende ve muallimlerinden, bestekâr Hacı Emin Efendi'yi Türk musikisine ve musiki yayıncılığına yaptığı hizmet ve katkılardan dolayı minnet, şükran, rahmetle; ailesi olarak da saygı ve sevgiyle yâd ediyoruz.

Musikinin yanı sıra gül yetiştirmeye de meraklı olan dedemizin cennetin gül bahçelerinde, nur içinde, huzurla yatması dileğiyle.

30. Bkz. 2. dipnot ve torunu M. Orhan Eligüzeloğlu'nun bilgi notları ve anıları.
31. Bkz. 2. dipnot.
32. Hacı Emin Efendi'nin torununun çocuğu olan bu makalenin yazarı da Emin Efendi'nin bu evinde doğmuştur.
33. Tunçay, a.g.m., 23.
34. Bkz. 2. dipnot.

Atina'da İstanbullu Bir Rum Nazariyatçı: Konstantinos Aleksandrou Psahos

Eylül DOĞAN

Türk kaynakları için oldukça yabancı bir isim, nazariyatçı, muganni ve müzik bilimci Konstantinos Psahos,[1] 1869 yılında Arnavutköy'de doğar. (**Resim 1**) 1904 yılından 1949 yılına kadar tüm yaşamını, Atina'da sürdürür.[2] Çocukluk yıllarında Arnavutköy Okulunda aldığı temel eğitimin ardından ilk kilise müziği derslerini dönemin İstanbul Patriği III. Yoakim'in teşvikleriyle Patriklik Merkez İlahiyat Okulunda alır.[3] Uzun yıllar, İstanbul'un çeşitli kiliselerinde mugannilik yapmış, nazariye konusunda araştırmalar yürütmüştür. 19. yüzyılın sonlarında Rumların müzik faaliyetlerini yürüten kurumlardan birisi olan İstanbul Kilise Müziği Cemiyetinin (1898-1922) bir üyesi olarak çalışır. Çeşitli bilimsel etkinliklerin yürütülmesi, eğitim faaliyetleri, yayınların denetimi üzerine Yorgos Pahtikos,[4] Yorgos Viyolakis,[5] Efstratiyos Papadopoulos[6] gibi Osmanlı Türk makam müziği ve teorisine hâkim müzisyenlerle aynı cemiyet içerisinde görev alır.

Fotoğraf: Constantzos vd., *a.g.e.*, 246.

Resim 1 | Konstantinos A. Psahos

Psahos, Atina Konservatuvarında (1871) açılacak olan kilise müziği bölümünün kurucu ve eğitimcisi unvanıyla 1904 yılında İstanbul'dan ayrılır. 1919 yılına kadar çalıştığı bu kurumdan çeşitli anlaşmazlıkların sonucunda ayrılır. Aynı

1. Psahos'un hayatına dair bu çalışmadaki biyografik bilgilerin tümü, aşağıda belirtilen araştırmaları referans almaktadır. Bkz. Η Πινακοθήκη της «Φόρμιγγος", Εικόνες και Βιογραφιαι των Κ. Κ. Συνεργατών της, Κωνσταντίνος Ψάχος, *Φόρμιγξ* [On Beş Günlük Müzik Gazetesi Forminks], editör ve müdür: Yoannis Çoklis, sayı 6, yıl 2 (30 Mart 1903):1-2; Yorgos Hacıteodorou, Η ζωή και το έργο του Κωνσταντίνου Αλεξάνδρου Ψάχου, *Η παρασημαντική της βυζαντινής μουσικής. Ήτοι ιστορική και τεχνική επισκόπησις της σημειογραφίας της βυζαντινής μουσικής από των πρώτων χριστιανικών χρόνων μέχρι των καθ' ημών*, ed. Y. Hacıteodorou, Ekdoseis Dionisos (Atina, 1978), 11-57; Evangelia Haldeakis "Ο Κ.Α.Ψάχος και η συμβολή του στην καταγραφή και μελέτη ελληνικών δημοτικών τραγουδιών" (yüksek lisans tezi, Atina Ulusal ve Kapodistrian Üniversitesi, 2017).

2. Psahos'un doğduğu tarih ile ilişkili veriler, her kaynakta farklılık göstermektedir. Bu nedenle doğum tarihi, güncel çalışmalar dikkate alınarak 1869 yılı olarak gösterilmiştir.

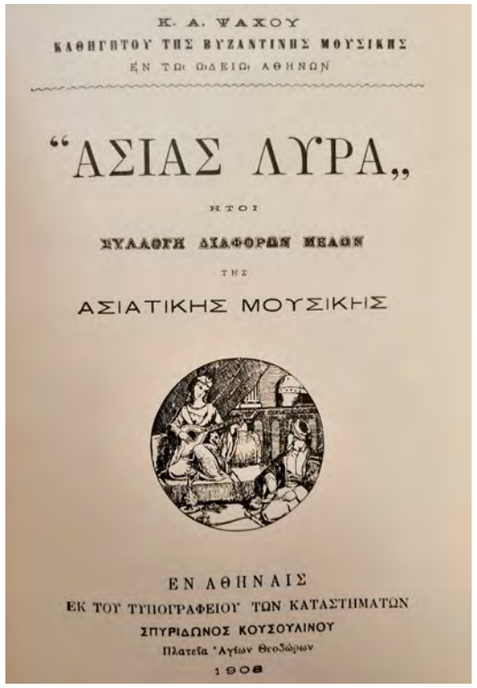
3. Son araştırmalara göre eğitim aldığı bu okul, 1875 yılında Fener'de kurulmuş ve binanın yeri, çeşitli sebeplerle sürekli değiştirilmiştir. Psahos'un kaydolduğu 1881 yılında okul geçici olarak Heybeliada'da eğitimini sürdürmekteyken bir yıl sonra, 1882 itibariyle Ayvansaray'da (Ksiloporta) Panaya Vlaherna Ayazması'na yakın bir binaya taşınmıştır. Bkz. Evangelia Haldeakis, a.g.e., 33-34.

4. 1869 yılında Geyve'de doğan halk müziği araştırmacısı ve derlemeci. Aynı zamanda İstanbul'da Rumca yayımlanan *Musiki* (1912-1915) dergisinin kurucusu ve editörüdür. Bkz. Katy Romanou, "Pachtikos, Georgios", *Grove Music Online* (31 Temmuz 2018) https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.2274220

5. İstanbul Rum Patrikhanesinin başmugannisi ve eğitimci. 19. yüzyılda yayımlanmış bazı nota içerikli yayınlarda ve koleksiyonlarda mevcut bir kısım Türkçe sözlü eserler, onun tarafından düzenlenerek notaya alınmıştır. Bkz. George Constantzos, Thomas Tamvakos, Athanasios Trikoupis, *Hellenes Composers of Thrace* (Alexandroupolis: Region of East Macedonia and Thrace Regional Unit of Evros Department of Public Health and Social Care, 2017), 105.

6. Psahos'un öğretmeni ve birlikte çalıştıkları dönem Pera'daki Meryem Ana Rum Kilisesi'nin başmugannisidir. Efstratios Papadopoulos, Türk müziğini Şevki Dede'den öğrenir. Bkz. Efstratios G. Papadopoulos, "Πρωτοψάλτης της εν Κων/πόλει Παναγίας του Πέραν," *Forminks*, 2. dönem, sayı 3-4, yıl 5 (7) (15-31 Mayıs 1909): 1-2.

okulda eğitimci olan ve kendisi gibi konservatuvar kadrosundan ayrılan besteci, müzisyen Manos Kalomiris ile birlikte Milli Müzik Konservatuvarının kuruluşunda görev alır. Yeni açılan okulda kilise müziği bölümünün yanı sıra Asya (Doğu) müziği bölümünde de ders vermektedir. Psahos, İstanbul'un kilise müziği tavrını Atina'da devam ettiren kişi olmanın yanı sıra, kendi dönemi içerisinde Osmanlı Türk müziği alanındaki en yetkin isim olarak tanınır.[7] Tamamı Türkçe şarkılardan oluşan *Asias Lira* (1908) isimli koleksiyonunu Atina Konservatuvarında eğitimci olarak çalıştığı yıllarda yayımlar.[8] (**Resim 2**) Şehrin ünlü matbaası Kusulinos'ta basılan eser, dönemin gazete yazılarına bakılırsa hitap ettiği müzik çevresinde ilgiyle karşılanmıştır.[9] Her on beş günde bir Atina'da yayımlanan müzik gazetesi *Forminks* (1901-1912), tanıtım yazısında *Asias Lira*'dan övgüyle söz etmektedir. Psahos'un çalışmasını destekleyici bir yazı kaleme alan dergi, eserin Asya müziği[10] ile ilgilenenler için yalnızca hoş ezgilere sahip zevk ürünü bir repertuvar sunmadığına, bunun yanı sıra makam ve usul gibi temel konulara dair teknik açıdan sade, özet ve kusursuz bir teori kaynağı olduğuna dikkat çekmektedir.[11]

Κ. Α. ΨΑΧΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΕΝ ΤΩι ΩΔΕΙΩι ΑΘΗΝΩΝ

"ΑΣΙΑΣ ΛΥΡΑ,,

ΗΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΕΛΩΝ

ΤΗΣ

ΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
Πλατεία Ἁγίων Θεοδώρων
1908

Resim 2 | *Asias Lira*'nın giriş sayfası.

Psahos teorik alanda, özellikle usul ve notasyon konusunda çalışmış, derin araştırmalar yapmış bir nazariyatçıdır. Yoğunlaştığı alan kilise müziği olsa da Türk müziğinin nazariyesine oldukça hâkimdir. İstanbul yıllarında yetiştiği çevre bu birikimi sağlayabilecek, meşk geleneğini bilen müzisyenlerden oluşmaktadır. Ayrıca Türk müziğinin teorisi ve uygulamasını, isim vermese de bu müziğin ustalarından meşk ederek öğrendiğini yazılarında birçok kez dile getirir.[12] Psahos'un yaşadığı dönemde Batı notasının yaygın olarak kullanılması, kilise müziğinde notasyon reformunun gerçekleşmiş oluşu[13] ve Türk müziği ile ilişkili olarak yazılmış önceki yıllara ait çok sayıda Rumca/Karamanlıca kitabın mevcudiyeti, ona Türk müziği için çalışabileceği geniş bir alan sunar.[14] 1908 yılında yayımlanan, tamamı Türkçe güfteli eserlerden oluşan koleksiyonu *Asias Lira*, bu anlamda kilise notasının kullanımı ve teknik yenilikler bakımından oldukça sistematik ve çalışılmış bir eserdir. Özellikle teknik problemleri çözümleyebilmek, usule ilişkin gördüğü hatalı hususları kendi çalışmalarında tekrarlamamak için 19. yüzyılda yazılmış *Efterpi*, *Pandora*, *Mecmua-i Makamat* gibi diğer Rumca koleksiyonlar üzerinde detaylı incelemeler yapmıştır.[15]

Psahos, Atina yıllarında Türkçe şarkılardan oluşan repertuvar koleksiyonu *Asias Lira*'yı niçin yayımlamak arzusundadır? İlk olarak koleksiyonun içeriğinin, İstanbul'da doğmuş ve büyümüş biri olarak Psahos'un kendi kişisel tercihlerini yansıttığını ve bildiği bir repertuvardan oluştuğunu söylemek mümkün. Çoğu aksak usulünde yazılmış şarkılardan oluşan on dokuz parçanın yer aldığı koleksiyonda mevcut eserlerin neredeyse tamamı, dönem bestecilerine aittir.[16] Koleksiyonda Tanzimat devrinin bilinen devlet adamı, entelektüel, şair ve yazarları Mehmet Sâdi Bey, Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Reşat Paşa, Mehmet Akif Paşa, Mustafa Nuri Bey, Mihri'nin sözlerini yazdığı birçok popüler şarkıya yer verir. Söz yazarlarından "vatan ve hürriyet şairi" olarak tanınan Namık Kemal'e (1840-1888) ait olduğu görülen "Mahmur bakışı âşıka bin lütfa bedeldir" mısralı güfteyi, Psahos gazel formunda besteleyerek notaya almıştır.[17] Psahos'un eser başlığında "Şarkı Taksimi" olarak tanımladığı serbest ritimli ve doğaçlama bu parçayı kilise notasıyla yazıya aktarması, hem Türk müziğinin karakterine hem de notasyon gibi teknik konulara ne kadar hâkim olduğunu gösterir. Psahos, ayrıca halk müziği üzerine çalışmalar yapmış bir nazariyatçı olup çok sayıda Rumca halk şarkısını da notaya almıştır. Muhtemelen koleksiyonda yer alan dönemin popüler müzik ve halk müziği formlarına yakın, biri Tanburi Cemil Bey'in çaldığı "Çeçen Kızı" olarak bilinen fakat Kürt ezgisi olarak adlandırılan,[18] diğeri ise Arap ezgisi olarak kaydedilmiş iki sözsüz eseri de çalışmalarıyla ilişkili bu tür öznel yönelimleri ve tercihlerine göre belirlemiştir. Aynı zamanda, hitap ettiği kitleye o yıllarda Türk müziğinin en bilinen örneklerini, seçtiği bu repertuvar ile tanıtmak istemesi büyük bir olasılıktır. Psahos, koleksiyonun giriş kısmı için makam ve usule dair açıklamalar içeren teorik bir de bölüm hazırlar. (**Resim 3**) Eseri girişte yer verdiği bu teorik bölüm üzerinden değerlendirirsek hem seçilen repertuvarın hem de teknik hususlara dair dikkate değer detayların, eğitime yönelik bir amaçla belirlendiğini söylemek doğru olacaktır. Kendisi ve yakın arkadaşı Dimitris Peristeris[19] de kitabın giriş bölümüne eklenen karşılıklı mektuplarında hedef belirlememiş olsalar da eserin, Atina'daki ilgililere yönelik eğitim ve tanıtım amaçlı bir yayın olduğunu açık bir şekilde ifade ederler.[20]

ΤΑ ΕΝ ΤΗι «ΑΣΙΑΔΙ ΛΥΡΑι» ΑΠΑΝΤΩΝΤΑ ΟΥΣΟΥΛΙΑ

Οὐσοὺλ Τὲκ-Σοφιάν.

Ἔχει κτύπους τρεῖς καὶ χρόνους τέσσαρας.

Ο ♀

δού-ουμ τέ - κε

Οὐσοὺλ Τοὺρκ-Ἀξάκ.

Ἔχει κτύπους τρεῖς καὶ χρόνους πέντε.

Ο ι ι

δού-ουμ τέ-εκ τὲκ

Resim 3 | *Asias Lira*'nın giriş bölümünde usul anlatımı: Sofyan ve Türk aksağı usul vuruşlarının düm-tek heceleri ile gösterimi.

7. Katy Romanou, "Nostos through the West and Nostos through the East: Readings of Ancient Greek Music in Early Twentieth-Century Constantinople and Athens," *Musical Receptions of Greek Antiquity From the Romantic Era to Modernism*, ed. Katerina Levidou, Katy Romanou, George Vlastos (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2016), 226.

8. Konstantinos Psahos, *Ασιάς Λύρα, ήτοι συλλογή διαφόρων μελών της ασιατικής μουσικής* (Atina: Ek tou Typografeiou ton Katastimaton Spyridonos Kousoulinou, 1908) [Yeniden Basım, Atina: Koultura, 2002]

9. Yoannis Plemmenos, "Η 'θελξίθυμος' μούσα της Ανατολής: Η Ασιάς Λύρα του Κωνσταντίνου Ψάχου και το κοινωνικο-ιδεολογικό της πλαίσιο," *Κωνσταντίνος Ψάχος: Ο Μουσικός, ο Λόγιος* [Konstantinos Psahos: o Mousikos, o Logios] (konferans bildirileri, 30 Kasım 2007), yay. haz. Ekaterini Polimerou-Kamilaki, Evangelos Karamanes (Atina: Akadimia Atinon: 2013): 101-135.

10. Rumca ve Karamanlıca kitaplarda, Türk müziği için "Dış, Osmanlı, Asya, Arap-Pers müziği" gibi farklı tanımlar kullanılır. Türk müziğini ilgilendiren çalışmalarda "Asya müziği" ifadesi ele genellikle Türk müziği kastedilmektedir.

11. "Νέαι Εκδόσεις," *Forminks*, 2. dönem, sayı 19-20, yıl 3 (5) (15-31 Ocak 1908): 8.

12. Akademik bazı araştırmalar, Psahos'un İstanbul yıllarında Mevlevihane'de meşk ederek Türk müziğini öğrendiğine delil olabilecek arşiv belgeleri yayımlamıştır. Bkz. Yoannis Plemmenos, a.g.e, 131.

13. 1814 yılında kilise müzisyenleri Grigoriyos, Hrisantos ve Hurmuziyos'un öncülük ettiği Reform ile kilise müziği nota sistemi sadeleştirilerek hem dinî hem de seküler ezgilerin yazımında kullanım açısından kolaylık sağlanır.

14. Psahos'un yaşadığı 19. yüzyılın son çeyreğine kadar kilise notasıyla yazılmış çeşitli formlarda Türkçe eserin yer aldığı koleksiyonlar veya Türk müziği teorisinin anlatıldığı çok sayıda eser yayımlanmıştır. 19. yüzyıl boyunca yayımlanmış Rumca/Karamanlıca eserlerin detayları ve bir listesi için bkz. Cem Behar, "Geleneksel Osmanlı/Türk Musıkisinin Tarihsel Kaynaklarından: Karamanlıca Yayınlar," *Musıkiden Müziğe, Osmanlı/Türk Müziği: Gelenek ve Modernlik* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008): 244-268.

15. Bkz. Ahilleas Haldeakis, "Σημειώματα Κ. Α. Ψάχου επί των εντύπων μουσικών εκδόσεων της βιβλιοθήκης του. Α΄. 1820-1882," *Οι δύο όψεις της ελληνικής μουσικής κληρονομιάς – Αφιέρωμα εις μνήμην Σπυρίδωνος Περιστέρη* (müzikoloji toplantı bildirileri, 10-11 Kasım 2000), yay. haz. Efstatios G. Makris (Atina: Δημοσιεύματα του κέντρου ερευνης της Ελληνικής λαογραφίας, 2003): 103-150.

16. Bu araştırma için *Asias Lira*'da mevcut eserlere ilişkin farklı nota arşivleri incelenmiştir. Ulaşılabilir ve geniş içerikli olması bakımından http://www.devletkorosu.com/ sitesinin çevrim içi arşivi ve Etem Ruhi Üngör'ün iki ciltlik *Türk Musikisi Güfteler Antolojisi* (1981) kitabı referans alınmıştır.

17. Kürdilihicazkâr makamındaki bu eser, arşivlerde sekiz zamanlı, müsemmen (katakofti) usulünde bir şarkı olarak karşımıza çıkar. Eser, farklı kaynaklarda Şekerci Cemil Bey, Tanburi Ahmet Bey, Hacı Arif Bey, Mahmut Celaleddin Paşa gibi farklı bestecilere atfedilmektedir. Psahos'un söz üzerine bestelediği gazel, arşivdeki versiyonlardan bağımsız bir melodik hat izlemektedir. Bir ihtimal, o dönem popüler olan bu şarkıdan esinlenerek aynı şiiri gazel formunda notaya almıştır. Bkz. Etem Ruhi Üngör, *Türk Musikisi Güfteler Antolojisi*, 1. cilt (İstanbul: Eren Yayınları, 1981), 618.

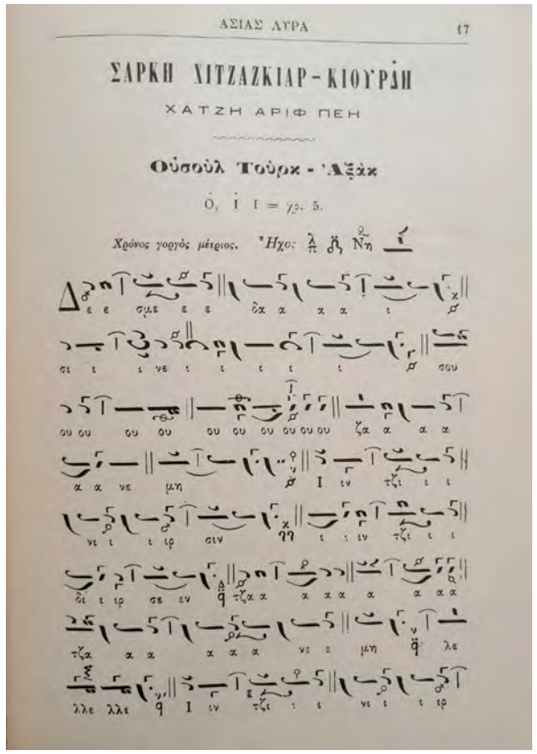
18. Son dönemde, Tanburi Cemil Bey'in kaydıyla özdeşleşen bu oyun havasının eski versiyonlarının Midilli'de de bulunduğuna dikkat çeken araştırmalar yapılmıştır. "Çeçen Kızı" aynı zamanda Midilli'de "Ta Ksila, Ta Tabania veya Kiourtiko (Kürt Havası)" olarak bilinen bir oyun havasıdır. Bkz. Niko Andrikos, "Konstantinos Psahos'un 1908'de Bizans Notasyonunda Çeçen Kızı Notalaması," çev. Mehmet Söylemez, *Yegâh Musiki Dergisi*, cilt III, sayı 1 (2020): 12-13, http://www.yegahmd.com/FileUpload/as926234/File/c3s12020.pdf

19. Dimitris Peristeris (1855-1951), halk müziği araştırmacısı ve derlemeci. Biyografisi için bkz. "Δημήτριος Περιστέρης", *Forminks*, sayı 2, yıl 2 (30 Ocak 1903), 1.

20. Konstantinos Psahos, *a.g.e.* (1908), 1-4.

Psahos, uzun yıllar boyunca İstanbul'da edindiği bilgi birikimiyle böyle bir koleksiyon yayımlamıştır. O hâlde *Asias Lira*'nın sistematik ve modern bir repertuvar koleksiyonu olabilmesini sağlayan, Psahos'un uzun zaman üzerinde çalıştığı bilgi kaynakları nelerdir? Türk müziğini Rum kilise notasıyla yazma konusunda, teknik açıdan incelediği ve üzerinde çalışmış olması muhtemel Rumca kaynaklardan söz etmek mümkün. Bu anlamda arşivinde çok çeşitli el yazmaları ve kitaplar bulunmaktadır. Ayrıca Psahos'un yaşadığı dönemde yayımlanan ve inceleme fırsatı bulabildiği, kilise notasıyla yazılmış Osmanlı dönemi Türk müziği repertuvar koleksiyonları ve teori kitapları da basılmaya devam etmektedir.[21] Psahos, bu birikimlerle birlikte kilise notasının Türk müziğinde kullanımına ilişkin, yaşadığı çağın da bir özelliği olan rasyonel ve yenilikçi yaklaşımlar geliştirmiştir. Problem yaratan hususlara kilise ve Batı müziği notasının teknik ve terminolojisini birlikte kullanarak çözüm bulmaya çalışır. Bu anlamda kilise notasyonunda bulunmayan ölçü çizgisi, bağ işareti, tril ve tekrar işaretleri gibi yeni öğeler kullanır. (**Resim 4**)

Psahos, kitabındaki tüm bu yenilikleri, eserlerin yazımında teknik kolaylıklar sunmasının yanı sıra, bir bakıma eğitimde de pratikliği sağlayabilmek için gerçekleştirir. Aynı yıllarda Rauf Yekta Bey de Türk müziği repertuvarını yazıya aktarabilmek ve eğitim amaçlı kullanabilmek için notasyon ve Türk müziği ses sistemi üzerinde çalışmalar yürütmektedir.[22] Psahos'un özellikle notasyon ve usul gibi teorik konularda çağdaşı Rauf Yekta Bey ile benzer fikirler üretmesi, çağın bilgi kaynakları ve bakış açısına hâkim olduğunu, bir ihtimal Rauf Yekta Bey ile karşılıklı

ΑΣΙΑΣ ΛΥΡΑ 17

ΣΑΡΚΗ ΧΙΤΖΑΖΚΙΑΡ - ΚΙΟΥΡΔΗ

ΧΑΤΖΗ ΑΡΙΦ ΠΕΗ

Resim 4 | *Asias Lira*'da ölçü çizgisi ve bağ kullanımına bir örnek: Hacı Arif Bey'in "Deşme dâğ-ı sine-i suzanımı" isimli, Türk aksağı usulündeki kürdilihicazkâr şarkısı.

fikir alışverişi içerisinde olduğunu düşünmemize neden olmaktadır.[23] Bir olasılık, Psahos'un üyesi olduğu, Rauf Yekta'nın da sık sık ziyarette bulunduğu İstanbul Kilise Müziği Cemiyetinin bilimsel toplantılarında teorik konular hakkında fikir alışverişinde bulunuyorlardı.[24] 1899 yılında Rauf Yekta'nın kilise musikisi ile ilgili yazısı, Heybeliada Ruhban Mektebi öğretmenlerinden Fotiyadi (Futyadi) Efendi[25] tarafından Yunancaya çevrilerek o yıllarda İstanbul'da basılan *Nea Efimeris*[26] gazetesinde yayımlanır.[27] Aynı yıl

21. Bkz. Panayotis Kilcanidis, *Kallifonos Sirin*, 2. baskı (İstanbul: Neologos, 1888).

22. Bkz. Süleyman Erguner, *Rauf Yektâ Bey Neyzen - Müzikolog - Bestekâr* (İstanbul: Kitabevi, 2003).

23. Her iki müzik bilimcinin yazılarında özellikle usullerin anlatımına ilişkin kavramsal ve teknik bilgiler oldukça benzerlik gösterir. Bkz. Konstantinos Psahos, "Περί του Εννεάσημου Ρυθμού εν τη Ασιατική Μουσική," *Forminks*, 2. dönem, sayı 6, yıl 2 (30 Haziran 1906): 1-2 ve Rauf Yekta, *Türk Musikisi* (İstanbul: Pan Yayıncılık, 1986), 99. Aynı yıllarda Rauf Yekta da *İkdam* gazetesindeki makalelerinde Antik Yunan müziği teorisi ile ilişkili geniş bir terminoloji kullanmıştır. Tüm yazıları için bkz. Muhammet Ali Çergel, "Raûf Yektâ Bey'in İkdâm Gazetesi'nde Neşredilen Türk Mûsikîsi Konulu Makâleleri" (yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2007).

24. Henüz İstanbul'da yaşadığı 1903 yılında, Psahos'un kendisinin de üyesi olduğu İstanbul Kilise Müziği Cemiyetinden Rauf Yekta'nın aldığı, derneğin üyesi olmasına ilişkin verilen, oy birliğiyle kararlaştırılmış ve imzalanmış bir belge son araştırmalarda Yekta'nın arşivinde bulunmuştur. Bkz. Nilgün Doğrusöz (ed.) *Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikaları* (İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2018), 158.

25. Yorgos Pahtikos, makalesinde bu ismin Türkçe öğretmeni K. Apostolos Fotiadis olduğunu belirtir. "Η μουσικολογία παρά τοις Οθωμανοίς," *Ekklisiasthiki Alitheia*, 23. cilt, 10. yıl (1899): 461-463.

26. Bkz. Stratis D. Tarinas, *O ελληνικός Τύπος της Πόλης*, "Birinci Kısım Gazeteler" (Nea Smirni: Ekdoseis İho/ İstanbul: Tempo Matbaacılık, 2007), 94.

27. Çergel, a.g.e., 483.

Rauf Yekta Bey, *İkdam* gazetesinde "Konstantin Psahos Efendi'ye Cevabımız" başlığıyla, Yunanca yayımlanan makalesine karşılık Psahos'un yazmış olduğu bir değerlendirme yazısı için teşekkürlerini bildirmektedir.[28] Bu olumlu ve naif yazışma, birbirleri arasında hem bilimsel hem de kişisel anlamda yakın bir iletişim kurulmuş olabileceğini göstermektedir. Rauf Yekta Bey'in özellikle Rum cemaatin müzisyen çevreleri ve cemiyetleriyle olan ilişkilerini, kendi yazıları ve dönemin sosyal tarihini aktaran çeşitli araştırmalar aracılığıyla öğrenebiliyoruz. Yekta'nın Rum eğitimci ve muganni Yakovos Nafpliotis'ten[29] kişisel isteği üzerine kilise müziği dersleri aldığını,[30] Yorgos Pahtikos'un *Musiki* dergisinde (1912-1915) listelediği iş birliği yapan meslektaşlar listesinde farklı ülkelerden birçok önemli müzik araştırmacısı ile birlikte isminin yer aldığını, yaklaşık üç yıl boyunca yayımlanan aynı dergide adı geçen nadir bir Türk müzik bilimcisi olduğunu biliyoruz.[31]

Yalnızca çalışmalarına ilişkin teknik detaylar bakımından değil, idealler açısından da Psahos, çağdaşı Rauf Yekta Bey'le oldukça yakın bir duruş sergiler. Hayatı boyunca kilise müziği ses sistemi, notasyon konuları üzerinde çalışır. Yunanistan yıllarında arkadaşı Dimitris Peristeris ile birlikte halk müziği derleme gezilerine katılır. Tüm bu alanlarda yaptığı çalışmalara ilişkin çeşitli teori kitapları ve koleksiyonları yayımlanır.[32] Hem Batı müziği hem de makam müziği ses sistemine ilişkin bilimsel kaynaklara hâkimdir. Ulusal ve uluslararası birçok etkinlikte konuşmalar yapar ve çoğu zaman Doğu müziğinin makamsal karakterini taşıyan Yunan kilisesi ve halk müziğinin, Batı müziği ve Batılılaşarak modernleşme taraftarlarına karşı savunucusu olur.[33] Eleştirel yaklaşımını çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazarak değerlendirir. Atina'da müziğe dair millî ideallerine ulaşabilmek için çalışmış ve bunu gerçekleştirebilmenin bir yolunu, Türk makam müziğinin özünü anlamak olarak yorumlamıştır. Çünkü onun düşüncesinde Türk müziği ile Yunan müziği aynı kökten gelmektedir.[34] Aynı fikre, Rauf Yekta Bey de kilise müziğini inceleyerek ulaşır. Rauf Yekta Bey'e göre kilise müziği ve "Musiki-i Osmanî" olarak tanımladığı Türk müziği, "kat'iyyen bir esasdan mütevellid, bir nazariyeye müstenid" musikilerdir.[35] Psahos'un *Asias Lira*'yı yayımlamak istemesinin bir sebebi de bu idealleri ve kişisel fikirlerini Atina müzik çevrelerine ulaştırabilmektir.[36] Bunu gerçekleştirmek için her fırsatta derin çalışma ve özen gerektiren bir sanat olarak dikkat çektiği Türk müziğini, teknik ve estetik kaygılarla notaya alır.[37] Yazının ilk bölümünde ifade ettiğimiz gibi Psahos'un yaşadığı çağ, notasyon ve teoriye yenilik getirebilmesi için verimli bir zamandır. Rauf Yekta Bey, Muallim İsmail Hakkı Bey, İsmail Kâzım Uz, Ali Rıfat Çağatay gibi modern çağın Türk müziği ve eğitim kurumlarının oluşmasına katkı sağlayan isimlerle aynı dönemde yaşamıştır. Böyle bir zaman dilimi, sahip olduğu bilgiyi rasyonel biçimde, teorik eksiklikleri tamamlamak için kullanabilmesine katkı sağlamıştır. Atina'da yayımladığı *Asias Lira*, bu nedenle Türk müziği eserlerinde notasyon kullanımını rasyonel ve tutarlı kılan, sistematik ve modern bir dönem koleksiyonudur.

28. Çergel, a.g.e., 488.

29. 1864, Naksos doğumlu muganni. Küçük yaşta ailesiyle İstanbul'a yerleşir. Rum okulları ve Patrikhanede hem eğitimci hem de muganni olarak uzun yıllar görev yapar. İstanbul Rum Patrikhanesinin başmugannisidir. Constantzos vd. *a.g.e.*, 81.

30. Merih Erol, "Dini Müzik, Milli Müzik: Osmanlı Son Döneminde Rum Musiki Cemiyetleri," *Toplumsal Tarih* 242 (2014): 73.

31. *Musiki* dergisi ve içeriği hakkında detaylı bilgi için bkz. Miltiadis Pappas, "Musiki Dergisi", *Darülelhan Mecmuası* 12 (2020): 5-15.

32. Halk müziği ile ilgili çalışmaları ve yayınları için bkz. Evangelia Haldeakis a.g.e.

33. O yıllarda Atina'daki hâkim görüşte Türk müziğinin kilise müziği teorisi ve tavrı üzerindeki etkileri olumlu olumsuz tartışmalara yol açmaktadır. Psahos'un bir açıdan Türk müziğine işaret ederek savunduğu Doğu müzik gelenekleri, teori ve icrasına dair fikirlerini de yansıtan bir konuşma metni için bkz. "Εκ της Διαλέξεως του Κ. Ψάχου. Φόρμιγξ," *Forminks*, 2. dönem, sayı 17-18, yıl 6 (8) (15-31 Mart 1911): 2-3.

34. *Forminks*, aynı yer. Ayrıca bkz. Katy Romanou, *a.g.e.* (2016), 230.

35. Rauf Yekta, "Rum Kiliselerinde Musiki," *İkdam* (17 Kanunusani 1899); alıntılayan Murat Bardakçı, *Fener Beyleri'ne Türk Şarkıları* (İstanbul: Pan Yayıncılık, 1993), 66.

36. Bkz. Yoannis Plemmenos, a.g.e.

37. Konstantinos Psahos, *a.g.e.* (1908), 3-4.

Bebekli Udî Hasan Refik Talat Bey'in El Yazması Defteri

Osman Nuri ÖZPEKEL

Bebekli Udî Hasan Refik Talat Bey'in bu defterinin[1] Türk musikisi repertuvarına kazandırılmasının müsebbibi, merhum doktor Afşın Germen ve onun çok sevgili halîlesi Erzurumlu hemşehrim Ülker Germen'dir.

Bu tarz araştırmalarımı takip eden bu kıymetli büyüklerim, kıymetli ses sanatçımız Necmi Rıza Ahıskan'dan kendilerine devrolan iki büyük koli dolusu nota ve kitapçığı büyük bir lütuf ile kütüphaneme hediye ettiler.

Uzun ve titiz bir çalışma sonucunda tasnif ettiğim nota ve kitapçıklar nihayet basım aşamasına geldi. Koleksiyondan elde edilen ve hâlen müzik repertuvarımızda notası bulunmayan 40 kadar şarkı, daha önce yayımladığımız *100 Bilinmeyen Eser*'in devamı olarak yayıma hazırlanan *300 Bilinmeyen Eser* isimli kitapta yer alacak.

Bebekli Udî Hasan Refik Talat Bey'in öğrencisi olan merhum Necmi Rıza Bey, hocasının el yazısı ile yazdığı bu defteri de sadakatle saklamış ve emaneti ehline tevdi etmiş, nur içinde yatsın.

Bir ud virtüözü olarak müzik tarihimize geçen sanatkârın elimizde ne yazık ki hiçbir kayıtlı icrası bulunmamaktadır.

Refik Talat Bey'in son derece güzel nota yazısı (kardeşinin el yazısı ile yazılmış bir defterden de bahsedilmektedir) ve Osmanlıca kaligrafisi ile her biri imzalı olan on altı eserini ihtiva eden defterinin bazı sayfaları sudan etkilenmiş, bazıları ise zamana karşı koyamayıp erimeye yüz tutmuştur. Buna rağmen içindeki bütün eserlerin eksiksiz okunması, tarafıma müyesser olmuştur.

Bahsi geçen ve tamamı bestekâra ait olan 16 eserin 11 tanesi saz eseri, 5 tanesi şarkıdır.

Bugün elimizdeki kaynaklardan TRT repertuvarında, bestekârın 9 adet saz eseri kayıtlı olup bir tanesinin; Nişaburek Saz Semaisi'nin de notası yoktur. Yılmaz Öztuna, 8 adet saz eserinin ismini kaydeder. Aynı yazar bir de şevkutarab şarkı kaydetmiştir ki bu eser, bestekârın el yazması defterinde yoktur.

Defterdeki 4 sözlü eser ilk defa yayımlanmaktadır. Bunlar:

1. Muhayyer makamında, aksak semai usulünde, güftesi Fuzuli'ye ait:

Ben değil meftûn-ı hüsnün mübtelâ âlem sana,

2. Acemaşiran makamında, düyek usulünde:

Firâkınla meded ey mihribânım,

3. Hüzzam makamında, sengin semai usulünde:

Hasretkeş-i didar olalı bu dil-i şeyda,

4. Kürdilihicazkâr makamında, devrihindi usulünde, güftesi Sami Bey'e ait:

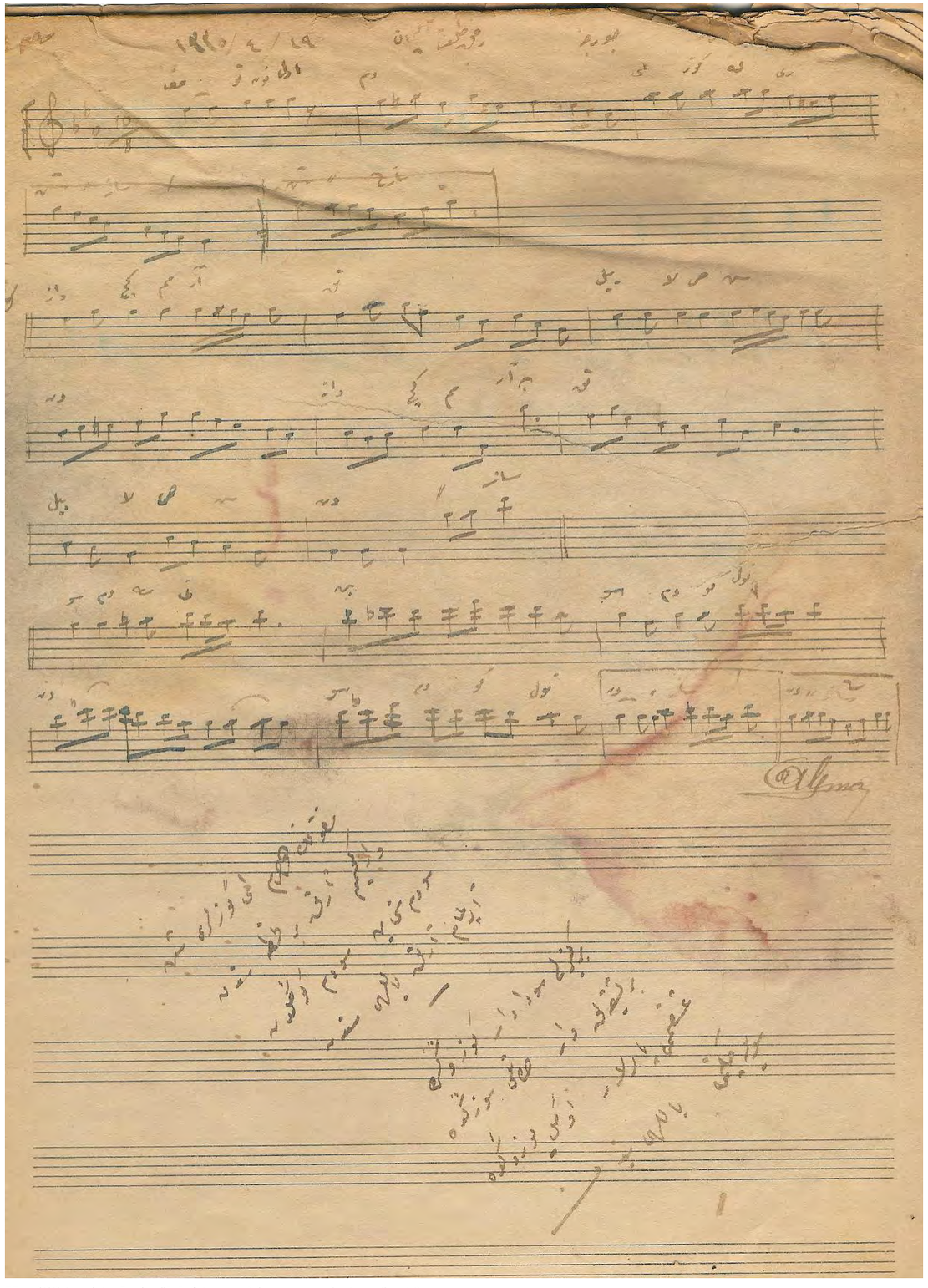
Kurtulursam gamzesinden çeşm-i efsunkârının

mısralarıyla başlayan şarkılardır.

Bunların dışında en dikkat çekici olan beşincisi, repertuvarımızda bulunan ve sıkça okunan kürdilihicazkâr makamında, curcuna usulünde:

Meftûnun oldum ey vech-i ahsen

1. Defterin tıpkıbasımına osmanlimuzigi.istanbul.edu.tr adresinin "Yayınlar" sekmesinden veya karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

Kürdilihicazkâr Şarkı, "Meftûnun oldum ey gözleri şen," s. 19.

mısraı ile başlayan şarkıdır. Bütün kaynaklarda Ahmet Midhat Güpgüpoğlu'na ait olarak belirtilen bu eser Refik Talat Bey'in el yazısı ile, imzalı olarak bu defterde yer almaktadır. Aynı yıllarda yaşamış olan ve belki de çok yakın arkadaş olan bu iki bestekârın bu eserde böyle bir tereddüde sebep vermeleri çok dikkat çekicidir. Kanaatimizce şarkının bugün okunan sözleri kuvvetle muhtemel, Ahmet Midhat Bey'e ait olmalıdır.

Fakat nota altında bestekârın yazdığı güfte ile Ahmet Midhat Bey'in torunu merhum Ömer Sami Güpgüp'ten aldığımız güfte de birbirinden farklı olup hem aşağıya hem notaya yazdığımız gibidir. Bu anlaşılmaz durum birkaç ihtimali akla getirmektedir.

Birincisi, Refik Talat Bey'in notada yazılı olan sözlerini Ahmet Mithat Efendi, onun iznini alarak değiştirmiştir. İkincisi, Ahmet Midhat Bey'in şiirini Refik Bey, onun iznini alarak değiştirmiştir. Üçüncüsü, bestekârlar ortak bir kararla esasen orijinal eser üzerinde birlikte oynayarak hem güfteyi hem besteyi günümüzdeki şekline koymuşlardır.

Bütün bu ihtimallerin sonucunu yeni bir vesika ortaya çıkıncaya kadar beklemek bir yana, musikimizin yazılı kaynaklarının dahi ne kadar sahih olmadığı açıkça görülmektedir.

Ahmed Midhat Güpgüpoğlu'na ait olan güfte:

Meftûnun oldum ey vech-i ahsen
Ayrılmam artık bir lahza senden
Yandım tutuştum can ü ciğerden
Ayrılmam artık bir lahza senden

Sâyende her an şevkim figanım
Ayrılmamaktır ahdim amânım
Sensin hayâtım sensin cihânım
Ayrılmam artık bir lahza senden

Kalbim değil mi belli yüzümden
Ahvâl-i hasret zâhir sözümden
Bir dem hayâlin gitmez gözümden
Ayrılmam artık bir lahza senden

Refik Talat Bey'e ait olan güfte:

Meftûnun oldum ey gözleri şen
Vazgeçmem artık bir lahza senden
Sevdim seni ben sevdim gönülden
Ayrılmam artık billâhi senden

Bir gizli sevdâ mı var gözünde
Bir şıklık mı var tatlı sözünde
Aşkım mı parlar o gül yüzünde
Söyle çekinme billâhi benden

Kitabımıza el yazması defterdeki notaların orijinallerini de ekledik. Görüleceği gibi bestekârın en çok bilinen saz eserlerinde bile bugün icra edilen şekillerinden farklılıklar vardır. Bu açıdan bu defter başka bir önem arz etmektedir.

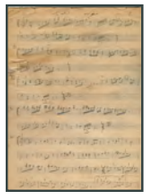
Refik Talat Bey, yazdığı hemen her notanın, özellikle saz semailerinin kritik pozisyonlarının parmak numaralarını yazmış, bazen pozisyonun bir şekli ile yetinmeyip diğer şeklinin parmak numaralarını da belirtmiştir. Elimizde maalesef hiçbir icra kaydı olmayan bu kıymetli ud üstadının el yazısı bu defteri, bize onun icrasının ne derece yüksek olduğuna dair yeterli bir vesikadır.

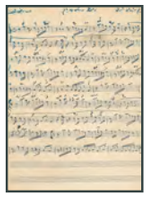
Defterdeki, o yılların genel teamülüne uygun olarak yazılan notalarla günümüz notaları arasında hayli farklılıklar vardır. Mesela, muhayyer ve hüseyni makamlarının donanımında sadece fa diyez, sultaniyegâh makamının donanımında sadece si bemol, şedaraban makamının donanımında sadece si ve mi bemol kullanılmış; hüzzam makamının donanımına ise hiç arıza konmamıştır. Defterin yeniden yazılışında, bestekârın uygun gördüğü bütün duatelere, partisyonlara, apojatürlere, nüanslara riayet edilmiş; donanımlar ise günümüz kurallarına göre yazılmıştır. Bilineceği gibi bundaki amaç, günümüzde yapılacak icralara kolaylık sağlamaktır.

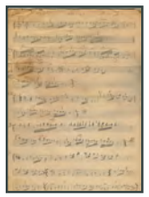
Defterde yer alan eserleri OMAR tarafından yapılan ve benim de dâhil olduğum icra ile kayıt altına aldık. Böylece notaların ve eserlerin takibi de daha kolay olacaktır kanaatindeyiz.

Defterin gün ışığına çıkmasını sağlayan merhum Dr. Afşın Germen ve Ülker Germen'e, yayımlanmasını sağlayan OMAR'a ve Gönül Paçacı Tunçay'a teşekkürlerim sonsuzdur. Bu naçiz çalışmamı Refik Talat Bey ve halîlesi Müşerref Hanım'ın aziz ruhlarına ithaf ediyorum.

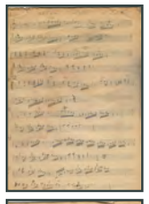

s. 1
Muhayyer Şarkı "Ben değil meftûn-ı hüsnün mübtelâ âlem sana"

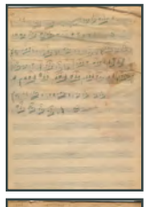

s. 2
Mahur Saz Semaisi

s. 3
Acemaşiran Şarkı "Firâkınla meded ey mihribânım"

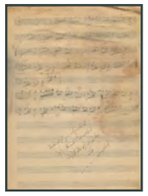

s. 4
Hüzzam Saz Semaisi

s. 5
Hüzzam Saz Semaisi (devam)

s. 6
Kürdilihicazkâr Saz Semaisi

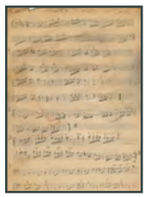

s. 7
Kürdilihicazkâr Saz Semaisi (devam)

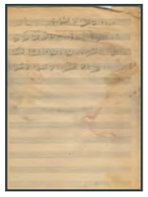

s. 8
Suzinak Saz Semaisi

s. 9
Kürdilihicazkâr Şarkı "Kurtulursam gamzesinden çeşm-i efsunkârının"

s. 10
Acemaşiran Saz Semaisi

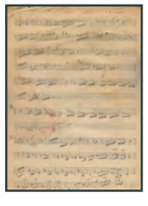

s. 11
Acemaşiran Saz Semaisi (devam)

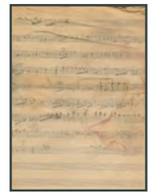

s. 12
Nişaburek Saz Semaisi

s. 13
Nişaburek Saz Semaisi (devam)

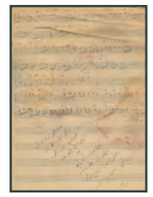

s. 14
Nihavend Saz Semaisi

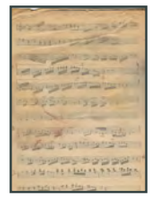

s. 15
Nihavend Saz Semaisi (devam)

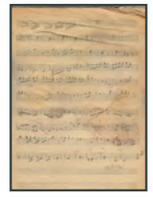

s. 16
Sultaniyegâh Sirtocuk

s. 17
Sultaniyegâh Sirtocuk (devam)

s. 18
Hicaz Saz Semaisi

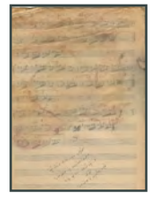

s. 19
Kürdilihicazkâr Şarkı "Meftûnun oldum ey gözleri şen"

s. 20
Şedaraban Saz Semaisi

s. 21
Şedaraban Saz Semaisi (devam)

s. 22
Hüseynî Saz Semaisi

s. 23
Hüseynî Saz Semaisi (devam)

s. 24
Hüzzam Şarkı "Hasret-keş-i didar olalı bu dil-i şeyda"

Eserlerin icralarını dinlemek için kodu okutunuz.

Müzik Dünyasında Güzel Bir Dostluk Hikâyesi: Mahmut Ragıp Gazimihal'den Ahmet Muhtar Ataman'a Notlar

Ayşegül KOMSUOĞLU

Erken dönem Cumhuriyet tarihi müzik eğitimimiz, modern Türkiye'nin inşasının sancılarını taşır. Bu süreçte açılan veya yeniden kurgulanan eğitim ve sanat kurumlarıyla, yeni Türk devletinin müzik anlayışı oluşturulmaya çalışılmıştır. Müzik eğitimi ise, yerel ezgilerle Batı müziğinin bir sentezi olarak inşa edilmeye çalışılan bu çok sesli müzik anlayışının geniş kitlelere ulaşmasında önemli bir aracı olarak görülecektir. Verilen eğitimin hem kitleleri çok sesli müzikle tanıştırması hem de yeni devletin söylemlerini genç nesillere taşıması hedeflenmektedir. Müzik eğitiminin kurumsallaşması için birçok adımın atıldığı bu dönemde, alanda eğitim verebilecek, yeni devletin çizdiği çerçeve ile barışık ve Batılı kaynaklara hâkim az sayıda ismin varlığından bahsetmek mümkündür. Bu isimlerin birçoğu aynı zamanda müzik reformuna dair fikirlerini de yazmış; sahip oldukları yabancı dil bilgisi ile alanın uluslararası tartışmalarını, çevirileri ve değerlendirmeleri ile Türkiye'ye taşımışlardır.

Ahmet Muhtar Ataman

Mahmut Ragıp Gazimihal

Erken Cumhuriyet dönemi müzik tarihimize dair yaşanmışlıkları aktaran birçok kişisel tanıklık gerek akademik, gerekse popüler çalışmalarda yer bulmuştur. Bu dönemde yeniden inşa edilen bir müziğin izleğine dair, sürecin zorluklarını ortak duyarlılıklarla paylaşan isimler arasında mektuplaşmaların/el yazısı notların varlığına birçok kişisel arşivde rastlanmaktadır. Müzik tarihimizde yeri olan ve eğitim tarihi açısından da önem taşıyan iki ismin, Mahmut Ragıp Gazimihal (Kösemihal) ve Ahmet Muhtar Ataman'ın, kişisel dostlukları ve çalışmalarına dair notların da bu dönemde yaşananların değerlendirilmesine katkı sunacak nitelikte olduğu mutlaktır.

Müzik alanında yapılan çalışmalarda Mahmut Ragıp Gazimihal'e göre daha az görünür olan Ahmet Muhtar Ataman'ın çalışmalarının çerçevesi ile ilgili kısa bir bilgi, iki ismin yaşamlarının kesişen noktalarını idrak etmeyi kolaylaştıracaktır. Ahmet Muhtar Bey, müzik alanında eğitimci, yayıncı, yazar, çevirmen, besteci ve güfte yazarı olarak büyük emek vermiş bir isimdir. Başta Musiki Muallim Mektebi olmak üzere birçok ortaöğretim kurumunda müzik öğretmeni olarak çalışmıştır. Çocuk şarkıları alanında iz bırakan çalışmalar yapmış, müzik eğitiminde uzun yıllar kullanılan eserler yazmış/çevirmiştir. Müzik, özellikle müzik eğitimi üzerine yazdığı yazılar farklı yayınlarda yer bulmuştur. *Darülelhan Mecmuası*'nda Muallim Ahmet Muhtar imzasıyla yer alan "Terbiye-i Mûsikîye"[1] derleme serisi, müzik eğitimi ile ilgili ayrıntılı ve zengin içerikli yazılarına iyi bir örnektir. Gene *Darülelhan Mecmuası*'nda "Mûsiki Lugati"[2] adlı diğer bir yazısı da yer almaktadır. Mahmut Ragıp Bey'in de *Darülelhan Mecmuası*'nın az sayıda isimden oluşan yazar kadrosunda Ahmet Muhtar Bey ile birlikte yer aldığı bu noktada zikredilmelidir. "Eser-i Mûsikide Milliyet"[3] ve "İlm-i Mûsikide Üç Ziya"[4] başlıklı yazıları Mahmud Ragıb imzasıyla *Darülelhan Mecmuası*'nda yayımlanmıştır.

Kaynak: Faik Canselen (arka sırada, sağdan ikinci)
Ahmet Muhtar Ataman ve Musiki Muallim Mektebindeki öğrencileri, 7 Şubat 1928 Salı.

Ahmet Muhtar Ataman'ın, alanda önemli bir yer teşkil eden ve kendisinden kaynak eser olarak istifade edilen *Musiki Tarihi* başlıklı iki ciltlik çalışmasının yanı sıra, *Musiki Dersleri*, *Musiki Alfabesi* ve *Mektebliler İçin Şen Şarkılar* adlı kitapları bulunmaktadır. 1931'de çıkardığı *Musiki* dergisi, alanda hâlâ dikkat çeken bir süreli yayındır. Ayrıca Maarif Vekâletinin *Terbiye* dergisine de yazılar yazmıştır. Çalışmaları ve kütüphanesi[5] Avrupa müzik tarihini ve hareketlerini Mahmut Ragıp Gazimihal gibi yakından takip ettiğini göstermektedir. Bu ilgisi ve takip ettiği bilgileri/gelişmeleri aktardığı yazılar yazma çabası, Mahmut Ragıp Bey'le uzun yıllar süren dostluklarına temel oluşturan ortak noktalardan biri olarak değerlendirilebilir.[6]

Yaşamlarının yazı alanında kesişen bir diğer sayfası ise, Mahmut Ragıp Bey'in, Ahmet Muhtar Bey'in *Musiki* dergisine de yazılar yazmış olmasıdır. Hatta derginin sahibi ve sorumlu müdürünün Ahmet Muhtar Bey olmasına rağmen, Mahmut Ragıp Bey'in dergide yer alan yazılarının çokluğu dikkate alındığında, Ahmet Muhtar Bey ile benzer hassasiyetleri taşıyan ve alanı iyi takip eden bir isim olarak bu mecmuayı birlikte çıkardıkları bile düşünülebilir. Dergi çıkmadan önce o dönem yayımlanan *Görüş* dergisinde yeni bir musiki dergisi çıkacağına dair bir haber yer almaktadır. Derginin ikinci sayısında yer alan "Yakında Ankara'da 'Musiki' unvanile bir sanat mecmuasının neşrolunacağı haber veriliyor. Bu mecmuada Ahmet Muhtar, Cevdet Memduh, Bedri ve Mahmut Ragıp Beyler toplanacaklardır." bilgisi de bu görüşü desteklemektedir.[7]

Mahmut Ragıp Bey'in *Musiki* mecmuasında Kösemihalzade Mahmut Ragıp imzasıyla çok sayıda yazısı ve çevirisi vardır. İlk sayıda "Yeni

1. Bu serinin devam ettiği sayılar şu şekildedir: *Darülelhan Mecmuası* No. 2 (Sene: 1, 1 Nisan 1340); No. 3 (Sene: 1, 1 Haziran 1340); No. 5 (Sene: 1, 1 Şubat 1341); No. 6 (Sene: 1, 1 Temmuz 1341); No. 7 (Sene: 2, 1 Şubat 1926).
2. No. 6 (Sene: 1, 1 Temmuz 1341). Yazının sahibi derginin içinde belirtilmemiş olmakla birlikte, dış kapakta yer alan "Münderecât" listesinde Ahmed Muhtar olarak yazılmıştır.
3. No. 4 (Sene: 1, 1 Ağustos 1340).
4. No. 5 (Sene: 1, 1 Şubat 1341).
5. Tümü bugüne eksiksiz olarak gelmese de Ataman ailesinde bulunan kitaplar, kütüphanenin ağırlıklı olarak yabancı dilde ve çok zengin bir koleksiyon olduğunu göstermektedir.
6. Nitekim Gazimihal, Ahmet Muhtar Bey'in eğitimde yaygın olarak kullanılmış ve çok sayıda baskı yapmış olan *Musiki Tarihi* adlı kitabı için *Vakit* gazetesinin 29 Teşrinievvel 1928 tarihli sayısında "Kıymetli Bir Mûsikî Kitabı" başlığıyla yayımlanmış olan tanıtım yazısını şu cümlelerle bitirmektedir: "Muhtar Bey'i ciddi tedkikatta bulunmak ve ağır başlı tercümeler meydana getirmek azmiyle çalışmağa başlamış yegâne ciddi mûsikî muharririmiz olarak tanıyoruz."
7. Aktaran: Turan Karataş, "1930'ların Kültür Dünyasını Aralamak: Görüş Mecmuası" *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 70 (2016): 56.

Musiki Direktifini Nasıl Vereceğiz?" başlıklı bir yazısı yer almakta ve yazı,

> Musiki işlerimizin her yerdeki gibi muntazam bir makina halini göstermemesinin ve organize bir halde bulunmamasının sebeplerini yalnız parasızlıkla, musiki elemanlarından mahrumiyette ararsak hata etmiş oluruz. Bu intizamsızlığın gizli sebepleri vardı: Ezcümle "Yeni Musiki Hareketi" derken ne yapılacağını, ne yapmak lazım geldiğini kimse bilmiyor; değil halk, hatta meslekten olanların ekseriyeti bile bundan bihaberdir (...) ortada öyle müphem bir musiki muhiti var ki tesirinden en zeki gençleri telkinle bile kurtarmak mümkün değil.[8]

Ahmet Muhtar Ataman (arkada sağda), Musiki Muallim Mektebinde, Müdür Osman Zeki Üngör ve öğretmen arkadaşlarıyla.

sözleri ile Ahmet Muhtar'ın dergiyi çıkarma nedeni ile örtüşen görüşlerini aktarmaktadır. Yazının son bölümünde

> Senelerden beri "Musicologie" sahasına temas eden yazılarile mesleğe büyük hizmetler etmiş olan Mahmut Ragıp Bey, son günlerde konferanslar ve keman konserleri de vermiye başlamıştır. Sazile, sözile ve kelamile memleket musikisinin yükselmesine çalışan ve "Musiki" tahrir heyetinin güzide bir uzve olan bu aziz ve çalışkan arkadaşımıza mesaisinde muvaffakiyetler temenni ederiz. - Musiki

alt yazısı ile Mahmut Ragıp Bey'in bir resmi yer almaktadır. Bu not Ahmet Muhtar Bey ile aralarındaki dostluğu gösteren diğer bir işarettir.

İkinci sayıda (Nisan 1931) "Bulgaristan Musiki Hareketleri", "Ferhunde H.-Necdet B., Türk Virtüöz Kardeşler" ve "M. Karl Berger, Memleketimizde Tutunmaya Başlayan İlk Türk Keman Mektebi" başlıklı üç yazı yazmıştır. Üçüncü sayıda (Mayıs 1931) "Bulgaristan Musiki Hareketleri" serisi devam etmektedir. Ayrıca "Profesyonel ve Amatör Musikişinaslar" ve uluslararası literatürü ne kadar dikkatli takip ettiklerini ortaya koyan "Türkiye Harici Türkleri Musikilerine Ait Son Neşriyat" başlıklı diğer iki yazısı da bu sayıda yer almaktadır. Dördüncü sayı (Haziran 1931) ise ağırlıklı olarak Mahmut Ragıp'ın yazılarından müteşekkildir. "Ses Musikisinde Neden Geriyiz?", "Yunanistan Musiki Hareketleri", "İzmir'in Musiki İstikbali" bu yazıların başlıklarıdır. Beşinci sayıya (Eylül 1931) Mahmut Ragıp Bey, "Kadıköy Şark Musiki Cemiyeti", "Memleketle Alakadar Musiki Haberleri" ve "Memlekette Ecnebi San'atkârlar" başlıklı üç yazıyla katkı sunmuştur. Altıncı (Teşrinievvel 1931) ve yedinci (Teşrinisani 1931) sayılarda "Yunanistan'da Musiki Hareketleri" serisi devam etmektedir.

Mahmut Ragıp Gazimihal'in Ankara'ya yerleşmesi ve Ahmet Muhtar Ataman'ın ayrıldığı Musiki Muallim Mektebinde çalışmaya başlaması 1932 yılına denk gelmektedir. İstanbul'da başlayan dostluk her iki ismin de kariyerlerinin Ankara'da devam etmesi ile başkente taşınmıştır. Bu yazıda sergilenen mektup tahminî olarak bu yıllarda, Mahmut Ragıp Bey'in Ankara'ya taşınmasından hemen önce, İstanbul'dan yazılmıştır. Biyografik not niteliğini taşıyan mektubun, içeriğinde yer alan kronolojik bilgilere bakıldığında 1931 yılı içinde yazıldığı anlaşılmaktadır.

Gazimihal, müzik tarihi açısından döneminde ileri gelen bir isimdir ve hakkında birçok çalışma

8. Mahmut Ragıp, "Yeni Musiki Direktifini Nasıl Vereceğiz?" *Musiki* 1 (Mart 1931): 2-3.

bulunmakla birlikte ekte sunduğumuz belgedeki detaylar kendisi ile ilgili yapılacak çalışmalarda birinci elden kaynak olarak kullanılacak niteliktedir. Mahmut Ragıp Gazimihal'in –Ahmet Muhtar Ataman'ın ricası üzerine– kendi yaşam öyküsünü –birçok noktada esprili bir biçimde– ele aldığı bu not, kendini nasıl değerlendirdiğine ve yaşamının hangi noktalarını öne çıkardığına da güzel bir örnek oluşturmaktadır. Cümleleri arasında yer alan

> İşte, sevgili Muhtar, kendimi bu kadarcık bilirim. Bunları da sana yazdım. İçlerinden istediğin gibi bir kalem tecrübeciği yaparsın. Madem ki bunu istiyorsun… Şimdi, bence asıl mühim olan neşriyatımın listesini bildireyim ki, ona bir bakıyorum da memlekete epice hizmet etmişim diye seviniyorum.

ifadelerinde görüldüğü gibi. Ayrıca notta/mektupta yer alan, dönemin müzik çevresine dair serzenişler bugüne taşınan tartışmalara da ışık tutmakta ve birçok açıdan müzik tarihimize büyük emek vermiş isimlerin duygu dünyasını ve kırılganlıklarını sergilemektedir. Gazimihal ve Ataman içtenlikte bağlı oldukları müzik dünyasında benzer küskünlükler yaşamış ve diyebiliriz ki müzikle ilişkilerini yaşamlarının devamında farklı bir yere taşımışlardır. Müziğe gönül vermiş bu iki ismin, kişisel birikimleri ve erken Cumhuriyet dönemi müzik düşüncesi içinde yolculukları farklı olsa da ilgi alanları çerçevesinde ülkede sağlam bir müzik eğitiminin inşası için ortak bir ülküyü paylaşmış oldukları rahatlıkla söylenebilir. Bununla birlikte aralarındaki sıkı dostluk müstesna tutulursa bir hayli farklı kişisel özelliklere sahip oldukları ve müzik alanında bıraktıkları izlenimlerin çok ayrı yerlerde durduğu da vurgulanmalıdır. Bilindiği gibi Gazimihal, 1928 sonlarında İstanbul Konservatuarı Halkiyat Heyetine dâhil olarak dördüncü derleme gezisine çıkmış ve bu gezilerle ilgili iki kitabının[9] Konservatuar yayınları arasında neşredilmesi ile başlayan süreç sonrasında, büyük oranda –günümüzde kullanılan terminoloji ile– etnomüzikoloji alanında çalışmıştır. Zaman zaman gündelik konularda kullandığı keskin polemik dili nedeniyle de yazıları eleştiri ve itiraza uğramıştır.[10] Oysa Ahmet Muhtar Bey'in sürdürdüğü entelektüel ve sakin yaşam tercihi, yazılarında polemikten uzak bir üslup sergileyerek nesnel bilgiye öncelik veren yaklaşımı dikkat çeker. Genel müzik tarihi, özellikle çocukların müzik eğitimi ve müziğin sosyal tarafıyla ilgili konulara yoğunlaşmış, sınırlarını korumuş ve aynı çizgide kalmış olmasının, onun bu yaklaşım tarzıyla ilintili olduğu söylenebilir.

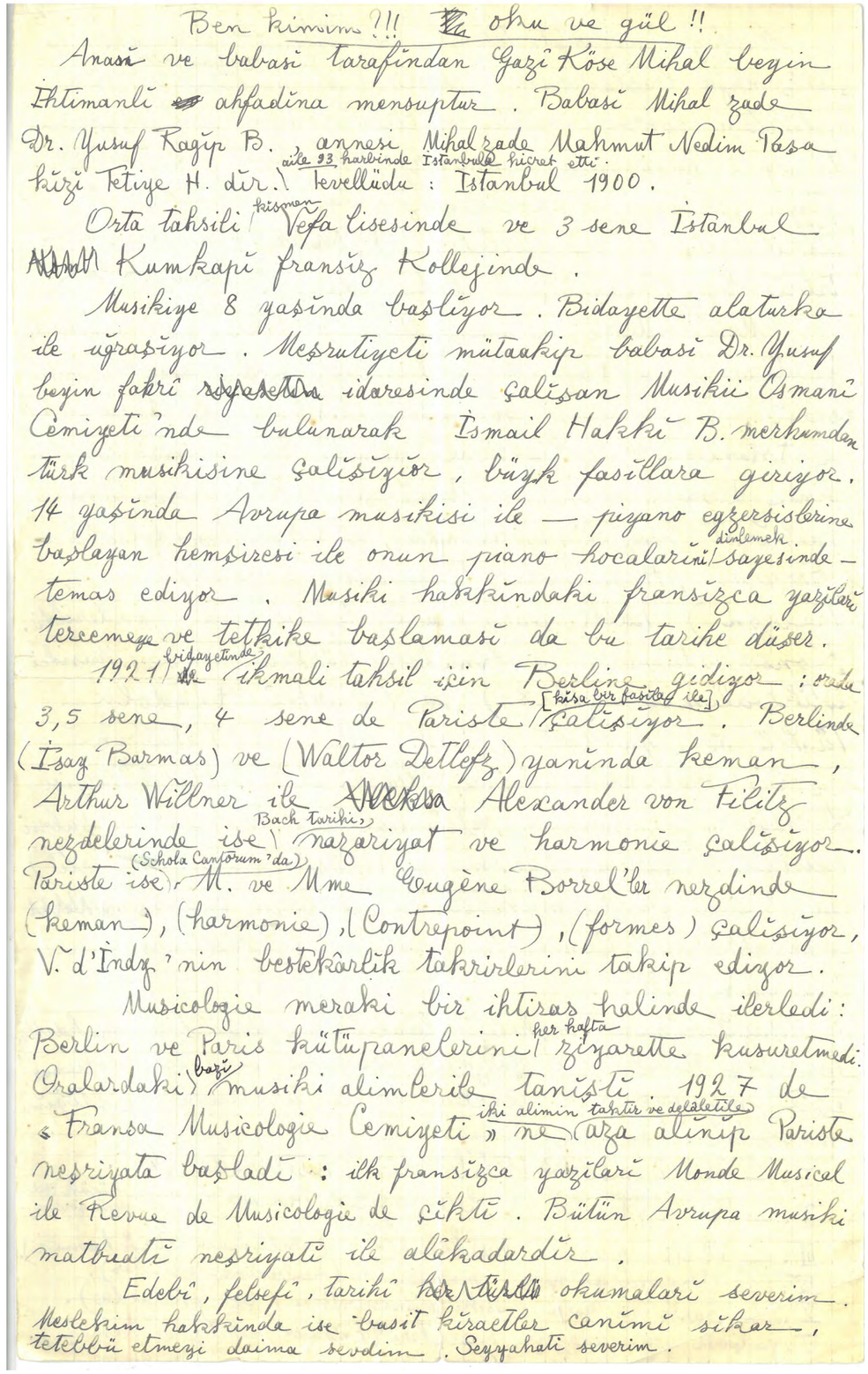
İlişikte sunduğumuz bu notu/mektubu okurken, bugünden bakınca yaşadıkları dönemle ilişkileri bağlamında, müzikte reform projesinin aynı tarafında yer alan Gazimihal ve Ahmet Muhtar'ın eserlerini temelde benzer duyarlılıklarla verdikleri dikkate alınmalıdır. Burada yer alan satırlar hem bu iki müzik adamının yakın dostluğunu hem de Gazimihal'in hızlıca yazdığı kendi yaşam hikâyesini –üzerinde hiçbir düzeltme yapmadan, muhtemelen ilk hâliyle– o dönem yayın hayatında güvenilir bir isim olarak gördüğü Ahmet Muhtar'a rahatlıkla emanet ettiğini göstermektedir.[11]

Mahmut Ragıp Gazimihal'in Ahmet Muhtar Ataman'a yazdığı mektubun tamamına osmanlimuzigi.istanbul.edu.tr adresinin "Yayınlar" sekmesinden veya karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

9. *Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz* (1928) ve *Şarkî Anadolu Türkü ve Oyunları* (1929).

10. Örneğin Gazimihal'in "Millî Mûsıkîler Niçin İbtidâîdir" başlığıyla 1338/1922 yılında *Yeni Şark* gazetesinin muhtelif tarihlerinde çıkan dokuz yazısı üzerine, ülkemizde modern müzikolojinin kurucu kuşağının önemli ismi Rauf Yekta Bey'in şiddetli tenkitleri olmuş, Gazimihal de bunlardan *Tevhid-i Efkâr*'da yayımlanan birine, "Rauf Yekta Beyefendi'ye Cevabım" başlığıyla *Vakit* gazetesinin 7 Haziran 1338 tarihli sayısında kaleme aldığı bir yazıyla karşılık vermiştir. Rauf Yekta Bey, "Bir Münekkid-i Nev-peydâ-i Mûsıkî" başlığıyla, *Vakit* gazetesinin 23 Ağustos 1923 tarihli sayısında sert bir cevap yayımlamıştır.

11. Biyografik bir not niteliği taşıyan mektup Ahmet Muhtar Ataman'ın, Ataman ailesinde mevcut olan kişisel arşivindendir. Arşivi hassasiyetle koruyan oğlu merhum Prof. Dr. Yavuz Ataman'ı rahmetle ve minnetle anıyoruz.

Ben kimim?!! Ateş oku ve gül!!

Anası ve babası tarafından Gazi Köse Mihal beyin İhtimanlı ahfadına mensuptur. Babası Mihal zade Dr. Yusuf Kağıp B. annesi Mihal zade Mahmut Nedim Paşa kızı Tetiye H. dür.! Tevellüdu: İstanbul 1900. (Aile 93 harbinde İstanbul'a hicret etti.)

Orta tahsili kısmen Vefa lisesinde ve 3 sene İstanbul Kumkapı fransız Kollejinde.

Musikiye 8 yaşında başlıyor. Bidayette alaturka ile uğraşıyor. Meşrutiyeti mütaakip babası Dr. Yusuf beyin fikri idaresinde çalışan Musikii Osmani Cemiyeti'nde bulunarak İsmail Hakkı B. merhumdan türk musikisine çalışıyor, büyk fasıllara giriyor. 14 yaşında Avrupa musikisi ile — piyano egzersizlerine (Bidayette dinlemek) başlayan hemşiresi ile onun piano hocalarını sayesinde — temas ediyor. Musiki hakkındaki fransızca yazıları tercemeye ve tetkike başlaması da bu tarihe düşer.

1921 (Bidayetinde) de ikmali tahsil için Berline gidiyor: orada 3,5 sene, 4 sene de Pariste (kısa bir fasıla ile) çalışıyor. Berlinde (İsaz Barmas) ve (Waltor Detlefz) yanında keman, Arthur Willner ile Alexander von Filitz nezdelerinde ise (Bach tarihi) nazariyat ve harmonie çalışıyor. Pariste ise (Schola Cantorum'da) M. ve Mme Eugène Borrel'ler nezdinde (keman), (harmonie), (Contrepoint), (formes) çalışıyor, V. d'İndy'nin bestekârlik takrirlerini takip ediyor.

Musicologie meraki bir ihtisas halinde ilerledi: Berlin ve Paris kütüphanelerini (her hafta) ziyarette kusuretmedi. Oralardaki (bazı) musiki alimleriyle tanıştı. 1927 de «Fransa Musicologie Cemiyeti» (iki alimin tahrir ve delaletiyle) ne aza alınıp Pariste neşriyata başladı: ilk fransızca yazıları Monde Musical ile Revue de Musicologie de çıktı. Bütün Avrupa musiki matbuatı neşriyatı ile alâkadardır.

Edebi, felsefi, tarihi kıraatleri okumaları severim. Meslekim hakkında ise basit kıraatler canımı sıkar, tetebbu etmeyi daima sevdim. Seyyahati severim.

İzmir Müftüsü Hasan Akif Salı'nın Ankara Radyosuna Yolladığı Üç Destan

M. Burak ÇETİNTAŞ

Evde yıllardan beri durup duran kâğıtların arasından akla gelmeyecek notlar, tuhaf detayların, bilgilerin yazılı olduğu müsveddeler de çıkıyor. Bana birkaç yıl önce armağan edilen müzikle ilgili bazı dosyaların içinden de böyle birkaç parça çıkmıştı. Bunlardan ikisi, Ankara Radyosuna 27 Ocak ve 27 Şubat 1940 tarihinde yollanmış iki mektuptu... Ne var ki mektuplardan biri imzasız, diğeri ise parafe edilmişti; bir başka deyişle kim tarafından kaleme alındıklarını çözmek gerekiyordu. Boş vakitlerimde önüme alıp içinden çıkmaya, çözmeye çalıştığım belgelerin arasına koyduğum bu iki şiirli mektubu nihayet birkaç ay önce çözünce, bu hoş hatıraları unutulmamaları düşüncesiyle *Darülelhan Mecmuası*'na emanet etmeyi düşündüm.

Biri mektuplu, diğeri ise sadece uzunca bir şiirden oluşan iki metin de eski İzmir müftülerinden ve eski İzmirli bir ailenin torunu olan Hasan Akif Efendi tarafından kaleme alınmıştı. 1882'de İzmir'de dünyaya gelen Hasan Akif Efendi, İzmir fetva müderrislerinden Hafız Ali Fehmi Efendi'nin oğludur. Orta öğrenimini tamamladıktan sonra babasının müderrislik ettiği İzmir'deki Hacı Mehmet Ağa Camii'nin medresesinde ilahiyat tahsilini tamamlamış ve icazet almıştı. Farsça ve Arapçaya şiir yazabilecek kadar hâkimdi. II. Meşrutiyet döneminde Kemeraltı Camii'nin kütüphane memurluğuna atanmış, 30 Kasım 1944 tarihinde vekâleten getirildiği İzmir Müftülüğünde 27 Aralık 1945 tarihinde müftü olarak asaleten görevlendirilmişti. 8 Haziran 1959'a dek bu vazifede kalan Hasan Akif Efendi, aynı tarihli yazıyla Karaburun Müftülüğüne tayin edilmiş, 3 Temmuz 1959 tarihinde ise İzmir merkez vaizliğine getirilmiş; 18 Ekim 1959 Pazar günü ise görevinin başındayken vefat etmişti.

Yunan işgal güçlerinin Batı Anadolu'dan çekilirken yaktıkları Aydın'daki eviyle birlikte, evindeki kütüphanesi ve o tarihe dek yazdığı bütün şiirleri de ne yazık ki yanmıştı. Daha sonra yok olan eserlerinin bir kısmının müsveddelerini bulmuş ve değişik mecralarda yayımlayabilmişti. Fatiha suresini manzum olarak Türkçeye çevirmiş ve bu eseri 1936'da İzmir'de basılmıştı. Renkli bir sima olduğu, uğraşı alanlarından kolaylıkla belli olan Hasan Akif Efendi, 1934'te çıkartılan soyadı kanunu ile "Salı" soyadını almıştır. Şiir dışında müzik ve astronomiyle de ilgilenmişti.

Eski İzmir müftüsü Hasan Akif Bey hakkında ne yıllarca mensubu olarak görev yaptığı kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığında ne de diğer yan kaynaklarda kayda değer bilgi, hatta bu sayfalarda basılmaya uygun bir fotoğraf var. En azından bu yazının hazırlığı sırasında biz bulamadık. Ancak yıllar evvel okuduğumuz bir hatıratta Salı hakkında bilgi kırıntıları bulunuyordu. Fatih Millet Kütüphanesi'nin eski müdürlerinden Mehmet Serhan Tayşi'nin *Ali Emîrî'nin İzinde* isimli kitabında değişik sayfalarda Akif Efendi'ye dair değinmeler bulunuyor. Tayşi'nin babası emniyetçi Râsih Bey, Akif Efendi ile ahbapmış, Tayşi de küçük yaşlardan itibaren bir arada olduğu bu zat hakkında yeri geldikçe izlenimlerini karalamış. Tayşi, Hasan Akif Salı'dan şu cümlelerle bahsetmiş:

Akif Bey aslen tatardı. Mavi gözlü, kırçıl sakalları olan, gayet heybetli ama sevimli bir zattı. Fevkalade müeddepti. (...) Çocukken bana şeker verirdi, büyüdüğüm zaman da çok duasını aldım. Akif Salı, İzmir'in en büyük camii olan Hisar Camii'nde Cuma hutbesi okurdu. Çok büyük bir âlimdi kendisi. Fatiha suresini manzum olarak şerhemişti. Bu şerh daha sonra basılmıştır. [1]

Tayşi'nin hatıralarından öğreniyoruz ki Akif Salı, gökbilimci Fatin Gökmen'in hukuk mektebinden sınıf arkadaşıdır. Ne yazık ki Tayşi'nin Akif Salı hakkında yazdıkları da tevatürden ve bilgi kırıntılarından öteye geçemiyor. Künyesini kaydettiğimiz çalışmaya merak edenlerin göz atmasında elbette fayda var.

Elimizdeki şiirlerden 27 Ocak 1940 tarihli birincisi aynı zamanda mektupludur. Üç satırlık hitabesi şöyledir:

Muhterem kardeşler! Vedadnâmenize ancak şimdi cevap yazıyorum. Sebebi mev'ud notaları elde etmek üzere uğraşmam!.. Bütün kardeşlere ayrı ayrı selâm ederim. Notaların güftesi hoşunuza giderse bizleri de memnun edersiniz!.. Latife yollu yazdığım "destan"ı sizlere sunuyorum. Cevabınızı da dört gözle bekliyorum.

Hasan Akif Efendi belli ki kendisine yollanan bestelere güfte de yazıyor, bestelenmek üzere güfte şeklinde şiirler kaleme alıp tanıdığı bestekârlara yolluyormuş. Bestekâr Râkım Elkutlu ile de yakın ahbap olmaları, müzik camiası ile iç içeliğini delillendirir. Bu zat tarafından kaleme alınan ve ileride takdim edilen üç şiirin en büyük özellikleri, içinde geçen sazende, icracı ve bestekârların isimleridir. Hasan Akif Efendi, Ankara Radyosunda görev yapan o günlerin neredeyse bütün ünlü isimlerine şiirlerinin mısralarında esprili bir üslupla yer vermiş, daha sonra bunları Ankara Radyosuna yollamıştır. "Destan" ve "Armağan" isimlerini verdiği hayli uzun şiirleri şöyle:

1. M. Serhan Tayşi, *Ali Emîrî'nin İzinde* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2015), s. 130 ve sonrası.

Destân

Dokuz yüz kırka girmezden sekiz gün önce bu destân
Yazıldı, eski tarz üzre berâ-yı hatır-ı ihvân!..
Pazar gün, yirmi dört Kânun-ı evvel tam saat on üç
Edildi Ankara Radyoevinden şöyle bir ilân:
"Bugünkü programda hep seçilmiş şarkılar vardır."
Ki hepsinden alır zevki, neş'atı dinleyen insan!
Bu ilân bitti, başlandı ağırdan fasla ilk önce,
Fakat sonra latif seslerle dolmuştu bütün ekvân.
Derinden bu sadalar aksedip âfâkı çınlattı,
Eminim! Biz gibi hep dinleyenler kaldılar hayran...
"Kemâl Seyhun Niyazi"[2] Bey kemençeyle edip taksim,
Ferahfezâ ile "Ey gözleri âhû" deyip yârân.
Usulle girdiler artık okundu müstezâd hep bir,
Getirdi hatıra geçmiş zamanın yâdını devran!
Bu zevki tattıran ahbaba ettim çok teşekkürler,
"Hoca Bay Râkım Elkutlu"yu da anmaktayım her an...
Sonunda saçtı etrafa "Halil"in "Nuru"nu "Poyraz"[3]
Kanat açtı hemân Âkif semâya eyledi pervâz.
Makam-ı evc-i isti'nâda gördüm şöyle bir kıt'a,
Onunla şimdi olmakta bu şair daimâ demsâz.

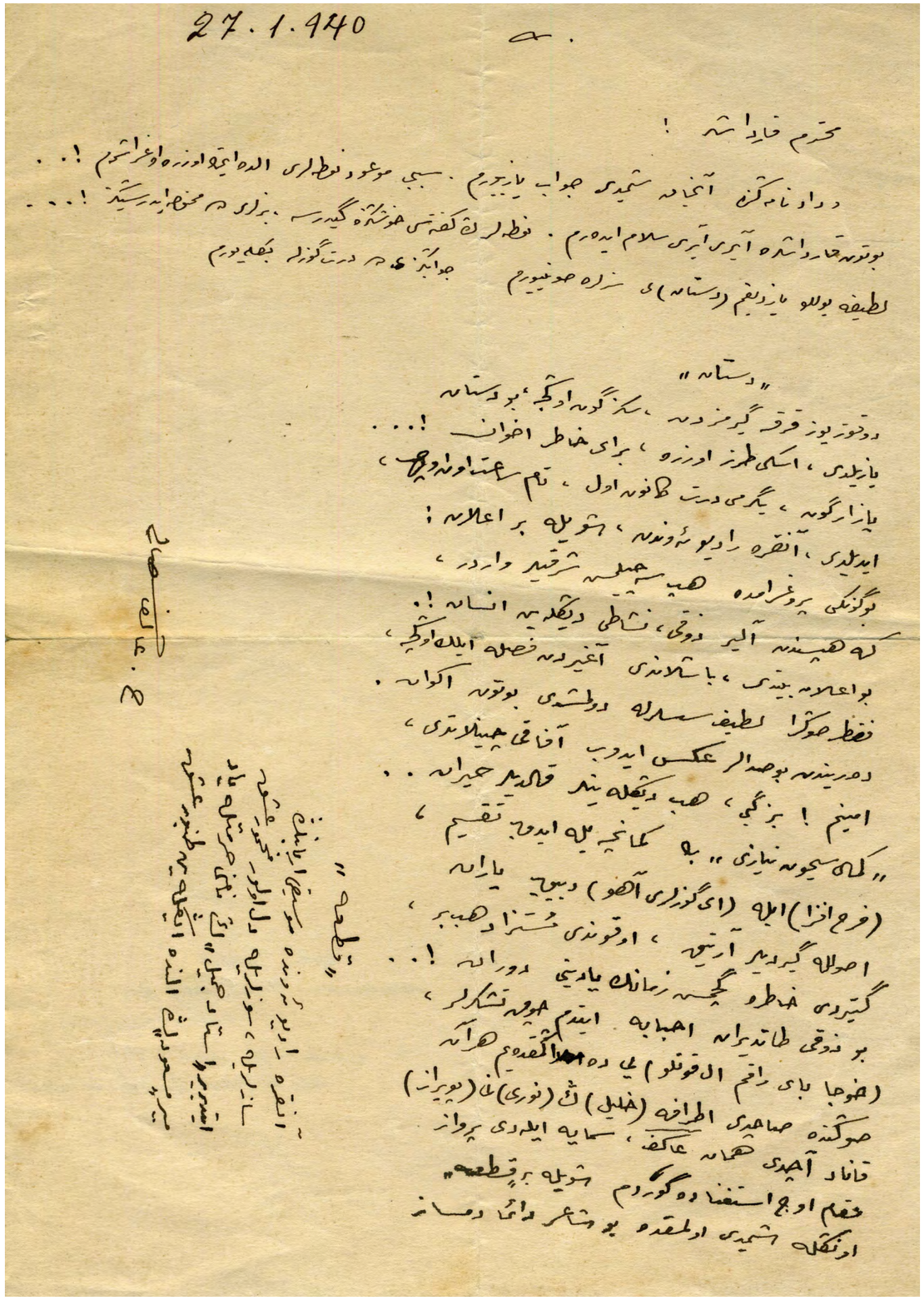
27 Ocak 1940

Kıt'a

Ankara Radyoevinde musiki erbâbının
Sazlarıyla, sözleriyle dil olur mahmûr-ı aşk
Ettirir "Üstâd Cemil"in[4] nâmını hürmetle yâd
"Mîr Mes'ud"un[5] elinde inleyen tanbur-ı aşk

27 Ocak 1940

2. Kemal Niyazi Seyhun.
3. Nuri Halil Poyraz.
4. Tanburî Cemil Bey.
5. Mesud Cemil Tel.

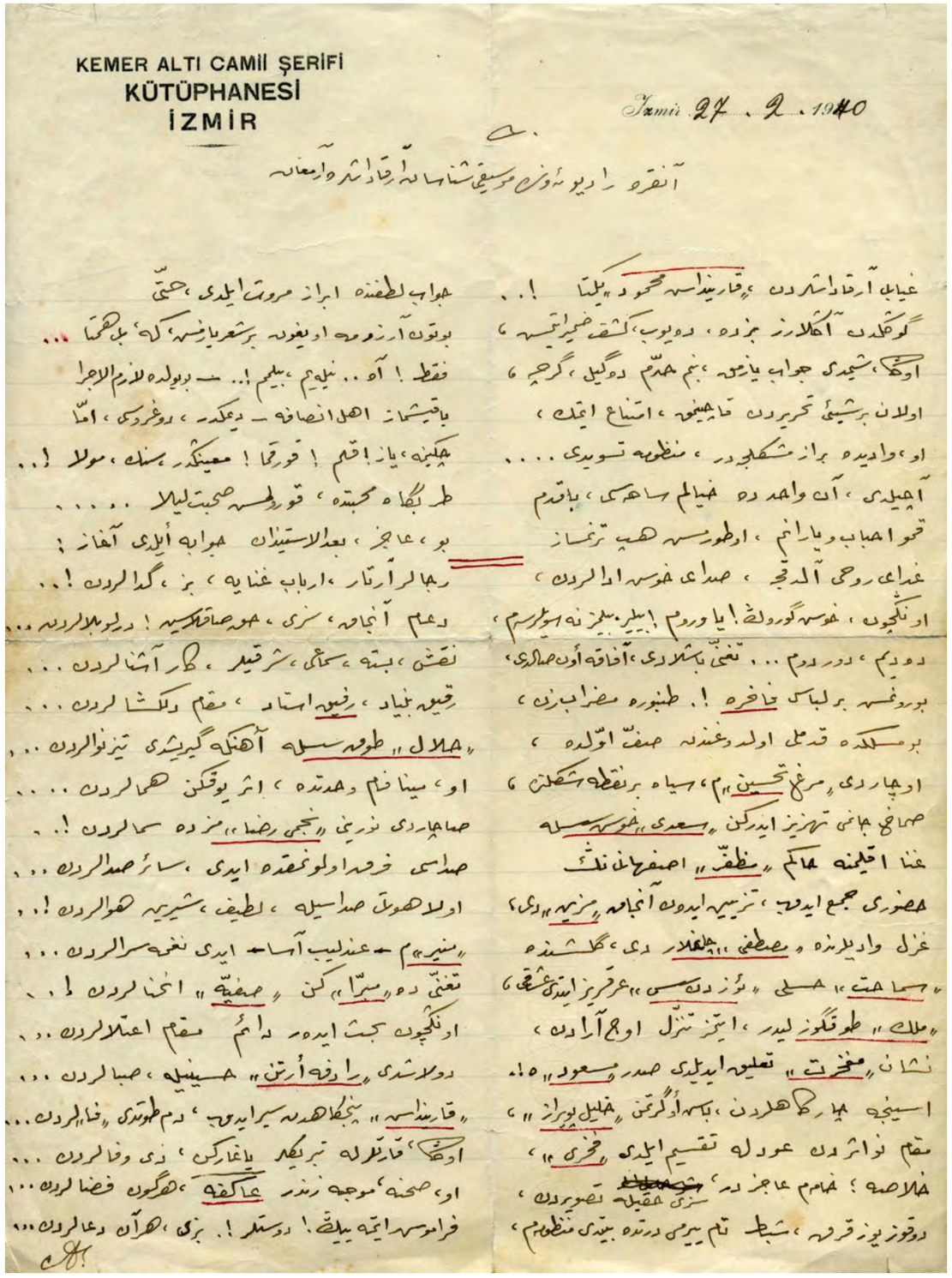

Ankara Radyoevinde musikişinasân arkadaşlara armağan

Gıyabî arkadaşlardan "Karındaş Mahmud"[6] yektâ!
Cevap lutfunda ibrâz-ı mürüvvet eyledi hattâ
Gönülden anlarız biz de deyip keşf-i hamir etmiş,
Bütün arzuma uygun bir şiir yazmış ki bî-hemtâ...
Ona şimdi cevap yazmak benim haddim değil gerçi,
Fakat âh!.. N'eyleyim bilmem! Bu yolda lâzımü'l-icrâ
Olan bir şeyi tahrirden kaçınmak, imtinâ etmek,
Yakışmaz ehl-i insâfa demektir, doğrusu, amma,
O vadide biraz müşkülcedir, manzume tesvidi...
Çekinme, yaz! Kalem, korkma! Muinindir senin Mevlâ!
Açıldı ân-ı vâhidde hayalim sahası, baktım...
Tarabgâh-ı muhabbette kurulmuş sohbet-i Leylâ.
Kamu ahbab u yârânım oturmuş hep terennümsaz,
Bu âciz, bâde'l-istizân cevaba eyledi agaz:
Gıdâ-yı ruhu aldıkça sadâ-yı hoş edâlardan
Ricalar artar erbâb-ı gınâya biz gedâlardan!..
Anun'çün hoş görün yavrum, bilir bilmez ne söylersem;
Duam ancak, sizi Hak saklasın türlü belâlardan...
Dedim durdum... Teganni başladı, âfâka ün saldı,
Nakış, beste, semaî, şarkılar, kâr aşinâlardan...
Bürünmüş bir libas-ı "Fâhire!.."[7] tanbura mızrabzen,
Rakik-bünyâd, "Refik"[8] üstâd, makam-ı dilküşâlardan...
Bu meslekte kıdemli olduğundan saff-ı evvelde,
"Celâl"[9] tok sesle ahenge girişti tiz nevâlardan...
Uçardı, "Mürg-i Tahsin"im[10] siyah bir nokta şeklinde,
O, mina-fâm vahdette, eser yokken hümâlardan...
Sımah-ı cânımı tahziz ederken "Sâdi"[11] hoş sesle,
Saçardı nurunu "Necmi Rıza"mız[12] da semâlardan!..
Gına iklimine hâkim "Muzaffer"[13] isfahanînin,
Sadâsı fark olunmakta idi sair sadâlardan...
Huzuru cem edip tezyin eden ancak "Müzeyyen"di,[14]
O lâhûtî sadâsiyle latif, şirin havalardan...
Gazel vadilerinde "Mustafa"[15] çağlardı gülşende,
"Münir"im[16] andelib-âsâ idi nağme-serâlardan...
"Semahat"[17] hisli "Özdenses" arak-riz etti uşşâkı,
Tegannîde "Müberrâ"ken[18] "Safiyye"[19] inhinâlardan!..
"Melek"[20] tokgözlüdür, etmez tenezzül evcâradan,
Anın'çün bahseder daim makam-ı i'tilâlardan...
Nişan-ı "Mefharet"[21] tâlik edildi sadr-ı "Mes'ud"a![22]
Dolaştı "Radife Erten" hüseyniyle sabâlardan...
Esince çargâhlardan baş öğretmen "Halil Poyraz",[23]
"Karındaş"[24] pençgâhdan seyredip dem tuttu "fa"lardan...
Makam-ı neveserden udla taksim eyledi "Fahri",[25]
Ona kartlarla tebrikler yağarken zî-vefâlardan...
Hulâsâ hâmem âcizdir sizi hakkıyla tasvirden,
O sahne mevce-zendir Âkif'e her gün fezalardan...
Dokuz yüz kırk, Şubat tam yirmi dörtte bitti manzumem;
Ferâmuş etmeyin dostlar bizi her an dualardan...

27 Şubat 1940

6. Piyasada "Karındaş Mahmut" ismiyle tanınan meddah ve tiyatrocu Mahmut Karındaş. 1930'larda ve 1940'larda "muhavereli" 78'lik plaklar doldurmuştur. Ünlü tiyatro ve sinema oyuncusu Altan Karındaş'ın ağabeyidir.
7. Fahire Fersan.
8. Refik Fersan.
9. Ahmet Celal Tokses.
10. Tahsin Karakuş.
11. Sâdi Hoşses.
12. Necmi Rıza Ahıskan.
13. Muzaffer İlkar.
14. Müzeyyen Senar Işıl.
15. Mustafa Çağlar.
16. Münir Nuredin Selçuk.
17. Semahat Özdenses.
18. Müberra Yetkin.
19. Safiye Aylâ.
20. Melek Tokgöz.
21. Mefharet Yıldırım.
22. Mesud Cemil Tel.
23. Nuri Halil Poyraz.
24. Mahmut Karındaş.
25. Fahri Kopuz.

Asıl Söz Sahipleri - II

Enis TOMBUL

Bu yazıda güfte sahibi bilinmeyen bir eserle bu sefer güfte aidiyeti konusunda ufak bir karışıklığın mevcut olduğu bir eseri ele alacağım. Karışıklık konusu eser, Medeni Aziz Efendi'nin çok sevilen hicaz şarkısı "Ey çerh-i sitemger dil-i nâlâna dokunma"dır. Bu eserin güftesi, repertuvarlarda 17. yüzyıl halk şairi Âşık Ömer'e ait olarak görünür. Gerçekten de bu şiir, Âşık Ömer'in derlenen divanlarında yer almaktadır. [1]

1. ***Ey çarh-ı sitemger dil-i nâlâne dokunma***
   Hecr âlemidir ettiğim efgane dokunma

2. *Ey bâd-ı sabâ uğrar isen yâre selâm et*
   Tel kırma fakat zülf-i perîşâne dokunma

3. *Ey bâde eğer yârım içerse seni bensiz*
   Ver neş'e fakat nerkis-i mestâne dokunma

4. *Vermem sana çek benden elin ey melek-ül mevt*
   Cânânıma nezreylediğim câne dokunma

İşin ilginç yanı, bu şiirin daha uzun ve biraz farklı bir versiyonuna 19. yüzyıl devlet adamı, şair ve yazar Mahmud Celaleddin Paşa'nın hem divanında hem de Mecmua-i Eşar'ında rastlamamızdır:

1. ***Ey çerh-i sitemger dil-i nâlâna dokunma***
   Hicr âlemidir ettiğim efgana dokunma

2. ***Ey tiğ-i elem yareledin cismimi bari***
   Cânânıma nezr eylediğim cana dokunma

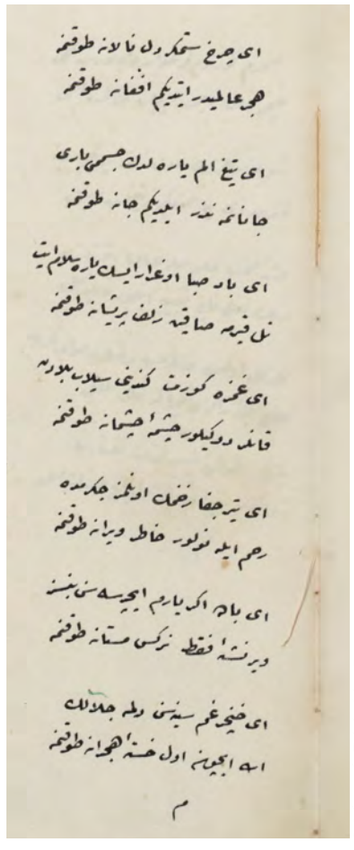
3. *Ey bâd-ı sabâ uğrar isen yâre selam et*
   Tek kılma sakın zülf-i perişana dokunma

4. *Ey gamze gözet kendini seylab-ı beladan*
   Kanlar dökülür çeşme-i çeşmana dokunma

5. *Ey tir-i cefa zahmın onulmaz ciğerimde*
   Rahm eyle n'olur hatır-ı virana dokunma

6. ***Ey bade eğer yârim içerse seni bensiz***
   Ver neş'e fakat nergis-i mestana dokunma

7. *Ey hançer-i gam sinesini delme* ***Celal****'in*
   Allah için ol haste-i hicrana dokunma

Mahmud Celaleddin Paşa, *Mecmua-i Eşar*, 14a.

Mahmud Celaleddin Paşa versiyonunda beyit sayısı 7'ye çıkmış olup bu şiir Âşık Ömer'in gazelinin ilk üç beytini tamamen, dördüncünün ise ikinci mısraını içermektedir. Eserin güftesine baktığımızdaysa "Ey tiğ-i elem yareledin cismimi bari" mısraının Âşık Ömer'in gazelinde yer almadığını görüyoruz. Güftede bu mısraı, gazelin 4. beytinin ikinci mısraı olan "Cânânıma nezreylediğim câne dokunma" takip ediyor. Güftedeki mısraların dağılımından, bu bestenin Âşık Ömer'in gazelinden değil de Mahmud Celaleddin Paşa'nın gazelinden bestelendiği anlaşılmaktadır.

Hacı Faik Bey de yine Mahmud Celaleddin Paşa'nın gazelinin 1, 2 ve 6. beyitlerini kâr formunda, nihavend makamında bestelemiştir.

İkinci olarak değinmek istediğim, güfte sahibi bilinmeyen eserse Zekâi Dede Efendi'nin acemaşiran makamındaki "Bin cefa görsem ey sanem senden" başlıklı bestesidir. Repertuvarlarda güfte hanesi boş bırakılan bu eserin söz sahibiyse 16. yüzyıl şairi Kemal Paşazade, nam-ı diğer İbni Kemal'dir. Bu şiir, Kemal Paşazade'nin eserlerinde biri gazel, öteki kıta olmak üzere iki farklı formda geçiyor. Gazel versiyonu şu şekildedir:

Yüz cefâ görsem iy sanem senden
Bu ne sözdür ki usanam senden

Tali'ümdür seni vefâsuz iden
Sanemâ/Ben anı sanma kim sanam senden

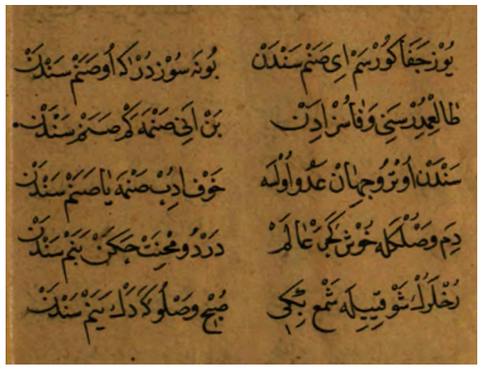
Senden ötrü cihân adû olsa
Havf idüp sanma yasanam senden

Dem-i vasluñla hoş geçer âlem
Derd ü mihnet çeken benem senden

Ruhlaruñ şevkiyile şem' bigi
Subh-ı vasluña dek yanam senden[2]

Şiirin kıta versiyonuysa aşağıdaki gibidir:

Biñ cefâ görsem iy sanem senden
Bu ne sözdür ki usanam senden

Kemal Paşazade, *Yûsuf u Zelîhâ*, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz B 186, 234b.

Tali'ümdür beni vefâsuz iden
Sanemâ/Ben anı sanma kim Sanam senden[3]

Kıtayla gazel arasında, 1. mısrada sevgilinin, cefasını yüzden bine çıkarması, 2. mısrada seni-beni zamir değişmesi, 4. mısradaki *Sanemâ sanma kim sanam / Ben anı sanma kim sanam* versiyon farkından başka, anlamı bozan ciddi bir değişiklik yoktur. Yalnız 2. mısrada, sevgilinin vefasız olması klasik telakkiye daha uygun düştüğünden, gazelde ve güftedeki *Taliimdir* ***seni*** *vefasız eden* tabiri daha doğru gözükmektedir.

Eser bestelenirken kıta versiyonu kullanılmış olsa gerektir. Günümüze gelen güfte de dört mısralı olup şu şekilde söylenmektedir:

Bin cefa görsem ey sanem senden
Bu ne sözdür ki usanam senden
Taliimdir seni vefasız eden
Sanma ki ben anı sanam senden[4]

Aynı şiir, Suphi Ezgi ve Hafız Ahmet Irsoy tarafından da, bayati ve tahirbuselik makamlarında bestelenmiştir.

Bu iki eser çevresinde şekillenen güfte telifi sorunlarını musiki meraklılarının ve araştırmacılarının dikkatine sunmakla kifayet ediyorum.

1. Bkz. Sadeddin Nüzhet Ergun, *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri* (İstanbul: Semih Lütfi Matbaası ve Kitap Evi, 1935?), 86; Şükrü Elçin, *Âşık Ömer* (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999), 56. Konuya dikkatimi çeken Selma Hacıosmanoğlu'ya teşekkür ederim.

2. Kemal Paşazade'nin, şiirlerinde mahlas kullanmadığını da not edelim. Şairin bu gazelinin yer aldığı eserleri şunlardır: *Risâle-i Müntehab-ı Kemâl Paşa-zâde* (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Koleksiyonu 2029, 18b), *Yûsuf u Zelîhâ* (Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Lala İsmail Efendi Koleksiyonu 621, 173a), *Yûsuf u Zelîhâ* (Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz B 186, 234b). M.A. Yekta Saraç, *Kemâl Paşazâde Dîvân ve Diğer Şiirler* (Ankara: TDK Yayınları, 2021), 307.

3. Bu kıtanın yer aldığı Kemal Paşazade eserleri şunlardır: *İbni Kemâl Dîvânı-Mecmû'a-i Eş'ar* (İÜ Kütüphanesi TY 1308, 20a) ve *Risâle-i Müntehab-ı Kemâl Paşa-zâde* (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Koleksiyonu 2029, 18b). Saraç, *a.g.e.*, 383.

4. *Türk Musikisi Klasiklerinden Hafız M. Zekai Dede Efendi Külliyatı*, c. 2 (İstanbul: İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, 1941), 214-216; *Darülelhan Külliyatı* no. 14 (Matbaa-i Osmaniye).

Kanun Sazının Türk Müziğindeki Yeri ve Önemi Hakkında

Erol DERAN

Bu konuda sağlıklı bir değerlendirmede bulunabilmek için icra edilecek müzik formlarının özelliklerine bir göz atmak icap eder. Zira bir sazendenin, icra edeceği eser hakkında bilgi sahibi olması elzemdir. Türk müziğinde eserlerin formları birbirinden çok farklı özelliklere sahip olup bir icracının, formun bünyesini, ruhunu, ne ifade ettiğini, karakteristik özelliğini, dinleyende bıraktığı psikolojik etkiyi iyi bilmesi lazımdır. Her formun kendine özgü karakteri olduğu gibi, her çalgının da kendine ait karakteristik yapısı vardır. İcrakârların, kendisine has özelliklere sahip olan çalgılarla, icra edecekleri müzik formunun karakterine bürünerek formun yapısal özelliklerine uyum sağlaması gerekir.

Tanbur, ney, klasik kemençe, rebap denildiği zaman ekseriyetle akla klasik formdaki eserlerin icrası gelir. Yani bu çalgılar ağırlıklı olarak bu formlardaki eserlerde kullanılır. Kanun denildiği zaman ise çoğunlukla akla longa, sirto, oyun havaları gibi neşeli, hareketli, dinamik icralar gelir. Hâlbuki kanun, bütün formlara yakışır şekilde uyum sağlayabilecek nitelikte olup müzik icrasında kullanılmadığı takdirde eksikliği hissedilen bir enstrümandır. Bu durum onun zengin potansiyele sahip olduğunu ortaya koyar

Aynı eserlerden oluşan bir repertuvarı hem fasıl topluluğu hem de klasik korodan dinlediğimizde farklı icra tarzlarının ortaya çıktığına şahit oluruz.

Klasik koro icrasına katılan bir kanunda, eserlerin karakteristik özelliklerine halel getirmeden, incitmeden; fiskelerle, nüanslarla, glissandoyla, tremoloyla yapılan süslemelerin haricinde abartılı süslemelere yer yoktur. Melodi ve güftenin mânâsını ifade edebilmek için icranın gayet uyumlu ve yumuşak olması icap eder. Kanun icracılarının, bu tarzdaki eserleri icra ederken ses şiddetine dikkat etmeleri önemlidir.

Kanun sazıyla klasik formdaki eserlerin icrasında dikkat edilmesi icap eden en önemli husus, bu sazın cazibesine aldanılmaması gereğidir. Akordu düzgün olan bir kanunun tellerinin üzerine bir veya üç beş tane aynı anda veya aralıklı olarak herhangi münasip bir cisim atıldığında ortaya bilinçsiz olmasına rağmen insanı pek de rahatsız etmeyen çok sesli değişik melodiler çıkar. Bu önemli bir zenginliktir. Bu duruma şahit olan kanun öğrenme heveslisi, psikolojik olarak, "Bu cisim melodi yapar da ben niye yapamayayım?" sorusuyla karşı karşıya kalır. O zaman, müzik icra etmek yerine teknik marifet yapma hırsı baş gösterir ve böylece suni bir hâkimiyet özentisine kapılındığı için, icra edilen formun karakteristik özelliklerinden uzaklaşılır. Yani icranın müzik olma özelliği tehlikeye girer. Sazende işte bu kritik anda tuzağa düşme tehlikesiyle karşılaşır. Hâlbuki teknik ve bütün müzik elemanları, iyi müzik icrasına hizmet için var olmalıdır. Tekniğin ve müzik malzemelerinin, asıl "özne" olan müzik için bir araçtan başka bir şey ifade etmediği bilincinin ön planda olması çok önemlidir.

Fasıl müziğiyse icra anlayışı bakımından klasik koro müziğinin tam zıddıdır. Özellikle nüansa pek ihtiyaç hissedilmez, süslemeler boldur, eserler birbirine aranağmelerle bağlandığı için kesintisiz icra edilir. Âdeta çeşitli usuller içeren tek bir kompozisyon (beste) izlenimini bırakır. Dinamik ve enerjik bir yapıya sahiptir. İşte bu görevi kanun çalgısı en iyi şekilde üstlenir. Şöyle de diyebiliriz: Kanun sazı fasıldaki dinamizmi, enerjiyi artırır. Ritmi belirgin hâle getirerek icraya canlılık ve parlaklık katar. Ayrıca diğer çalgılara nazaran bir oktav tiz oluşu da bu nevi katkılarda bulunabilmesini mümkün kılar.

Netice olarak, klasik eserler klasik koroda yalın bir üslupla icra edilirken fasıl müziği daha özgür, ritmik, dinamik, ses şiddeti yüksek, parlak ve fazla nüans ihtiyacı hissetmeksizin renkli, bol varyasyonlu bir biçimde icra edilir. Kanun sazının bu iki farklı müziksel yapı için de önemi vardır ve bu yapılar içindeyken mutlaka ayrı icra tarzıyla çalınmalıdır.

Bir zamanlar klasik eserleri aslına uygun olarak icra etmek birinci derecede önemliydi. İki işaret parmağına takılan mızraplar ile yapılan icranın, en üst seviyede olabilmesine özel gayret gösterilirdi. Diğer formlar da bu şekilde icra edilirdi. Zamanla çok şey değişti. Kuantum mekaniğinin geliştirilmesinden sonra fizik biliminde birçok ilerlemeler kaydedildi. Her şey süratli bir biçimde değişim, gelişim ve dönüşüme tabi oldu. Bu arada zevkler değişti. Kanaatimce bu olay müziğe de yansıdı. Çok değişik ve çeşitli performasyonlara imkân veren kanun sazının icrada önü açılarak bu saz ikiden fazla parmakla çalınmaya başlandı. Zaman zaman bu adet on parmağa kadar çıktı. Fakat bu ilerlemede, iki parmakla yapılan icra biçimi de unutulmamıştır. Her iki icra şeklinin, icracının sanat endişesi olduğu takdirde değer kazanması mümkün olur. Böylece piyano ve arp ile birlikte kanun sazı da bu zenginlikte yerini aldı; dolayısıyla değişik şekillerde müzik yapabilme zeminleri çoğaldı. Böylece kanun sazı yalnız Türk müziğinde değil, evrensel müzikte de yerini almış oldu.

Erol Deran, sağdan ikinci sırada.

Dileğim, piyano ve arpta olduğu gibi kanunda da icraların bilinçli ve metodik bir şekilde on parmak kullanılarak yapılmasıdır. Kanun konçertoları bestelenmelidir. Sağ ve sol el tekniğini aynı anda kullanarak Türk müziğinin karakteristik yapısına halel getirmeden çok sesli müzikler yapılmalıdır. Mesela on parmağın her birine mızrap takılarak icra etmeyi denemek belki işi daha da kolaylaştırabilir. Bu denemenin bilinçli olabilmesi için el üzerine ihtisas yapmış bir tıp doktoru ile ortaklaşa çalışmak yararlı olabilir. Gelişerek ortaya çıkan bu netice, kanun sazının teknik olarak yapabileceği daha gelişkin icra tarzlarını meydana getirebilir. Bu meyanda bir kanunînin aynı anda iki kanunla icrası da düşünülebilir.

Bu duruma başka bir alandan, görünür bir misal vermek istersek; Walt Disney'in, hareketli fotoğraf tekniği ile canlandırılan Donald Duck, Külkedisi, Rapunzel, Pamuk Prenses gibi hikâyelerinde olan durum, müzikteki çok seslilik, armoni gibi, bir renk ve desen orkestrası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir zamanlar "Meraklı" diye bir çizgi film vardı. Bir el, yalın çizginin kaderini yazıyor, ona istediği hareketi yaptırıyordu. Tek çizgi ile halledilen bu gelişkin sanat eseri, tek sesli müzik gibi düşünülebilir.

Neticede tek sesle, tek çizgiyle; çok sesle, çok renk ve desenle yapılan yapıtlar, istenildiğinde aynı değerde sanat eseri niteliği taşıyabilir.

Kanun sazı ise en sadeden en zengine bütün formlarda, müzik yelpazesindeki yerini en verimli biçimde, yadırganmadan ve yakışarak alır. Türk müziğinde akort, kanundan alınır. Kanun sazı dinamizmiyle, enerjisiyle müziğe canlılık, parlaklık, renk katarak, yapılan icrayı zenginleştirir. Kanun, teknik olarak da önü çok açık bir sazdır. Kanımca onun zengin ve ileri potansiyelinin keşfi henüz son sınırına ulaşmamıştır.

Bu yazıyı, müzik hayatımdaki gözlem ve tecrübelerimden yola çıkarak oluşturmak istedim. Bütün müzik malzemelerinin iyi müzik yapmak için kullanılması dileklerimle.

Erol Deran'ın Ahmet Yatman ile Yaptığı Söyleşi[1]

Erol Deran: Demek ki ağabey altmış sene oluyor sahnede?
Ahmet Yatman: Tam altmış.
Tam altmış. 1908 yani.
1908'de. Cumhuriyet'in ilanından çok evvel.
İlk sahneye çıkmanız 1908 midir?
Evet. İzmir'de, hatta 907 sonlarında.
Peki Ahmet ağabey yaş kaçtı o zaman yani?
12 filan vardı.
12! Maşallah. Yanınızda kimler vardı? Öyle, devrin o zamanki üstadları var mıydı?
Evet. Meşhur Udi Serkis; Büyük Serkis. Bir tane Üsküdarlı vardır, o değil. Ali Gezer vardı. Fırat vardı. Adnan… Bizim peder vardı rahmetli.
Kimdi peder?
Kemani Mehmed Efendi vardı, peder.
İyi miydi o?
E iyiydi o zamanlarda.
Yani ilk musikiyi ondan aldınız aşağı yukarı. Sonra esas hocanız kim oldu?
Ali Rıza. Kanun çalardı o.
Kanun dersi mi aldınız ondan?
Evet, beraber çalardım yanlarında.
Yani hiç hoca filan yok muydu? "Kanun şöyle çalınır" filan…
Hayır hayır.
Görmekle. Bu tavırda mı çalardı o da?
Yok, Ali bu tavırda çalardı. Âmâ Ali.
Âmâ Ali.
Binti Nazım vardı. Âmâ Nazım'ın kızları.
Vecihe Hanım'ın, Vecihe Daryal'ın da hocası olan Âmâ Nazım mı?

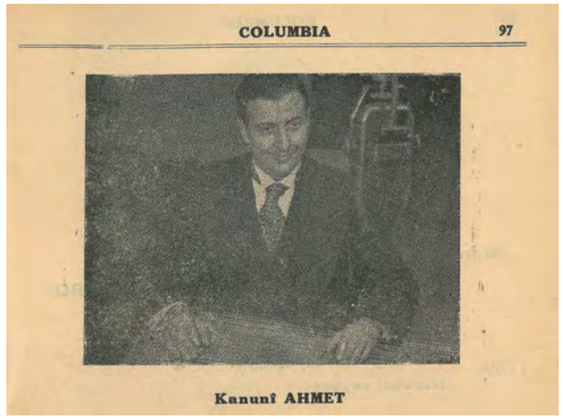
1. Erol Deran'ın 1968 yılında yaptığı röportajın makara banttan aktarımından metinleştiren: Caner Can.

Evet, Nazım. O başkadır. Burada Radyoda çalıyor ya şimdi Naime.
Naime Sipahi.
Evet, onun babasıydı.
Peki şimdi, Âmâ Nazım'ın tavrı sizin tavrınız gibi miydi?
Hayır.
Vecihe Hanım'ınki gibi mi?
Evet, Vecihe Hanım'ın.
Vecihe Hanım ilerletti o tavrı; siz sonra kendi bünyenizdeki şeyleri kattınız.
Evet. Âmâ Ali'yi de dinlerdim. Çok süratliydi Âmâ Ali de.
Yani, iyi miydi?
İyiydi. Devrin en iyi kanunilerindendi. Nazım Bey fiskeli atış yapardı.
Yani benim dediğim gibi iki kutup var kanunda. Biri Âmâ Nazım, biri de Âmâ Ali, anladığıma göre.
Evet.
Şimdi devrimizdeki iki kutup da Vecihe Daryal ve Ahmet Yatman. Yani o kişilerin, karakterlerin devamı.
Şüphesiz.
Sonra seyahatler ne zaman başladı Arabistan'a filan?
Aşağı yukarı 1910'da falan ben Mısır'a gittim. Balkan Harbi'nden evveldi. Hiç unutmam.
1912 yani.
Balkan Harbi 1912, evet.
Peki bir şey anlatmıştınız bana Ahmet ağabey. Mısır'a gitmiş, Radyosuna girmişsiniz… Onu bir anlatır mısınız?
O 1940'ta galiba. İkinci Dünya Harbi başlamadan biraz evvel, hatta başladı gibiydi. Hatta Romanya vapurundan iniyordum ben, bizi çevirdiler. Midilli açıklarında. Gemiyle bizi bir zırhlı çevirmişti. Stop ettirdiler. Baktılar Alman mı filan diye. Sonra bıraktılar bizi.

Sonra Mısır'a gittiniz.
Evet, Mısır'a gittim. Mısır'a ikinci gidişim. Bir defa daha gittim 1930'da. İzmir'den seyahatle gitmiştik. Yunan vapuruyla, Türk seyyahları İskenderiye'ye gidiyordu, biz de müzisyenler olarak Türk müziğiyle gittik. İskenderiye'de konser verdik. Hasan Tahsin vardı, bizim darbukacı.
İyiymiş o da. Çok iyi darbuka çalarmış kendisi.
O zaman tabii Mısır'a geçmedim. İskenderiye'de kaldım. O ikinci gidişimde Şefik Bey diye bir Türk vardı, İstanbul'dan gitme. Şefik Bey'in yaveri "Getir Radyoya da birkaç parça saz eseri çalayım" filan dedi.
Daha Mısır Radyosu tanımıyor sizi.
Tanımıyorlar. İsmimi biliyorlar fakat şahsen tanımıyorlar.
Kanun var mıydı orada?
Vardı, Mustafa Kara. Arap.
İyi miydi kanun olarak?
Yaşlı adam. 75 yaşında. Oğlu var şimdi Muhammed Hakkat, Amerika'da. O zaman gittim. Kabul etmediler. "Maalesef bir ay zarfında boş yerimiz yok" dediler.
Aaaa! Radyoya gittiniz, siz çalmak istediniz. "Bir ay kadar yerimiz yok" dediler, öyle mi?
"Bir ay sonra gelin, dinleyelim" filan dendi. Sonra dedim ki "Ya benim plaklarım filan var". Abdül Muhammed vardı, udi. Ümmü Gülsüm'ün filan bestekârı. O dedi ki "Bende taksiminiz var Ahmet Bey, Şehnaz Taksim". 1958'de plağa çalmıştım. Onu çaldı. Dedim "Ben o Ahmet!" "Aaa vallahi?" dedi. Ertesi gün iki seans mı üç seans mı ne verdiler bana. Para bile almadım. O zaman tanıştık. Fethi Ahmet. Bu ölen, Ferit Atış'ın kız kardeşi. Türk'tür o kız. Alaşehir'de doğmuştu.

Arabistan'da yerleri.
Yok, bizde. Asıl Dürzi. Birinci Dünya Harbi'nde Araplar aldılar bizim tarafa ayırdılar ya Dürzileri. İsyan olmasın filan diye. Ferit Atış da Alaçatı'da doğmuş. Sonra orada üç konser yaptık. Hepsiyle tanıştım. Bir keman çalan Remzi var, … iyi müzisyen Muhammed Abdüssalih, kanun çalan. Bir de doktor var orada kanun çalan. Zayıf suratlı. Bu Abdülvahap'la, Ümmü Gülsüm'le buluşup içtik beraber.
Çaldınız mı onunla beraber?
Çaldık. Evet, hususi.
Peki Ahmet ağabey o Mısır ayağında, Arap müziğinde… Tabii onların kanunları da bizim kanunlara göre büyük. Siz Ümmü Gülsüm'e çaldığınız vakit o kanun uydu mu?
Hayır, kendim bizim şeyden çaldım ben. Kendi akordumuzdan. Bizden bir ses pestir akortları.
Transpoze olarak. Çok enteresan.
Bir ses daima pestir bizden.
Diyor ki orada, Ahmet Yatman'ı dinledik filan diyor. Bizde plağı filan var diyor. Size veremeyiz diyor, tanımıyorlar Ahmet Yatman olduğunuzu.
Sevim Deran: Allah Allah. İsminizi biliyorlar, kendinizi bilmiyorlar.
Ondan sonra Ahmet ağabey, "Ahmet Yatman benim" diyor. Sonra?
Sonra diğerleri de geldi. Plağı bir çaldılar. "Ahmet vallahi" diye diye…
"Hemen buyurun" demişler Ahmet ağabeye.
Üç seans almıştım orada. Hatta ötekiler kızmışlardı bana. Bizim yerimizi aldı diye.
Oranın yerli sanatkârları mı?
Yerli, evet. Orada şirketti o zaman. Tel vardı orada o zaman, böyle teyp değil de tel.

COLUMBIA 97

Kanuni AHMET

Ha, ince tel. Ben onu hatırlıyorum. 45'te falan da yeni banda çevrildi.
Orada 40'ta öyleydi. İyi müzisyenler var. Çok çalışıyorlar. İyi çalışıyorlar.
Çok iyi prova yapıyorlar.
Prova yapıyorlar. Eserleri bir plağa çalacaklar. Günlerce onu notasız prova ediyorlar.
Rahmetli babam anlatmıştı da. Sizden filan bahsediliyordu o zamanlar. Kaç sene evvel. "Mısır'a gittiğinde Ahmet Yatman'ın karikatürünü yapmışlardı" diye. Bir elden on tane parmak çıkarmak suretiyle. Gördünüz mü öyle bir şey? Duydunuz mu?
Mısır'da çekilmişizdir. Geçen Necati vardı bizim Yıldızdağ. Faslı çalıyoruz. Karma fasıldı. Unuttum, bir taksim ettim. Allah. Gittim sordum orada. "Nasıl, dedi, Ahmet ağabey?" filan. Hangisini söyleyeyim sana. "O taksimi altı kişi çalıyor gibiydi" diyor. Hangisini söyleyeyim sana?"
SD: Maşallah. Allah herkese nasip etsin.
O başka bir iş yani. Diyorum ya son yaptığınız taksimler var bende, bantta. 53 senesinde yaptığınız bantlardan daha süratli.
Evet.
Yani Ahmet ağabey, maşallah, gittikçe gençleşiyoruz.
Beş saat çalışırdım. Amerika'da beş saat. Bir Rum vardır orada, Yunanistan'ın en iyi buzuki çalanı. Bir dinletsem sana onu. Üç buçuk var mı sizde?
Teypte mi?
Ben ona bakayım. Bulabilirsem indireyim. Nasıl buluşuruz o buzukiciyle görseniz. Bir şey yapar, arkasından ben. Ben yaparım, arkasından o. Onlardan iyi Rumculardanım.

Yani irticali artık. Allah vergisi. Notadan raydan çıkılmış. Dağlardan tepelerden aşağı iniyoruz.
Kıtay? Buzuk? Efendim akordeon, keman, ben. Kızlar oynarlar. Amerikalılar o kadar iyi dans ediyorlar ki.
Ne dansı?
Bayağı dans. Fevkalade oynuyorlar ama. Bizim kızlardan güzel oynuyorlar.
Bir de Amerika'da orkestrayla filan çaldınız. Ve bunları duyuyoruz. Bu parçalar alafranga parçalar mı yoksa aranje mi edilmiş Arap müziğinden, Türk müziğinden, Rum müziğinden?
Evet aranje edilmişti. Ben orkestrayla bir konser yaptım başka.
Afişleriniz asılmış Amerika'da.
Evet, şeyle yaptık, bizim Sıtkı babanın oğlu Ankara Radyosundan gitme oraya. Nihavent Peşrevini yazdı. Otuz üç, otuz dört kişi vardı. Soyadını unuttum.
O enstrümanlar, otuz üç kişi falan hep alafranga mıydı?
Hepsi alafranga. Saksafon, keman, trompet, efendim, caz piyano hep ayrı ayrı. Otuz dört kişi de hepsi Batı sazı. Nihavent Peşrevini yazdı. Şimdi gelir aklıma. Ankara Radyosuna gitti. 15-20 senedir orada. Efendim, orada büyük bir salonda büyük bir otelde yaptım. Türk Karayılan filan da geldi oraya. Türk elbiselerini defile yaptılar. O zaman ben çıktım orada Nihavent Peşrevini çaldık. Bir hane bir teslim. Taksim ettim, arkasından longayı çaldık. Sirtoyu.
Tek başına değil de?
Orkestrayla tabii. Ama prima ben çalıyordum.
Peki onlar alafrangacı oldukları için intibak edebiliyorlar mıydı?
Biraz. Peşrevler tabii iki dörtlük olduğu için.
Yoksa öyle aksak filan olsa çalamazlar.
Hayır.
Ne çalıyordu o söylediğiniz?
Şey çalar, şimdi haberler bürosunda bizim. Caz çalar, her şey çalar. Öğretmen.
Hâlâ haberler bürosunda mı?
Amca. Mekteplerin şeyinden filan. Tarık Bulut.
Orada ne çalıyordu?
Haberler bürosunda. Caz çalar. Ama buradan gitme. Ben müsaade isteyeceğim Erol'cuğum. Şimdi belim ağrıyor.
Yaa. Çok geçmiş olsun. Çok teşekkür ederiz Ahmet ağabeyciğim.
Estağfurullah. Sağ olun. Böyle sevdiğiniz için ben teşekkür ederim.
İçinizden ne geliyor Ahmet ağabey?
Kürdi yapayım mı?
Ne istersen yap.

(Ahmet Yatman taksime başlıyor.)

Türk Musikisi Sanatkârlarına Ait Sicill-i Umumi Belgeleri

Serhat BAŞAR

Türk musikisi sanatkârlarının biyografilerine dair kaynaklar pek çok bibliyografyada yer almaktadır. Mecmuamızın takipçilerince malum olduğu cihetle bu mehazları tekrar zikretmek zait olacaktır. Şimdiye kadar yapılan neşriyatta musikişinasların sergüzeştleri daha çok sanat yönleri ağırlıklı olarak ve şifahi malumatla tedvin edilegelmiştir. Nirengi noktasını esasen musiki sanatı teşkil etmekle beraber, konunun bir de resmî tarafı bulunmaktadır. Devlet dairelerinde memur ve bürokrat olarak vazife yapmış çok sayıda bestekâr mevcuttur; hatta bunlardan ûlâ, bâlâ, ferik, vezir gibi rütbelere kadar yükselip devlet ricaline katılanlar da vardır.

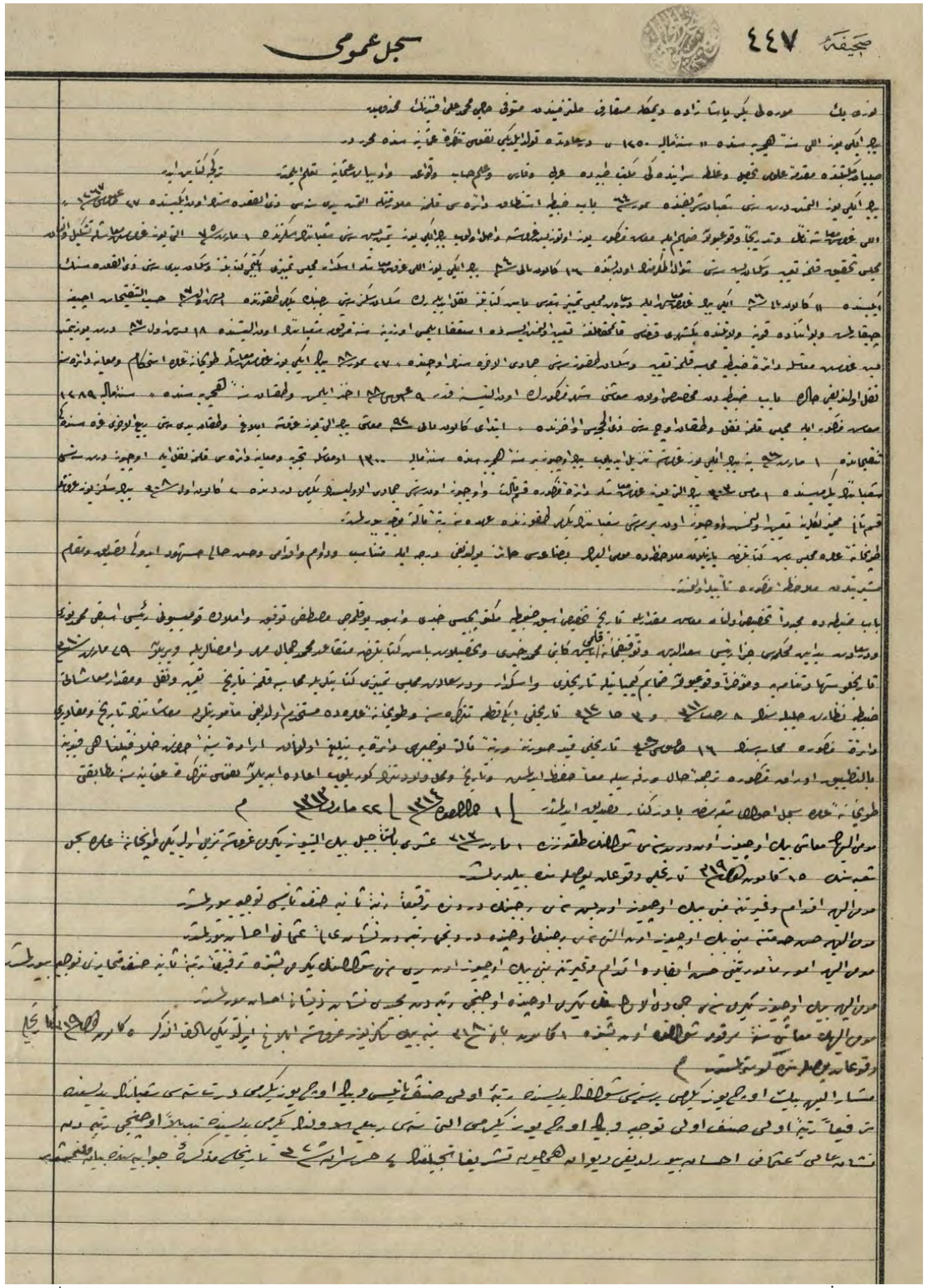
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı bünyesinde bulunan Osmanlı arşivi, Türk musikisi bestekârları hakkında da mebzul miktarda vesikayı içeriyor. Devlet daireleri arasındaki yazışmalardan, şahsi istidalara, terfi, taltifat, tevcihat, tayin, azil gibi her türlü resmî muameleden sicil evrakına kadar pek çok belge bestekârlar hakkında bilgi vermektedir. Devlet dairelerinin sicil kalemlerince düzenlenen sicill-i umumi defterlerinde her memur ve bürokratın mesleki kariyeri ayrıntılı olarak kaydedilmiş olup bu vesikalar biyografi yazıcılığı için oldukça önemli kaynaklardır. Sicill-i umumi belgeleri adıyla takdim edeceğimiz bu yeni yazı dizimizin ilkinde Bolahenk Hanende Nuri Bey, Neyzen Salim Bey, Santuri Edhem Efendi, Kanuni Hacı Arif Bey, Rahmi Bey ve Tanburi Cemil Bey'e ait belgeler yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı adıyla yeniden düzenlenen kurumun adı, Osmanlı Arşivi de zikredilmek suretiyle metinde ve belge altlarında CDABOA kısaltmasıyla gösterilmiştir. Nâmizaç bulunmasına rağmen vakit ayırarak metinlerin okunmasına nazikçe yardım eden Dr. Abdullah Uysal'a teşekkür ederim.

Bolahenk Hanende Mehmed Nuri Bey (1834-1909)

Muteber kaynaklar arasında, birkaç neşriyata istinat ederek bazı ayrıntıları da içeren ilk sıradaki Bolahenk Nuri Bey biyografisi Yılmaz Öztuna'ya aittir.[1] Müellifin 1894, 1897 ve 1908 devlet salnamelerini mehaz olarak kullandığını kaydettiği maddede, sicil evrakının önemine işaret ettiği şu satırlar görülür: "Nuri Bey'in resmî biyografisini Sicill-i Ahvâl Defterleri'nden çıkarıncaya kadar, şimdilik Sâlnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye'lerden şu bilgiler çıkarılabilmektedir". Öztuna'nın tespitinden 30 yıl sonra nihayet *Darülelhan Mecmuası*'nın sayfaları arasında neşredilen mezkûr vesika sayesinde Nuri Bey'in biyografisine ait bütün ayrıntılara ulaşmak mümkün olmuştur.

(1) Nuri Bey / Moralı Bekir Paşazâde demekle müteârif mültezimînden müteveffa Hacı Mehmed Ali Efendi'nin mahdumudur.
(2) Bin iki yüz elli sene-i hicriyesinde "sene-i mâliye 1250" Dersaadet'te tevellüd eylediği nüfus tezkire-i Osmâniyesinde muharrerdir.
(3) Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûmu tahsil ve Galatasarayı'ndaki Mekteb-i Tıbbiye'de Arabî ve Farisî ve ilm-i hesab ve kavâid ve

1. *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, c. 2 (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990): 148-149.

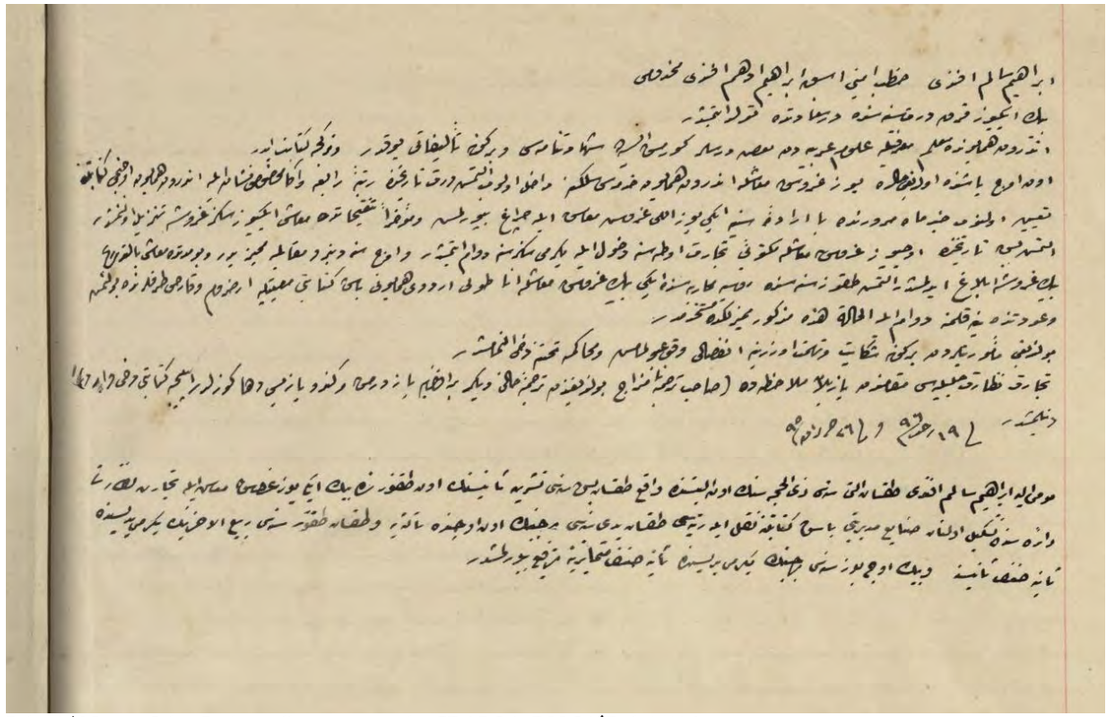

Belge 1 | Bolahenk Nuri Bey'in sicill-i umumi evrakı, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, DH.SAİD.d, 71/447.

edebiyat-ı Osmâniye taallüm eylemiştir. Türkçe kitâbet eder.
(4) Bin iki yüz altmış dört senesi şa'ban-ı şerifinde [Temmuz 1848] Bâb-ı Zabtiye istintak dairesi kalemine mülâzemetle altmış yedi senesi zilkâdesinin on ikisinde 27 Ağustos 1267 [8 Eylül 1851]
(5) elli kuruş maaşa nâil ve tedricen vuku bulan zamâim ile maaş-ı mezkûr yüz otuz beş kuruşa vâsıl olup bin iki yüz yetmiş beş senesi şa'banının sekizinde 1 Mart (12)75 [13 Mart 1859] altı yüz kuruş maaşla teşkil olunan
(6) meclis-i tahkik kalemine ta'yin ve seksen beş senesi şevvâlü'l-mükerreminin on beşinde 16 Kânunısâni (12)84 [28 Ocak 1869] bin iki yüz elli kuruş maaşla Üsküdar meclis-i temyizi ikinci kitâbetine ve seksen yedi senesi zilkadesinin
(7) ikisinde 11 Kânunısâni 1286 [23 Ocak 1871] iki bin kuruş maaş ile Dersaâdet meclis-i temyiz şubesi başkitâbetine nakledilerek seksen sekiz senesi recebinin yirmi dokuzunda 1 Teşrinievvel (12)87 [13 Ekim 1871] hasbe'l-tenkihât açığa
(8) çıkarılmış ve bu esnada Konya vilâyetinde Beyşehri kazası kaymakamlığına tayin olunmuş ise de istifa eylemesi üzerine sene-i merkume şa'banının on altısında 18 Teşrinievvel (12)87 [30 Ekim 1871] dört yüz yetmiş
(9) beş kuruş maaşla Daire-i Zabtiye muhasebe kalemine ta'yin ve seksen dokuz senesi cemâziyelâhiresinin üçünde 27 Temmuz (12)88 [8 Ağustos 1872] bin iki yüz kuruş maaşla Tophâne-i Âmire istihkam ve muâyene dairesine
(10) naklolunduğu hâlde Bâb-ı Zabtiye'den mahsus olan maaşını şehr-i mezkûrun on altısına kadar 9 Ağustos (12)88 [21 Ağustos 1872] ahz eylemiş ve doksan sene-i hicriyesinde, sene-i maliye 1289
(11) maaş-ı mezkûr ile meclis kalemine nakil ve doksan üç senesi zilhiccesi evâhirinde ibtidâ-yı Kânunısâni (12)92 [Ocak 1877] maaşı bin altı yüz kuruşa iblâğ ve doksan yedi senesi rebiülâhiri gurresindeki
(12) tenkihatta 1 Mart (12)96 [13 Mart 1880] yine bin iki yüz kuruşa tenzil edilip bin üç yüz bir sene-i hicriyesinde sene-i mâliye 1300 [1884] o maaşla tecrübe ve muâyene dairesi kalemine nakl ile üç yüz dört senesi
(13) şa'banının yirmisinde 1 Mayıs (1)303 [13 Mayıs 1887] bin altı yüz kuruş maaşla daire-i mezkûre kısm-ı sâlis ve üç yüz on senesi cemâziyelevvelinin yirmi dördünde 2 Kânunıevvel 1(308) [14 Aralık 1892] bin sekiz yüz kuruşla
(14) kısm-ı sâni mümeyyizliklerine ta'yin olunmuş ve üç yüz on bir senesi şa'banının yirmi dokuzunda [7 Mart 1894] uhdesine rütbe-i sâlise tevcih buyurulmuştur.
(15) Tophâne-i Âmire meclis başkitâbetine yazılan mülâhazada mumâileyhin bıdaası hâiz bulunduğu derece ile mütenâsib ve devam ve ikdâmı ve hüsn-i hâli meşhûd idiği tasdik ve makam-ı
(16) müşiriyetden mülâhaza-i mezkûre teyid olunmuştur.
(17) Bâb-ı Zabtiyede müceddeden tahsis olunan maaş mikdarıyla tarih-i tahsisi esbak zabtiye mektubçusu Hayri ve esbak yoklamacı Mustafa Tevfik ve emlâk komisyonu reisi esbakı Mehmed Nuri
(18) ve Dersaadet Bidâyet Mahkemesi ceza reisi Sâdeddin ve tevkifhâne kalemi başkâtibi Mehmed Hayri ve tahsilat başkitâbetinden mütekaid Mehmed Cemâl mühür ve imzalarıyla verilen 29 Mart (1)310 [10 Nisan 1894]
(19) tarihli şehâdetnâmeye ve muahharan vuku bulan zamâim … ile tarihleri ve Üsküdar ve Dersaâdet meclis-i temyizi kitabetleriyle muhasebe kalemine tarih-i ta'yin ve nakil ve mikdar-ı maaşâtı
(20) Zabtiye Nezâret-i celilesinin 8 Receb (1)311 [15 Ocak 1894] ve 3 Cemâziyelevvel (1)312 [2 Kasım 1894] tarihli iki kıt'a tezkiresine ve Tophâne-i Âmire'de müstahdem olduğu memuriyetlerle maaşâtının tarih ve mekadiri
(21) daire-i mezkûre muhasebesinin 16 Ağustos 1302 [28 Ağustos 1886] tarihli kayıt suretine ve rütbe-i sâlise tevcihleri daireye tebliğ olunan irâde-i seniyye-i hazret-i hilafetpenâhi kaydına
(22) bittatbik evrak-ı mezkûre terceme-i hâl varakasıyle maân hıfzedilmiş ve tarih ve mahall-i velâdetinin görülüp iade edilen nüfus tezkire-i Osmâniyesine mutâbakatı
(23) Tophâne-i Âmire sicill-i ahvâl şubesinde bâ-derkenar tasdik edilmiştir. 1 Zilkade 1314 / 22 Mart 1313 [3 Nisan 1897].
(24) Mumâileyhin maaşı bin üç yüz on dört senesi şevvalinin dokuzunda 1 Mart (1)313 [13 Mart 1897] öşrü bitte'cîl bin altı yüz yirmi kuruşa tenzil edildiği Tophâne-i Âmire sicil
(25) şubesinin 15 Kânunuevvel (1)319 [28 Aralık 1903] tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir.
(26) Mumâileyhe ikdam ve gayretine mebni bin üç yüz on beş senesi recebinin dördünde [29 Kasım 1897] terfian rütbe-i sâniye sınıf-ı sânisi tevcih buyurulmuştur.
(27) Mumâileyhe hüsn-i hizmetine mebni bin üç yüz on altı senesi recebinin üçünde [17 Kasım 1898] dördüncü rütbeden nişân-ı âli-i Osmânî ihsan buyurulmuştur.
(28) Mumâileyhe umur-ı memuriyetini hüsn-i ifâda ikdam ve gayretine mebni bin üç yüz on yedi senesi şevvâlinin yirmi beşinde [26 Şubat 1900] terfian rütbe-i sâniye sınıf-ı mütemâyizi tevcih buyurulmuştur.
(29) Mumâileyhe bin üç yüz yirmi senesi cemâziyelevvelinin yirmi üçünde [28 Ağustos 1902] üçüncü rütbeden Mecidî nişân-ı zîşânı ihsan buyurulmuştur.
(30) Mumâileyhin maaşı sene-i merkûm şevvalinin on beşinde 1 Kânunusâni (1)318 [15 Ocak 1903] yine bin sekiz yüz kuruşa iblâğ edildiği sâlifüzzikr 5 Kânunuevvel (1)319 [18 Aralık 1903] tarihli
(31) vukuat pusulasında gösterilmiştir.
(32) Müşarünileyhe bin üç yüz yirmi bir senesi şevvalinin yedisinde [27 Aralık 1903] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânisi ve bin üç yüz yirmi dört senesi şa'banının yedisinde [26 Eylül 1906]
(33) terfian rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli tevcih ve bin üç yüz yirmi altı senesi rebiülevvelinin yirmi yedisinde [29 Nisan 1908] tebdilen üçüncü rütbeden
(34) nişân-ı âli-i Osmânî ihsan buyurulduğu Divân-ı Hümâyûn teşrifatçılığının 4 Haziran (1)325 [17 Haziran 1909] tarihli tezkire-i cevabiyesinde beyan kılınmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, DH.SAİD.d, 71/447.

Neyzen Sâlim Bey (1828-1885)
(1) İbrahim Sâlim Efendi Hatab Emini esbak İbrahim Edhem Efendi mahdumudur.
(2) Bin iki yüz kırk dört [1828] senesinde Dersaadet'te tevellüd etmiştir.
(3) Enderûn-ı Hümâyûnda muallim mârifetiyle ulûm-ı Arabiyyeden bazı dersler görmüş ise de şehâdetnâmesi ve bir gûne te'lifâtı yoktur ve Türkçe kitâbet eder.
(4) On üç yaşında olduğu hâlde yüz kuruş maaşla Enderûn-ı Hümâyûn hademesi silkine dâhil olup altmış dört tarihinde [1848] rütbe-i râbia ve ona mahsus nişan ile Enderûn-ı Hümâyûn üçüncü kitâbetine
(5) ta'yin olunup çend mah mürurunda bâ-irâde-i seniyye iki yüz elli kuruş maaş ile çerağ buyurulmuş ve muahharan tenkihâtda maaşı iki yüz sekiz kuruşa tenzil olunmuşdur.
(6) Altmış beş tarihinde [1849] üç yüz kuruş maaşla Mektubi-i Ticâret Odasına duhûl ile yirmi sekiz sene devam etmiştir ve üç seneden beri mukâbele mümeyyizidir ve bu müddette maaşı bitterfî'
(7) bin kuruşa iblâğ edilmiştir. Altmış dokuz senesinde [1853] Rusya muharebesinde iki bin kuruş maaşla Anadolu Ordu-yı Hümâyûnu başkitâbeti maiyyetiyle Erzurum ve Kars taraflarında bulunmuş
(8) ve avdetinde yine kalemine devam ile el-hâletü hâzihi mezkûr mümeyyizlikte müstahdemdir.
(9) Bulunduğu memuriyetlerden bir gûne şikâyet ve töhmet üzerine infisâli vuku' bulmamış ve muhâkeme tahtına dahi alınmamıştır.
(10) Ticâret Nezâret-i Celilesi makamından yazılan mülâhazada (sahib-i terceme nâ-mizaç bulunduğundan terceme-i hâlini diğer bir efendiye yazdırmış ve kendi yazısı daha güzeldir epeyce kitâbeti dahi vardır)
(11) denilmiştir 19 Receb (12)96 ve 26 Haziran (12)95 [9 Temmuz 1879].
(12) Mumâileyh İbrahim Sâlim Efendi doksan altı senesi zilhiccesinin on altısında vâki' doksan beş senesi teşrinisânisinin on dokuzunda (30.11.1879) bin iki yüz kuruş maaş ile Ticâret Nezâreti
(13) dairesinde teşkil olunan Sanâyi Müdiriyeti

Belge 2 | Neyzen Sâlim Bey'in sicill-i umumi evrakı, CDABOA, DH.SAİD.d, 1/136.

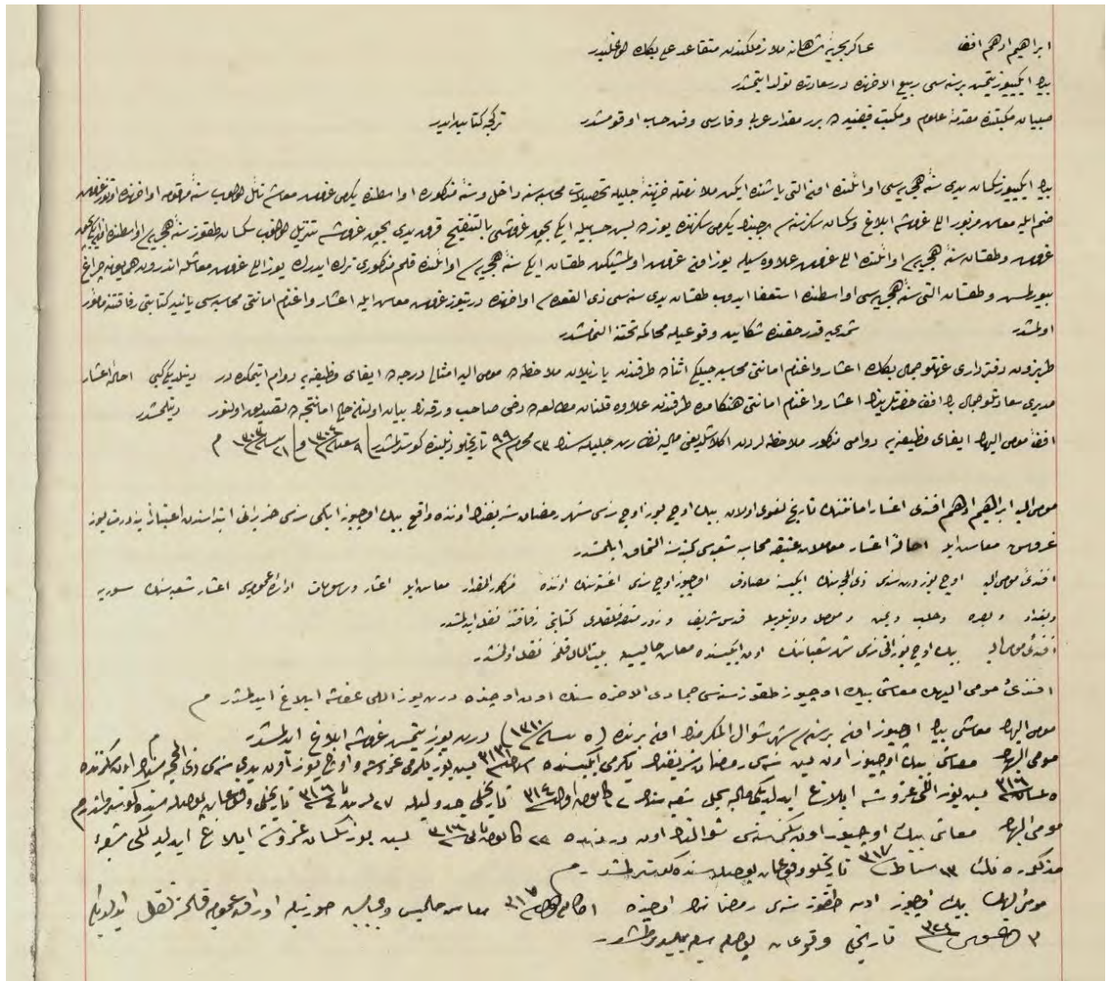
baş kitâbetine nakl ile rütbesi doksan yedi senesi recebinin on üçünde [21 Haziran 1880] sâniyeye ve doksan dokuz senesi rebiyülâhirinin yirmi yedisinde [18 Mart 1882]
(14) sâniye sınıf-ı sânisine ve bin üç yüz senesi recebinin yirmi yedisinde (3 Haziran 1883) sâniye sınıf-ı mütemâyizine terfi' buyurulmuştur.

CDABOA, DH.SAİD.d, 1/136.

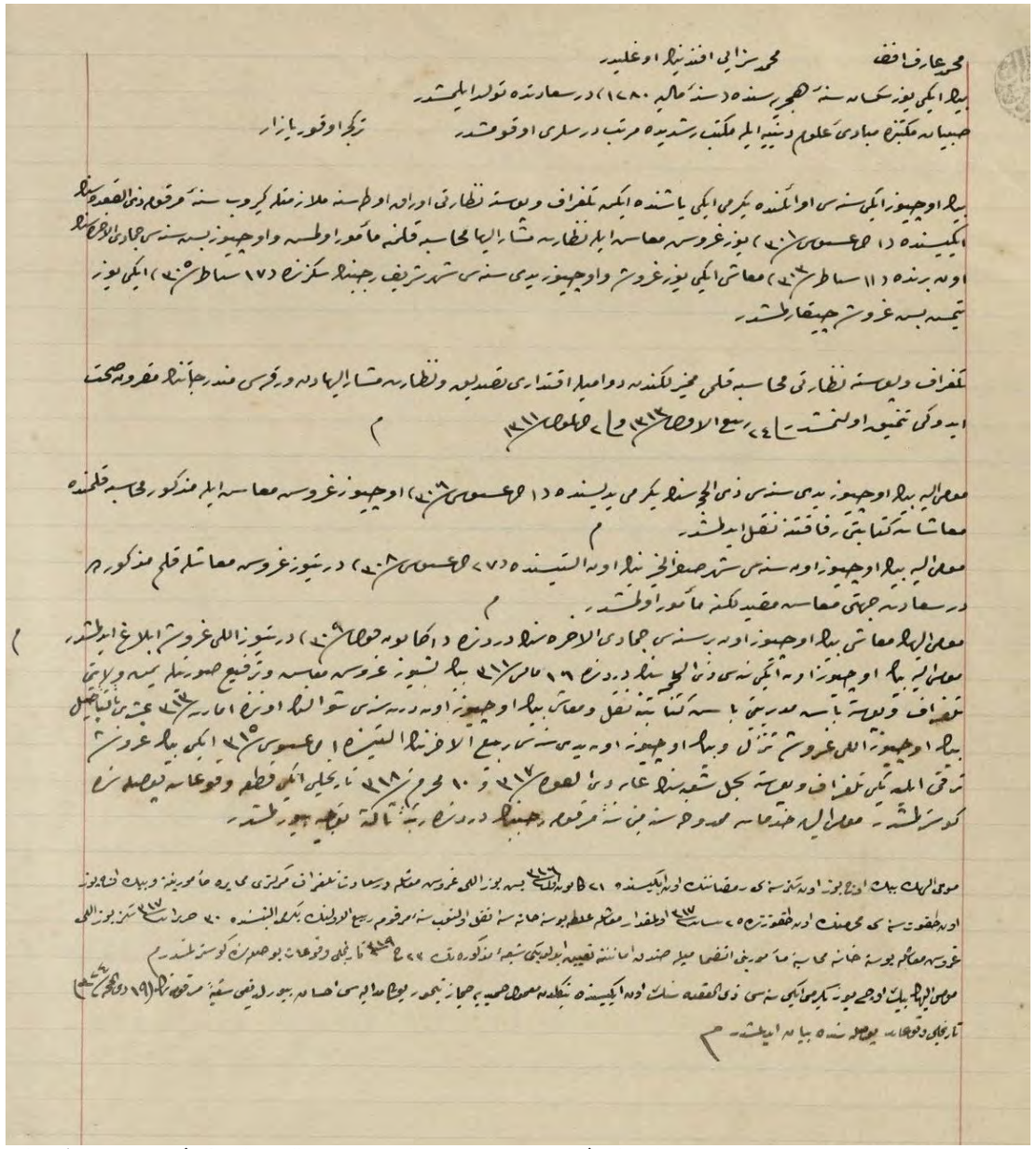
Santuri Edhem Efendi (1854-1926)

(1) İbrahim Edhem Efendi Asâkir-i Bahriye-i Şahâne mülâzimliğinden mütekâid Ali Bey'in oğludur.
(2) Bin iki yüz yetmiş bir senesi rebiyülâhirinde [Aralık 1854/Ocak 1855] Dersaâdet'de tevellüd etmiştir.
(3) Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûm ve Mekteb-i Feyziyede birer mikdar Arabî ve Farisi ve fenn-i hesab okumuştur. Türkçe kitâbet eder.
(4) Bin iki yüz seksen yedi sene-i hicriyyesi evâilinde [Nisan-Temmuz 1870] on altı yaşında iken mülâzemetle hazine-i celile tahsilât muhasebesine dâhil ve sene-i mezkûre evâsıtında [Temmuz-Kasım 1870] yirmi kuruş maaşa nâil olub sene-i merkume evâhirinde [Kasım 1870-Mart 1871] otuz kuruş
(5) zam ile maaş-ı mezbur elli kuruşa iblâğ ve seksen sekiz senesi recebinin yirmi sekizinde [13 Ekim 1871] yüzde beş hesabıyle iki buçuk kuruşu bi't-tenkih kırk yedi buçuk kuruşa tenzil olunup seksen dokuz sene-i hicriyyesi evâsıtında [Temmuz-Kasım 1872] elli iki buçuk
(6) kuruş ve doksan sene-i hicriyyesi evâilinde [Mart-Haziran 1873] elli kuruş ilâvesiyle yüz on kuruş olmuşken doksan iki sene-i hicriyyesi evâilinde [Şubat-Haziran 1875] kalem-i mezkûru terk ederek yüz elli kuruş maaşla Enderûn-ı Hümâyûna çerağ
(7) buyurulmuş ve doksan altı sene-i hicriyyesi evâsıtında [Nisan-Ağustos 1879] istifa edip doksan yedi senesi zilkadesi evâhirinde [Ekim-Kasım 1880] dört yüz kuruş maaş ile Âşar ve Ağnam Emâneti muhasebesi Yanya kitâbeti refâkatine memur
(8) olmuştur. Şimdiye kadar hakkında şikâyet vukuu ile muhakeme tahtına alınmamıştır.

(9) Trabzon defterdarı izzetlû Cemâl Bey'in Âşar ve Ağnam Emâneti muhasebeciliği esnâda tarafından yazılan mülâhâzada mumâileyh emsâli derecede ifâ-yı vazifeye devam etmektedir denildiği gibi İhale-i Âşar
(10) müdürü saadetlû Cemâl Beyefendi hazretlerinin Âşar ve Ağnam Emâneti hengâmında tarafından ilâve kılınan mütâlâada dahi sahib-i varakanın beyan olunan hâli Emânetçe de tasdik olunur denilmiştir.
(11) Efendi-i mumâileyhin ifâ-yı vazifeye devamı mezkûr mülâhazalardan anlaşıldığı Maliye Nezâret-i Celilesinin 23 Muharrem (12)99 [15 Aralık 1881] tarihli zeylinde gösterilmiştir. 9 Şâ'ban 1304 / 21 Nisan 1303 [3 Mayıs 1887].
(12) Mumâileyh İbrahim Edhem Efendi Âşar Emânetinin tarih-i lağvı olan bin üç yüz üç senesi şehr-i ramazan-ı şerifinin onunda vâ'ki bin üç yüz iki senesi haziranı ibtidâsından [12 Haziran 1886] itibaren yine dört yüz
(13) kuruş maaş ile İhale-i Âşar Muâmelât-ı Atîka muhasebe şubesi ketebesine iltihak eylemiştir.
(14) Efendi-i mumâileyh üç yüz dört senesi zilhiccesinin ikisine müsâdif üç yüz üç senesi ağustosunun onunda [22 Ağustos 1887] mezkûrü'l-mikdar maaş ile Âşar Rüsumat İdâre-i Umûmiyesi âşar şubesinin Suriye
(15) ve Bağdad ve Basra ve Haleb ve Yemen ve Musul vilâyetleriyle Kudüs-i şerif ve Zor mutasarrıflıkları kitâbeti refâkatine nakledilmiştir.
(16) Efendi-i mumâileyh bin üç yüz altı senesi şehr-i şâ'banının on ikisinde [13 Nisan 1889] ma-

Belge 3 | Santuri Edhem Efendi'nin sicill-i umumi evrakı, CDABOA, DH.SAİD.d, 14/37.

Belge 4 | Kanuni Hacı Ârif Bey'in sicill-i umumi evrakı, CDABOA, DH.SAİD.d, 62/465.

aş-ı hâlisiyle Beytülmâl kalemine naklolunmuştur.
(17) Efendi-i mumâileyhin maaşı bin üç yüz dokuz senesi cemâziyelâhiresinin on üçünde [14 Ocak 1892] dört yüz elli kuruşa iblâğ edilmiştir.
(18) Mumâileyhin maaşı bin üç yüz on bir senesi şehr-i şevvâlü'l-mükerreminin on birinde (5 Nisan 1310) [17 Nisan 1894] dört yüz yetmiş kuruşa iblâğ edilmiştir.
(19) Mumâileyhin maaşı bin üç yüz on beş senesi Ramazan-ı şerifinin yirmi ikisinde (1 Şubat [1]313) [14 Şubat 1898] beş yüz yirmi kuruşa ve üç yüz on yedi senesi zilhiccesinin on sekizinde
(20) (5 Nisan 1316) [19 Nisan 1900] beş yüz elli kuruşa iblâğ edildiği Mâliye Sicil Şubesinin 13 Kanunıevvel (1)314 [25 Aralık 1898] tarihli cedveliyle 27 Teşrinisâni 1316 [10 Aralık 1900] tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.
(21) Mumâileyhin maaşı bin üç yüz on sekiz senesi şevvalinin on dördünde (22 Kanunusâni [1]316) [4 Şubat 1901] beş yüz seksen kuruşa iblâğ edildiği şube-i
(22) mezkûrenin 12 Şubat (1)317 [25 Şubat 1902] tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.
(23) Mumâileyhin bin üç yüz on dokuz senesi ramazanının üçünde (1 Kânunuevvel [1]317) [14 Aralık 1901] maaş-ı hâlisi ve becâyiş suretiyle evrak-ı umumiye kalemine nakledildiği
(24) 2 Ağustos (1)324 [15 Ağustos 1908] tarihli vukuat pusulasıyla bildirilmiştir.

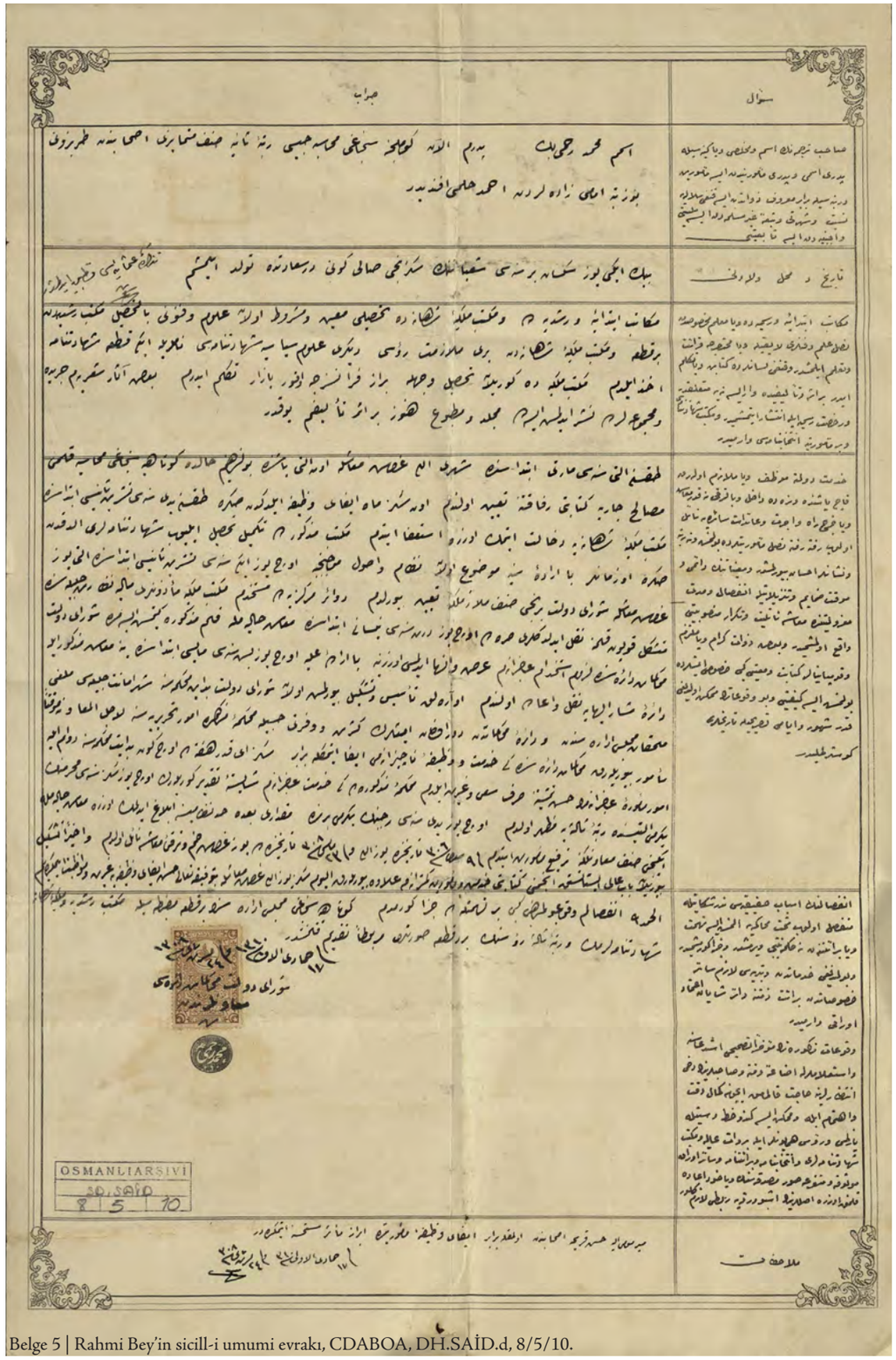
CDABOA, DH.SAİD.d, 14/37.

Kanuni Hacı Ârif Bey (1863-1911)
(1) Mehmed Ârif Efendi Mehmed Sezâi Efendi'nin oğludur.
(2) Bin iki yüz seksen sene-i hicriyesinde (sene-i maliye 1280) Dersaadet'te tevellüd eylemiştir.
(3) Sıbyan mektebinde mebâdi-i ulûm-ı diniyye ile mekteb-i rüşdîde müretteb dersleri okumuştur. Türkçe okur yazar.
(4) Bin üç yüz iki senesi evâilinde [Ekim 1884-Şubat 1885] yirmi iki yaşında iken Telgraf ve Posta Nezâreti evrak odasına mülâzemetle girip sene-i merkume zilkâdesinin
(5) ikisinde (1 Ağustos [1]301) [13 Ağustos 1885] yüz kuruş maaş ile nezâret-i müşârüniley-ha muhasebe kalemine memur olmuş ve üç yüz beş senesi cemâziyelâhiresinin
(6) on birinde (11 Şubat [1]303) [24 Şubat 1888] maaşı iki yüz kuruşa ve üç yüz yedi senesi şehr-i şerif-i recebinin sekizinde (17 Şubat [1]305) [28 Şubat 1890] iki yüz
(7) yetmiş beş kuruşa çıkarılmıştır.
(8) Telgraf ve Posta Nezâreti muhasebe kalemi mümeyyizliğinden devam ile iktidarı tasdik ve nezâret-i müşârünileyhâdan varakası münderecatının makrun-ı sıhhat
(9) idiği tenmîk olunmuştur. 24 Rebiülevvel 1313 ve 2 Eylül 1311 [14 Eylül 1895].
(10) Mumâileyh bin üç yüz yedi senesi zilhiccesinin yirmi yedisinde (1 Ağustos [1]306) [13 Ağustos 1890] üç yüz kuruş maaş ile mezkûr muhasebe kaleminde
(11) maaşat kitâbeti refâkatine nakledilmiştir.
(12) Mumâileyh bin üç yüz on senesi şehr-i saferü'l-hayrının on altısında (27 Ağustos [1]308) [8 Eylül 1892] dört yüz kuruş maaşla kalem-i mezkûrda
(13) Dersaadet ciheti maaş mukayyidliğine memur olmuştur.
(14) Mumâileyhin maaşı bin üç yüz on bir senesi cemâziyelâhiresinin dördünde ve (1 Kânunuevvel 1309) [13 Aralık 1893] dört yüz elli kuruşa iblâğ edilmiştir.
(15) Mumâileyh bin üç yüz on iki senesi zilhiccesinin dördünde (16 Mayıs [1]311) [28 Mayıs 1895] bin beş yüz kuruş maaş ve terfi suretiyle Yemen vilâyeti
(16) Telgraf ve Posta baş müdüriyeti baş kitâbetine nakil ve maaşı bin üç yüz on dört senesi şevvâlinin onunda 1 Mart (1)313 [13 Mart 1897] öşrü bitte'cîl
(17) bin üç yüz elli kuruşa tenzil ve bin üç yüz on yedi senesi rebiyülâhirinin altısında 1 Ağustos (1)315 [13 Ağustos 1899] iki bin kuruşa
(18) terakki eylediği Telgraf ve Posta sicil şubesinin gaye-i Zilkade (1)317 ve 10 Muharrem (1)318 [10 Mayıs 1900] tarihli iki kıt'a vukuat pusulasında
(19) gösterilmiştir. Mumâileyhin hidemât-ı memduhasına mebni sene-i merkume recebinin dördünde [28 Ekim 1900] rütbe-i sâlise tevcih buyurulmuştur.
(20) Mumâileyhin bin üç yüz on sekiz senesi ramazanının on ikisinde 21 Kânunuevvel (1)316 [3 Ocak 1901] beş yüz elli kuruş maaşla Dersaadet Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyetine ve bin üç yüz
(21) on dokuz senesi muharreminin on dokuzunda 25 Nisan (1)317 [8 Mayıs 1901] ol mikdar maaşla Galata Postahanesine naklolunup sene-i merkum rebiülevvelinin yirmi altısında 30 Haziran (1)317 [13 Temmuz 1901] sekiz yüz elli
(22) kuruş maaşla Postahane Muhasebe Memuriyeti inzımâmıyla Sandık Emânetine ta'yin edildiği şube-i mezkûrenin 23 Cemâziyelevvel (1)319 [7 Eylül 1901] tarihli vukuat pusulasında

gösterilmiştir.
(23) Mumâileyhin bin üç yüz yirmi iki senesi zilkâdesinin on ikisinde [18 Ocak 1905] nikelden ma'mûl Hamidiye Hicaz Demiryolu madalyası ihsan buyurulduğu şube-i merkumenin 19 Zilhicce (1)324 [3 Şubat 1907]
(24) tarihli vukuat pusulasında beyan edilmiştir.

CDABOA, DH.SAİD.d, 62/465.

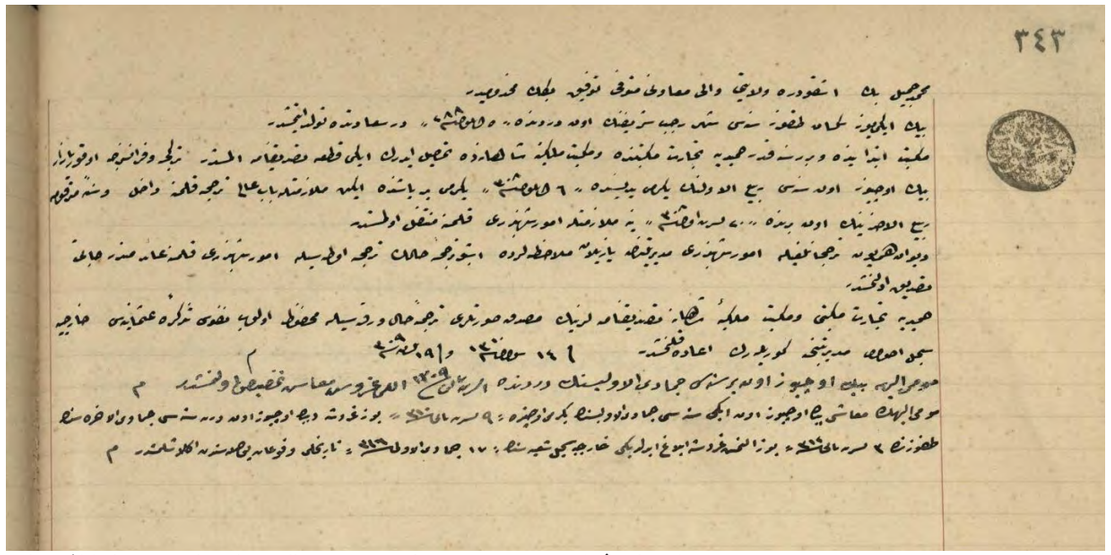
Mehmed Rahmi Bey (1865-1924)
Rahmi Bey'in kendi el yazısıyla:
(1) İsmim Mehmed Rahmi Bey. Pederim elan Gümülcine sancağı muhasebecisi rütbe-i sâniye sınıf-ı mütemâyizi ashâbından Trabzoni
(2) Boztepe İmamızâdelerden Ahmed Hilmi Efendi'dir.
(3) Bin iki yüz seksen bir senesi şâ'banının sekizinci Salı günü [6 Ocak 1865] Dersaadet'te tevellüd eylemişim.
(4) Mekâtib-i ibtidâiye ve rüşdiyede ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhânede tahsili muayyen ve meşrut olan ulûm ve fünûnu bittahsil mekteb-i rüştiyeden
(5) bir kıt'a ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâneden biri mülâzemet rüûsu diğeri ulûm-ı siyâsiye şehâdetnâmesi nâmıyla iki kıt'a şehâdetnâme
(6) ahz eyledim. Mekteb-i Mülkiyede görülen tahsil vechile biraz Fransızca okur, yazar, tekellüm ederim. Bazı âsâr-ı şiiriyem cerîde
(7) ve mecmualarda neşredilmiş ise de mücelled ve matbu henüz bir eser-i telifim yoktur.
(8) Doksan altı senesi martı ibtidâsında [Mart 1880] şehrî elli kuruş maaşla on altı yaşında bulunduğum hâlde Kütahya sancağı muhasebe kalemi
(9) mesâlih-i câriye kitabeti refâkatine ta'yin olundum. On sekiz mâh ifâ-yı vâzife eyledikten sonra doksan yedi senesi teşrinisânisi ibtidâsında [Kasım 1881]
(10) Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâneye dehâlet etmek üzere istifa ettim. Mekteb-i mezkûrede tekmil-i tahsil eyleyip şehâdetnâmeleri aldıktan
(11) sonra o zamanlar bâ-irâde-i seniyye mevzû olan nizam ve usûl mucibince üç yüz iki senesi teşrinisânisi ibtidâsında [Kasım 1886] altı yüz
(12) kuruş maaşla Şûrâ-yı Devlet birinci sınıf mülâzımliğe ta'yin buyuruldum. Devâir-i merkeziyede müstahdem Mekteb-i Mülkiye mezunları Mâliye Nezâret-i celilesinde
(13) müteşekkil kupon kalemine nakledildikleri sırada üç yüz dört senesi nisanı ibtidâsında [Nisan 1888] maaş-ı hâliyemle kalem-i mezkûre gitmiş isem de Şûrâ-yı Devlet
(14) muhakemat dairesinde lüzûm-ı istihdam-ı âcizânem arz ve inhâ edilmesi üzerine bâ-irâde-i aliyye üç yüz beş senesi mayısı ibtidâsında [Mayıs 1889] yine maaş-ı mezkûr ile
(15) daire-i müşarünileyhâya nakl ve iade olundum. O aralık tesis ve teşkil buyurulmuş olan Şûrâ-yı Devlet bidâyet mahkemesine Şehremânet-i celilesi mülgâ
(16) mülhakat meclis-i idaresinden ve daire-i muhakemattan devrolan işlerin kesret ve vefreti hasebiyle mahkeme-i mezkûrda umur-ı tahririyesine li-ecli'l-muâvene muvakkaten
(17) memur buyurularak muhakemat dairesindeki hizmet ve vazife-i nâcizânemi ifâ etmekle beraber sekiz ay kadar haftada üç gün bidâyet mahkemesine devam ile
(18) umur-ı memure-i âcizâneme hüsn-i temşiye-i sarf-ı sa'y ü gayret eyledim. Mahkeme-i mezkûredeki hizmet-i âcizânem şâyeste-i takdir görülerek üç yüz sekiz senesi muharreminin
(19) yirmi altısında [11 Eylül 1890] rütbe-i sâliseye mazhar oldum. Üç yüz yedi senesi recebinin yirmi birinde [13 Mart 1890] mikdarı bâdehû hadd-i nizâmisine iblâğ edilmek üzere maaş-ı hâliyemle
(20) ikinci sınıf muavinliğine terfi-i memuriyet ettim. 9 Şubat (1)306 [21 Şubat 1891] tarihinde yüz elli ve 23 Mayıs (1)308 [4 Haziran 1892] tarihinde yüz kuruş zam ve terakki-i maaşa nâil oldum ve âhiren teşkil
(21) buyurulan Bâbıâli istatistik encümeni kitâbeti hizmet ve memuriyet-i kemterâneme ilâve buyurularak elyevm sekiz yüz elli kuruş maaşla bi-tevfik-i teâlâ hüsn-i ifâ-yı vazifeye gayret ve muvâzabet eylemekteyim.
(22) Elhamdülillah infisâlim vuku bulmadığı gibi bir töhmetle de ceza görmedim. Kütahya sancağı meclisi idaresinin bir kıt'a mazbatasıyla mekteb-i rüşdiye ve Mülkiye-i Şâhâne

Belge 5 | Rahmi Bey'in sicill-i umumi evrakı, CDABOA, DH.SAİD.d, 8/5/10.

(23) şehâdetnâmelerimin ve rütbe-i sâlise rüûsunun bir kıt'a suretleri merbuten takdim kılınmıştır.
17 Cemâziyelevvel 1310 / 24 Teşrinisâni 1308 [6 Aralık 1892]
Şûrâ-yı Devlet muhakemat dairesi muavinlerinden (mühür) Mehmed Rahmi

CDABOA, DH.SAİD.d, 8/5/10.

Belge 6 | Tanburi Cemil Bey'in sicill-i umûmi evrakı, CDABOA, DH.SAİD.d, 43/343.

Tanburi Cemil Bey (1872-1916)
(1) Mehmed Cemil Bey İşkodra vilâyeti vâli muavini müteveffa Tevfik Bey'in mahdumudur.
(2) Bin iki yüz seksen dokuz senesi şehr-i receb-i şerifinin on dördünde (5 Eylül (1)288) [17 Eylül 1872] Dersaadet'te tevellüd etmiştir.[2]
(3) Mekteb-i ibtidâide ve birer sene kadar Hamidiye Ticaret Mektebinde ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhânede tahsil ederek iki kıt'a tasdiknâme almıştır. Türkçe ve Fransızca okur yazar.
(4) Bin üç yüz on senesi rebiülevvelinin yirmi yedisinde (6 Teşrinievvel (1)308) [18 Ekim 1892] yirmi bir yaşında iken mülâzemetle Bâbıâli tercüme kalemine dâhil ve sene-i merkume
(5) rebiülâhirinin on birinde (20 Teşrinievvel (1)308) [1 Kasım 1892] yine mülâzemetle Umûr-ı Şehbenderî kalemine müntakil olmuştur.
(6) Divân-ı Hümâyûn tercümanlığıyla Umûr-ı Şehbenderî müdüriyetinden yazılan mülâhazalarda işbu terceme-i hâlin Terceme Odasıyla Umûr-ı Şehbenderî kalemine aid münderecâtı
(7) tasdik olunmuştur.
(8) Hamidiye Ticaret Mektebi ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne tasdiknamelerinin musaddak suretleri terceme-i hâl varakasıyla mahfuz olup nüfus tezkire-i Osmaniyesi Hariciye
(9) Sicill-i Ahvâl Müdüriyetince görülerek iade kılınmışdır. 14 Şevval 1310 / 19 Nisan (1)309 [1 Mayıs 1893].
(10) Mumâileyhe bin üç yüz on bir senesi cemâziyelevvelinin dördünde 1 Teşrinisâni 1309 [13 Kasım 1893] elli kuruş maaş tahsis olunmuştur.
(11) Mumâileyhin maaşı bin üç yüz on iki senesi cemâziyelevvelinin yirmi üçünde (9 Teşrinisâni (1)310) [21 Kasım 1894] yüz kuruşa ve bin üç yüz on dört senesi cemâziyelahiresinin
(12) dokuzunda 3 Teşrinisâni (1)312 [15 Kasım 1896] yüz altmış kuruşa iblâğ edildiği Hariciye Sicil Şubesinin 17 Cemâziyelevvel (1)316 [3 Ekim 1898] tarihli vukuat pusulasından anlaşılmıştır.

CDABOA, DH.SAİD.d, 43/343.

2. Hariciye Nezâreti Sicill-i Ahvâl Müdüriyetine ait 2/462 numaralı ve 19 Cemâziyelevvel 1310 (9 Aralık 1892) tarihli evrakta da aynı doğum tarihi kayıtlıdır. (CDABOA, HR.SAİD, 6/24).

Bazı Bestekârlarımızın Kabirleri ve Vefat Haberleri Hakkında - IV

Serhat BAŞAR

Cumhuriyet döneminde vefat etmiş Türk musikisi bestekârlarının kabirleriyle ilgili yazılarımızın dördüncüsüyle birlikte ceman 122 sanatkârın medfenini neşretmiş bulunuyoruz. Doğum tarihleri itibariyle bu kişilerin 114'ü Osmanlı tebası olarak dünyaya gelmiş, bunlardan 38'i 40 yaş ve üzerinde olarak kemâl çağları ile âhir ömürlerini 1923 öncesinde yaşamışlardır; bu grubun doğum tarihi aralığı 1831-1883 arası olup mütebâkisi 1884-1922 arası doğumlu 76 kişidir ve yaşları kundaktan 40'a kadardır. Geri kalan sekiz sanatkâr ise 1924-1938 arasında dünyaya gelmişlerdir.

Sâime Sinan ve Hüseyin Mayadağ, Hacı Ârif Bey'in kabrini ziyaret ediyor. *Radyo Haftası* 120 (6 Eylül 1952): 6-8.

Vefat tarihleri cihetiyle Hacı Ârif Bey, Tanburi Ali Efendi, Asdik Ağa ve Şeyh Nureddin Efendi haricindekilerin tamamı 1924-2016 arasında göçmüşlerdir. Bu istisnaların sebebi ise Ârif Bey'in kabrini 1950'lere ait bir yayından iktibas yoluyla ortaya çıkarıyor olmamız, Ali ve Nureddin efendilerin Osmanlıca kitabeli mezar taşlarının bulunmayışı ve Asdik Ağa'nın da kendi isminin yazılı bulunmadığı Ermenice kitabeli bir kabirde medfun olmasıdır.[1]

Tanburi Ali Efendi, Şeyh Nureddin Efendi ve Cemâl Şenneyli konusunda vakit sarf ederek değerli yardımlarını esirgemeyen Mustafa Üzel ve Ümit Yazıcı beyler ile Hüseyin Mayadağ'ın yazılarını bana ulaştıran Müfit Yalçınkaya Bey'e teşekkür ederim.

1. Hacı Ârif Bey (1831-1885)
Türk musikisinin en büyük bestekârlarından biri olan Ârif Bey'in mezarı, ölümünden bu yana geçen 130 küsur sene boyunca âdeta bir sır per-

1. Bkz. *Darülelhan Mecmuası* 12 (Güz 2020): 78-79.

desine bürünmüş, meraklılar tarafından kayıp hazine gibi aranıp sorulur olmuştur. Belki yirmi seneden fazla bir zaman önce, Çırağan sırtlarında talebeleri ile tetkikatta bulunan meşhur bir tarih profesörüne denk gelerek fırsatı ganimet bilip Ârif Bey'in kabri hususunu danıştığımda, hocanın "Burada olduğu söyleniyor lakin ben tespit edemedim, peki siz bulabildiniz mi?" diye heyecanla mukabelede bulunduğunu hatırlıyorum. Kaynaklar ittifakla Yahya Efendi Dergâhı haziresini işaret etse de bu bilgi ilk kez *Darülelhan Mecmuası*'nın 10. sayısında (Güz 2018: 69, 72) *Tarik* gazetesinin bir haberi ile doğrulanmıştı. Lakin esas meseleyi teşkil eden mezar taşı ise hâlâ ortalarda yoktu. Birkaç yıl önce hazirede yapılan restorasyon sırasında, toprak altından çok sayıda taş çıkarılmasına rağmen Ârif Bey'e dair bir iz bulunamamıştı. İmdada eski bir neşriyatın soluk sayfaları yetişti. Hüseyin Mayadağ, yanına Sâime Sinan ile fotoğrafçı Müeddeb Erkmen'i de alarak Yahya Efendi Dergâhı haziresinde Ârif Bey'in mezarını ziyaret etmiş ve intibalarını o günlerin popüler bir mecmuasında kaleme almıştı.[2] Yazıda yer alan yedi fotoğrafın üçünde Hüseyin Mayadağ, fesli bir mezar taşını işaret ederek kitabesini okurken görünüyor fakat ilginç olarak metin içinde kitabeyi kaydetmemiştir. Böylece muhtevası şimdilik bir sır olarak kalsa da Ârif Bey'in bir zamanlar yerli yerinde duran mezar taşının resimlerini 70 sene sonra tekrar görebilmeyi kendim ve meraklıları için bir teselli addediyorum.

Fotoğraf: Ümit Yazıcı

Tanburi Ali Efendi

2. Tanburi Ali Efendi (1836-1890)

Türk musikisinin başyapıtlarından olan Suzidil takımın sahibi Ali Efendi, padişahın ikinci imamlığına kadar yükselmiş, ahir ömrünü İzmir ve Manisa'daki musiki mahfillerinde geçirmişti. İzmir'de vefat eden bestekârın Karşıyaka (Soğukkuyu) Mezarlığı'nda medfun olduğu kaydedilmişse de[3] ortada bir mezar yoktu. Kabrin yerini Naim Kaya Bey'den öğrenen ses sanatkârı ve musiki tarihi araştırmacısı Ümit Yazıcı Bey, üç buçuk ton mermer alarak mezarı yaptırmak için girişimde bulunmasına rağmen çeşitli mâniler nedeniyle şimdilik amacına ulaşamadı fakat başına küçük bir metal plaka yerleştirmek suretiyle mezarın belli olmasını sağladı. Ayrıca kabrin mevkii konusundaki malumatın kendisine müteselsilen nasıl intikal ettiğini de anlattı.[4] Yeri Râkım Elkutlu'dan öğrenen Rüştü Şardağ, Dr. Melih İnan ile birlikte 1983'te Soğukkuyu, Dedebaşı'ndaki medfeni ziyaret ederek o sırada mevcut fakat devrik vaziyette bulunan şahidesini kabristan duvarına yaslamışlar ve kitabesini kaydetmişlerdir. Sonraki yıllarda duvar yükseltilirken şahide kaybolur. Bahsedilen zâti gayretler sonucunda günümüze ulaşan bu büyük sanatkârın medfeni ile ilgilenen ve serencamını nakleden Ümit Bey'e teşekkür ederim.

2. Bkz. *Radyo Haftası* 120 (6 Eylül 1952): 6-9.

3. Güldeniz Ekmen, "Tanburi Ali Efendi Hayatı ve Eserleri" (yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1989), 12, 14-15.

4. Mezar yerine dair bilginin nakil silsilesi geriye doğru Ümit Yazıcı, Naim Kaya Bey, Dr. Melih İnan, Rüştü Şardağ ve Hoca Râkım Elkutlu şeklindedir.

Fotoğraf: Mustafa Üzel, *İzmir Mevlevihânesi* (Ankara: HTC Ofset, 2018), 165.

Şeyh Nureddin Efendi

3. Şeyh Nureddin Efendi (1858-1920)

İzmir Mevlevihanesi postnişini Halil Âkif Dede'nin (1803-1888) oğludur. Babasının ardından Dibekbaşı'ndaki dergâhın başına geçti. Bestekârlığının yanı sıra neyzen, şair ve elmas mütehassısı bir kuyumcu idi. Katıldığı kültür toplantılarının jurnallenmesi ve aleyhinde çıkarılan tezviratlar sonucu 1899-1900'de 13 ay Bitlis'te sürgünde kaldı. II. Meşrutiyet'e kadar sıkı gözetim altında tutuldu. I. Dünya Savaşı'nda 40 gönüllüsü ile Mevlevi Alayı'na katılan şeyhlerden biriydi (Şubat 1915). İzmir'in Yunanlılara verileceği haberleri üzerine Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyetinin düzenlediği Garbî Anadolu Kongresi'ne katıldı (Mart 1919). İzmir Mevlevihanesi'nin haziresindeki kabri, babasınınki ile birlikte oğlu tarafından 1940'larda Kokluca Mezarlığı'na nakledilmiştir.[5]

4. Rahmi Bey (1865-1924)

Musiki tarihimizin mühim simalarından biri olan Rahmi Bey'in kabri konusunda bir sürprizle karşılaşıyoruz. Fakat bu beklenmedik gelişme şimdilik bir muamma olarak kendini gösteriyor. Hüseyin Mayadağ, İstanbul'un insanı yakıp kavuran bir ağustos sıcağında Mefharet Yıldırım, Mürşide Şener ve fotoğrafçı Müeddeb Erkmen'le beraber Rahmi Bey'in mezarını ziyaret ederek intibalarını *Radyo Haftası* mecmuasında kaleme alıyor.[6] Ziyaretçileri dua ederken ve Mayadağ'ı mezar taşı kitabesini okurken gösteren iki fotoğrafta Rahmi Bey'in kabrinin ancak ayakucu tarafı ile etrafını çeviren taşlar ve bunların arasındaki demirler görünüyor. Kabrin tamamı, mezar taşı ve kitabesi maalesef ne fotoğraflarda ne de yazıda yer alıyor. Mayadağ'ın ya da fotoğrafçının zühûlü olarak kabul edebileceğimiz bu durum karşısında ne yazıktır ki belirgin bir imaja sahip olamıyoruz. İşin daha da ilginç ve muamma teşkil eden tarafı ise hangi mezarlıkta bulunduğunun zikredilmemiş olmasıdır. Buraya kadar kabristanın isminin geçmemesi, "Nerede olduğu kaynaklarda yazılı değil midir?" kabilinden haklı bir soruyu doğurabilir. Elbette yazılıdır ve adres olarak gayet açıktır: Eyüp Mezarlığı Kırkmerdiven mevkiinde babasının yanına defnedilmiştir. Fakat Mayadağ, yazısında "Bu mezarlık, Şevki Bey'in, Zekâi Dede'nin yattığı şairane yerlere benzemiyordu" diyerek Eyüp ile Nakkaş'ta

RUHU ŞÂD OLSUN!.. Mefharet Yıldırım, Mürşide Şener ve Hüseyin Mayadağ, hep bir ağızdan, üstad Rahmi beyin kabri başında, onun mukaddes ruhuna Fâtiha okuyorlar (Foto: Müeddep Erkmen)

NİSYANA TERKETTİĞİMİZ BÜYÜK BESTEKÂR

Rahmi beyin kabrini çok zorlukla bulabildik

Yazan: HÜSEYİN MAYADAĞ

Radyo Haftası 117 (16 Ağustos 1952): 10.

5. Mustafa Üzel, *İzmir Mevlevihanesi* (Ankara: HTC Ofset, 2018): 66, 91, 93-94, 98-104, 122, 124, 131, 134-135, 147, 150, 154, 162, 164, 170-182 (şiirleri), 241-243 (hüseyniaşiran iki eserinin notası).

6. *Radyo Haftası* 117 (16 Ağustos 1952): 10-13.

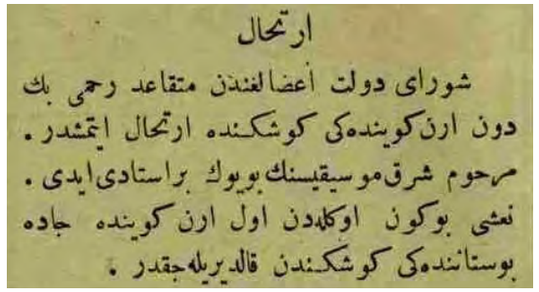
Hüseyin Mayadağ, Mefharet Yıldırım ve Mürşide Şener'e Rahmi Bey'in mezar taşı kitabesini okuyor. *Radyo Haftası* 117 (16 Ağustos 1952): 11.

Rahmi Bey

olmadığını açıkça belirtmiş oluyor. İhtirâzen kaydediyorum ki, Zekâi Dede'nin Eyüp'teki medfenini bilmemesi ihtimaline istinaden yine de mezar yerinin bu semtte olabileceği düşünülebilirse de gidişleri esnasında güzergâhlarının köşklerle, güzelim bağ ve bahçelerle dolu olduğunu söylemesinin yanı sıra konuya âdeta son bir nokta koyarmış gibi yaparak "Boğazın en güzel yeri" demekle kifayet ediyor. Her manasıyla beğeni ve tercihe münhasır kalabilecek bu tabiri okuyucularımızın zevk-i selimine bırakıyorum. *Vakit* gazetesinde yer alan vefat ilanında da (30 Nisan 1924) detaylar yazılmasına rağmen cenazenin nereye defnedileceği zikredilmemiştir. Bütün bu tespitlere nazaran Rahmi Bey, Boğaz'daki kabristanlardan birinde medfundur ve musikiseverlerin gayretleri ile -hâlen mevcutsa- kabrinin bulunabilmesi ümit edilir.

Rahmi Bey'in yakın arkadaşı gazeteci Ahmed İhsan Tokgöz, Tanburi Cemil Bey'in vefatının yıldönümü münasebetiyle İstanbul Radyosunda yapılan bir program üzerine her iki sanatkâra ait hatıralarından bahseden bir yazı kaleme almıştır. Rahmi Bey'in kırgınlıklar ve derin bir inkisar ile dolu son günlerini de aktarması nedeniyle bu güzel yazıyı okuyucularımıza takdim ediyoruz.

ارتحال

شورای دولت أعضالغندن متقاعد رحمی بك
دون ارن کوینده‌کی کوشکنده ارتحال ایتمشدر .
مرحوم شرق موسیقیسنك بویوك براستادی ایدی .
نعشی بوکون اوکلدن اول ارن کوینده جاده
بوستانند‌کی کوشکندن قالدیریله‌جقدر .

İrtihâl. Şûrâ-yı Devlet âzâlığından mütekâid Rahmi Bey dün Erenköyü'ndeki köşkünde irtihâl etmiştir. Merhum şark musikisinin büyük bir üstâdı idi. Naaşı bugün öğleden evvel Erenköyü'nde Caddebostan'daki köşkünden kaldırılacaktır. (*Vakit*, 30 Nisan 1924).

Merhum Cemil
Değirmendere Ağustos 1927

Üstâd Cemil'in on birinci vefat senesi tarihine tesadüf eden cuma günü İstanbul radyosu merhumun en güzel parçalarını dinletti.

Radyo ahizesinin mahruti ağzından çıkan nağmeleri derin bir zevk ile işitirken memleketimizde yetişen, fakat hayatında lâyık olduğu takdir ve hürmeti hiç göremeyen büyük sanatkârın mütevâzı ve halîm çehresini karşımda görüyorum sanıyordum ve Tanburi Cemil'i yâd edince dâima beraberinde gözümün önüne gelen Rahmi Bey'i beraber görüyorum sanıyordum. Rahmi Bey Mekteb-i Mülkiyede benim sınıf arkadaşım idi ve arkadaşlarım arasında en çok sevdiğim idi. Rahmi Bey sanatkâr ruhuyla doğmuş ve çocukluk muhiti o zaman musiki ve edebiyat meraklılarıyla mücehhez olduğu için o daha küçük yaşta edebiyatla, musiki ile ülfet peyda etmiş idi; sonra ona tabiat gayet hassas bir musiki kulağı ve ince bir yürek vermiş idi; o tam manâsıyla maâli ve irfânın âşıkı idi ve biz ona mektepte "âşık, şâir" der idik. Rahmi Bey zamanının cereyânına uyarak gazelci idi. Şarkı güfteleri yazardı; sonra bestekâr olmuş idi. Mükemmel nısfiye çalardı; hafif fakat müessir sesi var idi; âşık ve şâirlere yakışacak surette rindmeşreb idi; maddi şeylerle uğraşmayı hiç sevmez idi; tam şark filozofu idi ve biz mektepte onu bu sıfatlarıyla takdir eder ve severdik. Rahmi Bey mektepten çıkınca Şûrâ-yı Devlete girmiş idi. Orada ömrünün otuz senesini geçirerek muhâkemat dairesine âzâ olmuş idi. Lâkin ittihatçılar birkaç sevmedikleri Şûrâ-yı Devlet âzâsını feda için muhâkemat dairesini lağveylediler ve zavallı Rahmi açıkta mâzûl kaldı. Mâzûliyetin ona verdiği

sıkıntıya muharebenin ve mütarekenin darbeleri de ilave olduğu için zavallı Rahmi, çok mahrumiyetlere ve darlıklara katlanarak, fakat bir an ruhundaki rindliği ve filozofluğu feda etmeyerek üç sene evvel dünyadan çekilip gitti. Arkadaşım ve ruh kardeşim Rahmi'yi vefatından bir hafta kadar evvel görmüş idim, onunla matbaamızın penceresi önünde oturuyor; şimdi Erkek Muallim Mektebi olan bizim eski Mekteb-i Mülkiyenin kapısına, pencereleri görünen dershanemize bakıyor ve gençliğimizi yâd eyliyorduk. Rahmi o gün çok hicranlı idi, aile dertleri içinde idi. Hayatın kıymetsizliğinden bahsediyordu, dünyanın çabuk unutur ve az kadirşinas olduğunu söylüyordu ve sonra içini çekip şöyle demiş idi:

- Sen şimdi mübâlâğa eyliyorum sanırsın… Hayır, İhsan! dünya unutucudur, çok az kadirşinastır; eğer bir parça kadir bilinse idi zavallı Tanburi Cemil'in hayatında kıymetini anlarlardı… Bak o kaç senedir gitti ve unutuldu, ömründe vefa bile görmedi… Artık ben de gidip Cemil'e kavuşmak istiyorum!

Rahmi Bey bu sözü söylediğinden iki hafta sonra bir gece hastalanarak âni surette gözlerini kapamış ve benim yüreğimde kapanmaz bir yara bırakmış idi. Merhum Rahmi'nin Tanburi Cemil ile arkadaşlığı çok eski idi. Ben Cemil Bey'i Rahmi Bey sayesinde tanımış idim. O zaman çocukluğumu, mektep hayatımı ve ondan sonra bir hayli senelerimi geçirdiğim Vaniköyü'nde otururduk, Rahmi de Vaniköyü'nü severdi; ona bitişikteki ufak yalıyı tuttururdum. İşte Vaniköyü'nde kapı komşu oturduğumuz bir yaz, Rahmi neşe ve keyiften gözleri parlayarak yanıma geldi ve dedi ki:

- Tanburi Cemil bu gece misafirim… Sen onu dinlemedin? Gel dinle, ama can kulağıyla dinle… Dinlerken gazete ve romanlarını, fotoğraf makinanı unut… Cemil Türk musikisinin istikbâl hocası ve sanatın büyük dâhisidir. Yazık ki burada doğmuştur!

Vaniköyü'nde, akıntı üzerindeki yalının penceresi önünde, arkadaki İcâdiye dağı üstünden doğan Ay'ın karşılara ve denize vuran berrak ve parlak ışıklarını seyrederek Cemil'i dinledim; Rahmi nısfiyesini çalıyordu ve o gece tam mânâsıyla coşmuş ve ateşlenmiş idi. Ara sıra bir kadeh parlatıyor; Cemil Bey'e Rahmi sâkilik ediyor, onun mızrap kullanan parmaklarını okşuyor ve sonra bana dönüp:

- Sen dinlemesini seversin ama musikinin derin inceliklerini anlamazsın; fakat hatırında tut; Cemil çok büyük bir harikadır!

diyordu, Rahmi'nin sözleri doğru idi; ben musikinin amatör bir müştakıyım, fakat doğru bir beste okuyamam. Rahmi bunu bildiği için her zaman gibi bana takılıyordu. Benim hakkımda söylediği ne kadar doğru ise Tanburi Cemil'in sanatkârlığını ve üstadlığını vefatından yirmi sene evvel tebşir etmekle kendi hocalığını da göstermiş idi.

Değirmendere'deki ufak evimde, dağlarda, kırlarda ötüşen yaz böceklerinin nağmelerinden başka bir şey işitilmez iken radyo karşısında merhum Cemil'in eserlerini dinlerken işte böylece otuz, otuz beş sene geriye doğru bir ricat yapıyordum; Vaniköyü'nde ve şimdi yerinde yalnız bir bahçe kalan harap yalının penceresi önünde Tanburi Cemil'i ve onun vefâkâr yâri Rahmi'yi görüyorum sanıyordum. Geçen cuma günü üstâd Cemil'e yapılan ihtifâlleri merhum Rahmi'nin ruhu hissedecek olursa hiç şüphe yok ki dünyada çektiği bütün mahrumiyetleri ve hicranları unutur.

Ahmed İhsan (*Servet-i Fünun* 1616-142, s. 192).

صحبه : ۱۹۲ — ثروت فنون — نومرو: ۱۶۱۶—۱۴۲

مرحوم جمیل

(آرمن ده ۱۵ اغستوس ۱۹۲۷)

Servet-i Fünun 1616-142, s. 192.

Fotoğraf: Abdullah Uysal

Şehzade Seyfeddin Efendi

Fotoğraf: Abdullah Uysal

Fehime Sultan

5. Şehzade Seyfeddin Efendi (1874-1927)
Osmanlı musikisinin hanedan mensubu mümtaz bestekârlarından biri olan Şehzade Seyfeddin Efendi, hezarfen bir şahsiyetti. Gemiciliğe, resme ve spora meraklı, ney ve lavta icracısı, bestekâr bir hükümdarın, Sultan Abdülaziz'in oğluydu. Babasından tevarüs ettiği musiki yeteneği ile denizcilik sevgisini bir hayli ilerlettiği söylenebilir. Bahriye ferikliğine kadar yükselerek Boğaziçi'nde çalışan vapurlarda kaptanlık yapmıştır. Heykel ve resimle ilgilenmiş, keman ve tanburun yanı sıra piyano ve org da çalmıştır. 1914'te büyük servet karşılığında satın alıp Paris'ten getirttiği org, Türkiye'nin en mükemmel orgu olarak kabul edilmiştir.[7] Bugün de çok sevilen Bayati ve Hüzzam peşrevlerinden başka muhtelif makamlarda saz semaileri, ilahiler, beste[8] formunda eserler, şarkılar, longa ve tavşancalar bestelemiştir. Osmanlı Hanedanı'nın yurt dışına çıkartılmasından üç buçuk sene sonra Nice'te (Fransa) ölmüş ve Şam'a nakledilen cenazesi Sultan Süleyman Camii'nin haziresine defnedilmiştir. Kitâbesi: "Hüve'l-Hayyü'l-Bâki / Cennetmekân Sultan Abdülaziz Han hazretlerinin mahdûmu / Şehzâde Seyfeddin Efendi ruhûna / fâtiha / velâdeti 21 Eylül 1874 (10 Şâ'ban 1291) / vefâtı 19 Teşrinievvel 1927 (3 Rebiüssâni 1346)".

6. Fehime Sultan (1875-1929)
Donizetti ve Lombardi paşaların talebesi, bestekâr ve sazende bir hükümdar olan Sultan V. Murad'ın kızıdır. Piyanistliği ile tanınan Fehime Sultan'ın "İttihâd-ı Millî" adında bir marşı bilinmektedir.[9] Türkiye'den ayrıldıktan beş yıl sonra Nice'te ölmüş ve Şam'daki Süleymaniye Camii'nin haziresine defnedilmiştir. Kitâbesi: "Hüve'l-Hayyü'l-Bâki / Cennetmekân Sultan Murad Hânü'l-hâmis ibni Sultan Abdülmecid Han hazretlerinin / kerimesi Fehime Sultan ruhuna / fâtiha / velâdeti 4 Temmuz 1875 (28 Cemâziyelûlâ 1292) / vefâtı 11 Eylül 1929 (9 Rebiüssâni 1348)".

7. Hatice Sultan (1870-1938)
Sultan V. Murad'ın büyük kızı ve Fehime Sultan'ın ablası olan Hatice Sultan'ın çok güzel piyano çaldığı ve marşlar ile başka eserler de bestelediği kaydedilmiştir.[10] Beyrut'ta ölmüş ve Şam'da Süleymaniye Camii haziresine defnedilmiştir. Baş taşının iç tarafında: "Hatice Sultan / binti / es-Sultan Murad Hân-ı Hâmis / târih-i velâdetleri 3 Safer 1287 / vefatları Beyrut'da / 13 Mayıs 1938 / 13 Rebiülevvel 1357". Şâhidenin dış yüzünde kendi ağzından yazılmış gibi olmasını vasiyet ettiği, Rıza Tevfik'e ait şu manzûme vardır: "Milletin sevdiği Sultan Murad'ın / Nâzenin kızıdır burada yatan

7. Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedanlar II* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), 287; *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, c. 2 (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990): 300.
8. Hüseynibuselik zencir ve hafif besteler, Şehnaz hafif ve Muhayyer çenber beste.
9. Öztuna, *BTMA*, c. 1, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990): 287.
10. Öztuna, *BTMA*, c. 1, 317.

Fotoğraf: Abdullah Uysal

Hatice Sultan

/ Devr-i inkılâbın kurbânı oldu / Ben, öksüz kızıyım yasını tutan / Baht-ı siyâhıdır bu bîgünâhı / Sarayından alıp sokağa atan / Niçin mahkûm etti bu âkıbete / Onu melek gibi güzel yaratan / Ölüm döşeğinde yıllarca yattı / Vücûdunu yıktı hicrân-ı vatan / O derd-i hasretle gurbet ellerde / Öldü gitti yazık Hatice Sultan".[11]

Fotoğraf: Serhat Başar

Hâfız Burhan

8. Hâfız Burhan Sesyılmaz (1897-1943)
Kuvvetli sesi ve zapt edilemez hançeresiyle okuduğu plakları yok satan, cami kürsülerinin sarıklı hâfızı ve mevlidhânı, gazino sahnelerinin vazgeçilmez artisti, terennüm ettiği şarkılar ve gazellerle sadece İstanbul'un değil, bütün Türkiye'nin sevgilisi ve büyük şöhret sahibi bir ses sanatkârı olan Hâfız Burhan, hüzzam ve uşşak makamlarında iki de şarkı bestelemiştir. Büyük bir hayran kitlesi ile servete sahip olduğu sırada henüz 46 yaşına girmesine bir ay kala aniden vefat eden sanatkâr, Yahya Efendi Dergâhı haziresinde medfundur. Son yıllarda yenilenen mezar taşında: "Hüve'l-Hallâkû'l-Bâki / Hâfız Burhan Sesyılmaz ruhuna fâtiha d. 1897 ö. 18.4.1943" yazılıdır. Taşın sağ üst tarafına sol anahtarı, bemol, diyez, do anahtarı, sekizlik es ve iki sekizlik nota gibi müzik işaretleri işlenmiştir.

Fotoğraf: Mustafa Üzel

9. Cemal Şenneyli (1874-1945)
İzmir Mevlevihanesi postnişini Halil Âkif Dede'nin (1803-1888) oğludur. Ağabeyi Şeyh Nureddin Efendi'den ney ve Halepli Selim Efendi'den ud öğrendi. İzmir Ravza-i İrfan Kız Mektebi ile Manisa Kız Lisesi ve Halkevinde musiki muallimliği yaparak çok sayıda öğrenci yetiştirdi. İlk İstanbul Radyosunun yayınlarına da katılan Cemal Efendi, Neyzen Tevfik'in hocasıdır. İzmir'de Kokluca Mezarlığı'nda medfundur. [12]

10. Muhlis Sabahaddin Ezgi (1889-1947)
Darülelhan Mecmuası'nın 12. sayısında (Güz 2020: 78, 80) Muhlis Sabahaddin Bey'in kabrini bulduğumuzu yazmıştık. Fakat gözümüzden kaçan bir ayrıntı, merhumu tekrar yâd etmemize vesile oldu. Mezarının ve büstünün yapılması maksadıyla bir müsamere tertip edileceği duyurularak (Şevket Rado, *Akşam* [20 Mart 1947]: 2), Muhlisi Sevenler adlı bir heyet tarafından

11. Rıza Tevfik, *Serâb-ı Ömrüm* (İstanbul: Kenan Dinçman Matbaası, 1949), 298.
12. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Hoş Sadâ* (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1958), 115; Öztuna, *BTMA*, c. 1, 175; Mustafa Üzel, *a.g.e.*, 68, 70-72, 186-187, 244-249 (iki saz semaisi ile üç şarkısının notaları).

Fotoğraf: Taha Toroş'un Marmara Üniversitesine intikal eden arşivinden.

hakkında broşür yayımlanmasına rağmen (*Akşam* [13 Kasım 1947]: 6) kabrinin her nasılsa inşa edilmediğini görüyoruz. Fakat görseller arasında yayımladığımız bir fotoğraf (no. 7), zamanında yerinin işaretli olduğunu ortaya çıkardı. Kimliği meçhul vefakâr bir hayran, bir aile mensubu, bir dost ya da mezarlık idaresi tarafından kabrine "Bestekâr Muhlis Sebahattin Ruhuna Fatiha Ö: 12-2-1947" yazılı metal bir plaka konulmuş fakat bu da zamanla kaybolmuştur.

Fotoğraf: Neve Şalom Sefarad Sinagogları Vakfı

11. Mısırlı Udi İbrahim Efendi (Hayat) (1879-1948)

19. asır sonlarından itibaren Türk musikisinin parlak bir ismi olarak iştihar eden İbrahim Efendi, Halep'te doğdu. Babası tüccar Abud (Ovadya) Efendi'dir. Bir süre Mısır'da kalarak musikisini ilerlettikten sonra İstanbul'a geldi. Hacı Kerâmi Efendi ile Üsküdarlı Ziyâ ve İsmail Hakkı beylerden yararlandı. Bu Musevi sanatkârımız, uzun yıllar İstanbul gazinolarında çalıştı. 70 civarında sevilen eseri vardır. Mehterhanede musiki muallimliği yaptı ve Sanayi-i Nefise Madalyası verildi. II. Abdülhamid ile Sultan Reşad tarafından saraya davet edildi. Vefat haberinin verildiği yazımızda (*Darülelhan Mecmuası* 12: 87) ölüm tarihi tashih edilmişti. Bu sefer de kaynaklarda 1872 olarak verilen doğum tarihinin 1879 olduğu anlaşılmıştır. Nisbetiye'te (Beşiktaş) Levazım yolu üzerindeki Musevi Mezarlığı'nda medfundur. Kabrinin baş taşında: "İbrahim Hayat 1879-1948", mezarın üstündeki taşta ise on satır hâlinde İbranice olarak şunlar yazılıdır: "Hükmeden mübarektir / burada medfun / hoşgörülü ihtiyar / kızlarını elemde bıraktı. Izdıraplar çekmiş / Ovadya oğlu sayın Avraham / Hayat Alevi / altmış dokuz yaşındaydı / nisan ayının 3. günü / yıl 5708 / Tansava (ruhu yaşam ve esenlik sahasında olsun)".

Fotoğraf: Abdullah Uysal

Şehzade Burhaneddin Efendi

12. Şehzade Mehmed Burhaneddin Efendi (1885-1949)

Batı musikisi sevgisiyle tanınan Sultan II. Abdülhamid'in dördüncü oğluydu. Henüz küçük bir çocukken musiki istidadı belirmiş, musikiyi ve piyanoyu d'Arenda Paşa'dan mükemmelen

öğrenerek marşlar bestelemiştir.[13] Viyolonsel de çalan Burhaneddin Efendi, ressamlığı ile de tanınmıştı. 1913'te Arnavutluk tahtına çıkması için yapılan daveti reddeden şehzadeye, 1921'de bu sefer Irak'taki taraftarlarınca bu ülkenin tahtı için benzer bir çağrıda bulunulmuş fakat bu girişim İngilizlerce engellenmişti. 1924'ten sonra bir süre Fransa'da yaşayan Burhaneddin Efendi, 1930'da yerleştiği ABD'de öldü ve cenazesi Şam'a götürülerek Süleymaniye Camii haziresine defnedildi. Kitabesi: "Hüve'l-Hayyü'l-Bâki / Cennetmekân Sultan Abdülhamid Hân-ı Sâni hazretlerinin mahdumu Şehzade / Burhaneddin Efendi ruhuna / fâtiha / velâdeti 9 Kânunuevvel 1885 (11 Rebiülevvel 1303) / vefâtı 6 Haziran 1949 (8 Şaban 1368)".

Fotoğraf: Abdullah Uysal

Şehzade Ahmed Nihad Efendi

13. Şehzade Ahmed Nihad Efendi (1883-1954)

Bestekâr padişah Sultan V. Murad'ın torunudur. Dedesinin kalabalık ailesi ile bir arada tertip ettiği musiki toplantıları içinde büyüdü. Piyano çalan, marş, vals, skotiş ve mazurkalar besteleyen şehzade ayrıca ressam olup marangozluk ve amatör olarak mimarlıkla da uğraşmıştır.[14] Beyrut'ta vefat eden Nihad Efendi, Şam'da Süleymaniye Camii haziresinde medfundur. Kitabesi: "Hüve'l-Hayyü'l-Bâki / Cennetmekân Sultan Murad-ı Hâmisin / hafidi ve Şehzade Mehmed Salâhaddin / Efendi'nin mahdumu / Ahmed Nihad Efendi'nin / ruhuna fâtiha / tevellüdü 20 Şâ'ban 1300 elmuvafık 5 Temmuz 1883 / vefâtı 2 Şevvâl 1373 elmuvafık 3 Haziran 1954".

Fotoğraf: Serhat Başar

14. Ayşe Sultan (1887-1960)

Sultan II. Abdülhamid'in kızıdır. Rif'at Bey'den tanbur, Hege, Silvelli, Alexandre ve Devlet efendilerden piyano öğrendi; musiki hocaları François Lombardi, Zâti Arca ve Edgar Manas'tır. Arp ve viyolonsel de çalan sultan aynı zamanda ressam ve bestekârdı. Marş, mazurka, ninni, vals gibi değişik türlerde kompozisyonlar ile bir şarkı (buselik) bestelemiştir.[15] Uzun yıllar Fransa'da yaşadıktan sonra 1952'de Türkiye'ye dönen Ayşe Sultan son yıllarını geçirdiği Beşiktaş'taki evinde vefat ederek Yahya Efendi Dergâhı haziresindeki aile mezarlığına defnedilmiştir. Kitâbesi: "Hüvelbaki Sultan

13. Ayşe Osmanoğlu, *Babam Abdülhamid* (İstanbul: Güven Yayınevi, tarihsiz): 67, 238; Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedanlar II* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990): 323-324.

14. Şehzade Ali Vâsıb Efendi, *Bir Şehzadenin Hâtırâtı: Vatan ve Menfâda Gördüklerim ve İşittiklerim* (İstanbul: YKY, 2004): 27, 29, 30-31 (bir marşı ile valsinin notaları), 38, 44, 69, 155.

15. Ayşe Osmanoğlu, *a.g.e.*, 25, 107-109, 228; Öztuna, *BTMA*, c. 1, 132-133 ile *Devletler ve Hânedanlar II*, 314-315.

İkinci Abdülhamid Han merhum ile Müşfika Kadın Efendinin kızları merhume Ayşe Hamide Osmanoğlu Sultanın ruhu için Fatiha 1887-1960".

Fotoğraf: Neve Şalom Sefarad Sinagogları Vakfı

15. İzak Varon (1884-1962)

Dâr-ı dünyadan göçüp topraklara etsem ufûl / İştiyâk-ı ruhumu üstümdeki taşlar anar (hüzzam şarkısından)

Gelibolu'da doğan İzak Varon, ilk musiki bilgilerini babasından aldı. Manyasîzâde Refik Bey'in kâtipliğini yaptı. Selanik'te Sahibinin Sesi, Pathé ve Polidor plak şirketlerinin rejisörü olarak çalıştı. Sonraki yıllarda İstanbul'da bir sigorta şirketinde görev aldı ve bir yandan da musiki dersleri vererek talebeler yetiştirdi. 115 civarında eseri vardır. Nisbetiye'de (Beşiktaş) Levazım yolundaki Musevi Mezarlığı'nda medfundur. Büyük baş taşının ortasında kırık bir sütun, bunun üstünde porte ve sol anahtarı vardır. En üstte: "İzak Varan Bestekâr-Hoca", kabrinin üstündeki taşta ise: "Müşfik dürüst iyi bir insan 1884-1962" yazılıdır.

Fotoğraf: cbs.izmir.bel.tr

16. Udi Ahmed Sâim Aksoy (1900-1967)

Meşhur bestekâr Muallim İsmail Hakkı Bey'in oğludur. Musikiyi babasından öğrenen Aksoy, sazıyla Darülelhanın konserlerine iştirak ederek iyi bir udi olarak tanındı. Fakat genç yaşta musikiyi bırakıp memuriyet hayatına girdikten sonra, işi gereği yerleştiği İzmir'de uzun yıllar musiki cemiyetinin şefliğini yapmış ve nazariyat dersleri vermiştir. Bir operet, iki saz semaisi (evcara, nihavend) ve 14 şarkısı bilinen bestecinin, "Derd-i aşka müptelâ bir nây bir ben bir gönül" mısraıyla başlayan dügâh şarkısı sevilen eserlerinden biridir.[16] İzmir Soğukkuyu Mezarlığı'nda 16. adada medfundur.

Fotoğraf: Serhat Başar

Hâfız Mehmed Münir Kökten

17. Hâfız Mehmed Münir Kökten (1882-1969)

Zekâi Dede Efendi'nin kızından torunudur. Darüşşafakada öğrenim gördü. Gümrük Bakanlığında çalışarak tetkik amirliğinden emekli olduktan sonra Beyazıt Emin Bey ve Kumkapı Saraç İshak camilerinin imamhatipliğini yaptı. Musikiye, dedesi ile dayısı Hafız Ahmed Irsoy'dan meşk ederek başladı. Ayrıca, Hüseyin Fahreddin Efendi, Muallim İsmail Hakkı ve Bestenigâr Ziya beylerden yararlandı. Mevlevi olan Kökten, klasik musikiyi bilen son kişilerden biri olarak tanınıyordu ve mahfuzatının sağlamlığı ile ünlü idi. Mehter musikisi ile meşgul olmuş ve bazı şarkılar bestelemiştir. Eyüp'te, Zekâi Dede Efendi'nin aile sofasındaki kabrinde mezar taşı yoktur.

16. Mustafa Rona, *Yirminci Yüzyıl Türk Musıkisi* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1970), 468.

Fotoğraf: Gülden Arbaş

18. Şevki Sevgin (1893-1969)

Neyzen İhsan Aziz Bey'in talebesi olan Şevki Sevgin, gümrük müfettişliği, Florya Köşkü'nde daire amirliği ve Riyaset-i Cumhur Fasıl Heyetinde görev yaptıktan sonra 1938'de Ankara Radyosuna girdi. İyi bir refakat sazı olarak tanındı. Bir ilahisi ile dört şarkısı bilinmektedir. Ankara'da Cebeci Mezarlığı'nda eşi ile birlikte medfundur.

Fotoğraf: Müfit Yalçınkaya

19. Rifat Ayaydın (1899-1974)

İlk musiki zevkini ailesi ile Muğla Mevlevihanesi'ndeki sanat muhitinden alan Ayaydın, gençlik yıllarında Udi Selanikli Ahmed Bey'den meşk etti. Bir süre asker olarak görev yaptıktan sonra çeşitli devlet kuruluşlarında çalıştı ve son yıllarını Ankara'da geçirdi.[17] Muğla Menteşe Eski Şehir Mezarlığı'nda medfun olan sanatkârın mezar taşında iki beyitlik şu manzume vardır: "Ömrün ebediyyette bir başka huzûr olsun / Rabbim onun encâmı nûr üstüne nûr olsun".

Fotoğraf: Müfit Yalçınkaya

20. Zeki Duygulu (1904-1974)

Feriköy Mezarlığı'nda medfun olan bestekârın soyadı mezar taşında Duyguluer olarak geçmektedir.

Fotoğraf: cbs.izmir.bel.tr

21. Mehveş Dolay (1899-1980)

"Kaçsam bırakıp senden uzak yollara gitsem" mısraıyla başlayan meşhur nihavend şarkının meçhul bestekârı Mehveş Hanım, 42 yıl eğitime hizmet etmiş ve İzmir Maarif Müfettişliğinden emekli olmuştur. Karşıyaka Soğukkuyu Mezarlığı'nda medfundur.

Fotoğraf: Serhat Başar

22. Müfit Kuraner (1907-2001)

Karacaahmet'te aile mezarlığında medfundur. Mezar taşı: "M. Müfit Kuraner Mehmet Ali Kuraner'in mahdumu Mimar Mühendis Bestekâr 7.7.1907-30.4.2001".[18]

17. Rahmi Kalaycıoğlu, *Türk Musikisi Bestekârları Külliyatı*, sayı 16 (İstanbul: Nurgök Basımevi, 1962), 2; Mehmet Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Tarihi* (Derleme), c. 2 (Ankara: TRT Müzik Dairesi Başkanlığı Yayını, 1986), 177-178.

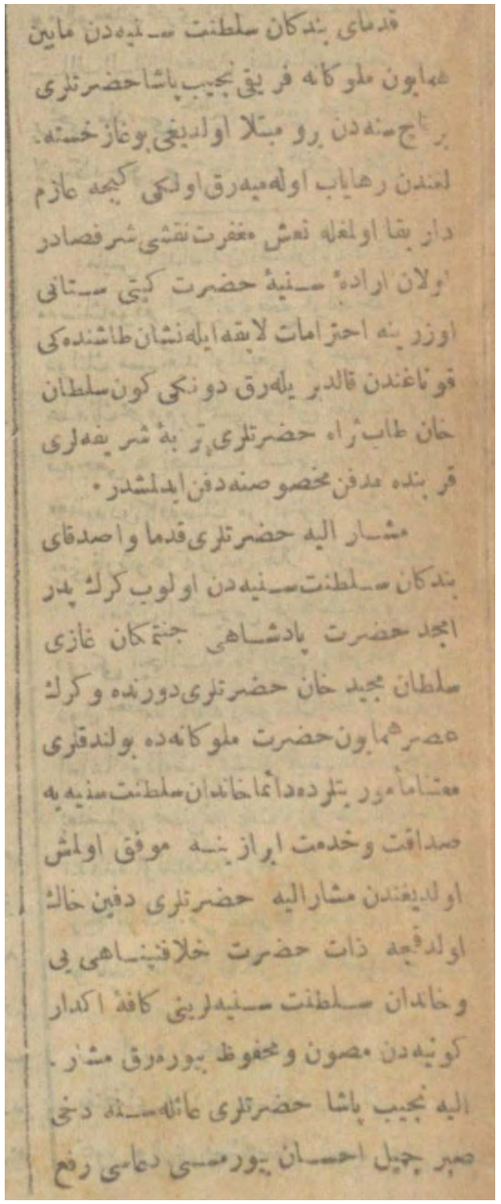
18. Washington sefiri Mustafa Tahsin Bey ile Şirket-i Hayriye müdürü Hüseyin Hâki Efendi'nin kızı Safiye Öztoprak'ın torunudur.

Bazı musiki sanatkârlarının vefat tarihleri konusunda belirsizlikler bulunduğunu daha önceki yazılarımızda belirtmiştik. Doğum ve vefat tarihi gibi bilgilerin bestekârların biyografilerine dair mühim bir unsur olduğu yadsınamaz. Bu konuda bizleri aydınlatan kaynaklar yazma ya da matbu kitap, tezkireler, risaleler, mezar taşları, eski gazete ve mecmuaların yanı sıra Osmanlı devlet arşivlerinde muhafaza edilen arşiv vesikalarıdır. Büyük bir zenginliğe sahip olan Osmanlı arşivleri, ilgili konularda belgeye ulaşılabilmesi hâlinde araştırmacılara büyük kolaylıklar sağlayarak pek çok mevzunun aydınlanmasına imkân vermektedir. Musiki tarihimizin mühim isimlerine ait bazı arşiv kayıtları da süreli yayınlara ilave olarak bu yazımızda takdim edilmektedir.

1. Ferik Yesârîzâde Ahmed Necib Paşa (1815-1883)

Kudemâ-yı bendegân-ı saltanat-ı seniyyeden Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkane feriki Necib Paşa hazretleri birkaç seneden beri müptela olduğu boğaz hastalığından rehâyâb olamayarak evvelki gece âzim-i dâr-ı beka olmakla naaş-ı mağfiret-nakşı şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i hazret-i gîtî-sitânı üzerine ihtirâmat-ı lâyıka ile Nişantaşı'ndaki konağından kaldırılarak dünkü gün Sultan [Mahmud] Han-ı tâbeserah hazretleri türbe-i şerifeleri kurbünde medfen-i mahsusuna defnedilmiştir.

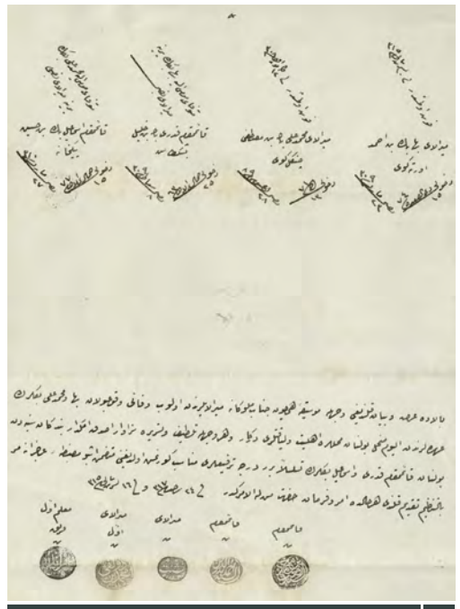
Müşârünileyh hazretleri kudemâ vü asdıka-yı bendegân-ı saltanat-ı seniyyeden olup gerek peder-i emced-i hazret-i pâdişahi cennetmekân Gazi Sultan Mecid Han hazretleri devrinde ve gerek asr-ı hümâyûn-ı hazret-i mülûkanede bulundukları mûtenâ memuriyetlerde dâima hanedan-ı saltanat-ı seniyyeye sadâkat ve hizmet ibrâzına muvaffak olmuş olduğundan müşârünileyh hazretleri defin-i hâk oldukça zât-ı hazret-i hilâfetpenâhiyi ve hanedan-ı saltanat-ı seniyyelerini kâffe-i ekdâr-ı kevniyeden masûn ve mahfuz

Ferik Yesârîzâde Ahmed Necib Paşa 1

buyurarak müşârünileyh Necib Paşa hazretleri ailesine dahi sabr-ı cemil ihsan buyurması duası refi'-i bârgâh-ı ahadiyet kılınmıştır.

Tercüman-ı Hakikat 1469 (25 Cemâziyelâhir 1300/3 Mayıs 1883).

Miralay Mehmed Ali Bey 2

2. Miralay Mehmed Ali Bey (ö. 1892)

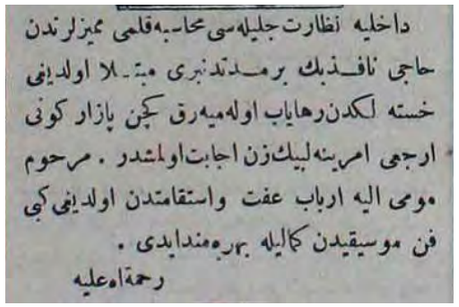
Meşhur İzmir ve Plevne marşlarının bestekârı olan Mehmed Ali Bey, 1855'te girdiği Muzika-yı Hümayunda klarnet icra etmiş ve albay rütbesiyle Hassa Ordusu muzıkaları muallimliğine getirilmişti (1873).[1] Sermüezzin Miralay Bahâ Bey'in vefatından altı gün sonra yeni tayinlerin talep edildiği 16 Teşrinisâni 1315 (28 Kasım 1899) tarihli bir belgede Mehmed Ali Bey'in 12 Kânunuevvel 1308'de (24 Aralık 1892) vefat ettiği kaydedilmiştir.[2]

"Fevt olmuştur 10 Teşrinisâni (1)315, Miralay Bahâ Bey bin Ahmed, Ortaköy, duhûlü 15 Zilkade (12)74, nasbı 23 Mart (1)309 / fevt olmuştur 12 Kânunuevvel (1)308, Miralay Mehmed Ali Bey bin Mustafa, Çengelköy, duhûlü 13 Cemâziyelâhir (12)71, nasbı 28 Ağustos (12)89 / müteveffa-yı mumâileyh Bahâ Bey'in yerine Miralay nasbı, Kaymakam Kadri Bey bin Halil, Beşiktaş, duhûlü 25 Cemâziyelâhir (12)63, nasbı 8 Şubat (1)309 / müteveffa-yı mumâileyh Mehmed Ali Bey'in yerine Miralay nasbı, Kaymakam İsmail Bey bin Hüseyin, Peykhâne, duhûlü 15 Cemâziyelâhir (12)77, nasbı 27 Mart (1)310

Bâlâda arz ü beyân kılındığı vechile Muzıka-yı Hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkane miralaylarından olup vefatı vuku bulan Bahâ ve Mehmed Ali beylerin uhdelerinden elyevm münhâl bulunan mahallere ehliyet ve liyâkatları derkâr ve her vechile taltif ve tesrîre sezâvar esdak-ı emekdâr-ı bendegân-ı seniyyeden bulunan Kaymakam Kadri ve İsmail beylerin teselsülen birer decere terfileri münâsip görünmüş olduğunu mütezammın işbu mazbata-i âcizânem bittanzim takdim kılındı. Her hâlde emr ü ferman hazret-i men-lehü'l-emrindir". 24 Receb 1317 / 16 Teşrinisani 1315.

Kaymakam es-Seyyid Rifat bin Mehmed, Kaymakam es-Seyyid Ahmed Bedreddin, Miralay Neşet, Miralay-ı evvel Mehmed bin Zülfü ve Muallim-i evvel d'Arenda mühürlü.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Y.MTV, 197/21.

Durakçı Hacı Nâfiz Bey 3

3. Durakçı Hacı Nâfiz Bey (1849-1897)

Dâhiliye Nezâret-i Celilesi muhasebe kalemi mümeyyizlerinden Hacı Nâfiz Bey bir müddetten beri mübtelâ olduğu hastalıktan rehâyâb olamayarak geçen Pazar günü [30 Teşrinisâni 1313/12 Aralık 1897] ircîî emrine lebbeykzen-i icâbet olmuştur. Merhum-ı mumâileyh erbâb-ı iffet ve istikametten olduğu gibi fenn-i mûsikîden

1. DABOA, A.MKT.MHM. 464/84.
2. Yılmaz Öztuna, vefat tarihini 1895 olarak vermiştir. Bkz. *BTMA*, c. 2, 36.

kemâliyle behremend idi. Rahmetullahi aleyh.

İkdam, 3 Kânunuevvel 1313/15 Aralık 1897.

Sermüezzin Miralay Rif'at Bey | 4a

4. Sermüezzin Miralay Rif'at Bey (ö. 1898)

19. asır Osmanlı musikisinin mühim isimlerinden Rif'at Bey, Muzika-yı Hümayuna intisap ederek miralaylığa kadar yükselmiş, musâhiblik, sermüezzinlik, serhanendelik yapmış, talebe yetiştirmiş ve pek çok da eser bestelemiştir. Muzika-yı Hümayun kumandanı Süleyman Paşa mühürlü bir arşiv vesikasından hareketle Rif'at Bey'in vefat haberine (*İkdam* 1277) ulaşmak mümkün olmuştur. Buna göre kaynakların verdiği vefat senesinin (1888), on sene kadar erken bir tarih olduğu anlaşılmaktadır.

(1) Cenâb- Hakk velînîmet-i bî-minnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerinin ömr ü ikbâl ü şevket ü iclâl-i şâhânelerini müzdad ve firâvan buyursun. Enderûn-ı Hümâyun-ı cenâb-ı mülûkâneleri (2) bendegânına ilm-i musiki ve müezzinlik tâlim etmek için mine'l-kadim sermüezzinliğe mahsus olan şehrî iki yüz kuruşun Musıka-yı Hümâyûnları miralaylığından mütekâid Rif'at Bey'in (3) 20 Kânunusâni 1313 [1 Şubat 1898] tarihinde vefat ettiği cihetle uhdesinde kalan maaş-ı mezkûrun ber-mucib-i emsâl ser müezzin-i hazret-i şehriyârî Miralay Bahâ Bey kullarına ve müteveffa-yı mumâileyhin (4) diğer uhdesinde kalan Evkaf-ı Hümâyûn hazine-i celilelerinden müezzinliğe mahsus şehrî seksen üç kuruşun silk-i mezkûr serçavuşlarından Müezzin Lutfü Efendi kullarına 2 Nisan (1)313 tarihinde (5) vefat eden sâzendegândan Kolağası Edhem Efendi'nin uhdesinde münhal kalan kezâ hazine-i celile-i mezkûrdan sâzendeliğe mahsus şehrî seksen üç kuruş maaşın dahi musika-i mezkûr (6) takım çavuşlarından sâzende İhsan İsmail Efendi kullarının derkâr olan kıdem ve ehliyetlerine mebni uhdelerine inâyet ve ihsânı hususunda müsâedât-ı bî-gâyât-ı hazret-i tâcdârilerinin (7) şeref-efzâ-yı sunûh ve sudûruyla sâye-i atıfet-pîrâye-i hazret-i hilâfetpenâhilerinde mesrûr ve bekâm buyurulmaları istirhâmına min-gayr-i haddin ictisâr olunmuş ve bu bâbda Sermüezzin Bahâ Bey (8) kulları tarafından vâki' olan istirhamnâmesi leffen ref'î atabe-i felekmertebe-i hazret-i pâdişâhî kılınmış olmakla ol bâbda ve katıbe-i ahvâlde emr-i fermân-ı hümâyûn şevketlû kudretlû mehâbetlû padişahımız velinimet-i (9) bî-imtinan efendimiz hazretlerinindir. Abd-i memlûkleri (mühür) Süleyman.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Y.PRK.AZJ, 36/25.

Muzika-yı Hümayun kumandanı Süleyman Paşa (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp., II. Abdülhamid Fotoğraf Albümleri, NEKYA91055/5).

Sermüezzin Miralay Rif'at Bey | 4b

Cenâb-ı Hak ömr ü âfiyet-i şâhâneyi müzdâd buyursun. Bir müddetten beri nâ-mizâc bulunan sâbık sermüezzin-i hazret-i şehriyârî Muzika-yı Hümâyûn miralaylarından Rif'at Bey evvelki gün tekmil-i enfas-ı mâdude-i hayat etmekle masârif-i teçhiziye ve tekfiniyesi ceyb-i hümâyûn-ı mülûkâneden tesviye buyurularak medfen-i mahsusunda vediâ-i rahmet-i rahman kılınmıştır. Rahmetullah-i aleyhi rahmeten vâsia'.

Merhum-ı mumâileyh fen-i musikide yed-i tûlâ sahibi olup alaturka ve alafranga birçok musiki notaları tanzim etmiş ve musiki meraklılarına hayli âsâr-ı nefise bırakmış serâmedândan, musikişinâsandan olmakla vefatı hakikaten zâyi-at-ı azimeden mâduddur.

İkdam 1277 (22 Kânunusâni 1313/3 Şubat 1898).

5. Direktör Ali Bey (1846-1899)

Teessüf.

Cenâb-ı Hakk ömr ü âfiyet-i cihan kıymet-i hazret-i tâcdâriyi rûz-efzun buyursun âmin.

Rütbe-i bâlâ ricâlinden Düyun-ı Umumiye direktörü Yusuf Cemil Efendizâde Ali Bey bir zamandan beri dûçar olduğu hastalıktan ifakat-yâb olamayarak dünkü gün irtihâl-i dâr-ı beka eylemiş ve naaş-ı mağfiretnakşının ihtifâlât-ı mahsusa ile bugün kaldırılması mukarrer bulunmuştur.

Ali Bey ecille-i erbâb-ı kalem-i Osmâniyeden idi. Gençliğinde Bâbıâli tercüme kalemine devam ederek meslek-i memuriyette ilerlemeye say eylediği gibi bir taraftan da âlem-i tahrire intisap edip otuz, otuz beş sene evvel muharririn-i meşhure sırasına geçmişti.

Meslek-i memuriyette terakki ede ede nihayet meclis-i sıhhiye başkitâbetini ihraz ederek birkaç sene memuriyet-i mühimme-i mezkûrede kaldıktan sonra bi'l-istifa Düyun-ı Umumiye idaresine geçmiş, başmüfettişlikle Bağdad'a gönderilmiştir. Bağdad'da bir müddet belediye riyâsetini de ifâ ettikten sonra Diyarbekir ve Siirt ve Harput taraflarında Düyun-ı Umumiye müfettişliğiyle hayli müddet bulunduktan sonra nihâyet Trabzon valiliğine tâyin kılınmış ve oradan infisâlinde Dersaâdet'e gelip bir müddet mâzûl kaldıktan sonra 1309 senesinde Düyun-ı Umumiye müşavirliğine ve 1310 senesinde 100 lira maaş ile

Direktör Ali Bey | 5a-b

Düyun-ı Umumiye direktörlüğüne tâyin kılınmıştır.

Müşârünileyhin Bağdad'a vuku bulan seyahatinin hatıratı kendisi tarafından cem ve telfik edilerek güzel bir cilt teşkil eylemiştir.

Nişân-ı zîşân-ı Mecidî ve Osmânînin birinci rütbeleriyle ekser düvel-i muazzama nişanlarını hâiz ve hâmil idi.

Tercüman-ı Hakikat, 23 Kânunusânî 1314/4 Şubat 1899.

درسعادت دیون عمومیه ناظری
[مرحوم علی بك]

Dersaâdet Düyûn-ı Umûmiye nâzırı merhum Ali Bey (*Servet-i Fünun* 413)

Merhum Ali Bey.

Düyun-ı Umumiye müdürlerinden ve eâzım-i ricâl-i devlet-i âliyyeden Ali Bey hayli müddetten beri mübtela olduğu illetten rehâyâb olamayarak irtihâl eylemiştir.

Cenasesi ahibba ve eviddâsı ve Düyun-ı Umumiye memurini hazır bulunduğu hâlde ihtifâlat-ı lâyıka ile Anadoluhisarı'na naklonularak orada pederinin kabrine defnedilmiştir.

Ali Bey kapı kethüdâlarından Yusuf Cemil Efendi'nin mahdumu idi. Elli beş yaşında idi. Hizmet-i devlete girip tedricen terakki ederek mutasarrıflıklarda, valiliklerde bulunmuş idi. Memur bulunduğu yerlerde en ziyade gayret ettiği şey terakki-i maârif maddesi idi. Kendisi dahi mâbei'l-iftihârımız üdebâ-yı Osmâniyeden idi. Alelhusus edebiyatın mizah kısmında şöhret almış idi. En son eseri bu mebâya kadar icra ettiği bir seyahati hâkî olan seyahatnâmesidir. Müşârüniileyhin ziyâına cidden teessüf olunur. Zira kendisi afif ve müstakim, terakkiperver bir zat idi. Düyun-ı Umumiye idaresi dahi muktedir ve müstakim bir memur kaybeylemiştir.

Servet-i Fünun, 28 Kânunusânî 1314/9 Şubat 1899.

ارتحال
حضرت نورالدین الجراحی قدس سره العالی
درگاه شریفی ذاکر باشیسی مشاهیر موسیقی
شناسلاندن الشیخ حافظ حسین افندی دونکی
کون اسکدارده کائن خانه‌سنده سکتهٔ قلبدن
وفات ایتمکله نعش مغفرت نقشی مشائخ کرام
ودرویشان طرق علیه‌تهلیل خوان اولدقلری
وبرمقدار عسا کر شاهانه وپولیس افراد
وضابطانی حاضر بولندقلری حالده احتفالات
لازمه ایله قالدیریله‌رق (ایودرداه) رضی‌الله‌عنه
حضرتلرینك مقام شریفلری حظیره‌سنه دفن
ایدلمشدر .
رحمه‌الله تعالی

Şeyh Hâfız Hüseyin Efendi | 6

6. Şeyh Hâfız Hüseyin Efendi (ö. 1905)[3]

19. asrın davudi ve güzel sesi ile meşhur zâkirbaşılarından olan "Malak" lakaplı Hüseyin Efendi, Behlül Efendi'nin talebesi ve Üsküdar Tabaklar mahallesinin imamı idi. Nureddin Cerrahi Dergâhı postnişini Yahya Galib Efendi'den hilafet alarak aynı tekkede zâkirbaşı olmasının yanı sıra Üsküdar'da Bandırmalı ve İskender Baba tekkelerinde de zâkirlik yapmıştır.[4]

İrtihâl.

Hazret-i Nureddinü'l-Cerrâhî kuddise sırrehu'l-âli Dergâh-ı şerifi zâkirbaşısı meşâhir-i musikişinâsandan eş-Şeyh Hâfız Hüseyin Efendi dünkü gün Üsküdar'da kâin hânesinde sekte-i kalpten vefat etmekle naaş-ı mağfiret-nakşı meşâyih-i kiram ve dervişan, turuk-ı âliye tehlilhân oldukları ve bir miktar asâkir-i şâhâne ve polis efrad ve zâbitanı hazır bulundukları hâlde ihtifâlat-ı lâzıme ile kaldırılarak Ebü'd-Derda radıyallahü anh hazretlerinin makam-ı şerifleri haziresine defnedilmiştir. Rahmetullahi teâlâ.

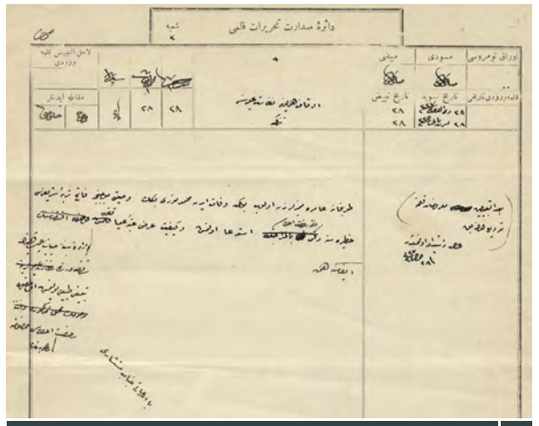
Tercüman-ı Hakikat, 26 Kânunuevvel 1320/8 Ocak 1905.

7. Bolahenk Mehmed Nuri Bey (1834-1909)

Nuri Bey'in Fatih Türbesi haziresine defni hususunda padişah iznini talep eden bir tezkireden, tam vefat tarihi tespit edilebilmiştir. İstenilen izin ertesi gün verilmiş, Mabeyn-i Hümayun başkitabetinin 420 numaralı ve başkâtib Hâlid Ziyâ Bey imzalı cevabında müsaade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi şâyân bulunduğu bildirilmiştir. (İ.HUS, 180/25). Bu sayede Musiki-i Osmani Mektebinin *Tanin* gazetesinde verdiği taziyeyi de bulmak mümkün olmuştur.

3. Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, c. 2 (İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası, 1943), 490-491.

4. M. Fahrettin Dal, "Fahreddin Erenden'in Tasavvufi Görüşleri" (yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2006), 464; Ergun, *TMA*, c. 2, 491, 653, 663; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *a.g.e.*, 105.

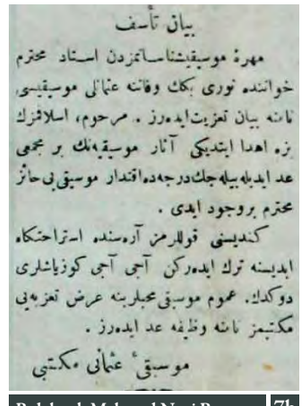
Bolahenk Mehmed Nuri Bey | 7a

Daire-i Sadâret tahrirat kaleminden Evkaf-ı Hümayun Nezâret-i Aliyesine (28 Teşrinisâni 1325 [11 Aralık 1909])

Tophâne-i Âmire mümeyyizlerinden olup bugün vefat eden Mehmed Nuri Bey'in vasiyeti mucibince Fatih türbe-i şerifesi haziresine defni bilmüracaa istidâ olunması ve keyfiyet arz-ı atebe-i ulyâ kılınıp ifâsına hemen irade-i seniye-i cenâb-ı padişahinin şerefsudûrunda nezaret-i aliyelerine tebliği tabii bulunmuş olmakla merhumun mahall-i mezkûra defnine ruhsat-ı matlubenin itâsı hususuna.

DABOA, BEO, 3674/275545.

Beyân-ı teessüf.

بیان تأسف
مهرهٔ موسیقیشناسانمزدن استاد محترم
خواننده نوری بك وفاتنه عثمانی موسیقیسی
نامنه بیان تعزیت ایدرز . مرحوم، اسلافزك
بزه اهدا ایتدیکی آثار موسیقیه‌نك بر مجمی
عد ایدیله‌یله‌جك درجه‌ده اقتدار موسیقی‌یی حائز
محترم بروجود ایدی .
کندیسنی قولارمزدن آرهسنده استراحتگاه
ابدیسنه ترك ایدرکن آجی آجی کوزیاشلری
دوکدك. عموم موسیقی محبلرینه عرض تعزیه‌یی
مکتبمز نامنه وظیفه عد ایدرز .
موسیقیٔ عثمانی مکتبی

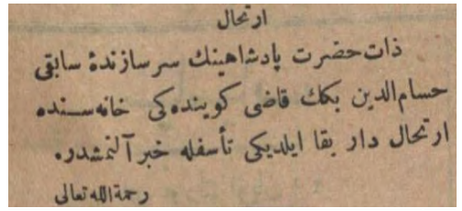
Bolahenk Mehmed Nuri Bey | 7b

Müh re-i musikişinâsımızdan üstâd-ı muhterem hânende Nuri Bey'in vefatına Osmanlı musikisi nâmına beyân-ı tâziyet ederiz. Merhum, eslâfımızın bize ihdâ ettiği âsâr-ı musikiyenin bir mecmuu' addedilebilecek derecede iktidar-ı musikiyi hâiz muhterem bir vücud idi.

Kendisini kollarımız arasında istirahatgâh-ı ebedisine terk ederken acı acı gözyaşları döktük. Umum musiki muhiblerine arz-ı tâziyeyi mektebimiz nâmına vazife addederiz.

Musiki-i Osmânî Mektebi.

Tanin, 1 Kânunuevvel 1325/14 Aralık 1909.

ارتحال
ذات حضرت پادشاهینك سرسازندهٔ سابق
حسام‌الدین بكك قاضی کویندهکی خانه‌سنده
ارتحال دار بقا ایلدیکی تأسفله خبر آلنمشدر.
رحمة‌الله تعالی

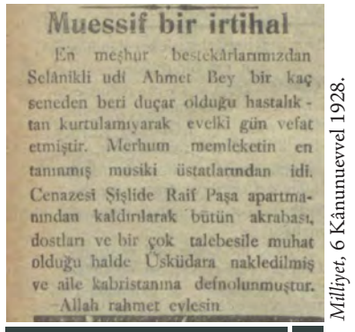
Sersâzende Hüsâmeddin Bey | 8

8. Sersâzende Hüsâmeddin Bey (ö. 1914)

İrtihâl.

Zât-ı hazret-i padişâhinin sersâzende-i sâbıkı Hüsâmeddin Bey'in Kadıköyü'ndeki hânesinde irtihâl-i dâr-ı beka eylediği teessüfle haber alınmıştır. Rahmetullahi Teâlâ.

Tercüman-ı Hakikat, 5 Teşrinievvel 1330/18 Ekim 1914.

Muessif bir irtihal

En meşhur bestekârlarımızdan Selânikli udi Ahmet Bey bir kaç seneden beri duçar olduğu hastalıktan kurtulamıyarak evelki gün vefat etmiştir. Merhum memleketin en tanınmış musiki üstatlarından idi. Cenazesi Şişlide Raif Paşa apartmanından kaldırılarak bütün akrabası, dostları ve bir çok talebesile muhat olduğu halde Üsküdara nakledilmiş ve aile kabristanına defnolunmuştur. Allah rahmet eylesin

Udi Selanikli Ahmed Bey | 9

Milliyet, 6 Kânunuevvel 1928.

9. Udi Selanikli Ahmed Bey (1868-1928)

Kaynaklarda vefat tarihi 1926/1927 olarak verilen Ahmed Bey'in 4 Aralık 1928'de göçtüğünü mezar taşı kitabesini neşretmek suretiyle Sadun Aksüt ortaya çıkarmıştı.[5] *Darülelhan Mecmuası*'nın 10. sayısında (Güz 2018: 57) Burak Çetintaş tarafından takdim edilen fotoğraflarla bu bilgi görülür hâle geldi. *Milliyet* gazetesinde yayımlanan vefat haberi de (6 Kânunuevvel 1928) bir matbuat vesikası olarak 4 Aralık 1928 tarihini doğrulamaktadır.

5. Sadun Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekârı* (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1993), 284-285.

VEFAT

Muazzez Erguner'in zevci, Levazım Yüzbaşısı Ulvi Erguner. Yükrek Ticaret mektebi müdavimlerinden Asaf Erguner ile Serap Erguner'in babaları Tekel Cibali Tütün Fabrikası Sicil Âmiri.

NEYZEN SÜLEYMAN ERGUNER

kısa bir hastalığı müteakip vefat etmiştir. Cenazesi 3/12/953 perşembe günü Fatih Malta Boyacı Kapı sokak No: 44 deki evinden kaldırılarak öğle namazını müteakip Fatih Camii şerifinden Edirnekapı şehitliğine defnedilecektir. Mevlâ Rahmet eylesin

Milliyet, 2 Aralık 1953.

Süleyman Erguner 10

ÖLÜM

Kanlıcada mukim Zehra İmrenin eşi, Nuriye İmrenin kardeşi Salâhaddin Birkanın, Dündar Birkanın eniştesi, Muhiddin Özcanın kayınbiraderi, İstanbul Ticaret Odasından emekli ve eski Darüttalimi Musiki âzasından Kanlıcalı

Hafız MEMDUH İMRE

vefat etmiştir. Cenazesi pazartesi günü öğle namazını müteakib Beyazıd Camiinde cenaze namazı kılındıktan sonra Topkapıda aile mezarlığına defnedilecektir. Allah rahmet eylesin.

Cumhuriyet, 26 Kasım 1956.

Hâfız Memduh İmre 13

BESTEKÂR SADETTİN KAYNAK VEFAT ETTİ

Bestekâr Sadettin Kaynak dün vefat etmiştir.

1885 de Taşkasap'ta doğmuş olan ve yüzlerce şarkı besteleyen Saadettin Kaynak, Müderris Ali Alâaddin'in oğludur. Tahsilini Darülfunun ilâhiyat Şubesinde yapmış, Sultan Selim ve Sultanahmet camilerinin başimamlıklarında bulunmuştur.

Küçük yaşta musikiye merak saran Kaynak, gençliğinde sesinin güzelliğiyle de tanınan bir hanende idi. Hafız Melek Efendiden ilâhi, Kâzım Beyden musiki meşketmiş, usule sığmaz gibi görünen nağmeleri idare etmesini bilen bir bestekâr olarak kendisini tanıtmıştır. Yerli filmlere birçok şarkı bestelemiş, bazı filmlerde de rol almıştır.

Saadettin Kaynak'ın cenazesi bugün öğleyi namazını müteakip Nuruosmaniye camiinden kaldırılarak Merkez Efendideki aile kabristanına defnedilecektir.

Milliyet, 4 Şubat 1961.

Sadettin Kaynak 16

Mehterbaşı Hasan Tahsin vefat etti

Kalb krizi neticesinde ölen Mehterbaşının nâşı yarın şehrimize getirtiliyor

İzmir, 1 (MİLLİYET) — Mehter takımı ile İzmir'e gitmiş olan mehter başı Hasan Tahsin Parsadan 31 ağustos günü saat 22,30 da vazife [Devamı Sa. 3 Sü. 6 da]

Mehterbaşı Hasan tahsin vefat etti

[Baştarafı 1 incide]

başında kalp sektesinden vefat etmiştir. Cenazesi tahnit edilmiş olup iki eylül günü saat 14 de İzmir'den vapura konarak ve üç eylül cuma günü saat 9 da Galata rıhtımına çıkarılacaktır. Cenaze namazı aynı gün öğle namazını müteakip Beyazıt camiinde kılındıktan sonra törenle Edirnekapı haricindeki şehitliğe defnedilecektir.

Merhum, mehter takımının tanzuvunda ve yeniden ihyasında yorulmak bilmez gayret göstermiş olup, memlekete hizmeti büyüktür. Fukaraperver, iyiliksever, daima etrafına hatırlı olmak isteyen bir insandı.

Milliyet, 2 Eylül 1954.

Hasan Tahsin Parsadan 11

VEFAT

Kadıköy Muvakkıthane caddesi Hacıbekir karşısında merhum Şekerci ve udi Cemil bey mahdumu

Bestekâr ve Şekerci

Nurettin Cemil Bey

Çarşamba akşamı perşeme gecesi ani bir kalp krizi neticesi vefat etmiştir.

Cenazesi 5. Aralık Cuma günü Acıbadem Şem'ibey sokak 27 No. lu evinden alınarak öğle namazını müteakip Osmanağa camiinden kaldırılıp Karacaahmet şehitliğine defnedilecektir. İhvanın evinde toplanması vasiyeti icabıdır.

Hemşiresi: Perveriş Ötkün
Ağabeyisi: M. Ali Cemiloğlu
Eşi: Şadiye Sangan, Oğlu: Cemil Sangan

Milliyet, 5 Aralık 1958.

Nurettin Cemil Sangan 14

Bestekâr Selâhattin Pınar vefât etti

58 yaşındaki tambur üstadı, Kalanus'ta bir gazinoda arkadaşlariyle içki içerken kalb krizinden öldü

Milliyet, 7 Şubat 1960.

Selahattin Pınar 15

HASAN Âli Yücel dün saat 12.20 de misafir bulunduğu Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam'ın evinde geçirdiği bir kalb krizi neticesinde vefat etmiştir.

Dr. Sağlam, kalb krizi üzerine merhuma ilk tıbbi müdahalede bulunmuş, ancak hiçbir netice elde edilememiştir. Değerli fikir adamı Yücelin cenaze töreni yarın yapılacaktır.

C.H.P. Devrinin Maarif Vekili olan bu kıymetli fikir adamının ölümü büyük teessür uyandırmıştır.

Milliyet, 27 Şubat 1961.

Hasan Âli Yücel 17

VEFAT

Divan Şairi Yenişehirli merhum Hüseyin Avni beyin torunu ve merhum Hafız Şevki beyin oğlu, Nizamettin ve Fahrinnisa Aktuç'un ağabeyleri, Müzyal Göreç'in babası, Sahim Göreç'in kayınpederi, Necdet ve Ecvet Ziya Onca'nın enişteleri

Hüseyin AVNİ AKTUÇ

15/4/961 günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 17/4/961 Pazartesi öğle namazını müteakip Beyazıt Camiinden kaldırılarak Merkezefendideki aile kabristanına defnedilecektir. Mevlâ rahmet eyliye. Çelenk gönderilmemesi rica olunur.

Milliyet, 16 Nisan 1961.

Hüseyin Avni Aktuç 18

Şükrü Tunar Klarnetini üflerken öldü

Meşhur klarnetçi Şükrü Tunar dün gece saat 23.10 da çahştığı gazinoda taksim yaparken feraleşip ölmüştür.

Olay Zeki Müren'in sahneye çıkmasından az sonra olmuştur. «Ürme artık yetişir» isimli şarkının taksimi bittikten sonra saz giriş taksimini yapmış bu sırada Tunar birden bire ayağa kalkmış ve fenalık geçirerek yüzlerce dinleyicinin gözü önünde yere yıkılmıştır.

Hâdise dinleyiciler arasında büyük üzüntü uyandırmış ve programa ara verilmiştir.

Davet edilen doktor ölümün kalb sektesinden vuku bulduğunu bildirmiştir. Savcının gelmesine kadar ceset gazinoda bekletilmiştir.

Milliyet, 16 Ağustos 1962.

Şükrü Tunar 19a

Klârnet'in büyük ustası klârnetini sahnede bıraktı

Halit ÇAPIN

Milliyet, 17 Ağustos 1962.

Şükrü Tunar 19b

VEFAT

Pakize Albayrak'ın eşi, Izzet ve Sevket Nezih Albayrak'ın Nezihe Ünalır, Nezahat Turan Nermin Kalnet'in babaları, Esat Ünalır, Pakize Albayrak, Cevat Turat ve Dr. Ali Sait Eginci, Ihsan Mocan ve Hakkı Baltacı'nın Kayın Pederleri Sevki Ünalır Hale Mocan, Sevinç Baltacı, Erdem Albayrak, Nezih Günal Mustafa, Fatma ve Ahmet Eginci'nin Büyük Babaları Meşhur Müzikşinası ilk mezunlarından Kıymetli Mazbutlerimizden, Klâsik Türk Musikisi üstadlarından Eski Albayrak Çavları Müessesesinin sahibi, Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa ahfadından

Mustafa Nezih Albayrak

15/1/1964 günü hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Cenazesi 15/1/1964 günü öğle namazını müteakip Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu Asri Mezarlığındaki ebedî istirahatgâhına tevdî edilecektir

MİLLİYET 705

Milliyet, 15 Ocak 1964.

Mustafa Nezih Albayrak 20

VEFAT

Makbule Uludağ'ın vefakâr eşi, Emel Uludağ ve Elâ Yıldızeli'nin sevgili babaları, Erturul Yıldızeli'nin kayınpederi, Üzel ailesinin amcaları, Com ailesinin dayıları, Gençer ve Dr. Erluman ailesinin kıymetli enişteleri, eski Konya Milletvekili

Dr. Osman Şevki Uludağ

19 Mart 1964 günü Ulu Tanrının rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi bugünkü Cuma namazından sonra Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyudaki son istirahatgâhına tevdi kılınacaktır.

Not : Çelenk gönderilmemesi rica olunur.

Ailesi

MİLLİYET 3700

Milliyet, 20 Mart 1964.

Dr. Osman Şevki Uludağ 21

Bestekâr Refik Fersan vefat etti

1927 yılından beri Türkiye radyolarında hoca sanatkâr olarak bir çok değerler yetiştirmiş olan Türk müziğinin ünlü sanatkârı Refik Fersan dün gece Levent'teki evinde vefat etmiştir.

Türk müziğinin ses ve saz bölümlerinde şarkı ve saz eserleri ile hakkı bir şöhrete erişen Refik Fersan'ın cenazesi bugün yapılacak bir törenle kaldırılacaktır.

Milliyet, 14 Haziran 1965.

Refik Fersan 22

ACI BİR KAYIP

Büyük edip merhum Ahmet Mithat Efendinin torunu, merhum şair Muallim Naci'nin kızı, merhum Doktor Ali Celâlip Ulusoy'un eşi, Bülbüne Argeşo ve Avukat Şiftat Ulusoy'un kıymetli anneleri, Turhan Ulusoy ve Fikret Argeşo'nun kayınvalideleri, Tunç, Naci ve Leylâ Ulusoy'un sevgili babaannesi Edip ve Bestekâr,

KIYMETLİ İNSAN

NİGAR ULUSOY

Hakkın rahmetine kavuşmuştur. 27/12/1966 Salı günü (bugün) öğle namazını müteakip Şişli Camiinde kılınacak cenaze namazından sonra Beşiktaş'daki ebedî istirahatgâhına tevdi edilecektir. Mevlâ Rahmet eyleye.

AİLESİ

NOT: Çelenk gönderilmemesi rica olunur.

Milliyet: 17838

Milliyet, 27 Aralık 1966.

Nigâr Ulusoy 23

GAVSİ BAYKARA VEFAT ETTİ

Geçtiğimiz hafta İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Türk Musikisi İcra Heyeti eski üyelerinden **Gavsi Baykara** vefat etti. Neyzen ve bestekâr olan merhum aynı zamanda talebe yetiştirmek suretiyle de musikimize hizmet etmiştir. Milliyet merhuma rahmet ailesine başsağlığı diler.

Milliyet, 1 Aralık 1967.

Gavsi Baykara 24

VEFAT

Osman Paşa torunu, merhum Muhtar Halil eşi, Melek Akyar'ın amesi, Avukat Abdürrahim Akyar'ın kayınvalidesi, Osman, Ayşegül'ün anneannesi, bestekâr,

Bedriye HOŞGÖR

vefat etmiştir. Cenazesi, 2 Ekim Çarşamba, Şişli Camii'nde öğle namazını müteakip Asri Mezarlığa defnedilecektir.

Milliyet, 2 Ekim 1968.

Bedriye Hoşgör 25

VEFAT

Merhum İsmail Bey ve Vasfiye hanımın oğulları, Nezahat Tekter'in eşi, Rahsan, Yavuz ve Cenan Şadiye'nin babaları, Ali ve Mine Sirmen'in dedeleri, Arton Türkmen, Atak Tertemiz, Kavaçpaşalı ailelerinin enişteleri, Celâl Işılay'ın emcasadesi, Melih Algüneş'in amcası

Türk Sanat Musikisinin Büyük Üstadı

SADİ IŞILAY

11.7.1969 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi 12.7.1969 Cumartesi (bugün) günü Şişli Camiinden öğle namazını müteakip kaldırılarak ebedî istirahatgâhına tevdi edilecektir

AİLESİ

Milliyet 3288

Milliyet, 12 Mart 1969.

Sadi Işılay 26

VEFAT

Merhum Şerif beyin ve merhume Lamisal hanımın mahdumu, Ragıbe Üstünsöz'ün sevgili zevci, Rüçhan Sakman ve Avukat Şetvan Üstünsöz'ün biricik babaları, Kadir Sakman ve Nemra Üstünsöz'ün muhterem kayınpederleri, Mine ve Meliz'nin dedeleri

İstanbul Barosu Avukatlarından

BESİM ŞERİF ÜSTÜNSÖZ

vefat etmiştir. Cenazesi 13 Ağustos 1970 bugünkü perşembe günü Kadıköy Osmanağa Camiinden öğle namazını müteakip kaldırılarak Karacaahmetteki aile kabristanına defnedilecektir.

Allah rahmet eylesin.

AİLESİ

İlâncılık 9133 - 12354

Milliyet, 13 Ağustos 1970.

Besim Şerif Üstünsöz 27

ACI BİR KAYIP

Merhum Fahri Can'ın eşi, Fulya Akaydın'ın ablası, Pertev Apaydın'ın "pamuk annesi", Kemal ve Zehra Can'ın yengeleri, Sevim ve Ayşegül Apaydın'ın "pamuk anneleri", Hakiye Can'ın "pamuk ablası", Türk musikisinin değerli varlıklarından,

BESTEKAR ve KEMANİ

ENİSE CAN

Hrüksel'de vefat etmiştir. Cenazesi yurda getirilerek 23.Ocak.'967 Perşembe günü (yarın) öğle namazından sonra Şişli Camiinden alınarak, Zincirlikuyu'daki aile kabristanına defnedilecektir.

Allah rahmet eyleye.

AİLESİ ve YAKIN DOSLARI

Reklâmcılık: 77 - 1024

Milliyet, 22 Ocak 1975.

Enise Can 28

ACI KAYIP

Bestekâr Klarnet İbrahim Efendinin oğlu, Nefise'nin eşi, Yılmaz, Solmaz, Aynaz ve Aslan'ın babaları, Murat, İnci, Melisa Tektel ile Devrim Erdoğan, Levent, Bülent ve Hartka Hayırlıoğlu'nun dedeleri, Tomris, Cihan Tektel ile Kadir Hayırlıoğlu'nun ve Aydın Erdoğan'ın kayınpederleri, sahne ve radyo sanatçısı, bestekâr kemanî

NACİ TEKTEL'İ

15.10.1975 günü kaybetmiş bulunuyoruz.

Allah rahmet eylesin.

AİLESİ

Milliyet: 13601

Milliyet, 17 Ekim 1975.

Naci Tektel 29

ÜNLÜ BESTECİ VE UDİ BACANOS ÖLDÜ

Ünlü besteci ve udi Yorgo Bacanos, dün İstanbul'da ölmüştür. Bacanos, 74 yaşındaydı.

1969'da İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Türk Müziği İcra Heyeti'nden emekliye ayrılan Bacanos'un cenazesi, yarın toprağa verilecektir.

Milliyet, 25 Şubat 1977.

Yorgo Bacanos 30a

Musikişinas Dr. Neşat öldü

Konservatuar eski İlmî Kurul Başkanı Dr. Neşat Halil Öztan dün gece akciğer kanserinden havata gözlerini yummuştur. Merhum Türk musikisine 500 ü mütecaviz eser vermiş, bestekâr ve hoca olarak mühim hizmetlerde bulunmuştur. Ölümü sanatkârlar arasında büyük teessür uyandırmıştır.

Cumhuriyet, 8 Nisan 1956.

Dr. Neşat Halil Öztan 12

ACI BİR KAYIP

İstanbul Radyosu Büyük Bestekârlarından

UDÎ

YORGO BACANOS

dün vefat etmiştir. Cenazesi (yarın) 26 şubat 1977 cumartesi günü saat 15.30'da Taksim Aya Triyada Rum Kilisesinde okunduktan sonra Kurtuluş'taki aile kabristanına defnedilecektir.

Kederli eşi: DESPİNA BACANOS
Yeğeni: HARALAMBOS BACANOS ve
AİLESİ ve DİĞER AKRABALARI

Milliyet, 25 Şubat 1977.

Yorgo Bacanos 30b

BESTEKAR YEKTA AKINCI VEFAT ETTİ

Klasik Türk Musikisi bestekârlarından Yekta Akıncı, geçirdiği bir kalp krizi sonucu İstanbul'da öl-
n üştür."

Akıncı'nın cenazesi bugün Şişli Camii'ndeki ikindi namazından sonra Zincirlikuyu mezarlığında toprağa verilecektir.

Milliyet, 7 Ocak 1980.

Yekta Akıncı 31

Münir Nurettin Selçuk

Münir Nurettin Selçuk öldü

●81 yaşında ölen Selçuk, besteleri ve icrasıyla Türk Sanat Müziği'ne çok büyük katkıda bulundu ve yüzlerce öğrenci yetiştirdi

●İlk bestesini 1922'de yapan sanatçının eski ve yeni tarzda 150 kadar bestesi var

Milliyet, 28 Nisan 1981.

Münir Nureddin Selçuk 32

VEFAT

Merhum harita albayı İsmail Cemal Kanbay'ın eşi, merhum vali Salih Cemal Gülen ve merhum Kadri Gülen'in kardeşleri, Ünal Cemal Kanbay'ın sevgili annesi, Özden Kanbay'ın kayınvalidesi, Özün ve Ebru'nun sevgili babaanneleri

FATMA SENİHA KANBAY

Hanımefendi

21.6.1981 sabahı ebediyete intikal etmiştir.
Aziz naaşı 22.6.1981 Pazartesi günü öğle namazından sonra Zincirlikuyu Mezarlığı'nda defnedilecektir. Allah rahmet eyleye.

NOT: Çelenk gönderilmemesi, arzu edenlerin Türk Eğitim Vakfı'na bağışta bulunması rica olunur.

OĞLU: ÜNAL CEMAL KANBAY

Milliyet....

Milliyet, 22 Haziran 1981.

Fatma Seniha Kanbay 33

VEFAT

Merhume Emine Veliye ve merhum İsmail Hakkı Gürkan'ın oğulları, merhum Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan ve merhume Güzide Saydam'ın kardeşleri, Dr. Elçin Gürkan ve Dr. Yalçın Gürkan'ın çok sevgili babaları, Dr. Karhan Gürkan'ın sevgili kayınpederi, Prof. Dr. Selçuk Aybar'ın kuzeni, Prof. Dr. Oktay Saydam ve Canan Saydam'ın dayıları, Emine Gürkan'ın amcası, Albay Avukat Celalettin Orhan'ın enistesi, Meltem ve Deniz Gürkan'ın çok sevgili dedeleri, Berhiz Gürkan'ın vefakâr eşi

DİŞ HEKİMİ

Profesör Dr. SUAT İSMAİL GÜRKAN

3.11.1983 günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Aziz naaşı, 5.11.1983 Cumartesi günü öğle namazını müteakip Teşvikiye Camii'nden kaldırılıp Kozlu Mezarlığı'nda ebedî istirahatgâhına tevdi edilecektir. Allah rahmet eylesin.

AİLESİ

Not: Saat 11.00'de İst. Üni. merkez binasında tören yapılacaktır.

Milliyet, 5 Kasım 1983.

Prof. Dr. Suat İsmail Gürkan 34

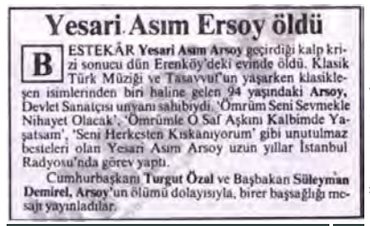

Laika Karabey öldü

TÜRK Müziği nazariyatçısı tamburi **Laika Karabey** dün vefat etti. Tamburi **Cemil Bey**'in son öğrencisi olan **Laika Karabey**, İstanbul Radyosu'nda, kuruluşundan itibaren görev aldı. 81 yaşında ölen **Karabey**,için yarın ilk tören saat 10.30'da Harbiye'de Radyoevi önünde yapılacak. **Laika Karabey**'in cenazesi öğle namazından sonra Teşvikiye Camii'nden kaldırılarak Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilecek.

Milliyet, 20 Aralık 1989.

Laika Karabey 36

Yesari Asım Ersoy öldü

BESTEKÂR **Yesari Asım Arsoy** geçirdiği kalp krizi sonucu dün Erenköy'deki evinde öldü. Klasik Türk Müziği ve Tasavvuf'un yaşarken klasikleşen isimlerinden biri haline gelen 94 yaşındaki **Arsoy**, Devlet Sanatçısı unvanı sahibiydi. 'Ömrüm Seni Sevmekle Nihayet Olacak', 'Ömrümle O Saf Aşkını Kalbimde Yaşatsam', 'Seni Herkesten Kıskanıyorum' gibi unutulmaz besteleri olan Yesari Asım Arsoy uzun yıllar İstanbul Radyosu'nda görev yaptı.

Cumhurbaşkanı **Turgut Özal** ve Başbakan **Süleyman Demirel, Arsoy**'un ölümü dolayısıyla, birer başsağlığı mesajı yayınladılar.

Milliyet, 20 Ocak 1992.

Yesari Asım Arsoy 37a

Bestekâra son görev

GEÇİRDİĞİ kalp krizi nedeniyle önceki gün 92 yaşında vefat eden bestekâr Yesari Asım Arsoy'un cenazesi dün toprağa verildi. Cenaze törenine yeğeni sinema oyuncusu ve şarkıcı Göksel Arsoy ile Kadir İnanır, Sadun Aksüt, Alaaddin Şensoy, Yıldırım Gürses, Sayra Orkan, Erol Sayan, Semahat Özdenses, Perihan Altındağ Sözeri, Ümit Utku, Mustafa Sağyaşar ve yakınları katıldı. Törende Türk müziğinin yeni kuşak temsilcilerinden kimsenin bulunması dikkat çekti. (Fotoğraf: Tuncer BAHÇIVAN)

Milliyet, 21 Ocak 1992.

Yesari Asım Arsoy 37b

Hoşses 'sustu'

Hayata veda eden ünlü bestecinin vasiyeti: 'Kalburabastı tatlısı yapın, şurubunu da mezarıma dökün'

İZMİR - MİLHA

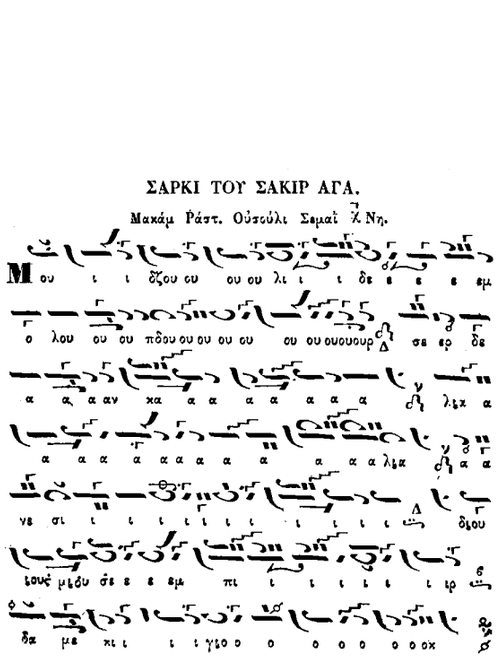
KLASİK Türk Müziği Bestekârı **Sadi Hoşses**, dün sabah 82 yaşında öldü. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nden tomografi çekilmesi için gerekli depozito yatırılmadığı gerekçesiyle SSK Tepecik Hastanesi'ne sevk edilen **Hoşses**, beş gün önce kalp krizi sonucu komaya girmişti. **Hoşses**'in Besteci **Yusuf Nalkesen**'in eşine "Öldüğümde kalburabastı tatlısı yapın, şurubunu da mezarıma dökün" vasiyetinde bulunduğu ve bu isteğinin yerine getirileceği bildirildi. 1966 yılında **Servin Hoşses**'le üçüncü evliliğini yapan sanatçının cenazesi yarın Alsancak Hocazade Camii'nden kaldırılacak. "Sabret gönül" adlı bestesiyle adını duyuran sanatçının eserlerinden bazıları şöyle: "Ağlamakla, inlemekle geçti şu ömrüm", "Gülmedi şu bahtım, gülmedi gitti", "Gönlüm sendedir"

Milliyet, 4 Temmuz 1994.

Sadi Hoşses 38

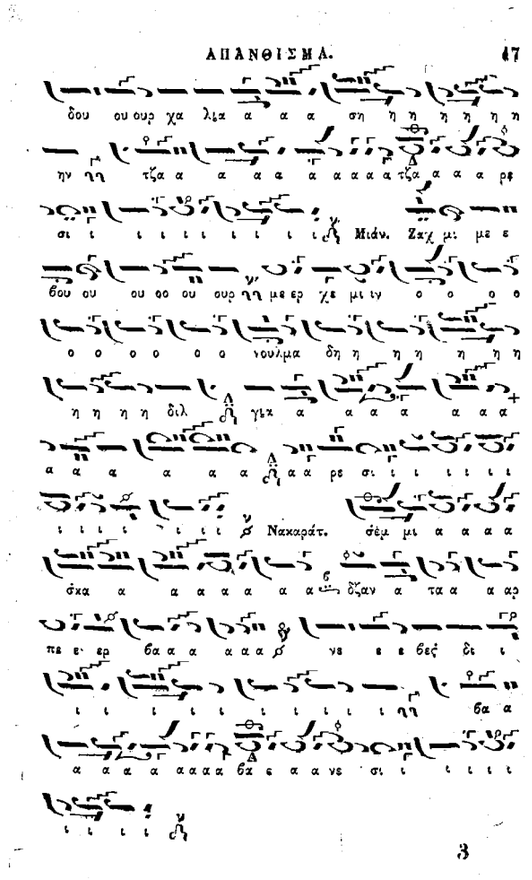
Nota Koleksiyonlarından Seçmeler

Muy-ı jülidem oluptur serde anka lanesi

ΣΑΡΚΙ ΤΟΥ ΣΑΚΙΡ ΑΓΑ.

Μακάμ Ράστ. Ούσούλι Σεμαΐ Χ Νη.

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ. 17

Μιάν. Ζαχ μι με ε

Νακαράτ. σέμ μι α α α α

3

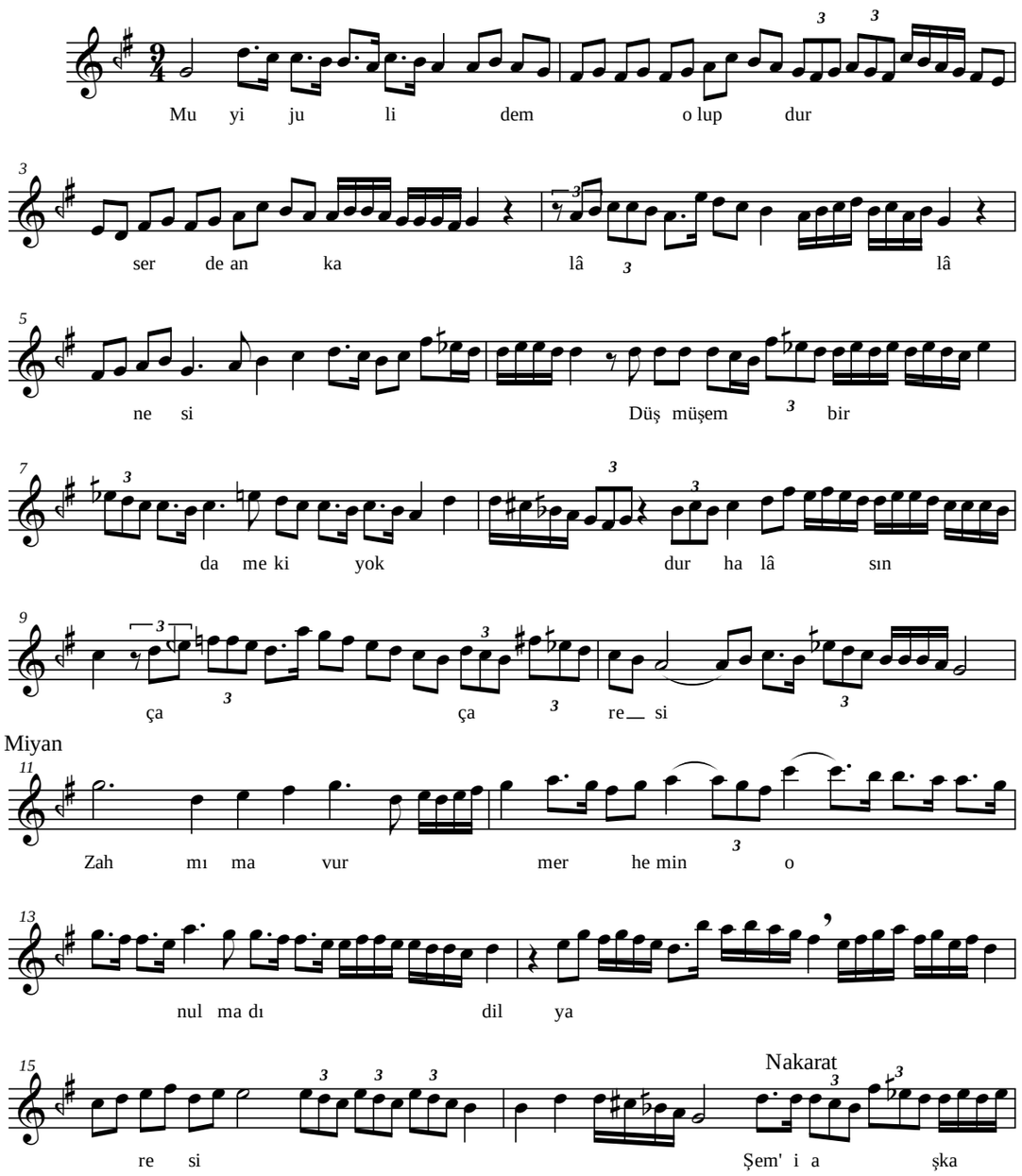
18 ΜΟΥΣΙΚΟΝ

Πέζμι ἀσκὰ νέϊ κιπὶ ἐφκὰν ἰδὲρ πιοὺρ γαμλερὲ,
σερχαλενσοὺν σινελὲρ δζανλὰρ φεδὰ ὅλ δεμλερὲ,
πὲκ σακὴν ἐσραρὴ ἐφσὰ ἴτμε ναμεχρεμλερὲ,
Νακαράτ. Σέμμι ἀσκὰ δζὰν ἀτὰρ περβανὲ βεσδιδανεσί.

Μερχαμὲτ κηλμάζμησην ἰνσὰφ ἰδιοὺπ δηλδαρηνὰ,
κενιὰζ ἐγιλὲ κεχινὰζ ἀσήκη χαμχαρηνὰ,
πὶρ τεδζελλὶ σέμμι ζατὴν σουλέδιρ διδαρηνά. Νακαράτ.

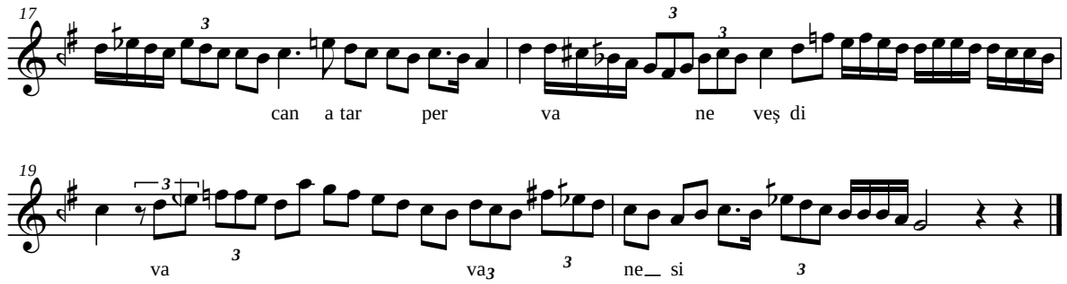
Μουσικὸν Ἀπάνθισμα [Mecmua-i Makamat] (İstanbul, 1872), s. 16-18.

SAKİR AĞA'NIN SARKISI
Makamı Rast. Usulü Semai

2

SAKİR AĞA'NIN SARKISI
Makamı Rast. Usulü Semai

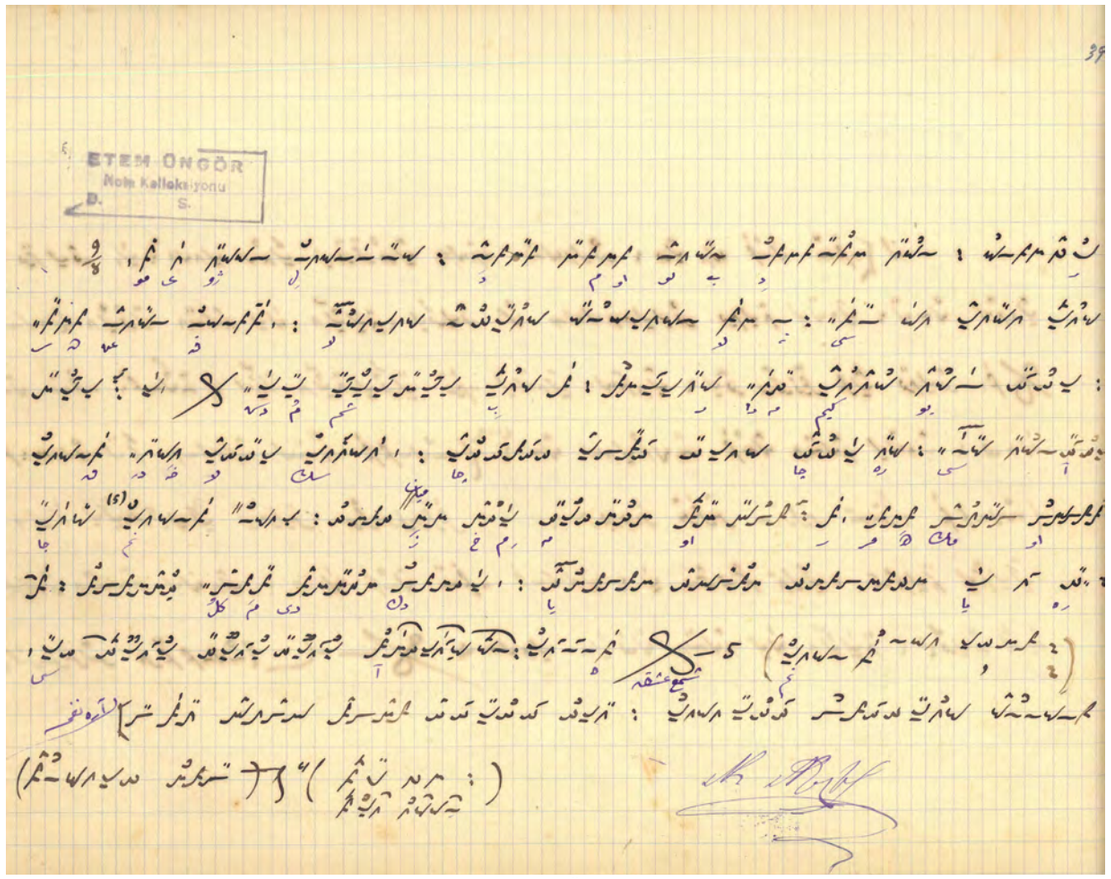

Bezm-i aşka ney gibi efgan eder pür-gamlere,
Şerhalensin sineler canlar feda ol demlere,
Pek sakın esrarı ifşa etme na-mahremlere,
Nakarat
Şem'i aşka can atar pervane-veş divanesi.

Merhamet kılmaz mısın insaf edip dildarına,
Geh niyaz eyle gehi naz âşık-ı gam-harına,
Bir tecelli şem'i zatın şuledir didarına.
Nakarat
Şem'i aşka can atar pervane-veş divanesi.

Eser, günümüzde mevcut olan Türk müziği repertuvarındaki notaların tümünde dörtlük es ya da "Ah" hecesiyle başlamaktadır. Eserin bu versiyonunda, başlangıçtaki bu dörtlük esi, eseri notaya alan Geyveli'nin unutmuş olma ihtimali yüksektir. Bu farkın yanı sıra melodik yapıda da önemli değişiklikler barındıran notayı çevirirken orijinaline bire bir sadık kaldık ve bu zaman kaymasından dolayı orijinal melodiye müdahale etmeyerek heceleri mevcut yerlerinde bırakmayı tercih ettik. Bununla birlikte Haşim Bey'in güfte mecmuasından aldığımız doğru yazım şekline göre güftede gereken değişiklikleri yaptık.

Bizans notasından çeviren: Miltiadis Pappas.

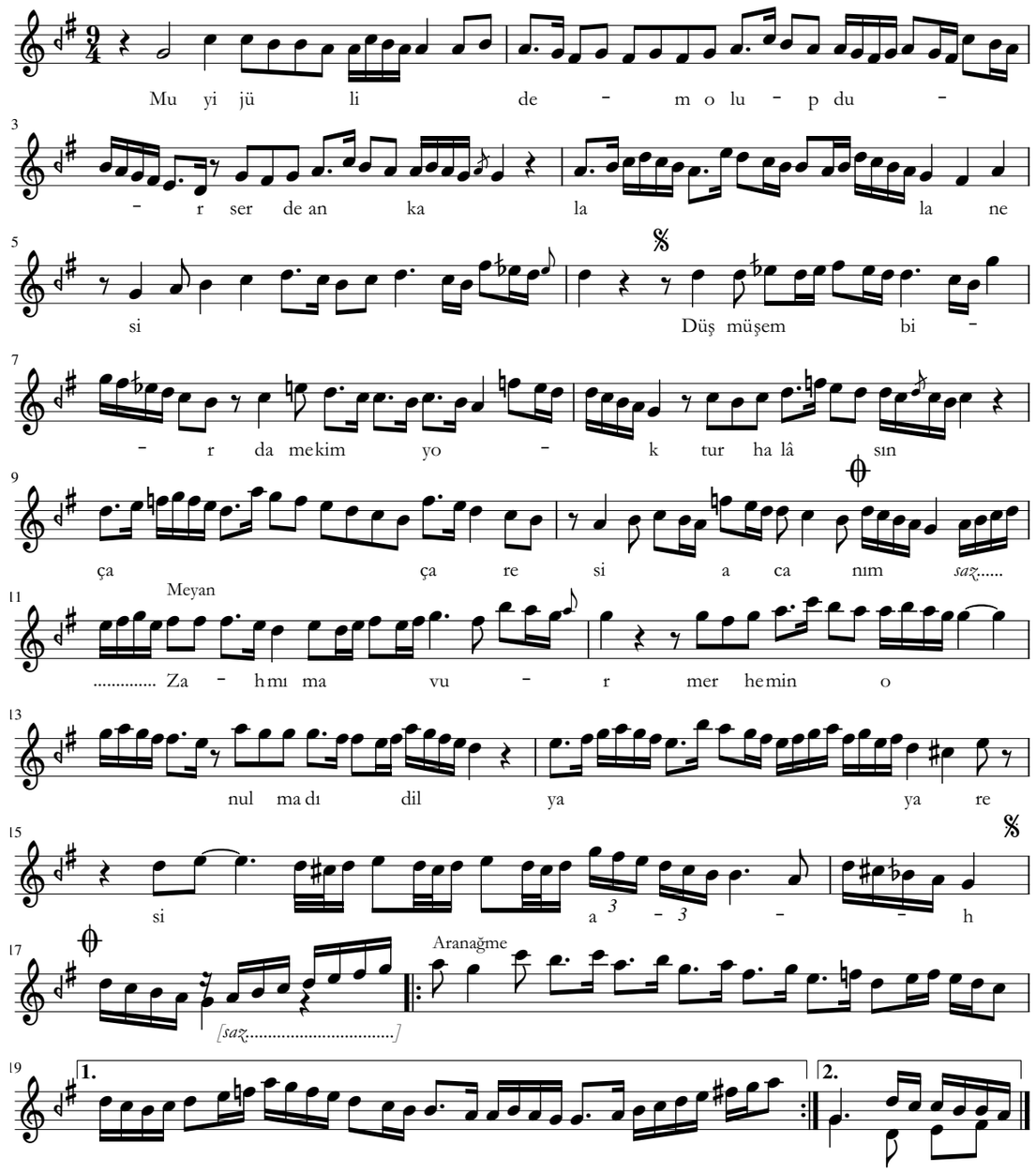

Melekset Efendi'ye (1857-1937) ait Hamparsum defteri, Etem Ruhi Üngör Koleksiyonu.

[Rast Şarkı]

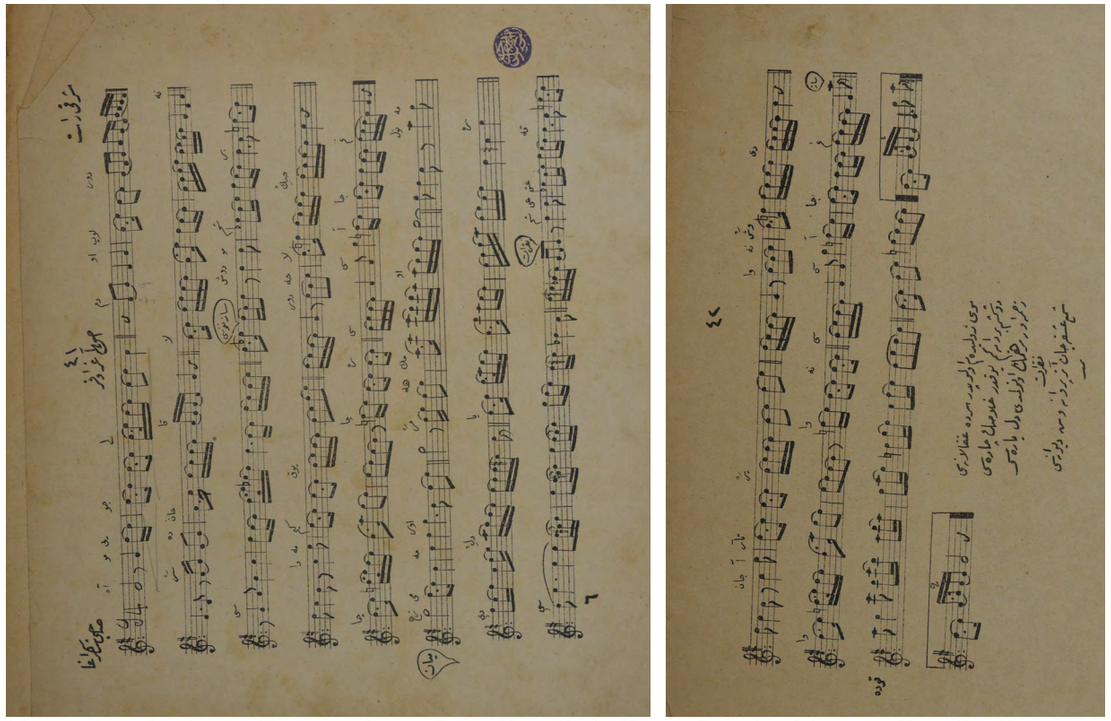
["Muy-i jülidem oluptur serde anka lanesi"]

[Ağır aksak] [Şakir Ağa]

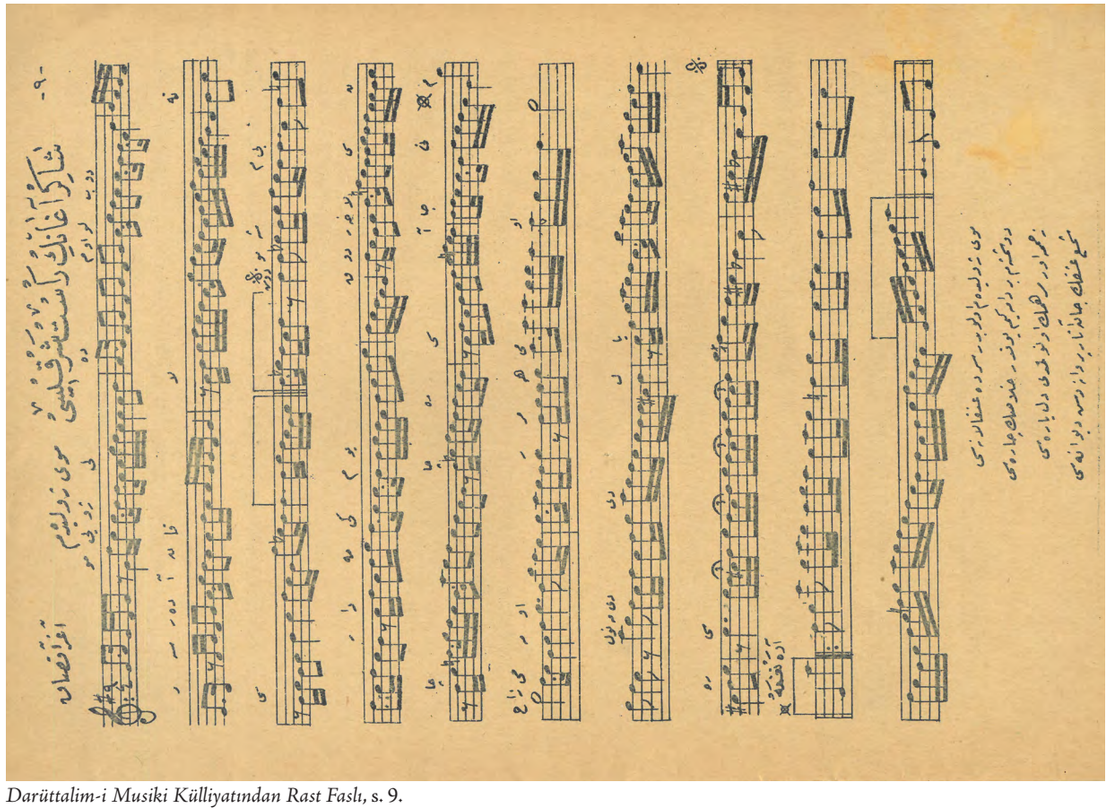

Eserin sonunda nakarata dönüleceğini ifade eden "Şem-i aşka" notu bulunmaktadır.

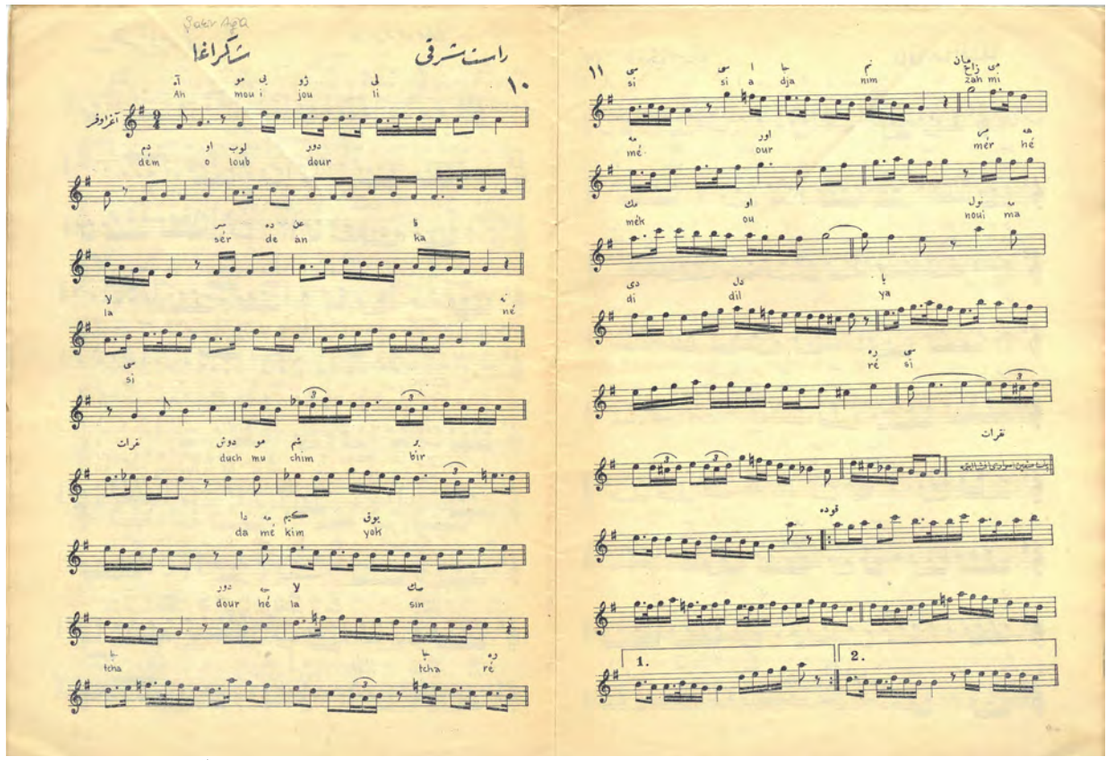
Hamparsum notasından çeviren: Mine Yener Can.

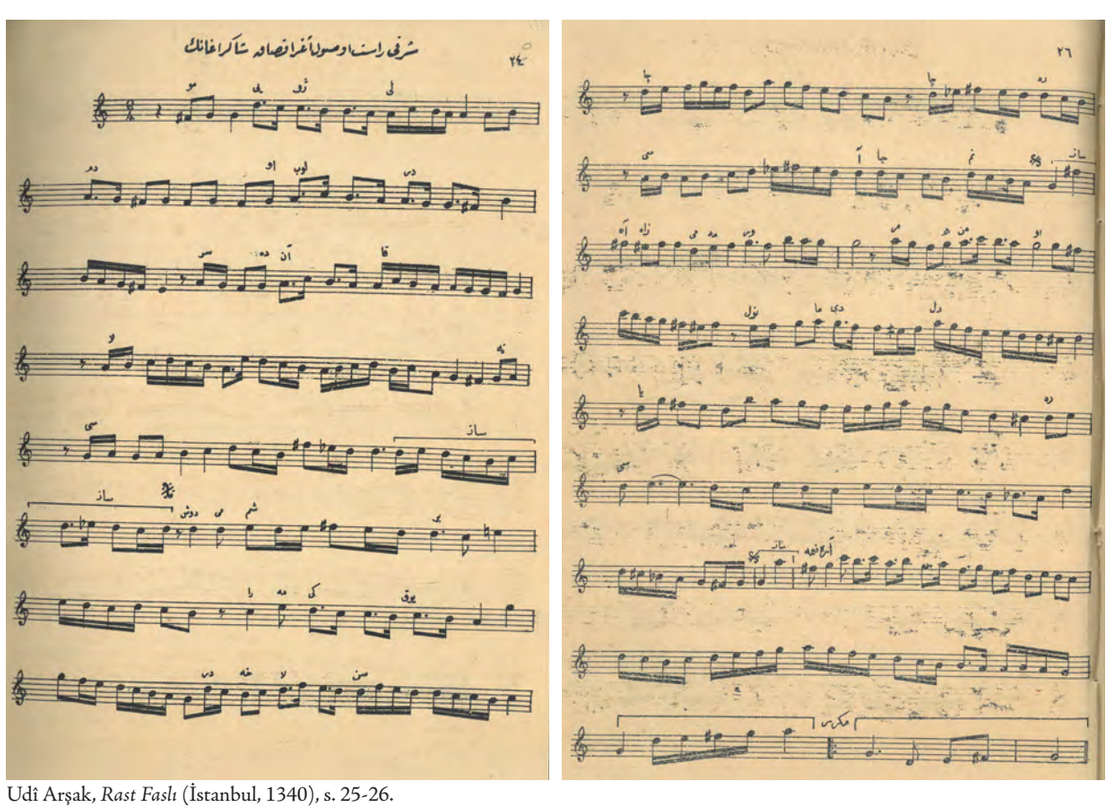
Mahzen-i Esrar-ı Musiki yahut Teganniyat-ı Osmani. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Şerif Muhiddin Targan koleksiyonu 01765, s. 41-42.

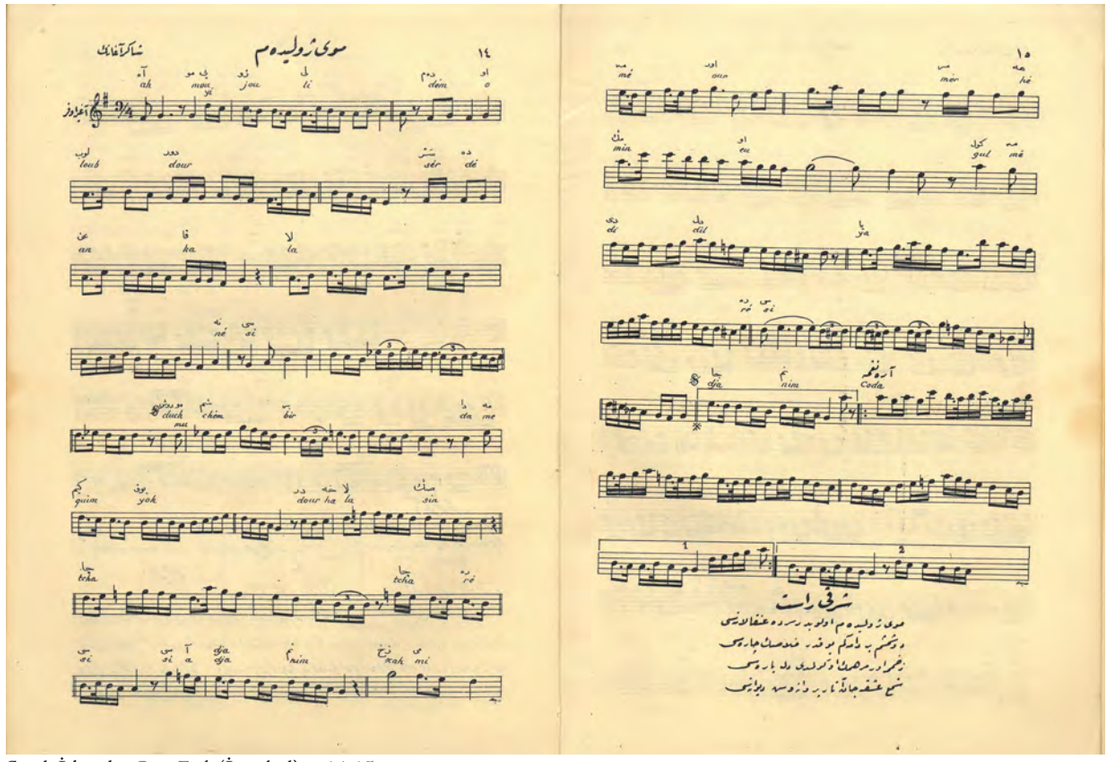
Darüttalim-i Musiki Külliyatından Rast Faslı, s. 9.

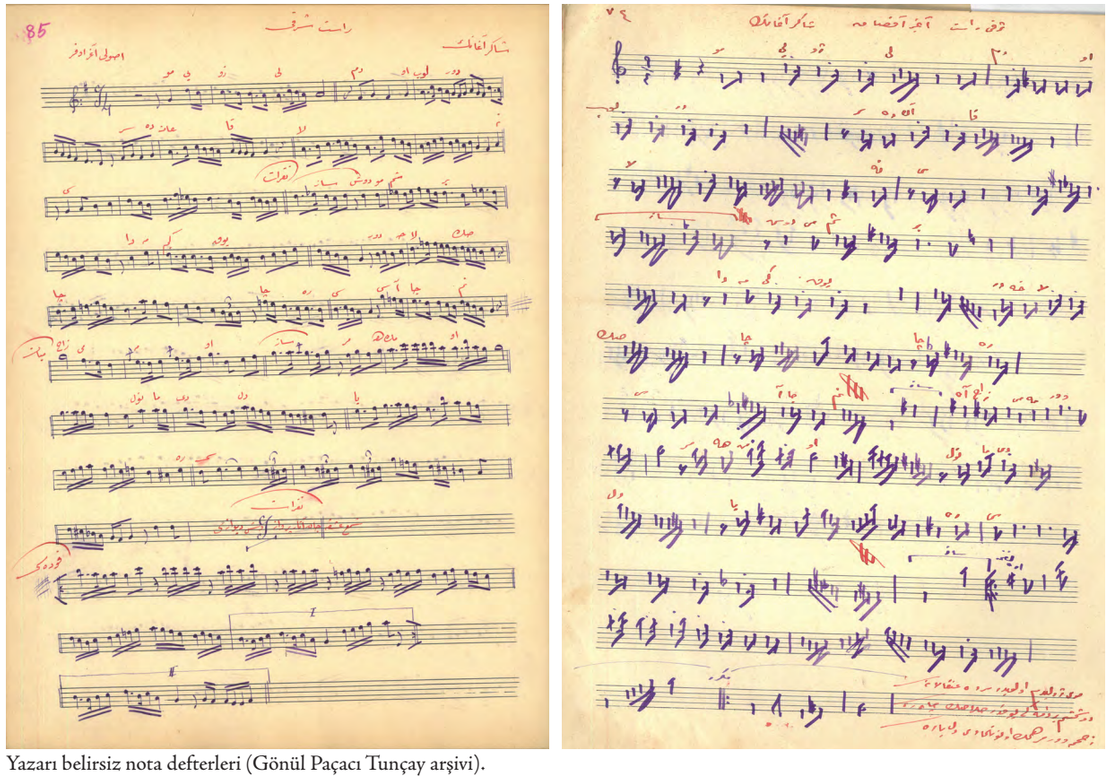
Şamlı Selim, *Rast Faslı* (İstanbul), s. 10-11.

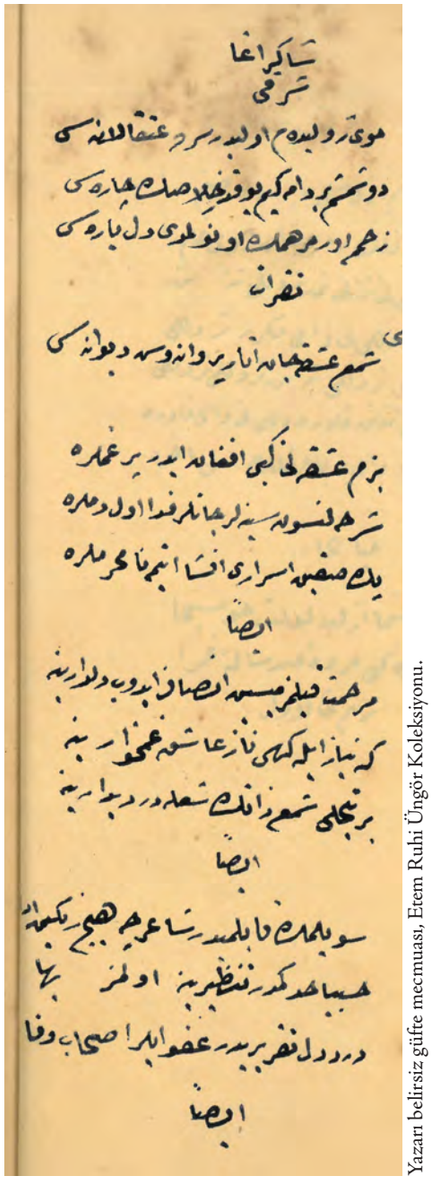
Udî Arşak, *Rast Faslı* (İstanbul, 1340), s. 25-26.

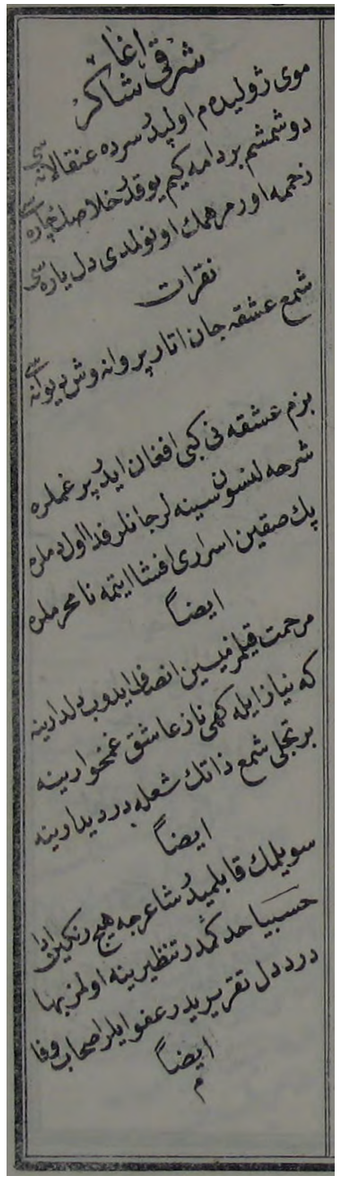
Şamlı İskender, *Rast Faslı* (İstanbul), s. 14-15.

Yazarı belirsiz nota defterleri (Gönül Paçacı Tunçay arşivi).

Yazarı belirsiz güfte mecmuası, Etem Ruhi Üngör Koleksiyonu.

Haşim Bey Mecmuası, s. 93

1. Muy-ı jülidem oluptur serde anka lanesi
   Düşmüşüm bir dâme kim yoktur halâsın çaresi
   Zahmıma ur merhemin onulmadı dil yaresi
   Şem-i aşka can atar pervane-veş divanesi

2. Bezm-i aşka ney gibi efgan eder pür gamlara
   Şerhalansın sineler canlar feda ol demlere
   Pek sakın esrarı ifşa etme namahremlere
   Şem-i aşka can atar pervane-veş divanesi

3. Merhamet kılmaz mısın insaf edip dildarına
   Geh niyaz eyle gehi naz âşık-ı gamharına
   Bir tecelli şem-i zatın şuledir didarına
   Şem-i aşka can atar pervane-veş divanesi

4. Söylemek kabil midir şairce hiç rengîn-eda
   Hasbiyâ haddin midir tanzirine olmaz beha
   Derd-i dil takriridir affeyler ashab-ı vefa
   Şem-i aşka can atar pervane-veş divanesi

FAALİYET ve YAYINLAR

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı destekli OMARŞİV projesi kapsamında Proje Destek Uzmanı ve İcra Heyetinde saz sanatçısı olarak aramıza katılan Fikret Alp Çelik (klasik kemençe) ve Hasan Hekimoğlu'ya (ud) hoş geldiniz diyoruz.

MAVİ SALON KONSERLERİ

"Serhanende Nurettin Çelik ile Suzidil Faslı Kitapçık-CD Tanıtım Konseri" (5 Kasım 2020), "Klasik Eviç Faslı" (25 Mart 2021), "Udi Bestekârlar ve Bebekli Refik Talat Bey'in Eserleri" (27 Mayıs 2021), "Beşikten Mektebe, Mektepten Sefere… Geç Dönem Osmanlı Çocuk Şarkıları Kitap Tanıtım Konseri" (16 Haziran 2021), "İÜ Edebiyat Fakültesi 2021-2022 Akademik Yılı Açılış Konseri" (27 Eylül 2021), "Doğumunun 150. yılında İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ı Anma Toplantısı" Konseri (17 Kasım 2021), "Yeni Yıl Konseri Kürdilihicazkâr Faslı" (22 Aralık 2021).

İSTİKLAL MARŞI'NIN RESMEN KABULÜNÜN 100. YILI

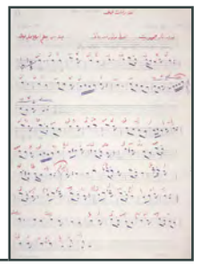
İstiklal Marşı'nın resmen kabulünün 100. yılı münasebetiyle OMAR tarafından bir dizi etkinlik planlanmış ve öncelikle İstiklal Marşı ile ilgili tüm yazılı, görsel ve sesli arşiv malzemelerinin bir arada toplanacağı bir sekme hazırlanarak sitemize eklenmiştir. Bu bağlamda, 1) İlk bestelenen ve yarışmaya gönderilen İstiklal Marşı bestelerinden Giritli Ahmed Cemaleddin (Cinkılıç) Bey'e ait marş, İskender Kutmani (Şamlı) tarafından yayımlanmış eski notadan çalışılarak stüdyoda kaydedilmiştir, 2) Balıkesir Erkek Musiki Muallim Mektebi Musiki Muallimi Necati Bey'in derlediği Notalı Yeni Çocuk Şarkıları (1927) kitabının içinde yer alan İstiklal Marşı notası da İÜ OMAR İcra Heyeti tarafından ilk kez seslendirilerek stüdyo kaydı yapılmıştır, 3) "İstiklal Marşı'mızın Yazılması ve Bestelenmesi Hakkında Özet Bilgi" başlığıyla bir metin hazırlanmış ve sitede araştırmacılara sunulmuştur.

OMAR'IN SOSYAL MEDYA PAYLAŞIMLARI

29 Ekim 2020 tarihinde, İsmail Fennî'nin el yazısı olan "Cumhuriyet Marşı" İÜ OMAR İcra Heyeti tarafından prova mekânında kaydedilerek yayımlandı.

29 Ekim 2021 tarihinde, geleneksel müziğimizi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e taşıyan kuşaklardan çok önemli bir müzik adamı olan İsmail Hakkı Bey'in önceden "Kâr-ı Padişahî" olarak bestelemiş olduğu nadir bir eseri, "Nevruz Kâr-ı Cumhuriyet" seslendirildi.

20 Ekim 2021'de Mahmud Celaleddin Paşa ve Şemseddin Ziya Bey'in torunlarından, Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü Emeritus Profesörü Selçuk Esenbel, Merkezimizi ziyaret etti. Paylaşılan video kaydı, Esenbel'in ailesi hakkında verdiği bazı bilgilerin yanında, aile fotoğraflarından örnekler ve babaannesi İsmet Hanım'ın el yazısı notasından icra ettiğimiz hicaz şarkıyı içeriyor.

SERHANENDE NURETTİN ÇELİK VE İÜ OMAR TÜRK MÜZİĞİ İCRA HEYETİ TARAFINDAN SUZİDİL FASLI

Ekim 2020'de yayımlanan bu kitapçık-CD'nin repertuvarı, Serhanende Nurettin Çelik'in hocası Agapos Alyanak'ın Hamparsum yazım sistemiyle kaydettiği ve bazı eski yazılı kaynaklardan seçilen suzidil makamında 20 adet eserden oluşuyor. Kitapçıkta Gönül Paçacı Tunçay'ın geçmişten günümüze fasıl geleneğini özetleyen yazısı ve Nurettin Çelik'le yapılan söyleşinin yanı sıra özgün eserlerin görselleri de yer alıyor.

BEŞİKTEN MEKTEBE, MEKTEPTEN SEFERE... GEÇ DÖNEM OSMANLI ÇOCUK ŞARKILARI

Geç dönem Osmanlı çocuk müziği üzerine kapsayıcı bir bakışı içeren bu çalışma iki ana bölümden oluşuyor. İlk bölümde inceleme yazılarının yer aldığı çalışmanın ikinci bölümü müzik eserlerine ayrıldı. Bu bölümde Ninniler, ilk çocukluk dönemi şarkıları; Okul çağı şarkıları, okul marşları; Marşlar, vatan-kahramanlık konulu şarkılar başlıklarında 53 adet eserin orijinal versiyonları, notaları ve kayıtları mevcut. İÜ OMAR Türk Müziği İcra Heyeti tarafından seslendirilen eserlere karekodlarla erişilebilmesinin yanında bu eserlerden seçkiyi içeren bir plak da kitabın içinde yer alıyor. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın 101. yılı vesilesiyle **Mayıs 2021**'de yayımlanan bu çalışma, OMAR'ın çocuklara ve gençlere armağanıdır.

3 Haziran 2021'de Zeytinburnu Belediyesinin düzenlediği ve çevrim içi yayımlanan bu söyleşi/konserde Gönül Paçacı Tunçay, Murat D. Çekin'in konuyla ilgili sorularını yanıtlarken İÜ OMAR Türk Müziği İcra Heyetinden bir grup, çeşitli dönemsel eserlerden örnekler verdi. Etkinliği, karekodu okutarak izleyebilirsiniz.

İÜ OMAR Türk Müziği İcra Heyetinden bir grup, **15 Mart 2021** tarihinde Sakıp Sabancı Müzesinde "Tarz-ı Kadim" başlıklı bir konser verdi.

STÜDYO KAYITLARI

İÜ OMAR Türk Müziği İcra Heyeti, sosyal medyada veya albüm olarak yayımlanmak üzere bu dönem de birçok icra edilmemiş/nadir eseri seslendirdi. Bunlar İsmail Hakkı Özkan Eserleri, Hacı Emin Efendi nota yayınlarından Suzidilara Faslı, Rumca Kaynaklardaki Eserlerden Seçmeler, Osmanlı Çocuk Şarkıları, Cinuçen Tanrıkorur Eserleri, İstiklal Marşları, Refik Talat Alpman eserleridir. Bu kayıtlardan bazıları OMAR'ın sosyal medya hesaplarında ve web sitesinde yayımlanmış olup bazılarıysa gelecek dönemde dinleyiciyle buluşacak.

